

ISSN 1426-3777

FIDES

BIULETYN

BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH

Nr 1/2 (24/25)

2007

Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES
Kraków

Redaguje: Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES

Redaktor naczelny: ks. Jan Bednarczyk

Sekretarz redakcji: Małgorzata Janiak

**Skład komputerowy, opracowanie graficzne i korekta:
*Dorota Górską, Małgorzata Janiak***

**Adres Redakcji:
ul. Bobrzyńskiego 10
30-348 Kraków**

Druk w sierpniu 2008 r. - nakład 200 egz.

SŁOWO WSTĘPNE

Czytelnicy otrzymują kolejny, podwójny numer czasopisma *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* (24 /25).

Na jego łamach znajdziemy opracowania o komputeryzacji bibliotek, o książkach i czasopismach, informacje z życia bibliotek i bibliotekarzy, a także sprawozdania z działalności Federacji FIDES.

Zespół Redakcyjny ma nadzieję, że zamieszczone w tym numerze artykuły i informacje będą pomocne w pracy bibliotecznej.

Polecając się wstawiennictwu patrona naszej Federacji Św. Maksymiliana Kolbego, życzymy Wszystkim inwencji twórczej w codziennej pracy dla dobra bibliotek i ich Czytelników.

ks. Jan Bednarczyk

JOLANTA SZULC¹

BIBLIOTEKI FEDERACJI
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES:
OMÓWIENIE WYNIKÓW ANKIETY
PRZEPROWADZONEJ W 2007 ROKU²

Na organizację biblioteki składa się szereg elementów konstrukcyjnych, z których powstaje struktura organizacyjna i ciąg zorganizowanych działań. Należą do nich: personel, zbiory wraz z ich wartością, użytkownicy, procesy i aparatura³. Według definicji podanej w „Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego”, organizacja biblioteki to jej struktura organizacyjna i metody realizacji procesów w niej zachodzących⁴. Wśród czynników, które wpływają na organizację biblioteki, wymienia się: różnorodność i złożoność zadań bibliotecznych, wielkość i rodzaj biblioteki, personel, dyslokację biblioteki oraz wyposażenie i specjalizację biblioteki.

Wybrane elementy struktury organizacyjnej biblioteki zostały uwzględnione w pytaniach ankietowych skierowanych do bibliotek zrzeszonych w Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Na potrzeby badań rozprawdzono 86 ankiet, z których wróciło 47 wypełnionych formularzy. Ankieta została rozesłana na przełomie 2006 i 2007 ro-

¹ Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego.

² Artykuł przekazano do druku w materiałach pokonferencyjnych z XIII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Katowice, 4-6.09.2007), które ukażą się w serii „Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” pod tytułem „Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce. Historia i współczesność”.

³ Wojciechowski, J. (1998). Organizacja i zarządzanie w bibliotekach. Kraków s. 86.

⁴ Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego (1976). Wrocław s. 232-233.

ku, a zebrane odpowiedzi ankietowe (stan na 1.09.2007) stanowią podstawę analizy zawartej w niniejszym opracowaniu.

Zbiory bibliotek

Pytania ankietowe dotyczyły przede wszystkim wielkości zbiorów, w tym zasobów druków zwartych (książek wydanych po 1800 r.), ilości tytułów gromadzonych czasopism i liczby woluminów starych druków (książek wydanych do 1800 r.). Niektóre biblioteki podały także liczbę posiadanych rękopisów i inkunabułów.

Zbiory ankietowanych bibliotek liczą 3.070.092 woluminów druków zwartych wydanych po 1800 r. i 134.765 woluminów starych druków wydanych do 1800 roku⁵. Największe zasoby druków zwartych wydanych po 1800 r. zgromadziła Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Dziesięć spośród ankietowanych bibliotek posiada zbiory wspomnianych wyżej druków w liczbie 100 i więcej tysięcy woluminów. Należą do nich:

- a) Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – 270.000 wol.;
- b) Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego – 247.094 wol.;
- c) Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu – 130.000 wol.;
- d) Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Redemptorystów w Tuchowie – 133.100 wol.;
- e) Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyśle – 120.000 wol.;
- f) Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie – 120.000 wol.;
- g) Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – 116.682 wol.;
- h) Biblioteka Studium OO Dominikanów w Krakowie – 110.000 wol.;
- i) Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Pelplińskiej – 100.000 wol.;

⁵ Dwie spośród ankietowanych bibliotek nie podały liczby zgromadzonych druków zwartych wydanych po 1800 r.

j) Biblioteka Jasnogórska - 100.000 wol.

Biblioteki biorące udział w ankiecie udostępniają 46.199 tytułów czasopism, w tym 6.744 tytułów otrzymywanych drogą prenumeraty bieżącej. Najwięcej tytułów czasopism udostępnia Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku, tj. 10.000 tytułów, natomiast najwięcej tytułów czasopism prenumerowanych na bieżąco gromadzi Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – 1.336 tytułów.

Do bibliotek, które posiadają w swoich zbiorach rękopisy i inkunabuły należą:

- a) Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (2 inkunabuły);
- b) Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Pelplińskiej (543 inkunabuły, 640 rękopisy);
- c) Biblioteka Metropolitalnego Seminarium Duchownego Archidiecezji Lubelskiej (253 inkunabuły, 600 rękopisów).

Pracownicy bibliotek

Drugą grupę pytań ankietowych stanowiły pytania dotyczące ilości pracowników zatrudnionych w badanych bibliotekach. Z odpowiedzi ankietowych wynika, że w 47 bibliotekach kościelnych różnego typu (biblioteki akademickie, biblioteki seminariów duchownych, biblioteki klasztorne, biblioteka parafialna i inne) pracuje 328 osób, w tym 155 stałych wolontariuszy. Wśród nich największą grupę stanowią osoby pracujące w Centralnej Bibliotece Polsko-Niemieckiej Caritas im. Josepha von Eichendorffa w Opolu - 90 osób. Wśród wolontariuszy znajdują się także klerycy wyższych seminariów duchownych – 15 osób.

Komputeryzacja bibliotek

W ankiecie zamieszczono także pytania dotyczące komputeryzacji bibliotek. Analiza odpowiedzi na pytania ankietowe wskazuje, że znakomita większość bibliotek wykorzystuje biblioteczny program komputerowy MAK (93,6% badanych bibliotek). Dwie biblioteki nie rozpoczęły komputeryzacji, trzy biblioteki używają równocześnie dwóch różnych systemów komputerowych (MAK i VTLS/Virtua, MAK i EXPERTUS, MAK i BIBLOS 4.7), a jedna z bibliotek ko-

rzysta wyłącznie z programu komputerowego PATRON. Biblioteki, które wykorzystują system komputerowy MAK, wymieniły następujące wersje tego programu: MAK 3.4 (jedna biblioteka), MAK 4.1 (jedna biblioteka), MAK 4.3 (sześć bibliotek) i MAK 4.3a (dwie biblioteki).

Spośród ankietowanych bibliotek 30 potwierdziło korzystanie z modułu wypożyczalni komputerowej; 3 biblioteki - nie udzieliły żadnej odpowiedzi, 1 biblioteka – podała informację, że nie prowadzi wypożyczalni i udostępnia zbiory na miejscu.

Respondenci udzielili także odpowiedzi na pytanie o sposób dostępu do Internetu oraz o jego dostępność dla różnych grup użytkowników. Odpowiedzi były następujące: 40 bibliotek-użytkowników łączy się z Internetem poprzez stałe łącze, 2 – poprzez modem, 5 – nie ma dostępu do Internetu (co stanowi 10,6 % badanych bibliotek). W 10. bibliotekach dostęp do sieci Internet mają wyłącznie pracownicy tych bibliotek. Są to: biblioteki wyższych seminariów duchownych, biblioteki klasztorne, biblioteka instytutu teologicznego, w pozostałych 30 - zarówno pracownicy, jak i czytelnicy. W dwóch bibliotekach, ze względu na klauzurę, dostęp do Internetu mają wyłącznie osoby duchowne: alumni, profesorowie, zakonnicy i zakonnice innych konwentów, goście klaszorni.

Liczba udostępnianych stanowisk komputerowych w badanych bibliotekach wahała się od 0 do 29 – dla czytelników i od 0 do 35 – dla bibliotekarzy. Łącznie w ankietowanych bibliotekach zainstalowano 386 stanowisk komputerowych, w tym: 192 – dla bibliotekarzy i 194 – dla czytelników.

Biblioteki kościelne zrzeszone w Federacji FIDES tworzą własne bazy danych. Spośród 47 bibliotek, które wypełniły ankietę: 31 odpowiedziało, że posiada własne bazy danych, 15 – że nie posiada własnych baz danych, 1 – nie udzieliła odpowiedzi. Określenie „własne bazy danych” było różnie interpretowane przez osoby wypełniające ankietę. W odpowiedziach ankietowych wymieniono: katalogi biblioteczne OPAC, bazy biblioteczne (gromadzenia, akcesji, darów), katalogi książek, czasopism, prac doktorskich, magisterskich i licencjackich, bazy bibliograficzne, bazy danych o zawartości wybranych tytułów czasopism, bazy zbiorów specjalnych (muzykalii, rękopisów, starych druków, dokumentów kartograficznych) oraz bazy danych dostępne w sieci uniwersyteckiej.

Na uwagę zasługują bazy bibliograficzne oraz bazy danych o zawartości wybranych tytułów czasopism. Szczegółowe zestawienie wymienionych baz danych tworzonych przez biblioteki kościelne FIDES, wraz z ich krótką charakterystyką, przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1. Bazy danych tworzone w bibliotekach Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES⁶

Nazwa biblioteki adres internetowy	Nazwa bazy danych	Charakterystyka bazy danych
Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie ⁷ (http://www.pat.krakow.pl/biblioteka.php?id=bib1)	„Baza Dokumentów Multimedialnych”	W bazie gromadzone są opisy płyt, kaset magnetofonowych i magnetowidowych, filmów i baz zebranych na krążkach CD. Zbiory udostępniane są wyłącznie na miejscu.
	„Baza Świętych i Błogosławionych”	Baza zawiera opisy bibliograficzne dokumentów dotyczących procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego. Opisywane publikacje znajdujące się w zbiorach biblioteki, pochodzą z daru Kongregacji do Spraw Świętych i Błogosławionych.
	Bazy danych o zawartości czasopism:	„Analecta Cracoviensa”, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, „Notificationes”.
Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/)	„Bibliografia Historii Kościoła”	Baza powstała w wyniku przeniesienia i poprawienia Bibliografii Historii Kościoła za lata 1944-1984 z wersji drukowanej przez ATK, na wersję komputerową.
	„Bibliografia z Zakresu Teologii Moralnej i Etyki”	Baza bibliograficzna z teologii moralnej i etyki wyczerpuje literaturę w języku polskim i polskich autorów piszących w językach obcych - od XV do XXI wieku. Aktualnie zawiera ok. 38 tysięcy opisów bibliograficznych.

⁶ Kolejność bibliotek w tabeli wyznacza kryterium wielkości zgromadzonych zasobów druków zwartych wydanych po 1800 r.

⁷ Górską, D. (2006). Bazy w bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(22-23), s. 115-134.

	„Polska Bibliografia Nauk Kościelnych”	Bibliografia Nauk Kościelnych prezentuje polski dorobek naukowy za lata 1940-1979 z następujących dziedzin: Nauk biblijnych, Patrologii, Teologii fundamentalnej, Teologii dogmatycznej, Teologii moralnej, Teologii ascetycznej i mistycznej, Teologii pastoralnej, Homiletyki, Katechetyki, Liturgiki i Prawa kanonicznego.
	„Polska Bibliografia Antyku Chrześcijańskiego”	Baza obejmuje publikacje z dziedziny antyku chrześcijańskiego od 1990 roku. Uwzględnia prace autorów polskich, także drukowane w językach obcych oraz prace autorów z zagranicy wydane w Polsce. Jest sukcesywnie uzupełniana.
Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu (http://www.pwt.wroc.pl/index.php?id=4&idp=2&lang=_pl)	„WROBIT – Wrocławska Bibliografia Teologiczna”	Baza tworzona przez Bibliotekę PWT i MWSD we Wrocławiu. Zawartość: szczegółowa bibliografia zawartości publikacji wrocławskiego ośrodka teologicznego skupionego wokół Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Obejmuje: -czasopismo "Wrocławski Przegląd Teologiczny", t. 1-14 (1993-2006); -czasopismo "Colloquium Salutis", t. 1-25 (1969-1994); -prace zbiorowe. Łącznie baza liczy ok. 2.600 rekordów.
	„Communio”	Baza tworzona przez Bibliotekę PWT i MWSD we Wrocławiu. Zawartość: szczegółowa bibliografia zawartości dwumiesięcznika „Communio” (wyd. polskie) oraz serii Kolekcja „Communio”. Obejmuje: „Communio”, t. 1-26 (1981-2006); Kolekcja „Communio”, t. 1-16. Baza liczy obecnie 2.060 rekordów.

	„Wrocławskie Wiadomości Kościelne”	Baza tworzona przez Bibliotekę PWT i MWSD we Wrocławiu. Zawartość: szczegółowa bibliografia zawartości czasopisma urzędowego "Wrocławskie Wiadomości Kościelne" za lata 1945-2006. Baza liczy obecnie 1.870 rekordów.
	„Homo Meditans”	Baza tworzona przez Bibliotekę PWT i MWSD we Wrocławiu. Zawartość: szczegółowa bibliografia zawartości serii „Homo meditantus” (teologia duchowości) wydawanej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski, t. 1-26. Baza liczy obecnie 548 rekordów.
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyśle (http://www.wsd.przemy-ska.pl/start.php?go=biblioteka)	„Bibliografia Archidiecezji Przemyskiej”	Baza w opracowaniu ⁸ .
	„Kronika Archidiecezji Przemyskiej”	Baza w opracowaniu ⁹ .
	Bazy danych o zawartości wybranych czasopism:	„Premisla Christiana”, „Niedziela Przemyska” z lat 1994-2005.
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego (Łąd) (http://www.lad.pl)	„Antiqua”	Baza zawiera opisy bibliograficzne książek i artykułów z zakresu patrologii.
	„Baza Liturgiczna”	Baza zawiera opisy bibliograficzne artykułów z zakresu liturgiki.
	„Hłond”	Baza zawiera opisy bibliograficzne materiałów poświęconych Prymasowi Polski kard. A. Hłondowi.
	„Multimedia”	Brak danych ¹⁰ .

⁸ Biblioteka udostępnia swoje katalogi w ramach baz danych FIDES. <http://www.bsdpzr.one.pl> [odczyt: 8.12.2007].

⁹ Biblioteka udostępnia swoje katalogi w ramach baz danych FIDES. <http://www.bsdpzr.one.pl> [odczyt: 8.12.2007].

¹⁰ Informacje o bazach własnych Biblioteki WSD Towarzystwa Salezjańskiego uzyskano z odpowiedzi ankietowych.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Kieleckiej (http://www.wsd.kielce.pl/index.php)	„Baza Katechetyczna”	Brak danych ¹¹ .
	„Tytuły Zeszytów Znak”	Brak danych ¹² .
	Bazy danych o zawartości wybranych czasopism:	„Współczesna Ambona” (przedso-borowa), „Współczesna Ambona” (posoborowa), „Kieleckie Studia Teologiczne”, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, „Przegląd Diecezjalny”, „Przegląd Homiletyczny 1923-1939”, „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny”.
Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku (http://www.awsd.bialystok.pl/index.html)	Bazy danych o zawartości wybranych czasopism:	„Studia Teologiczne” ¹³ .
Biblioteka Gimnazjum i Liceum Sióstr Nazaretanek (Warszawa) (http://www.nazaretan-	„Kolekcja Anny Kamińskiej i Jana Śpiewaka”	Brak danych ¹⁴
	„Księgozbiór Pracowni Humanistycznej”	Baza w opracowaniu ¹⁵ .

¹¹ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach.
<http://www.wsd.kielce.pl/index.php> [odeczyt: 8.12.2007].

¹² Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach.
<http://www.wsd.kielce.pl/index.php>.

¹³ Bibliografia – Studia Teologiczne. Białystok. Drohiczyn. Łomża/stan bazy lipiec 2006. Dostęp za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odeczyt: 8.12.2007].

¹⁴ Prywatne Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące. Katalog: Szkolna biblioteka internetowa. <http://www.nazaretanki.pl/szkola/index.php/content/view/180/141/> [odeczyt: 8.12.2007].

ki.pl/szkola/index.php/content/view/180/141)	„Multimedia”	Baza zawiera opisy bibliograficzne dostępne na CD-ROMach: encyklopedie, kursy językowe, programy komputerowe.
--	--------------	---

Komputeryzacja biblioteki obejmuje nie tylko komputeryzację działalności bibliotecznej, ale także integrację z otaczającą bibliotekę infrastrukturą informatyczną, wprowadzanie nowych usług, prowadzenie serwisu www. Wśród 47 bibliotek, które wypełniły ankietę - 11 posiada własną stronę www, 24 prezentuje informacje o swojej działalności na stronach www macierzystych instytucji, a 27 udostępnia informacje o zbiorach za pośrednictwem katalogu OPAC¹⁶. Wykaz adresów www badanych bibliotek zamieszczono w Tabeli 2¹⁷.

Tabela 2. Prezentacja zasobów bibliotek Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w sieci Internet¹⁸

Nazwa biblioteki	Prezentacja zasobów w sieci Internet		
	Własna strona internetowa	Nazwa macierzystej instytucji/adres www	Katalog OPAC
Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie	http://www.pat.krakow.pl/biblioteka.php?id=bib1	-----	TAK

¹⁵ Prywatne Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące. Katalog: Szkolna biblioteka internetowa. <http://www.nazaretanki.pl/szkola/index.php/content/view/180/141/> [odczyt: 8.12.2007].

¹⁶ Na podstawie badań własnych Autorki (stan na 8.12.2007).

¹⁷ Dla porównania: baza adresowa polskich bibliotek, które udostępniają swoje witryny w Internecie, dostępna w „Elektronicznym Biuletynie Informacyjnym Bibliotekarzy” wymienia 54 adresy www bibliotek teologicznych. <http://www.ebib.info/> [odczyt: 8.12.2007].

¹⁸ Kolejność bibliotek w tabeli wyznacza kryterium wielkości zgromadzonych zasobów druków zwartych wydanych po 1800 r.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego	http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/	-----	TAK
Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu	http://www.pwt.wroc.pl/index.php?id=4&idp=2&lang=_pl	-----	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Redemptorystów (Tuchów)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Redemptorystów (http://www.redemptor.pl/teologia/) ¹⁹	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Przemyślu	-----	Wyższe Seminarium Duchownego w Przemyślu (http://www.wsd.przemyaska.pl/start.php?go=biblioteka)	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego (Łądy)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie (http://www.lad.pl/)	TAK
Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach	http://www.bib.wtl.us.edu.pl/	-----	TAK

¹⁹ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Studium OO. Dominikanów w Krakowie	-----	Dominikanie w Krakowie (http://www.krakow.dominikanie.pl/index.php?option=com_content&task=view&Itemid=23) ²⁰	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Pelplińskiej	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Pelplińskiej (http://www.seminarium.pelplin.diecezja.org/pages/historia.htm) ²¹	NIE
Biblioteka Jasnogórska	-----	Jasna Góra. Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Jasnogórskiej (http://www.mati.com.pl/jasnagora/index.php)	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Kieleckiej	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kieleckiej (http://www.wsd.kielce.pl/)	TAK
Biblioteka Zgromadzenia Księżów Misjonarzy (Kraków)	http://www.biblioteka.misjonarze.pl/	-----	TAK
Biblioteka Metropolitalnego Seminarium Duchownego Archidiecezji Lubelskiej	-----	Metropolitalne Seminarium Duchowne Archidiecezji Lubelskiej (http://www.kuria.lublin.pl/wsd/)	NIE

²⁰ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

²¹ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Archidiecezji Częstochowskiej (http://www.seminarium.czystochowskiej.pl/index.php)	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Siedleckiej im. Jana Pawła II	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Siedleckiej im. Jana Pawła II (http://www.wsd.siedlce.pl/)	NIE
Biblioteka Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gościkowie-Paradyżu	-----	Zielonogórsko-Gorzowskie Wyższe Seminarium Duchowne w Gościkowie-Paradyżu (http://www.paradisus.pl/index.php) ²²	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Misjonarzy Oblatów M.N. (Obra)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Misjonarzy Oblatów M.N. (Obra) (http://www.obra.oblaci.pl/index2.html)	NIE
Biblioteka OO. Franciszkanów (Katowice)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne pw. św. Bonawentury Prowincji Wniebowzięcia NMP Zakonu Braci Mniejszych w Polsce (http://www.panewnik.pl/)	TAK

²² Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Wyższego Seminarium Misyjnego Księża Najświętszego Serca Jezusowego (Stadniki)	-----	Wyższe Seminarium Misyjne Księża Najświętszego Serca Jezusowego w Stadnikach (http://seminarium.sercanie.org.pl/)	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej (http://www.seminarium.koszalin.pl/index2.php)	TAK
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego OO. Franciszkanów (Kraków)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Braci Mniejszych Konwentualnych w Krakowie (http://www.semkrak.franciszkanie.pl/)	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego OO. Redemptorystów (Kraków)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Redemptorystów. Studium Filozofii. Postulat Redemptorystów (http://www.redemptor.pl/postulat/) ²³	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Misjonarzy Świętej Rodziny (Kazimierz Biskupi)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Misjonarzy Świętej Rodziny w Kazimierzu Biskupim (http://www.alumni.ms.opoka.org.pl/)	TAK
Biblioteka Braci Mniejszych Kapucynów (Kraków)	http://www.biblioteka.kapucyni.krakow.pl/	-----	TAK

²³ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego im. Papieża Jana Pawła II (Łomża)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne im. Papieża Jana Pawła II w Łomży (http://www.seminarium.lomza.pl/viewpage.php?page_id=1)	TAK
Biblioteka Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie	-----	Prymasowskie Wyższe Seminarium Duchowne w Gnieźnie (http://83.15.175.75/page/index.php)	TAK
Centralna Biblioteka Polsko-Niemiecka Caritas im. Josepha von Eichendorffa w Opolu	http://www.bibliotekacaritas.vdg.pl/	-----	NIE
Biblioteka Instytutu Teologicznego im. Św. Jana Kantego w Bielsku-Białej	-----	Instytut Teologiczny im. Św. Jana Kantego w Bielsku-Białej (http://www.it-bielsko.edu.pl/)	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Franciszkanów (Wrocław)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Zakonu Braci Mniejszych ANTONIANUM we Wrocławiu (http://www.franciszkanie.com/seminarium.htm) ²⁴	NIE

²⁴ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku	-----	Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku (http://www.awsd.bialystok.pl/)	TAK ²⁵
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Drohiczynie	http://83.3.186.203/historia.html	-----	TAK
Biblioteka Uniwersytecka WZNoS KUL w Stalowej Woli	-----	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli (http://www.kul.lublin.pl/111.html)	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Kaliskiej	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kaliskiej (http://www.wsd.diecezja.kalisz.pl/)	TAK ²⁶
Biblioteka Główna Prowincji Matki Bożej Anielskiej Zakonu Braci Mniejszych (OFM) (Kraków)	-----	Zakon Braci Mniejszych Prowincja Matki Bożej Anielskiej (http://www.ofm.krakow.pl/spis.htm)	NIE

²⁵ Zawartość bibliotecznych baz danych jest periodycznie przekazywana i włączana do odpowiednich baz Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Dostęp za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odczyt: 8.12.2007].

²⁶ Księgozbiór biblioteki dostępny za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odczyt: 8.12.2007].

Biblioteka Warszawskiej Prowincji Braci Mniejszych Kapucynów (Zakroczym)	-----	Zakon Braci Mniejszych Kapucynów Prowincja Warszawska pw. św. Wojciecha i Stanisława (Zakroczym) (http://www.ofmcap.pl/php/news.php)	TAK ²⁷
Biblioteka Gimnazjum i Liceum Sióstr Nazaretanek (Warszawa)	-----	Prywatne Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące Sióstr Nazaretanek w Warszawie (http://www.nazaretanki.pl/szkola/index.php/component?option=com_frontpage&Itemid,1/)	TAK ²⁸
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego OFM Prowincji Matki Bożej Anielskiej (Kraków)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne OO Franciszkanów (http://www.wsd.ofm.krakow.pl/) ²⁹	NIE
Biblioteka Klasztoru Karmelitów Bosych (Czerna)	-----	Klasztor Karmelitów Bosych (Czerna) (http://www.karmelczerna.pl/index.html)	NIE

²⁷ Księgozbiór biblioteki dostępny za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odczyt: 8.12.2007].

²⁸ Księgozbiór biblioteki dostępny za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odczyt: 8.12.2007].

²⁹ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów (Bagno)	-----	Wyższe Seminarium Duchowne Salwatorianów w Bagnie (http://www.seminarium.salwatorianie.pl./) - strona w przebudowie ³⁰	NIE
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Łowiczu	http://www.fides.org.pl/lowicz/	Wyższe Seminarium Duchowne (Łowicz) (http://www.diecezja.lowicz.pl/seminarium/)	TAK
Biblioteka Klasztoru Karmelitów Bosych (Lublin)	-----	Krakowska Prowincja Karmelitów Bosych (http://www.karmel.pl) ³¹	TAK ³²
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Świdnickiej	http://83.12.78.146/	-----	TAK
Biblioteka Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego (PAT w Krakowie. Wydział Teologiczny)	-----	Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie. Międzyzakonny Wyższy Instytut Katechetyczny (http://www.mwik.diecezja.krakow.pl/index.php?id=29) ³³	NIE

³⁰ Stan na 8.12.2007.

³¹ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

³² Księgozbiór biblioteki dostępny za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/> [odczyt: 8.12.2007].

³³ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece

Biblioteka Rzym.- Katol. Parafii Imienia Najświę- szej Maryi Panny i św. Bartłomieja (Piekary Śląskie)	-----	Sanktuarium Matki Miłości i Sprawiedliwości Społecznej w Piekarach Śląskich (http://www.piekary.bazylika.katowice.opoka.org.pl/) ³⁴	NIE
Biblioteka Fran- ciszkańskiego Centrum dla Euro- py Wschodniej i Azji Północnej	-----	Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej (http://centrum.ofm.krakow.pl/dzialalnosc.htm#top)	NIE
Biblioteka Wy- działu Teologicz- nego Uniwersytetu Szczecińskiego	-----	Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego. Biblioteka Wydziału Teologicznego (http://www.us.szcz.pl/wt_bibl_szcz/)	TAK ³⁵
Biblioteka Księży Filipinów (Tarnów)	http://www.filipiანი.sl.pl/biblioteka/	Kongregacja Orato- rium św. Filipa Neri w Tarnowie (http://www.filipini.sl.pl/kongregacja/)	TAK

Wnioski z analizy ankiet

Podsumowanie wyników ankiety dotyczy 47 bibliotek, które na nią odpowiedziały, co stanowi 54,6% bibliotek zrzeszonych w Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Należą do nich: biblioteki wyższych uczelni (w tym biblioteki wydziałów teologicznych), biblioteki diecezjalnych seminariów duchownych, biblioteki zakonnych insty-

³⁴ Na stronie www nie znaleziono informacji o bibliotece.

³⁵ Księgozbiór biblioteki dostępny za pomocą Multiwyszukiwarki dla Komputerowych Baz Bibliotecznych FIDKAR: <http://www.fides.org.pl/fidkar/>. Katalog Biblioteki Wydziału Teologii US dostępny jest także w wolnym oprogramowaniu Koha: <http://teologia.bg.szczecin.pl/cgi-bin/koha/opac-main.pl> [odczyt: 8.12.2007].

tutów i seminariów duchownych, biblioteki klasztorne, biblioteka parafialna. Biblioteki te udostępniają swoim czytelnikom 46.199 tytułów czasopism, w tym 6.744 tytułów otrzymywanych drogą prenumeraty bieżącej. Zasoby tych bibliotek obejmują ponad 3.070.092 woluminów druków zwartych wydanych po 1800 r. i 134.765 woluminów starych druków wydanych do 1800 r.

W badanej grupie bibliotek pracuje 328 osób, w tym 155 stałych wolontariuszy. Największą grupę wolontariuszy (90 osób), tworzą osoby pracujące w Centralnej Bibliotece Polsko-Niemieckiej Caritas im. Josepha von Eichendorffa w Opolu. Wśród wolontariuszy znajdują się także klerycy wyższych seminariów duchownych (15 osób).

Analiza odpowiedzi ankietowych wskazuje, że biblioteki należące do Federacji FIDES są skomputeryzowane. Większość z nich korzysta z bibliotecznego systemu komputerowego MAK, co może ułatwić współpracę między tymi bibliotekami w zakresie wymiany danych oraz tworzenie wspólnej bazy katalogowej.

Prawie 90% badanych bibliotek posiada dostęp do Internetu, a 95,2% z nich łączy się z Internetem za pomocą stałego łącza. Łącznie w 42 badanych bibliotekach dostępnych jest 386 stanowisk komputerowych³⁶.

Spośród ankietowanych bibliotek 30 potwierdziło korzystanie z modułu wypożyczalni komputerowej, co stanowi 71,4% wszystkich badanych bibliotek, które rozpoczęły komputeryzację. Przyjmując, że ze względów ekonomicznych i organizacyjnych moduł wypożyczalni komputerowej wprowadzany jest po skatalogowaniu ok. 70% zasobów biblioteki, można przypuszczać że zasoby tych bibliotek zostały w większości wprowadzone do katalogów komputerowych.

Przedstawiona analiza danych uzyskanych w odpowiedziach ankietowych nie wyczerpuje tematu. Niestety, nie uzyskano zwrotu wszystkich rozprawdzonych ankiet. Pozostaje mieć nadzieję, że w najbliższej przyszłości będzie możliwość uzupełnienia zebranych danych o bibliotekach Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, co pozwoli na głębsze badania skarbnic polskiej kultury religijnej.

³⁶ Dla porównania: w 2000 r. liczba czynnych komputerów w badanej grupie bibliotek wynosiła 116. Szulc, J. (2002). Biblioteki kościelne w Polsce w świetle ankiety Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES - Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 2(15), s. 42-48.

KS. JERZY WITCZAK¹

TEOLOGICZNE ZBIORY W POLSKICH BIBLIOTEKACH CYFROWYCH

Wstęp

Dynamiczny rozwój techniki cyfrowej, sieci teleinformatycznych, Internetu i komputerów osobistych sprawił, że zaczęto mówić o nowej epoce w dziejach kultury, wieszcząc koniec epoki Gutenberga – epoki słowa drukowanego. Jednym z priorytetowych działań na polu kultury stała się w ostatnich latach digitalizacja całego dziedzictwa kulturowego, w tym zwłaszcza drukowanych zasobów bibliotek, mająca na celu przeniesienie tych zasobów na nośniki cyfrowe i szerokie ich udostępnianie kanałami informatycznymi. W związku z tym wielu bibliotekarzy wyraża obawy, że digitalizacja jest działaniem na niekorzyść bibliotek, wskazując na dwa aspekty: ekonomiczny – digitalizacja pochłania fundusze, które mogłyby być wykorzystane na poprawę stanu bibliotek, oraz merytoryczny – zbiory poddane digitalizacji przestają się liczyć i stają się niemal nikomu niepotrzebne, tak samo i biblioteki. Podobne wątpliwości dotyczą również bibliotekarstwa kościelnego. W tej sytuacji chciałbym w moim wystąpieniu wskazać na pozytywną stronę zjawiska digitalizacji, a mianowicie na powstanie i rozwój tzw. bibliotek cyfrowych czyli wirtualnych.

Charakterystyka bibliotek cyfrowych

Skorzystajmy z definicji zawartej w polskiej Wikipedii:

¹ Dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium, Duchownego we Wrocławiu.

„Biblioteka cyfrowa (także: internetowa lub wirtualna; czasem z określeniem elektroniczna) — strona internetowa udostępniająca w Internecie publikacje w formie elektronicznej, takie jak książki, mapy, dokumenty, zdjęcia itp. Nazwą „biblioteka” strony takie nawiązują do klasycznych bibliotek, które wypożyczają książki we własnym lokalu, podczas gdy dostęp do biblioteki cyfrowej zazwyczaj może mieć każdy, wszędzie i zawsze, tj. bez wcześniejszego zapisywania się, z każdego miejsca na świecie (gdzie jest dostęp do Internetu) i o każdej porze dnia czy nocy (z wyjątkiem krótkich przerw na konserwację)” (<http://pl.wikipedia.org>).

Celowo używam tu tej niezbyt prawidłowej definicji (bo niewłaściwie podany tu jest *genus proximum* – b.c. jest nie tylko stroną internetową, lecz całym systemem informatycznym)² z tej internetowej encyklopedii, która nie może stanowić źródła w poważnych publikacjach naukowych ze względu na swój anonimowy charakter autorstwa, by wskazać na zjawisko występujące również coraz częściej w bibliotekach cyfrowych. Tym nowym charakterystycznym zjawiskiem jest społecznościowy charakter tworzonych w Internecie publikacji, nazywany Internetem 2.0. Internet 2.0 (Web 2.0) to trend w sieci WWW, polegający na rozpropagowaniu idei współodpowiedzialności za zawartość oraz na dzieleniu się wiedzą. Twórcy Web 2.0 chcą, by sieć WWW dawała użytkownikom jak największą możliwość interakcji. Wikipedia jest właśnie takim sztandarowym przykładem wspólnego i interakcyjnego tworzenia encyklopedycznej zawartości. W bibliotekach cyfrowych w Polsce ta interakcyjność jest jeszcze ograniczona tylko do wpływu na dobór publikacji do digitalizacji (i to tylko w niektórych BC) za pośrednictwem forum dyskusyjnego oraz e-maili. Przewidywane są jednak już niedługo

² Por. np. Radwański, A. [dok elektr.] (1999). Biblioteka wirtualna - problemy definicyjne, EBIB, 1999 nr 08 Tryb dostępu: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib08/radwan.html>. [odczyt. 26.05.2007]. Z punktu widzenia bibliotekarza „Biblioteki cyfrowe są organizacjami, które dostarczają środków, włączając wyspecjalizowany personel, dobór, klasyfikację, zapewnienie dostępu, dystrybucji, ochrony danych przed ich modyfikacją i ochrony w sensie fizycznym, tworzenie kopii zapasowych i przechowywanie ich w bezpiecznym miejscu, aby mogły być użytkowane przez określoną społeczność lub grupy społeczności” (cyt. za Szymulą, R. [dok elektr.] (1999). Biblioteki cyfrowe - zagadnienia ogólne i problemy terminologiczne, EBIB, 1999 nr 08 Tryb dostępu: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib08/szymula.html>) [odczyt. 26.05.2007].

również dalsze możliwości, np. dodawania on-line do publikacji własnych słów kluczowych (w programie dLibra 4.0) oraz ich grupowania według różnych kryteriów. Pojawia się zatem nowa płaszczyzna współpracy bibliotekarzy i czytelników i okazja do dzielenia się wiedzą.

To, że biblioteka cyfrowa istnieje w Internecie, pociąga za sobą także inne, może jeszcze ważniejsze konsekwencje. Zasadniczą sprawą jest dostępność publikacji, i to o każdej porze, bez konieczności udawania się do odległej nieraz biblioteki i – bardzo często – korzystania ze zbiorów tylko w czytelni. Że jest to dostęp bezpłatny, w przeciwieństwie do licznych serwisów komercyjnych oferujących publikacje elektroniczne, nie trzeba nawet wspominać. Biblioteka cyfrowa umożliwia korzystanie z tych pozycji, które niejednokrotnie w ogóle nie byłyby dostępne dla niektórych kategorii czytelników, gdyby nie ich cyfrowa wersja zamieszczona w Internecie (np. stare druki). Dodatkowo otrzymany obraz publikacji jest często lepszej jakości niż oryginał, można go powiększać, a samą publikację w wielu przypadkach (jeśli został wykonany OCR – automatyczne rozpoznawanie tekstu) przeszukiwać tekstowo. Ponadto publikacje tekstowe istniejąc w Internecie podlegają jak wszystkie inne strony internetowe pełnemu indeksowaniu przez roboty wyszukiwarek internetowych, takich jak np. Google, i dzięki temu można odnaleźć interesujące publikacje już nie tylko przy pomocy opisów w katalogach komputerowych tworzonych przez bibliotekarzy, lecz również na podstawie ich treści. Są to wszystko korzyści bibliotek cyfrowych dla czytelników. Również i dla tradycyjnych bibliotek ta cyfryzacja jest pożyteczna: pozwala na zabezpieczenie druków przed zniszczeniem i fizycznym unicestwieniem (kwaśny papier); ułatwia udostępnianie zbiorów specjalnych i rozwiązuje problem wypożyczeń międzybibliotecznych; umożliwia zmniejszenie liczby przechowywanych egzemplarzy.

W Polsce biblioteki cyfrowe tworzone są głównie przez różne instytucje akademickie i naukowe, w oparciu o kilka różnych systemów oprogramowania. Największe znaczenie zyskały dynamicznie rozwijające się i tworzące wspólną sieć biblioteki cyfrowe systemu *dLibra* (16) – należy do nich również Księgozbiór Wirtualny Federacji Bibliotek kościelnych FIDES. Pokrewną, ale wyróżnioną i odróżniającą się od reszty, jest Cyfrowa Biblioteka Narodowa „Po-

lona”. Tych 17 bibliotek cyfrowych będzie dalej przedmiotem prezentacji. Ponadto istnieje nadal w Internecie, ale już przestała się rozwijać, Polska Biblioteka Internetowa. Wykaz innych serwisów o podobnej funkcjonalności podaje strona EBIB.

Biblioteki cyfrowe, zgodnie z przytoczoną wyżej definicją, udostępniają dokumenty różnego rodzaju: przede wszystkim drukowane dokumenty piśmiennicze (cenne stare druki, książki, gazety i czasopisma, druki ulotne etc.), także jednak rękopisy, mapy, grafiki czy druki muzyczne – przetworzone na postać cyfrową w procesie digitalizacji (np. skanowania). W przypadku publikacji współczesnych są to już zwykłe publikacje „urodzone cyfrowo” (*born digital*) – czyli od początku powstałe (przygotowane do druku) w formie elektronicznej (nowe książki, czasopisma, rozprawy doktorskie). Oprócz tego w bibliotekach cyfrowych coraz częściej można znaleźć dokumenty elektroniczne, nie mające drukowanego odpowiednika, istniejące wyłącznie w wirtualnym świecie (książki elektroniczne, prezentacje, multimedia).

Z takim rozróżnieniem na publikacje zdigitalizowane i oryginalnie cyfrowe wiąże się jeszcze jedna, bardzo istotna z punktu widzenia czytelnika, kwestia, a mianowicie problem praw autorskich do prezentowanych dzieł. Powoduje on istnienie zasadniczo prawie 70-letniej cezurę pomiędzy tymi dwoma grupami publikacji. Bez problemu można bowiem upowszechniać w Internecie tylko te utwory, do których prawa autorskie wygasły (70 lat po śmierci ostatniego współtwórcy), lub takie, które zostają udostępnione na zasadzie umowy z (żyjącym) autorem lub wydawcą. Z tego powodu tylko niektóre polskie biblioteki cyfrowe pozyskują i udostępniają współczesne publikacje, najbardziej interesujące dla czytelnika. A jeśli już to robią, to dotyczy to publikacji głównie macierzystych instytucji. Natomiast dzieła liczące co najmniej 70 lat są w wielu przypadkach już nie tak interesujące. Praktyka wyboru druków do digitalizacji jest jednakże taka, by w pierwszej kolejności poddawać temu procesowi obiekty mogące zainteresować szersze grono odbiorców bądź szczególnie związane z misją danej placówki (np. zbiory regionalne lub dotyczące lokalnej historii). Tak np. Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu umieszcza w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej materiały dotyczące historii diecezji wrocławskiej oraz przedwojennej działalności Wydziału Teologicznego

Uniwersytetu Wrocławskiego. Ten podwójnie lokalny charakter „gromadzenia” publikacji w bibliotekach cyfrowych nie stanowi jednak wady, gdyż w systemie dLibra jest możliwe (i zalecane) wyszukiwanie we wszystkich bibliotekach jednocześnie. Wręcz przeciwnie, wydaje się, że ten regionalizm sprzyja przyciągnięciu uwagi miejscowych czytelników, a z punktu widzenia bibliotekarzy taka specjalizacja ułatwia unikanie dublowania digitalizacji.

Warto na koniec wspomnieć o technicznej stronie tego rozróżnienia na publikacje „stare” i „nowe” (oryginalnie cyfrowe). Główna różnica polega na dokładności przeszukiwania warstwy tekstowej. Materiał po digitalizacji poddawany jest, jeśli to w ogóle możliwe, procesowi automatycznego rozpoznawania tekstu (OCR), lecz skuteczność oprogramowania w tych przypadkach często jest niezbyt wysoka, a powstałych błędów nikt nie jest obecnie w stanie poprawić. Pozostaje więc warstwa tekstowa, którą nazywa się „brudnym” OCR. Przeciwnie, publikacje przygotowane komputerowo mają z zasady dostępną pełną warstwę tekstową. Umieszczenie takiej publikacji w bibliotece cyfrowej nie pociąga też większych kosztów, zwykle wystarczy wykonanie pliku w formacie PDF i niewielkie przystosowanie do prezentacji. Gdyby więc udało się pokonać problem praw autorskich, takich publikacji mogłoby być dużo. Na razie jednak publikacje pochodzące z digitalizacji stanowią zdecydowaną większość.

Księgozbiory kościelne

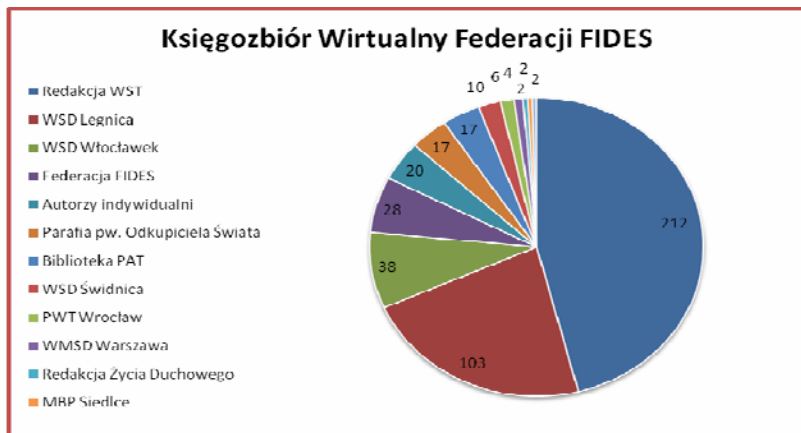
Do chwili obecnej żadna z polskich kościelnych instytucji naukowych nie posiada własnej biblioteki cyfrowej, nawet największa w Polsce Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Udostępnia ona jedynie na swojej stronie internetowej mniej niż sto zeskanowanych publikacji (książek i czasopism) i to w bardzo niewygodny sposób. Dostępny jest bowiem wyłącznie spis publikacji (brak wyszukiwarki), a zbiory zapisane są w formacie PDF, bez rozpoznania tekstu, całkowicie zabezpieczone przed kopiowaniem i drukowaniem i ze znakiem wodnym przez cały obraz stron o treści „WŁASNOŚĆ BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO JANA PAWŁA II”, co bardzo utrudnia odczytywanie publikacji. Taka praktyka jest zupełnym ewenementem na gruncie polskiego bibliotekarstwa, a bi-

biotekarstwa cyfrowego w szczególności, gdzie celem jest wolne udostępnianie wszystkiego co możliwe.

W takiej zatem sytuacji Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES zatroszczyła się o zorganizowanie wspólnej dla bibliotek kościelnych platformy cyfrowej³. Biblioteka wirtualna (cyfrowa) FIDES technicznie została uruchomiona 11 sierpnia 2006 roku, w dzień liturgicznego wspomnienia św. Klary – patronki nowoczesnych mediów, i nosi nazwę „Księgozbiór Wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES”. Uroczystego otwarcia tego serwisu podczas obrad XII Walnego Zgromadzenia FIDES, w dniu 27 września 2006 roku, dokonał JE Ks. Biskup Piotr Jarecki, sufragan Archidiecezji Warszawskiej. Księgozbiór Wirtualny FIDES został posadowiony na serwerze specjalnie dedykowanym dla tego celu i jest obsługiwany przez polski program dLibra. Jest to dziesiąte w kolejności wdrożenie tego systemu w Polsce. Honorowym gościem uroczystej inauguracji był Marcin Werla z Poznania, przedstawiciel twórców programu dLibra.

Wszystkie biblioteki członkowskie mają możliwość uczestniczenia w tworzeniu tego wirtualnego księgozbioru. Program dLibra posiada specjalną aplikację „Redaktor”, która może być dostępna w każdej bibliotece należącej do Federacji FIDES. Pozwala ona na samodzielne publikowanie własnych zbiorów w postaci elektronicznej, zgodnie z dostarczoną instrukcją i ustanowionym w tym celu regulaminem. Do chwili obecnej Księgozbiór Wirtualny FIDES współtworzy 12 instytucji oraz 7 autorów indywidualnych. Przedstawia to poniższy wykres:

³ Z przykrością trzeba zauważyć, że Biblioteka KUL nie należy do Federacji FIDES, chociaż uczestniczyła w pracach nad jej powołaniem do życia.

W połowie kwietnia 2008 roku całkowita liczba publikacji Księgozbioru Wirtualnego FIDES wynosiła 462. Na tę liczbę składa się 381 artykułów z czasopism, 43 książki, 18 zeszytów czasopism w całości oraz 18 innych publikacji, w tym cenne inkunabuły i mapy, zebrane w kolekcji „Skarby bibliotek kościelnych”. Najczęściej oglądaną publikacją jest *Atlas Minor Gerardi Mercatoris : a I. Hondio plurimis aeneis tabulis auctus atque illustratus* z 1610 r. ze zbiorów Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie (prawie 20 tys. odsłon). Specyfikę biblioteki cyfrowej FIDES stanowi to, że jej przeważającą częścią są publikacje nowe i najnowsze (por. np. książki z serii „Biblioteka Diecezji Świdnickiej” z 2008 roku), jak również i to, że zamieszczane są w niej oddzielnie artykuły z kompletnych zeszytów czasopism. W ten sposób publikowane są obecnie cztery czasopisma: „Biuletyn Bibliotek Kościelnych - FIDES”, „Perspectiva” (Legnica), „Studia Włocławskie” oraz „Warszawskie Studia Teologiczne”. Rozwiązanie takie ułatwia korzystanie ze zbioru czasopism, przede wszystkim umożliwia wyszukiwanie rzeczowe, w szczególności zdalne (według metadanych) – z innych bibliotek systemu dLibra. Gdyby chcieć porównać wielkość tego zbioru z bibliotekami, które takiego zabiegu rozdzielenia czasopism nie stosują, to trzeba by policzyć tylko całe zeszyty. W ten sposób obliczona sztucznie liczba publikacji w Księgozbiornie Wirtualnym FIDES wyniosłaby 96, ale nadal znaczną przewagę stanowiłyby w niej publikacje oryginalnie cyfro-

we. Godnym odnotowania – ze względu na miejsce tej konferencji⁴ – jest publikowanie w FIDES na bieżąco czasopisma parafialnego Parafii pw. Odkupiciela Świata we Wrocławiu pt. „Nowe Tysiąclecie”.

Oprócz Księgozbioru Wirtualnego FIDES dwie biblioteki kościelne umieszczają swoje publikacje cyfrowe w regionalnych bibliotekach cyfrowych. I tak Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku należy do Konsorcjum Biblioteki Naukowe Miasta Białegostoku i przy wsparciu finansowym ze środków unijnych współuczestniczy w Podlaskiej Bibliotece Cyfrowej (<http://pbc.biaman.pl>). Ze zbiorów Biblioteki AWSO pochodzi pokazna liczba 146 publikacji. Oprócz dwóch współczesnych cała reszta to cenne zbiory historyczne, częściowo o tematyce religijnej, należące do kolekcji Dziedzictwo kulturowe oraz Regionalia. Prócz tego PBC zawiera pięć tomów czasopisma „Rocznik Teologii Katolickiej”, wydawanego w Uniwersytecie w Białymstoku.

Drugą biblioteką kościelną, która uczestniczy w regionalnym projekcie, jest Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego. Jest ona jednym z 14 członków Konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej, które powstało 20 grudnia 2006 roku (www.dbc.wroc.pl). Do chwili obecnej Konsorcjum nie otrzymało dotacji, o którą się stara, wszystkie zatem dotychczasowe publikacje zostały wykonane własnymi siłami. Dotyczy to również 94 publikacji Biblioteki PWT, podzielonych na kolekcje: Czasopisma PWT (10), Doktoraty (4), Druki wydane po 1800 roku (66), Książki PWT (11) oraz Stare druki (3). Liczba ta stanowi 9,4% ogólnego zbioru DBC, który w dniu 17 kwietnia 2008 roku osiągnął liczbę tysiąca publikacji. Jak widać, większość kolekcji Biblioteki PWT stanowią druki poddane digitalizacji. Dotyczą one historii Kościoła na Dolnym Śląsku oraz dokumentują dorobek naukowy liczącego 300 lat Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, którego kontynuatorem po wojnie jest Papieski Wydział Teologiczny. Statystyka wskazuje jednak na to, że największą poczytnością cieszą się dzieła współczesne – książki wydane w PWT oraz niepublikowane drukiem doktoraty. Absolutnym rekordzistą jest tu rozprawa doktorska ks. Romana Skarżyńskiego „Struktura organizacyjna Kościoła i życie religijne

⁴ Biblioteka Parafialna w Trzciance.

wiernych okręgu drezdeneckiego w latach 1945-1992” (4 450 wyświetleń).

Publikacje o tematyce religijnej i teologicznej w bibliotekach systemu dLibra

Wiadomo, że zbiory o tematyce religijnej i teologicznej są gromadzone także w innych niż kościelne bibliotekach. Należy się więc domyślać, że trafiają one również do bibliotek cyfrowych w ramach digitalizacji dziedzictwa kulturowego. W związku z tym została podjęta wstępna próba zbadania, jakie zasoby o tej tematyce dostępne są w polskich bibliotekach cyfrowych. Badanie to zostało ograniczone do bibliotek, które wykorzystując oprogramowanie dLibra współtworzą polską platformę rozproszonych bibliotek cyfrowych o nazwie „Federacja Bibliotek Cyfrowych” (<http://fbc.pionier.net.pl>). FBC jest kolejnym etapem budowy sieci rozproszonych bibliotek cyfrowych w Polsce. Nazwa serwisu FBC odzwierciedla jego charakter – serwis ten jest zbiorem zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych i repozytoriach. Zasoby te współtworzone są przez wiele instytucji naukowych i publicznych, takich jak wyższe uczelnie, biblioteki, archiwa, muzea czy ośrodki badawcze. Serwis FBC utrzymywany jest przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe afiliowane przy Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN. W serwisie tym istnieje m.in. możliwość jednoczesnego wyszukiwania we wszystkich bibliotekach cyfrowych należących do sieci, co zostało wykorzystane do oceny zawartości tych bibliotek.

Podjęto próbę oszacowania wielkości takich zasobów przy pomocy statystyki charakterystycznych słów kluczowych, występujących w całych opisach metadanych wszystkich publikacji udostępnianych w bibliotekach systemu dLibra. Zostały wybrane jako reprezentatywne następujące słowa: „kościół” (w obu znaczeniach, stąd tak duża liczba wyszukanych publikacji), „religia”, „katolicyzm”, „Biblia”, „teologia”, „Jezus”. Z zsumowania wyników (które oczywiście nie są rozłączne) powstał sztuczny wskaźnik liczby poszukiwanych publikacji do oceny zawartości poszczególnych zbiorów cyfrowych. Dodatkowo obliczono wskaźnik procentowy w odniesieniu do ogólnej liczby publikacji w danej bibliotece, który lepiej pozwala ocenić charakter konkretnego księgozbioru wirtualnego.

Wyniki uporządkowane wg wskaźnika procentowego obrazuje poniższa tabela:

FEDERACJA BIBLIOTEK CYFROWYCH

<http://fbc.pionier.net.pl>

(dane z dnia 14.04.2008)

Nazwa	Zasoby	„kościół”	„religia”	„katolicyzm”	„Biblia”	„teologia”	„Jezus”	Razem	Udział %
Księgozbiór FIDES	462	42	6	25	63	53	24	213	46%
Zielonogórska BC	3456	125	5	5	73	11	18	237	7%
Dolnośląska BC	993	25	7	7	6	18	2	65	7%
Podlaska BC	2902	28	76	73		1	1	179	6%
Małopolska BC	10120	73	5	401	1	15		495	5%
Kujawsko-Pomorska BC	17620	105	715		1			821	5%
Jeleniogórska BC	504	20	1					21	4%
Cyfrowa BN „Polona”	9569	113	16	78	68	8	38	321	3%
Wielkopolska BC	55774	1429	11	77	18	30	7	1572	3%
Śląska BC	7446	39	8	2	8	3		60	1%
Wejherowska BC	2097		1	2	12		1	16	1%
BC Politechniki Krakowskiej	560	2			1			3	1%
BC Politechniki Warszawskiej	618	3						3	0%

e-biblioteka UW	223	1						1	0%
BC Uniw. Wrocławskiego	13143	9	10	3	5	13		40	0%
BC CODN	57							0	0%
BC Politechniki Łódzkiej	1575							0	0%
Pedagogiczna BC	47							0	0%
RAZEM	127166	2023	862	673	256	152	91	4057	3%

Zakończenie

1. Mimo niezbyt długiego jeszcze czasu istnienia oraz trudności finansowych obecny zasób polskich bibliotek cyfrowych prezentuje się bardzo interesująco także w aspekcie problematyki religijnej i teologicznej. Można w nim znaleźć wiele ciekawych publikacji, głównie z XIX w. i początków XX w., jak również starych druków. Niemniej coraz częściej pojawiają się również i nowe publikacje o tematyce teologicznej: książki, czasopisma (w całości lub rozdzielone na artykuły), prace doktorskie.

2. Na tle pozostałych bibliotek cyfrowych wyróżnia się Księgozbiór Wirtualny Federacji FIDES, w którym większość stanowią współczesne publikacje oryginalnie cyfrowe. Wydaje się, że nie jest on jeszcze szeroko znany i odwiedzany (wskazują na to statystyki).

3. Biblioteki parafialne powinny szerzej informować swoich czytelników o zbiorach cyfrowych i umożliwiać dostęp do bibliotek cyfrowych na miejscu. To jeszcze jeden argument za wyposażeniem tych bibliotek w dobry komputer z dostępem do Internetu dla czytelników.

4. Autorzy i wydawcy publikacji o charakterze religijnym mają nowe możliwości dotarcia z nimi do szerokiego kręgu odbiorców poprzez umieszczenie ich w bibliotekach cyfrowych. Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES zaprasza wszystkich do publikowania w swoim Księgozbiorze Wirtualnym.

BARBARA BONAR CHR¹

STOWARZYSZENIA BIBLIOTEK TEOLOGICZNYCH A KOMPUTERYZACJA W BIBLIOTEKACH KOŚCIELNYCH W POLSCE – ZARYS PROBLEMATYKI²

Wstęp

W konstytucji apostolskiej Ojca Świętego Jana Pawła II *O uniwersytetach katolickich* art. 7 § 2 brzmi: „Aby lepiej podejmować złożone problemy współczesnego społeczeństwa oraz by umacniać katolicką tożsamość instytucji, należy rozwijać współpracę między wszystkimi uniwersytetami katolickimi, w tym także uniwersytetami i fakultetami kościelnymi na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym, w dziedzinie prac badawczych, nauczania i innych form działalności. Tego rodzaju współpracę należy oczywiście rozwijać także między uniwersytetami katolickimi a innymi uniwersytetami i instytucjami badań naukowych i szkolnictwa wyższego, zarówno prywatnymi, jak państwowymi”. To co odnosi się do Uniwersytetów można przenieść do bibliotek, które są jego integralną częścią i dlatego pisząc o komputeryzacji bibliotek kościelnych należy zwrócić uwagę jak ważna jest współpraca ze stowarzyszeniami bibliotek teologicznych i ich troska o rozwój wymienionych placówek.

¹ Biblioteka Instytutu Liturgicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Artykuł powstał w oparciu o pracę licencjacką *Komputeryzacja bibliotek kościelnych w Polsce* pod kierunkiem dr Anny Grucy, 2006 (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego).

O tę troskę dopomina się także Papieska Komisja ds. Kościelnych Dóbr Kultury powołana przez Jana Pawła II w 1988 roku, a która za cel główny obrała dziedzictwo kulturowe w służbie ewangelizacji. „Biblioteki wyrażają zainteresowanie Kościoła kulturą każdego narodu i dokumentują proces inkulturacji wiary; ukazują procesy formacji filozoficznej, teologicznej, katechetycznej, liturgicznej, pastoralnej, duchowej i prawnej; dają sens uniwersalności i jedności myśli o inspiracji chrześcijańskiej.”³

W poniższym artykule autorka zarysuje problem komputeryzacji bibliotek kościelnych i omówi najważniejsze stowarzyszenia, z którymi biblioteki kościelne mogą współpracować. Pominęta tu zostanie Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES, ponieważ została ona omówiona przez Martę Wójtowicz-Kowalską.⁴

Komputeryzacja bibliotek kościelnych

Komputeryzacja stała się w ostatnim czasie dość ważnym tematem w wielu dziedzinach życia. Nie ominęła też bibliotek. Współczesna cywilizacja w dość szybkim tempie buduje społeczeństwo informacyjne. Ma na to wpływ również szybki rozwój Internetu oraz mnogość informacji, którą jest zasypywany przeciętny człowiek.

Pojęcie komputeryzacja obecnie dość często zastępuje inne pojęcie, jakim jest automatyzacja, a nawet bywają używane zamiennie. Oba pojęcia oznaczają zastosowanie komputerów do realizowania procesów bibliotecznych właściwych i pomocniczych (gromadzenia zbiorów, ich ewidencji i opracowania, budowy katalogów, rejestracji udostępniania oraz wyszukiwania i przekazywania informacji – a ponadto administracji i zarządzania) i są obecnie na całym świecie głównym czynnikiem postępu organizacyjnego i technicznego w bibliotekarstwie.⁵

Biblioteki w Polsce przechodziły, przeszły albo są w trakcie automatyzacji swych procesów bibliotecznych. Nie ominęło to również

³ Leszczyński, M. (2006). Troska Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury o zachowanie dziedzictwa kulturowego Kościoła. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* nr 86, s. 20.

⁴ Wójtowicz, M. (2003). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES w Polsce w latach 1991-2001 (10-lecie istnienia Federacji FIDES). *FIDES - Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2.

⁵ Żmigrodzki, Z. red. (1998). *Bibliotekarstwo*. Warszawa, s. 370.

bibliotek kościelnych. „Na tym tle rysuje się szczególne posłannictwo bibliotekarza obsługującego bibliotekę parafialną czy klasztorną. [...]. Coraz częściej jednak, będzie musiał poruszać się w gąszczu informacji rozpowszechnianych przy użyciu nowoczesnych technologii i wskazywać drogę zagubionemu czytelnikowi.”⁶

Każda nauka, nawet o Bogu i rzeczach Bożych domaga się, jak każda umiejętność swoich zasad. Jest wiele sposobów rozumienia nauk teologicznych, zmieniają się one w zależności od sposobu ujęcia przedmiotu, celu i metody. Sam wyraz teologia zaczął się rozpowszechniać od XIII wieku i aż do naszych czasów zachował swoje znaczenie jako nauka o Bogu oparta na Objawieniu. Po Soborze Trydenckim zaczął się w nauce teologii proces wyodrębniania szeregu dyscyplin naukowych. W XVII wieku wyróżnia się już teologię ascetyczną, moralną, fundamentalną i dogmatyczną. W XVIII pojawia się teologia pastoralna, która sama ulega podziałowi na wiele dyscyplin praktycznych (np. liturgika, homiletyka). Dziedziny teologiczne grupuje się rozmaicie. Wyróżnia się teologię naturalną (teodycea – mówi o Bogu w świetle rozumu), fundamentalną (apologetyka – zajmuje się podstawami wiary chrześcijańskiej) i właściwą (czyli teologia – swój przedmiot badań rozważa w świetle Słowa Bożego). Tę ostatnią można podzielić następująco:

- Teologia historyczna:
 - Nauki biblijne
 - Patrologia
 - Historia Kościoła
 - Historia dogmatów i teologii
- Teologia systematyczna:
 - Teologia dogmatyczna
 - Teologia moralna
 - Teologia ascetyczna (duchowości) i mistyczna
- Teologia praktyczna:
 - Homiletyka
 - Katechetyka
 - Misjologia
 - Liturgika

⁶ Latawiec, J. (2002). Komputeryzacja bibliotek. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* nr 77, s. 103.

- Teologia pastoralna (hodegetyka)
- Prawo kościelne
- Theologia caritatis (dyscyplina mająca koncentrować się na czynnej miłości bliźniego).⁷

Po Soborze Watykańskim II można zauważyć wzrost fachowych publikacji z dziedziny teologii. Powoduje to potrzebę obiegu informacji pomiędzy całym środowiskiem naukowym, bibliotekarzami i wydawcami. Współczesna teologia rozwija się prężnie, stąd też rodzi się potrzeba szybkiego i wyspecjalizowanego dostępu do wiadomości potrzebnych użytkownikowi. Rozwijają się różnego typu kierunki, modele, tendencje w nauce. Stanowią one treść wykładów w instytucjach naukowych i dydaktycznych, są treścią doktryny. Dość specyficzny przedmiot informacji i dokumentacji w teologii znacznie wykracza poza zakres typowych metod stosowanych w usługach informacyjnych. Bo jak udokumentować przeżycia duchowe czy zdarzenia liturgiczne? Jedyne tam, gdzie pojawiają się publikacje naukowe specjalista z zakresu informacji naukowej może posłużyć się znanymi mu metodami pozwalającymi pomóc użytkownikowi. Oczywiście obowiązują tu te same zasady co w innych naukach humanistycznych w zakresie opracowywania informacji.

Głównym miejscem rozwoju nauk teologicznych są ośrodki akademickie. Kościół sprawuje pieczę nad uniwersytetami, niektóre z nich są o zasięgu międzynarodowym (np. rzymskie uniwersytety Urbaniana i Lateraneński) czy akademie (np. rzymskie Anselmianum). Dość popularne są też liczne Wydziały czy Instytuty Teologiczne – samodzielne, bądź afiliowane (np. Wydział Teologiczny w Tarnowie afiliowany do Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie). Organizowane są też liczne kongresy czy sympozja. Ale codzienny ciężar pracy zarówno wykładowcy jak i studenta przenosi się do biblioteki.⁸

To właśnie biblioteki wyższych uczelni teologicznych służą zaspokajaniu potrzeb użytkowników informacji z zakresu religioznawstwa i teologii. Dysponują one różnorodnym i bogatym materiałem informacyjnym. Głównym narzędziem są katalogi biblioteczne –

⁷ Napiórkowski, S. C. (1991). Jak uprawiać teologię. Wrocław, s. 15, 19, 77-80.

⁸ Gąsowska, K.; Klauza, K. (1988). Informacja i dokumentacja w naukach teologicznych. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* nr 56, s. 157-159.

kartkowe, jak i te już zautomatyzowane czy własne wydawnictwa informacyjne. Są to też różnego typu słowniki rzeczowe, biograficzne, czy informatory. Znajomość tego typu pomocy pozwala umiejętnie informować użytkowników o źródłach służących rozwiązaniu ich problemów naukowych. Wraz z rozwojem techniki komputerowej zaczęły powstawać liczne systemy informacji, które wykorzystywały tę technikę.

Jednym z pierwszych takich systemów był TLN (Theological Library Network) zorganizowany w Rzymie przez o. Ralpa Wiltgena SVD. Miał za cel usamodzielnienie się od wielkich sieci informacyjnych działających w bibliotekach amerykańskich. Innym był Daten Erfassung Mariologie zorganizowany przez Internationaler Mariologischer Arbeitskreis czy Biblie et Informatique – stowarzyszenie międzynarodowe, które przygotowywało wyspecjalizowane programy użytkowe i opracowania książkowe z zakresu biblistyki. W prace zaangażowani – obok świeckich są też benedyktyni z Maredsous.⁹ Obecnie nazwa brzmi Informatique et Biblie [www.cibmaredsous.be] [odczyt: 14.07.2008].

Każda z bibliotek tworzy też swoje własne bazy danych, które dostępne są z ich stron domowych WWW. I tak przykładowo Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu udostępnia między innymi *Wrocławską Bibliografię Teologiczną*, bibliografię zawartości dwumiesięcznika *Communio* (wydanie polskie) oraz serii Kolekcja *Communio*. Biblioteka UKSW w Warszawie natomiast proponuje swoim czytelnikom *Bibliografię Historii Kościoła*, *Polską Bibliografię Antyku Chrześcijańskiego*, *Bibliografię z zakresu teologii moralnej i etyki* czy *Polską Bibliografię Nauk Kościelnych*. Instytut Tomistyczny w Warszawie opracowuje natomiast *Polską Bibliografię Tomistyczną*.

Pośród ważnych czynności bibliotecznych, które wykonuje każda biblioteka – również kościelna – wymienić należy gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów. W wyniku tej działalności bibliotek szybko powiększa się ich księgozbiór, wzrasta też nierzadko liczba użytkowników o różnych potrzebach. Powoduje to konieczność szerszej współpracy między bibliotekami różnego typu. Współpraca taka ma na celu głównie udoskonalenie usług biblio-

⁹ Gąsowska, K.; Klauza, K. (1988), s. 159-162.

tecznych dla użytkowników. Może dotyczyć wymiany materiałów bibliotecznych, wspólnego katalogowania, tworzenia katalogów centralnych, wymiany informacji bibliotecznych czy bibliograficznych.¹⁰ To również dotyczy bibliotek kościelnych. Papieska Komisja ds. Kościelnych Dóbr Kultury zachęca te biblioteki do wzajemnej wymiany informacji, integracji systemów czy też tworzenia stowarzyszeń, które mogłyby posłużyć pomocą, harmonizować działalność, a nawet formować pracowników.¹¹

Takie potrzeby odczuwają i polskie biblioteki kościelne. Widoczna jest konieczność zwiększenia współpracy pomiędzy nimi, jak i też z innymi tego typu placówkami za granicą. Jest to także problem stworzenia systemu bibliotek kościelnych, który mógłby się opierać na sieci naukowych bibliotek teologicznych, sieci bibliotek diecezjalnych i sieci bibliotek Kościołów niekatolickich. „Pilną potrzebą jest komputeryzacja bibliotek kościelnych oraz tworzenie podstaw zautomatyzowanej sieci tych bibliotek w Polsce.”¹² Wynikiem takiego działania będzie zwiększenie ilości baz danych na nośnikach CD-ROM, powstawanie własnych baz bibliotecznych, tworzenie dostępu do nich we własnej sieci biblioteki lub z jej strony domowej dla ogółu chętnych. Tworzenie sieci komputerowej to również powstanie wspólnego katalogu centralnego. By mógł on zaistnieć, potrzebna jest unifikacja metod opracowywania księgozbiorów, w szczególności zaś formatów opisów bibliograficznych czy terminologii charakteryzowania treściowego. Współpraca dotyczyć też może powstawania różnorodnych bibliografii w zakresie nauk kościelnych oraz odpowiedniego przygotowania pracowników tychże bibliotek. W tym celu powstała Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES, której celem między innymi jest stworzenie komputerowej sieci bibliotek kościelnych.¹³

¹⁰ Żmigrodzki, Z. red. (1998), s. 376-377.

¹¹ Leszczyński, M. (2005). Biblioteki kościelne w najnowszych wypowiedziach Papieskiej Komisji ds. Kościelnych Dóbr Kultury. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* nr 83, s. 33.

¹² Bednarczyk, J. (1994). Biblioteki kościelne w Polsce. [W:] *Materiały XV Sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie 23-26.09.1993 (1994)*. Rzym, s. 87.

¹³ Bednarczyk, J. (1994), s. 86, 87-88.

Do roku 2006 udało się Federacji FIDES wdrożyć jednolity format opisu katalogowego MARCBN z Biblioteki Narodowej, a obecnie przygotowują konwersję na międzynarodowy format MARC21. Stworzona została multiwyszukiwarka FIDKAR, a wraz z nią dwa programy – FIDSERW i FIDKAR, które są udostępniane również bibliotekom świeckim – zwłaszcza publicznym. Rozwój tych programów można zaobserwować na stronie: <http://www.fides.org.pl/fidkar/fidkary.htm> [odczyt: 14.07.2008]. Multiwyszukiwarka FIDKAR Federacji FIDES jest przydatnym narzędziem pracy, które prezentuje bazy katalogowe i bibliograficzne kilkudziesięciu bibliotek kościelnych.

W Internecie pod adresem <http://digital.fides.org.pl/dlibra> [odczyt: 14.07.2008] pojawił się Księgozbiór Wirtualny Federacji FIDES (biblioteka cyfrowa). Pojawiają się w nim zbiory bibliotek należących do Federacji, a także utwory przekazywane do publikacji przez twórców i wydawców.

Federacja FIDES a inne Stowarzyszenia

Jednym z celów statutowych Federacji jest również ułatwianie nawiązywania współpracy z zagranicznymi bibliotekami teologicznymi. W dniu 9 września 1995 roku Federacja została formalnie przyjęta jako członek zwyczajny do Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych (Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie – CIABT). Jest to bardzo ważny fakt dla obecnej sytuacji bibliotek kościelnych w Polsce. Federacja utrzymuje również kontakty z ABMK w Lublinie, z Ośrodkiem Teologicznym w Orchard Lake w USA, z Papieską Komisją ds. Kościelnych Dóbr Kultury (Pontificia Commissio de bonis culturalibus Ecclesiae), z American Theological Library Association (ATLA) oraz z Unione Romana Biblioteche Ecclesiastiche (URBE).¹⁴

W 1954 roku powstało Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Teologicznych (International Association of Theological). Opiekę nad powstającym stowarzyszeniem powzięła Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO). Stwierdzono potrzebę utworzenia takiej organizacji z powodu braku

¹⁴ Bednarczyk, J. (1996). Działalność Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (20 VI 1995-31 XII 1996). *FIDES - Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 14.

informacji na temat teologicznych bibliotek. W roku 1961 reprezentanci stowarzyszeń bibliotek teologicznych z Niemiec (AKThB – Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Theologischer Bibliotheken), Holandii (VTB – Vereniging voor het Theologisch Bibliothecariaat) i Francji (ABEF – L'Association Bibliothèques Ecclésiastiques de France) zebrali się w celu powołania międzynarodowego Komitetu Koordynacji Stowarzyszeń Katolickich Bibliotek Kościelnych (Comité international de Coordination des Associations de Bibliothèques de Théologie catholique – CIC). Od początku działalności zainicjowano wiele projektów, min.:

- *Scripta Recenter Edita* – międzynarodowe czasopismo bibliograficzne;
- *Bibliographia ad usum seminariorum* – seria tematycznych bibliografii;
- VSKB World Library Service – międzynarodowa księgarnia;
- TEOL (Theologici Exquisti Oblatique Libri) – program wymiany książek o wyczerpanym nakładzie;
- reprodukcje starych dokumentów na mikrofilmie pod nadzorem opactwa benedyktynów w Slangenburgu w Holandii.

Obecnie kontynuowane są te dwa ostatnie projekty.

W 1970 roku we Frankfurcie podczas zebrania CIC podjęto decyzję o jej przekształceniu w Międzynarodową Radę Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych (CIABT) z siedzibą w Holandii. Od 1971 roku zgromadzenia ogólne Rady odbywają się regularnie co roku. Zwiększa się też liczba członków. Widoczne jest to najbardziej po 1990 roku po zmianach politycznych w Europie Środkowej i Wschodniej. Nawiązano kontakty ze stowarzyszeniami bibliotek teologicznych w Austrii, Szwajcarii, Hiszpanii, Słowenii, Stanach Zjednoczonych, Australii i Nowej Zelandii.

Na uwagę zasługuje troska Rady o redagowanie przez CIABT międzynarodowego projektu *Clavis Foliorum Periodicorum Theologicorum* – leksykonu bio- i bibliograficznego czasopism teologicznych. Jest on dużą pomocą w pracy bibliotekarzy i czytelników.¹⁵

¹⁵ Bednarczyk, J. (2001). Informacja Przewodniczącego o działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w okresie 15.12.2000-12.06.2001. *FIDES - Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2 (12-13), s. 111-112.

W roku 1999 Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Rady obradowało w Krakowie. Jednym z punktów obrad było omówienie pracy nad wielojęzycznym tezaurem teologicznym. W tym projekcie uczestniczy też Federacja FIDES. Podczas tego spotkania podjęto też decyzję o zmianie nazwy CIABT na Bibliothèques Européennes de Théologie (BETH) w celu uhonorowania wyróżniającej się europejskiej natury organizacji [<http://www.theo.kuleuven.ac.be/beth/>] [odczyt: 14.07.2008].

„BETH jest to ekumeniczne stowarzyszenie narodowych organizacji bibliotek teologicznych (obecnie należy 11 członków zwyczajnych, w tym z Polski Federacja Bibliotek Kościelnych „FIDES”), dodatkowo przyjmujące w charakterze członków nadzwyczajnych indywidualne biblioteki teologiczne o szczególnym znaczeniu (obecnie 10 członków). Celem BETH jest rozwijanie współpracy pomiędzy teologicznymi i kościelnymi bibliotekami w Europie, wspieranie ich rozwoju poprzez wymianę doświadczeń oraz reprezentowanie ich interesów w środowiskach akademickich i na płaszczyźnie międzynarodowej, tak aby zachować i promować bogate kulturowe dziedzictwo Europy w nich nagromadzone.”¹⁶

Na Dorocznym Zgromadzeniu Ogólnym w roku 2005, które miało miejsce w Debrecen na Węgrzech, Federacja FIDES zademonstrowała swój program FIDKAR i zasugerowała, że biblioteki, które używają platformy Z39.50 mogą przyłączyć się do tego projektu.¹⁷ Z podobnej platformy korzystają niemieckie biblioteki teologiczne, ale doceniono działalność FIDES na polu udoskonalania programu MAK, a przede wszystkim fakt, że program ten jest wykorzystywany przez większość polskich bibliotek teologicznych oraz zauważono jego dość niską cenę.

ATLA – American Theological Library Association

Jest to Stowarzyszenie Amerykańskich Bibliotek Teologicznych założone w 1946 roku, ma charakter zawodowy i uniwersalny (ekumeniczny). W swych szeregach zrzesza ponad tysiąc członków, zarówno indywidualnych jak i instytucjonalnych. Jest to organizacja

¹⁶ Witczak, J. [Dok. elektr.] (2002). 31. [Trzydzieste pierwsze] Walne Zgromadzenie BETH. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/38/beth.php> [odczyt: 14.07.2008].

¹⁷ Newsletter October 2005 BETH [Dok. elektr.] (2005).

<http://www.theo.kuleuven.ac.be/beth/news.htm> [odczyt: 14.07.2008].

o charakterze niekomercyjnym.¹⁸ Członkami są ci wszyscy, którzy są związani z profesjonalnymi bibliotekami teologicznymi, pracami bibliograficznymi na studiach teologicznych, zainteresowani literaturą religijną czy bibliotekarstwem teologicznym. Stowarzyszenie to otwarte jest na biblioteki, które wspierają studia teologiczne – zwłaszcza na stopniu uniwersyteckim – i są akredytowane przez Związek Szkół Teologicznych w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. ATLA będąc stowarzyszeniem amerykańskim nie zamyka się na inne organizacje międzynarodowe czy biblioteki.

ATLA zaopatruje swoich członków w szeroką gamę usług i produktów. Są to różnego typu warsztaty, zajęcia, programy, prelekcje. Służą temu doroczne konferencje organizowane przez Stowarzyszenie. Wszelkie materiały są publikowane w kwartalniku *ATLA Newsletter*, w kwartalniku *Theology Cataloging Bulletin*, w *Annual Report*, czy w corocznym podsumowaniu.

ATLA przez ponad 50 lat wytworzyła bibliograficzne indeksy z teologii i nauk religijnych. Najbardziej znana jest z *ATLA Religion Database (ATLA RDB)*. Baza ta łączy w sobie trzy, wcześniej istniejące indeksy – *Religion Index One: Periodicals (RIO)*, *Religion Index Two: Multi-Author Works (RIT)*, i *Index to Book Review in Religion (IBRR)*. ATLA RDB jest największą bibliografią zawartości czasopism, prac zbiorowych oraz recenzji ze wszystkich dziedzin badań nad religią. Zawiera ponad jeden milion opisów bibliograficznych pochodzących z literatury religijnej i religioznawczej publikowanej w ponad 34 językach, w tym ok. 350 tys. rekordów z ok. 1400 tytułów czasopism, ponad 150 tys. cytowań bibliograficznych z 14 tys. prac zbiorowych oraz ok. 350 tys. cytowań recenzji książek [<http://www.atla.com>]. Zakres tematyczny bazy obejmuje: studia biblijne, historię Kościoła, etykę i filozofię religii. Baza zawiera opisy bibliograficzne od 1949 roku i jest na bieżąco aktualizowana. ATLA udostępnia swoją bazę na CD-ROM, w formacie MARC-21 oraz może być zamówiona przez Internet, ze strony organizacji.

ATLA również jest liderem w przeformatowywaniu serii religijnych i monografii. W ten sposób zostało zabezpieczonych ponad

¹⁸ Sobieszek, M. [Dok. elektr.] (2003). Amerykańskie oraz brytyjskie organizacje i stowarzyszenia bibliotekarskie. <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/44/sobiesz.php> [odczyt: 14.07.2008].

2000 tytułów serii na mikrofilmach i ponad 30 tysięcy monografii na mikrofiskach i mikrofilmach. ATLA posiada swój własny serwis do przechowywania mikrofilmów, które są dostarczane na zamówienie.

W 1996 roku nastąpiło nawiązanie kontaktów ATLA z BETH. Obecnie istnieje umowa obowiązująca do 31 sierpnia 2010 roku o współpracy, asygnowana przez Dyrektora Wykonawczego z ATLA i przewodniczącego BETH. Obejmuje ona oprócz *ATLA Religion Database* również *ATLAS Serials* w jakimkolwiek formacie (CD-ROM, Internet czy MAK). Polska znajduje się na preferencyjnej liście krajów uprawnionych do 50% zniżki na zakup produktów ATLA. Istnieje również możliwość nawiązania współpracy z bibliotekami – członkami ATLA w celu uzyskania od nich w darze kopii bazy ATLA RDB [<http://www.fides.org.pl/o-atla/oferta-atla.htm>] [odczyt: 14.07.2008].

Zakończenie

Proces komputeryzacji nie jest etapem zakończonym. Trwa nadal. Współczesna technika wciąż gwałtownie się rozwija, zwłaszcza w dziedzinie informatyki i Internetu. Nauki teologiczne, jak każde inne stosują do swoich badań nowoczesny aparat informacji naukowej. I dlatego biblioteki kościelne będą musiały te metody stosować także w organizacji swojej pracy. Nie tylko w unifikacji opracowania zbiorów, ale i w najbliższej przyszłości, na przykład w digitalizacji tychże zbiorów i powstawaniu kościelnych bibliotek wirtualnych.

Działalność stowarzyszeń ma na celu usprawnianie pracy bibliotek, a w szczególności wdrażanie postępu technicznego. Warto podkreślić, że zagraniczne stowarzyszenia wychodzą naprzeciw nowym członkom, którym udzielają wskazówek, czy ułatwiają nabycie (po niższych niekiedy cenach) programów, czy cennych baz bibliograficznych, jak to ma miejsce w przypadku ATLA. Pilną sprawą jest ukończenie prac nad budową tezaurytu teologicznego, który można by było wykorzystywać we wszystkich bibliotekach, czy też prace nad udoskonalaniem programu MAK, a nawet stworzenie innego, godnego następcy tego programu. Opracowań domagają się zbiory klasztorne, parafialne i seminaryjne. Gdyby zasoby tych bibliotek były widoczne w Internecie, to automatycznie mogłyby służyć o wiele większej grupie czytelników i wspomóc dalszy rozwój nauk teologicznych, szczególnie w dziedzinie historii teologii.

KS. JERZY WITCZAK¹

INFORMACJA O BAZACH ATLA²

Od 2008 roku bazy tworzone przez ATLA (American Theological Library Association), wydawane dawniej na CDROM, są dostępne jedynie *online*. Dwie główne bazy udostępniane są na platformach EBSCO, FirstSearch i Ovid/SilverPlatter:

- *ATLA Religion Database®* – baza bibliograficzna
- *ATLASerials®* (ATLAS®) – pełnotekstowa baza czasopism (dostępna również bezpośrednio ze stron ATLA)

We współpracy z innymi partnerami tworzone są kolejne bazy, które można zaprenumerować za pośrednictwem EBSCO:

- *Catholic Periodical and Literature Index* (CPLI) – we współpracy z Catholic Library Association
- *Old Testament Abstracts* (OTA) – we współpracy z Catholic Biblical Association
- *New Testament Abstracts* (NTA) *online* – we współpracy z Weston Jesuit School of Theology.

W ATLA można zaprenumerować również *Index to Book Reviews in Religion* (IBRR®) *Online*. Warto także zainteresować się bezpłatnymi bazami dostępnymi na stronach ATLA (wejście do nich znajduje się pod adresem:

<http://www.atla.com/products/catalogs.html>):

- Research in Ministry: Index to DMin and DMiss Project Reports and Theses (RIM®) *online*

¹ Dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium, Duchownego we Wrocławiu.

² Na podst. <http://www.atla.com>

- CDRI: Digital Resources for the Study of Religion.

Najważniejszą z baz oferowanych przez ATLA i najbardziej u nas znaną jest **ATLA Religion Database**. Stanowi ona istotne narzędzie dla studiów teologicznych. Jest największą bibliografią zawartości czasopism, prac zbiorowych oraz recenzji ze wszystkich dziedzin badań nad religią. Fakt, że wielu wydawców zabiega o włączenie ich czasopism do *ATLA RDB*, wskazuje na pozycję, jaką ta baza zdobyła sobie w społeczności uczonych – teologów. Wśród ponad 1,6 miliona rekordów, które aktualnie zawiera *ATLA RDB*, jest zindeksowanych:

- ponad 537 tys. artykułów z 1.633 tytułów czasopism, w tym 518 bieżących;
- ponad 220 tys. artykułów z ponad 16,1 tys. prac zbiorowych;
- ponad 474 tys. recenzji (*book reviews*) około 245,5 tys. książek.

Zakres językowy: angielski – 55%, niemiecki – 8%, francuski – 5%, hiszpański i włoski – po 1%, pozostałe języki – 30%. Czasopisma do indeksowania wybierane są odpowiednio do ich naukowej wartości i według zakresu tematycznego. Reprezentują one wszystkie największe religie, denominacje i grupy językowe. Wyjątkową cechą *ATLA RDB* spośród innych teologicznych baz danych jest sposób opracowywania prac zbiorowych, takich jak księgi jubileuszowe i materiały konferencyjne. Inaczej niż gdzie indziej, do bibliografii tej włączane są odrębnie wszystkie rozprawy, a nie tylko książka w całości.

Coraz większego znaczenia nabiera również pełnotekstowa baza **ATLASerials**, która zawiera aktualnie ponad 238 tys. artykułów i recenzji w przeszukiwalnym tekstowo formacie PDF. Baza jest w wygodny sposób powiązana z omawianą wyżej bibliograficzną bazą *ATLA RDB*.

Niestety, ceny na bazy ATLA są wysokie jak na kieszeń większości bibliotek FIDES. Warto jednak wiedzieć, że Polska znajduje się wciąż na preferencyjnej liście krajów rozwijających się, uprawnionych do 50% zniżki przy zakupach produktów ATLA, jeśli zakupu dokonuje się bezpośrednio w ATLA.

KS. WAŁAW UMIŃSKI CM¹

KONSERWACJA ZABYTKOWEGO ZBIORU BIBLIOTEKI ZGROMADZENIA KSIĘŻY MISJONARZY ŚW. WINCENTEGO A PAULO W KRAKOWIE.

W roku 2007 w Bibliotece Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie kontynuowane były prace w ramach wieloletniego projektu mającego na celu konserwację i ochronę zbiorów biblioteki². Zostały one zrealizowane przez Toruńskie Stowarzyszenie dla Ratowania Książek i Archiwaliów po Powodzi. Prace konserwatorskie wykonały Agnieszka Ciesielska i Katarzyna Wawrzyniak-Łukaszewicz. Zadanie zostało dofinansowane przez **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego** w ramach Programu Operacyjnego **Dziedzictwo Kulturowe**, Priorytetu II **Rozwój instytucji muzealnych**. Konserwacji zachowawczej, którą przeprowadzono na miejscu w Bibliotece Księża Misjonarzy poddano zbiór 112 woluminów z liczącego ok. 2000 egzemplarzy księgozbioru kleparskiego.

¹Misjonarz, nauczyciel akademicki na Wydziale Historii Kościoła PAT, w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie, dyrektor Archiwum i Biblioteki Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie, kustosz Muzeum Historyczno-Misyjnego Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie.

² Został on zainicjowany w roku 2004 kiedy przeprowadzono dezynfekcję zbioru kleparskiego. Dezynfekcja była kontynuowana w następnym roku. Rozpoczęto wtedy również konserwację zachowawczą 300 wybranych woluminów. Została ona wykonana przez konserwatorki działające w ramach Toruńskiego Stowarzyszenia dla Ratowania Książek i Archiwaliów po Powodzi.

Księgozbiór ten został przeniesiony z Domu Misjonarzy na Kleparzu w Krakowie do domu stradomskiego w 1995 roku³.

Wiele woluminów poddanych konserwacji jest przykładem znakomitej sztuki typograficznej i introligatorskiej – wywodziły się z najbardziej znanych warsztatów europejskich i polskich, w tym z drukarni krakowskich. Na pierwszych kartach książek znajdują się zapisy, pieczęcie, ekslibrysy, świadczące o różnorodnych proveniencjach. Wyjątkowym tego przykładem są dzieje „Biblii Leopolicy” z 1561 roku, „Pamiętka po śp. Zofii Zapłatałskiej siostrze mojej ciotecznej, która w 1846 straciła w Galicji ojca i siedem osób z rodziny. Tę Biblię do której ojciec Jej wielką pamiętkę przywiązywał – doszukała poszarpaną, bo chłopci za pergaminową oprawą pieniędzy szukali, potargali i mnie ją przybywszy do mnie ofiarowała – jako rzecz najdroższą dla siebie. Wieczny odpoczynek racz Jej dać Panie i wszystkim wymordowanym. – Xawiera z Zakrzewskich Jenicz. 12 Marca 1876”. I dalej: „Upraszam najpokorniej o Modlitwę za wszystkie dusze zmarłe z rodziny mojej – a szczególnie za duszę Krzysztofa zmarłego Syna mojego – i za nas wszystkich grzeszników żyjących, a szczególnie za młodego a wielkiego grzesznika Wiktora – aby go Pan Bóg na dobrą drogę zaprowadzić raczył polecam i z świętym na modlitwę Xawera”⁴.

Zanim przystąpiono do konserwacji dokonano oceny stanu zachowania i określono przyczyny zniszczenia poszczególnych obiektów⁵.

Papier wielu książek był zniszczony na skutek użytkowania; były to zabrudzenia, uszkodzenia mechaniczne. Zniszczenia te występowały przede wszystkim przy pierwszych i ostatnich kartach, wyklejkach,

³ Zbiory biblioteczne na Stradomiu gromadzono od powstania domu misjonarskiego w 1686. Biblioteka wzbogaciła się o nowe zbiory po scaleniu księgozbiorów domów Zgromadzenia z Krakowa (po likwidacji seminarium zamkowego w roku 1800), z Warszawy przy kościele św. Krzyża (po kasacie w 1864 roku). Po II wojnie światowej dołączono książki z domów lwowskiego, tarnowskiego i zakopiańskiego oraz wspomnianego wcześniej kleparskiego.

⁴ Wpis proveniencyjny w „Biblii Leopolicy”.

⁵ Stan zachowania, przyczyny zniszczenia woluminów i przebieg konserwacji został opracowany w oparciu o dokumentację konserwatorską pt. „Konserwacja zachowawcza zbioru starodruków w Bibliotece Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie” przygotowaną przez konserwatorki: Agnieszkę Ciesielską i Katarzynę Wawrzyniak-Lukaszewicz w roku 2007.

narożnikach i krawędziach kart. Częstym uszkodzeniem mechanicznym było naderwanie lub całkowite oderwanie jednej lub dwu okładek od bloku książki. Początkowe i końcowe karty w wielu wypadkach były bardzo pomięte, pozagniatane, podarte i z ubytkami. W niemalże wszystkich księgach pozaginane były narożniki kart, w wyniku użytkowania lub uszkodzenia chroniących je narożników opraw.

Wszystkie książki z opracowanej grupy były bardzo brudne i zakużone. Zabrudzenia skoncentrowane były na górnych krawędziach bloków, na okładkach, pierwszych i ostatnich kartach i przy grzbiecie.

Inna grupa uszkodzeń spowodowana była procesem starzenia materiałów i szkodliwym działaniem czynników atmosferycznych. Na części woluminów widoczne były ślady działania mikroorganizmów i owadów (zniszczenia biologiczne). Rozwój drobnoustrojów widoczny był w postaci różnobarwnych zaplamień i przebarwień oraz osłabienia papieru. Przykładem ekstremalnego zniszczenia papieru pod wpływem działalności grzybów była tzw. puszysta destrukcja. Zniszczenia biologiczne koncentrowały się przy okładkach, w narożnikach, przy grzbiecie. Zdarzały się także egzemplarze w całości zaatakowane przez grzyby lub owady.

Fot. Plamy pozostawione przez intensywny wzrost grzybowy na kartach wyklejkowych książki

Fot. Jedna z książek najbardziej zniszczonych przez działanie owadów – korytarze przebiegają przez całą grubość bloku i przez okładki.

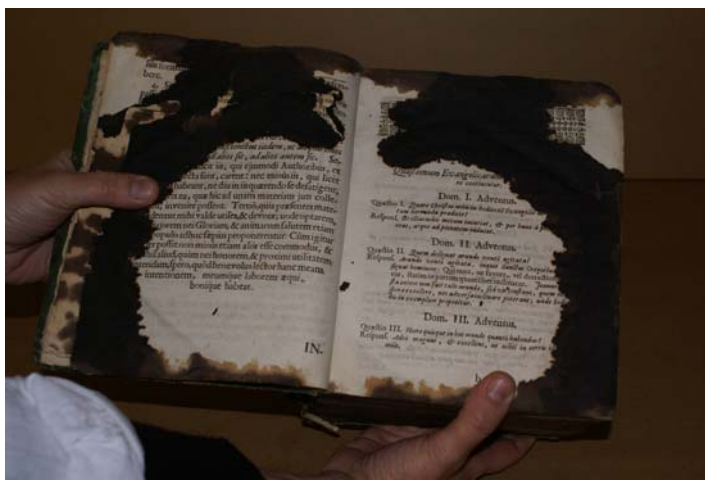
Częstym rodzajem zniszczenia były też zacieki. Był skutek zalania, zamoczenia i niekontrolowanego wysychania.

Zaobserwowano również zniszczenia chemiczne. Charakterystyczne w tej grupie zniszczeń było zakwaszenie. W przypadku papieru objawia się to żółknięciem lub zbrązowieniem, degradacją włókien celulozowych – kruchością, pogorszeniem właściwości mechanicznych. W badanym zbiorze można też było spotkać się z zakwaszeniem skóry określanym jako tzw. czerwona korozja. Charakteryzuje się ona utratą właściwości mechanicznych, podatnością na uszkodzenia, degradacją strukturalną. Skóra przybiera wtedy charakterystyczny rdzawy odcień.

Fot. Zakwaszenie papieru

W jednej z książek intensywnie wystąpiły zniszczenia spowodowane przez atrament żelazowo-galusowy. Fragmenty najbardziej prześląknięte atramentem uległy całkowitej destrukcji. Papier wyglądał jak spalony, był czarny, rozsypywał się.

Fot. Zniszczenia spowodowane rozlany atramentem żelazowo-galusowym

Część woluminów miała rozluźnione lub całkowicie zniszczone szycie – groziło to rozproszaniem kart i kwalifikuje te egzemplarze do jak najwcześniejszej pełnej konserwacji w specjalistycznej pracowni.

Fot. Przykład woluminu o zniszczonym szyciu, blok częściowo oddzielony od oprawy.

Oprawy były brudne, z uszkodzeniami mechanicznymi, ubytkami, zakwaszone, przesuszone, zniszczone przez owady. Wiele egzemplarzy miało oprawy oddzielone od bloku całkowicie lub częściowo.

Fot. Często występujące zniszczenie oprawy – działanie wielu czynników powoduje odklejenie, a czasami całkowite oderwanie skóry na grzbiecie książki.

Większość ksiąg utraciła ważny element konstrukcyjny, zabezpieczający przed deformacją bloku, mianowicie zapinki bądź wiązania. Zapinki się połamały lub zagubiły, taśmy pourywały, na skutek czego okładki otwierały się i nie chroniły bloku.

Fot. Starodruk w oprawie z desek oklejonych białą, garbowaną glinowo skórą – brak zapinek i urwane paski .

Fot. Przykład typowego zniszczenia opraw tekturowych – rozwarstwienia.

Ze względu na stan zachowania opraw, w konserwowanej grupie część woluminów konserwatorki zakwalifikowały jako bardzo dobrze zachowane i po przeprowadzeniu zabiegów konserwacji zachowawczej nie wymagają one dalszych zabiegów konserwatorskich. Jednak część zbioru jest na tyle zniszczona, że niezbędne będzie w przyszłości przeprowadzenie pełnej konserwacji.

Po przedstawieniu stanu zachowania woluminów warto pokrótce przyjrzeć się samym pracom konserwatorskim.

Wykonano dokumentację fotograficzną wszystkich wybranych do konserwacji woluminów. Oczyszczono okładki i krawędzie książek z kurzu i brudu miotełkami oraz gumkami typu Wishab.

Oprawy skórzane i pergaminowe oczyszczano tamponami waty używając balsamu i wazeliny *Maroquin*, bibliobalsamu *Cire 213*, wody oraz specjalistycznego mydła do skór, opartego na lanolinie, firmy Starwax. Preparaty te, poza oczyszczeniem odkwaszały, regenerowały, przywracały skórę opraw właściwy poziom nawilżenia i natłuszczenia, poprawiały ich kondycję i wygląd lica.

Rozdarcia kart, ubytki papieru, wyrwane karty, miejsca osłabione na skutek działania grzybów, osłabione narożniki i krawędzie zabezpieczano bibułą japońską wklejaną metylocelulozą i klejstrem skrobiowym. Mokre bibułki izolowano tkaniną syntetyczną i suszono pomiędzy tekturkami. Pogięte karty po lekkim nawilżeniu wodą z rozpylacza prasowano między cienkimi tekturkami. Do obciążania wykorzystywano inne książki, o podobnym formacie i dużej masie.

Uszkodzenia opraw – rozdarcia skóry, pergaminu, rozwarstwienie narożników, odspojenie grzbietów, wyklejek – naprawiano klejstrem i klejem rybnym. Pęknięte deski opraw sklejały klejem glutynowym i wzmacniano paskami papieru chińskiego. Oderwane okładziny dołączano do bloków książek paskami płócienka, naklejanymi klejstrem. Do napraw grzbietów i narożników używano klamer i bandażów elastycznych, aby nawilżona klejem skóra mogła wyschnąć we właściwej formie.

Po wyschnięciu powierzchnie opraw pokryto cienką warstwą wosku i polerowano. Po konserwacji ponownie wykonano dokumentację fotograficzną, a woluminy umieszczono na półkach.

Dzięki wyteżonej pracy konserwatorów kolejnej części woluminów z biblioteki misjonarskiej przywrócono pierwotny blask. Wybrane książki zostały zaprezentowane szerszej publiczności w ra-

mach wystawy „Na ratunek książce” w Muzeum Historyczno-Misyjnym Zgromadzenia Księży Misjonarzy Krakowie⁶. Należy mieć nadzieję, że dzieło zapoczątkowane będzie dalej kontynuowane. Zależy to w głównej mierze od funduszy, a z tymi jak wiemy bywa różnie. Nie należy jednak się zrażać przeszkodami i próbować w różnych miejscach, korzystając także z różnych konkursów i projektów organizowanych m.in. przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

⁶ Informacja o wystawie w osobnym artykule w bieżącym numerze biuletynu.

KS. WACŁAW UMIŃSKI CM¹

NA RATUNEK KSIĄŻCE – CYKL WYSTAW POKONSERWACYJNYCH W MUZEUM HISTORYCZNO-MISYJNYM KSIĘŻY MISJONARZY W KRAKOWIE

Od kilku lat w Muzeum Historyczno-Misyjnym Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie obok ekspozycji stałej prezentowane są również wystawy czasowe o różnej tematyce. Do jednego z ważnych tematów zaliczyć można prezentację zbiorów bibliotecznych. W roku 2004 miała miejsce wystawa pt. „Skarby Biblioteki Księży Misjonarzy”, na której zaprezentowano unikatowe cymelia Biblioteki jak i rękopisy oraz stare druki wincentyńskie dokumentujące dzieje Zgromadzenia. Kolejna wystawa pt. „Biblie Stradomskie” odbyła się w roku 2005. Zaprezentowano na niej różne wersje biblii i księgi liturgiczne².

W następnych latach wystawy ukazujące bogaty księgozbiór misjonarski skupiły się na prezentacji woluminów poddanych konserwacji. Pierwsza z nich odbyła się od 7 marca do 8 kwietnia 2006, druga zaś miała miejsce w dniach od 19 stycznia do 18 lutego 2008 r. Obydwie wystawy są częścią wieloletniego projektu przygotowane-

¹Misjonarz, nauczyciel akademicki na Wydziale Historii Kościoła PAT, w Instytucie Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie, dyrektor Archiwum i Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie, kustosz Muzeum Historyczno-Misyjnego Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie.

²Szerzej o wspomnianych wystawach w artykule: Prezentacja zbiorów bibliotecznych w Muzeum Historyczno-Misyjnym Księży Misjonarzy w Krakowie (2004). *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2 (18-19), s. 100-106.

go przez bibliotekę, którego zadaniem jest ochrona i konserwacja zabytkowego księgozbioru.

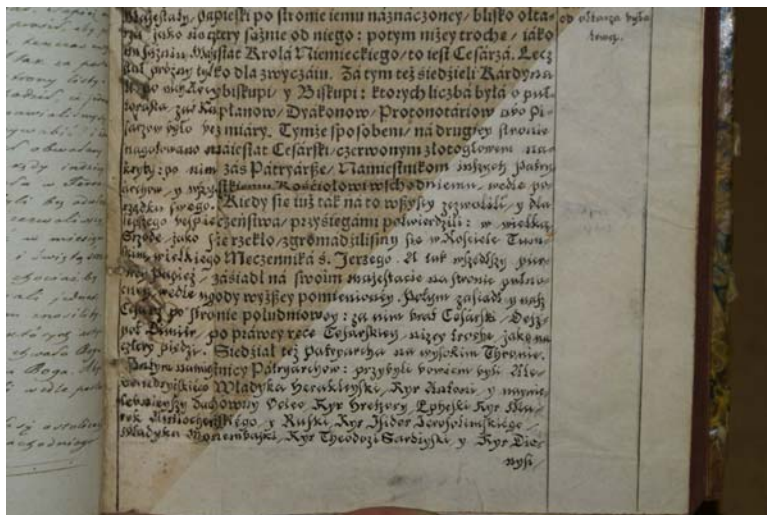
Były one pokłosiem przeprowadzonych prac konserwatorskich w roku 2005 i 2007. Konserwacji zachowawczej poddano łącznie ponad 412 woluminów z głównego księgozbioru Stradomskiego i tzw. księgozbioru kleparskiego. Konserwacja woluminów została wykonana w ramach umowy z Toruńskim Stowarzyszeniem dla Ratowania Książek i Archiwaliów po Powodzi „Pro libris”. Podjęły się jej następujące panie: Agnieszka Ciesielska, Katarzyna Wawrzyniak-Lukaszewicz i Marta Winiarczyk.

Konserwacja doszła do skutku dzięki pomocy zarówno ze strony instytucji państwowych jak i Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księżów Misjonarzy. W roku 2005 projekt konserwacji został dofinansowany przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, natomiast w roku 2007 przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Niektóre z książek poddanych konserwacji zdobione były drzeworytami lub miedziorytami, niekiedy iluminowanymi. Zdarzało się, że braki druku w przeszłości uzupełniano ręcznie. Dołączano całe karty lub fragmenty, z pismem będącym niekiedy rekonstrukcją czcionki.

Frag. iluminowanego drzeworytu z Biblii Leopolicy z 1561 r.

Przykład dawnej naprawy. Brakujący tekst uzupełniono ręcznie

W ramach prac konserwatorskich oczyszczono wnętrza książek, krawędzie i okładki z kurzu. Oczyszczono skórzane i pergaminowe oprawy, używając preparatu Maroquin oraz specjalistycznego mydła do skór, opartego na lanolinie. Rozdarcia kart, ubytki papieru, wyrwane karty zabezpieczono bibułą japońską, wklejaną mety celulozową i kłajstrem skrobiowym. Pozaginane i pomięte karty nawilżano i prasowano między tekturami.

Uszkodzenia opraw – rozdarcia skóry, pergaminu, rozwarstwienia narożników, odspojenia wyklejek – naprawiono kłajstrem. Do napraw grzbietów i narożników używano klamer z bandaży elastycznych, aby nawilżona klejem skóra mogła wyschnąć we właściwej formie. Po wyschnięciu książki powierzchniowo zabezpieczano warstwą wosku pszczelego i polerowano.

Do kilku bardzo zniszczonych książek wykonano pudełka ochronne z papieru bezkwasowego. Po konserwacji wykonano ponownie dokumentację fotograficzną i sporządzono dokumentację opisową³.

³ Więcej na temat konserwacji zbiorów biblioteki misjonarskiej w artykule pt. „Konserwacja zabytkowego zbioru Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie” w bieżącym numerze biuletynu.

Na obydwu wystawach zaprezentowano ponad połowę obiektów, które poddano konserwacji. Wśród nich na uwagę zasługuje Żołtarz Walentego Wróbla z 1540, w którym zniszczony grzbiet uzupełniono skórą.

Psałterz Walentego Wróbla 1540 r.
Wolumin po oczyszczeniu i po uzupełnieniu grzbietu skórą

Na obydwu wystawach prezentowanym książkom towarzyszyła dokumentacja fotograficzna. Podczas pierwszej z nich woluminy w gablotach ułożone były według schematu przyjętego w czasie konserwacji. W każdej z gablot umieszczono zdjęcia, które prezentowały stan przed konserwacją. Wybrane przykłady obiektów po konserwacji pokazują poniższe zdjęcia.

Obiekty po konserwacji zachowawczej

Obiekty po konserwacji zachowawczej

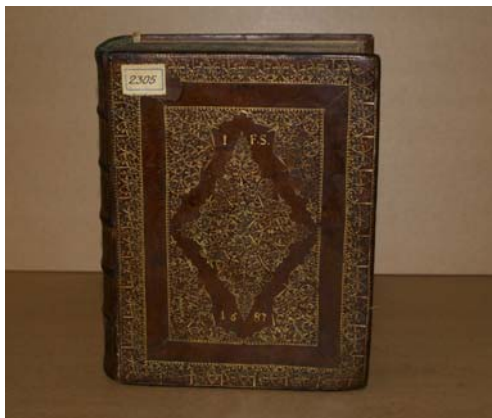

Obiekty po konserwacji zachowawczej

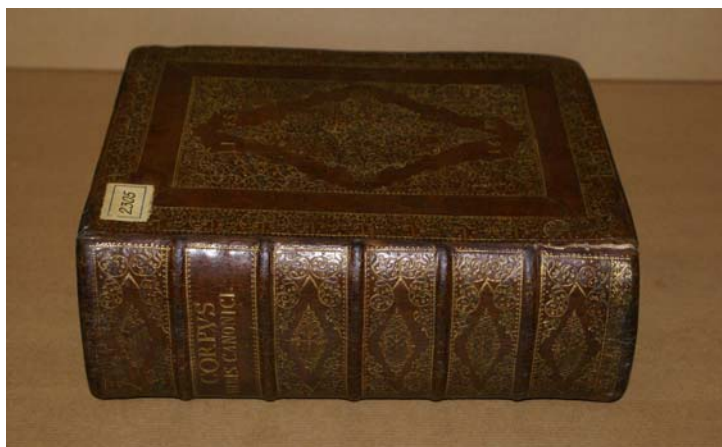

Obiekty po konserwacji zachowawczej

Na drugiej wystawie ułożono książki według określonych problemów konserwatorskich. W wybranych gablotach zaprezentowano woluminy w oprawach pergaminowych i ze skóry. Osobne miejsce zajęły książki zawierające ciekawe proveniencje, oryginalne ilustracje czy ciekawe zapiski. Wybrane przykłady pokazują poniższe ilustracje.

Corpus juris canonici ..., Coloniae Munatiana 1682. Oprawa skórzana ze złożonym tłoczeniem koronkowym, po konserwacji

Corpus juris canonici, Coloniae Munatiana 1682. Oprawa skórzana ze złożonym tłoczeniem koronkowym, po konserwacji

Beati Gregorii Papae Operum, T. II, Venetia 1571
Karta tytułowa po konserwacji (widoczny ślad po klejeniu)

Beati Gregorii Papae Operum, T. II, Venetia 1571. Oprawa po oczyszczeniu

Beati Gregorii Papae Operum, T. II, Venetia 1571. Skonsolidowany blok

Autor artykułu zdaje sobie sprawę, że kilka zdjęć z pewnością nie jest w stanie pokazać całego bogactwa księgozbioru zaprezentowanego podczas dwóch wystaw. Należy mieć jednak nadzieję, że może w przyszłości część dzieł poddanych konserwacji zostanie zaprezentowana również w Internecie w wersji elektronicznej.

EDWIN KLESSA¹

25 LAT BIBLIOTEKI PARAFIALNEJ W TRZCIANCE²

Początki działalności Biblioteki Parafialnej w Trzciance to przełom roku 1982/1983, wtedy kilkuosobowa grupa zajęła się segregacją i skatalogowaniem 1200. książek znajdujących się na plebanii parafii pw. św. Jana Chrzciela w Trzciance. Fachowej pomocy osobom, które nigdy bibliotekarzami nie były, udzieliła Dyrekcja i pracownicy Biblioteki Publicznej w Trzciance. Ówczesny proboszcz ks. Czesław Hałas MS udostępnił nam pomieszczenie w Domu Parafialnym i w dniu 20 kwietnia 1983r. Biblioteka Parafialna w Trzciance została uroczyście otwarta i poświęcona przez śp. ks. Biskupa Wilhelma Plutę. Z dziewięcioosobowego zespołu tworzącego wtedy Bibliotekę Parafialną część osób nadal aktywnie uczestniczy w jej funkcjonowaniu. Są to: Janina Brzozowska, Krystyna Kowalska, Zdzisław Kowalski i autor tego sprawozdania. Oprócz tych osób pierwszy zespół biblioteczny tworzyli również: Irena Krawiec, Amelia Pużyńska, Halina Żegalska, Barbara i Adam Żylińscy. Ze smutkiem wspominamy tych, którzy już od nas odeszli na zawsze: śp. Irenę Krawiec, Annę Łaskiewicz oraz Barbarę i Adama Żylińskich.

Przez minione 25 lat wiele osób angażowało się w działalność Biblioteki Parafialnej. Nie sposób ich wszystkich wymienić. Oprócz nazwisk wspomnianych wyżej w skład aktualnego zespołu biblio-

¹ Biblioteka Parafialna w Trzciance.

² Sprawozdanie z działalności Biblioteki ogłoszone na sympozjum zorganizowanym z okazji jubileuszu 25-lecia Biblioteki Parafialnej w Trzciance.

tecznego wchodzą: Stanisława Pater, Elżbieta Panert Mumot, Jerzy Pobiaryń, Czesław Rogosz, Józef Rzepecki, Albina Szczudło, Lucyna Szilke, Jadwiga Witkowska i Marian Żmudziński. Ponadto zwłaszcza z okazji organizowanych konkursów twórczości artystycznej zawsze możemy liczyć na pomoc Elżbiety Wasyłyk, Marianna Boczkowskiego i wielu innych osób.

Dwadzieścia pięć lat istnienia naszej Biblioteki, to okres różnorodnej działalności w dziedzinie kultury chrześcijańskiej. W I półroczu każdego roku organizowane są Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej (TKCh), które swoim programem obejmują prelekcje, spotkania autorskie, wystawy, filmy, koncerty, spektakle teatralne i konkursy. Można tu przykładowo wymienić kilka znanych osób zapraszanych na spotkania. Byli to m.in. poeta i reżyser filmowy Tadeusz Szyma z Krakowa, poeci Ewa Najwer i Andrzej Sikorski z Poznania, piosenkarze z Warszawy Ewa Błoch i Piotr Szczepanik, były wicepremier prof. Paweł Łączkowski zaproszony w czasie pełnienia tej funkcji, hinduski historyk – Peter Raina z Berlina – autor około 50. książek z najnowszej historii Polski. Gościliśmy także Roberta Teckiego – dziennikarza i publicystę, specjalistę od zagrożeń, autora Encyklopedii New Age, Grzegorza Górnego – redaktora naczelnego „Frondy” oraz dr Antoniego Dudka – historyka i doradcę prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

Do stałych punktów TKCh należy Konkurs Twórczości Artystycznej o Motywach Religijnych, który angażuje wielu uczestników. Co roku na konkurs zgłaszanych jest od 80. do 350. prac wykonanych w różnej technice: rzeźba, malarstwo, malarstwo na szkle, intarsja, witraże, lalkarstwo, gobeliny, rysunek, linoryt, poezja, fotografia itd. Wystawa prac artystycznych cieszy się dużym powodzeniem; jury dokonuje oceny tych prac, a na spotkaniu z ks. Biskupem twórcom wręczane są nagrody książkowe.

Oprócz wystaw prac artystycznych twórców trzcieńskich organizowane były wystawy innych uznanych artystów, rzeźbiarzy, malarzy i kolekcjonerów. Niezatarcie wrażenie pozostawiła wystawa kilkudziesięciu dużych rzeźb wykonanych w drewnie przez polskiego, emigracyjnego rzeźbiarza Józefa Pyrza zamieszkałego od początków lat osiemdziesiątych w Paryżu. Rzeźby nawiązujące do tematyki starotestamentowej prezentowane były w 2000 r. w Trzciance w kilku miejscach: w Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im.

Wiktora Stachowiaka, w Urzędzie Miasta, w kościele pw. św. Jana Chrzciciela oraz w kaplicy parafii pw. MB Saletyńskiej, gdzie dwie z tych rzeźb pozostały na stałe.

Ponadto organizowane były wystawy:

- historia parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Trzciance,
- filatelistyczna ze zbiorów trzcianeckich i pilskich kolekcjonerów,
- ekslibrisów o motywach religijnych ze zbiorów Tadeusza Łaskiewicza z Poznania,
- „Jan Paweł II w medalierstwie” – Wiesława Wosika z Wrocławia,
- obrazów malowanych ustami Jerzego Omelczuka z Poznania,
- ornatów XVII w. ze zbiorów Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej,
- „Sacrum w malarstwie” – Eugeniusza Repczyńskiego z Piły,
- obrazów prof. Kazimierza Rocheckiego z Torunia,
- „Zaginiony klasztor” historia zakonów cysterskich prof. Andrzeja Wyrwy z Poznania,
- „Mistyczny kolor witraży” – Krzysztofa Mazurkiewicza z Koszalina,
- „Graficzne opłatki” – Marka Sobocińskiego z Krzyżowej,
- „Księga labiryntów – notatki z podróży mistycznych” – Józefa Stolorza z Włocławka,
- „Z ziemi” – rzeźby prof. Zofii Dąbrowskiej z Torunia.

Organizowaliśmy również autorskie wystawy trzcianeckich twórców: obrazy Elżbiety Wasyłyk i Jana Pawlaka oraz obrazy wykonane techniką intarsji Tadeusza Fijała.

Organizowane były także projekcje filmowe, spektakle teatralne, koncerty organowe, dziecięce przeglądy piosenek i sztuk teatralnych, wystawy książek o różnej tematyce, a także koncerty chórów z Trzcianki, Białej, Piły, Czarnkowa i Poznania.

Zespół biblioteczny od 1983 r. redaguje kalendarz parafialny, który co roku podczas kolędy pozostawiany jest w każdej rodzinie. Taka forma informowania wiernych o planowanych wydarzeniach religijnych roku, o wspólnotach działających przy Parafii i o aktualnym składzie osobowym duszpasterzy, przyjęta została również przez parafię pw. Matki Bożej Saletyńskiej.

Biblioteka Parafialna prowadzi też działalność wydawniczą. Wydana została widokówka kościoła parafialnego, a także następujące pozycje:

- 1993 r. – „X lat Biblioteki Parafialnej w Trzciance”,
- 1994 r. – „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Parafialnej w Trzciance”,
- 1995 r. – „Z dziejów Parafii w Trzciance” autorstwa Marcina Hlebionka,
- 1996 r. – „Źródła do dziejów Parafii w Trzciance” zebrane przez Marcina Hlebionka,
- 2000 r. – „Apostoł Pięknej Pani z La Salette” – biograficzna książka o pierwszym, powojennym, saletyńskim proboszczu w Trzciance ks. dr Tadeuszu Ptaku, napisana przez historyka Zgromadzenia Księżę Misjonarzy Saletynów ks. Piotra Jemioła MS z Krakowa,
- 2002 r. – „Pielgrzymka Biblioteki Parafialnej w Trzciance szlakiem saletyńskich parafii w dniach 07-13.07.2002,
- 2004 r. – „XX – lecie Biblioteki Parafialnej w Trzciance”,
- 2004 r. – „Moje rodzinne strony na Kresach Wschodnich” autorstwa Tadeusza Bosiackiego,
- 2007 r. – „Kształt obecności” – tomik poezji Elżbiety Wasylek.

Zespół Biblioteki Parafialnej prowadził do 2003 r. także Księgarnię Parafialną. Uzyskiwana ze sprzedaży marża w pełni przeznaczana była na zakup książek i środków audiowizualnych do Biblioteki, a także na częściowe pokrycie kosztów związanych z organizowaniem TKCh. Od 1 czerwca 2003 r. funkcję tej księgarni przejęła profesjonalnie prowadzona Księgarnia Wydawnictwa La Salette z Krakowa

W 1987 r. Biblioteka utworzyła Koło Towarzystwa Przyjaciół KUL, które od lat wspiera tę uczelnię. Aktualnie Koło liczy około 35 członków.

Jednak podstawową działalnością Zespołu Bibliotecznego jest prowadzenie samej Biblioteki. Obecnie nasza Biblioteka posiada ponad 12.000 książek, około 30 tytułów prasy, prawie 700 filmów video, 400 taśm magnetofonowych, 260 płyt kompaktowych oraz 40 DVD. Wszystkie książki oprawiane są przy pomocy elektrycznej

zgrzewarki w przezroczystą folię. W każdym woluminie wklejony jest ekslibris Biblioteki zaprojektowany w 1987 r. przy okazji prezentowanej w ramach TKCh wystawy ekslibrisów o motywach religijnych. Księgozbiór Biblioteki skatalogowany jest w programie komputerowym MAK. Książki są ułożone według Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej (UKD). Główne działy w Bibliotece to: religia, beletrystyka, historia, filozofia. Jest również dział regionalny (Trzcianka i okolice), dział ogólny: encyklopedie, leksykony, słowniki i katalogi, a także dział dla dzieci. Do ciekawostek bibliofilskich należy zaliczyć kilkadziesiąt książek wydanych przez polskie ośrodki emigracyjne na Zachodzie (wydawnictw paryskich: Libella, Institut Literacki i Edition du Dialogue oraz londyńskich: Polonia i Veritas). Biblioteka w swoich zbiorach posiada około 500 pozycji „podziemnych” z czasów, gdy w Trzciance w latach 80-tych istniała tzw. „Biblioteka Latająca” i gdy za druk oraz kolportaż tych książek zapadały wyroki więzienia lub wysokich kar pieniężnych.

Biblioteka utrzymuje kontakty z kilkudziesięcioma wydawnictwami katolickimi, a jej przedstawiciele brali udział we wszystkich 14. Targach Wydawców Katolickich w Warszawie.

Gromadzona w Bibliotece prasa udostępniana jest na miejscu w czytelnicy lub wypożyczana do domu.

W Bibliotece czynna jest również – na bardzo dogodnych warunkach – wypożyczalnia filmów video, taśm magnetofonowych oraz płyt CD i DVD. Wypożyczalnia działa w ramach ogólnopolskiego Klubu Edukacja 2000, który powstał w Warszawie przy Katolickim Stowarzyszeniu Filmowców. Zlokalizowany w Bibliotece Parafialnej w Trzciance oddział tego klubu zarejestrowany został na 9. pozycji spośród kilkuset oddziałów w całej Polsce.

Biblioteka czuwa też nad wysyłaniem do wyznaczonych bibliotek tzw. „egzemplarzy obowiązkowych” wszystkich pozycji wydawanych nie tylko przez siebie, ale także przez obydwie trzcianeckie parafie. Skrupulatnie zbiera i przesyła wychodzące czasopisma parafialne, cotygodniowe biuletyny, plakaty i druki ulotne.

Biblioteka Parafialna jest współzałożycielem i członkiem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES od początku jej istnienia. Aktualnie FIDES zrzesza około 90 dużych i uznanych bibliotek zakonnych, seminaryjnych i uczelnianych. Wykorzystując swoje skromne możliwości nasza Biblioteka starała się angażować w działalność Federa-

cji FIDES m.in. poprzez nieodpłatne wydrukowanie plakatu FIDES dla wszystkich zrzeszonych w Federacji Bibliotek, uczestnictwo w pracach Zarządu FIDES w latach 1998-2001, zorganizowanie wyjazdowego posiedzenia Zarządu FIDES w Trzciance oraz współudział w redagowaniu Biuletynu Bibliotek Kościelnych FIDES.

Biblioteka Parafialna stosuje wypożyczenia międzybiblioteczne. Dzięki kontaktom nawiązanym w ramach Federacji FIDES wielokrotnie już korzystaliśmy z księgozbiorów: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Papieskiej Akademii Teologicznej z Krakowa, Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Kaliszu. Wyrażamy wdzięczność tym Bibliotekom za udostępnianie poszukiwanych pozycji zwłaszcza przez osoby studiujące.

Współpraca pomiędzy bibliotekami FIDES przejawia się również w przekazywaniu naszej Bibliotece swoich dubletów. Należą się wyrazy podziękowania za setki pozycji otrzymanych z Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Biblioteki Księża Misjonarzy z Krakowa, Biblioteki Papieskiego Fakultetu Teologicznego z Wrocławia oraz Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Elblągu, Kaliszu, Katowicach, Koszalinie, Łądzie, Legnicy i Paradyżu.

W 2001 r. Biblioteka Parafialna w Trzciance brała udział w sympozjum na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim zatytułowanym „Biblioteki parafialne i klasztorne”. Organizator sympozjum Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych zwrócił się z prośbą o przygotowanie i wygłoszenie referatu nt. działalności naszej Biblioteki. Referat wraz z innymi materiałami z sympozjum został wydrukowany w 77. tomie półrocznika „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”.

Sami również zorganizowaliśmy sympozjum w 2003 r. z okazji 20-lecia naszej Biblioteki.

Biblioteka Parafialna w Trzciance posiada własną stronę internetową, na której przedstawiona jest historia Biblioteki, pełna statystyka oraz oferta, z jaką Biblioteka wychodzi do osób indywidualnych, a także do innych placówek kulturalnych w mieście. Na stronie internetowej umieszczony jest również katalog książek znajdujących się w Bibliotece.

W swojej działalności, a zwłaszcza przy organizowaniu TKCh, Biblioteka Parafialna współpracuje ze szkołami, Trzcianeckim Do-

mem Kultury, Młodzieżowym Domem Kultury, Muzeum Ziemi Nadnoteckiej oraz Biblioteką Publiczną.

W realizację programu Biblioteki Parafialnej zaangażowanych jest obecnie kilkanaście osób, które bez żadnego wynagrodzenia, każda według swoich zdolności, umiejętności i czasu, jakim dysponuje, zaangażowana jest w promowanie kultury chrześcijańskiej.

Wieloletnie wspólne działanie Zespołu Bibliotecznego wytworzyło rodzinną atmosferę, która przejawia się we wzajemnej pomocy, w spotkaniach opłatkowych, rocznicowych, imieninowych i wspólnych dorocznych wycieczkach – pielgrzymkach. Od wielu już lat, z reguły z aktualnym księdzem proboszczem parafii pw. św. Jana Chrzciciela odbywają się wspólne kilkudniowe wyjazdy w różne regiony Polski, natomiast w ostatnich latach Zespół Biblioteczny brał udział w następujących wyjazdach zagranicznych:

- 2001 r. – Litwa, Białoruś i Rosja,
- 2002 r. – Słowacja,
- 2003 r. – Niemcy, Francja, Belgia i Luksemburg,
- 2004 r. – Chorwacja, Bośnia i Hercegowina,
- 2005 r. – Ukraina,
- 2007 r. – Bułgaria i Grecja.

Wszystkie te pielgrzymki organizowane są własnymi samochodami, w spartańskich warunkach, ze śpiworami i po minimalnych kosztach, aby każdego stać było na wzięcie w nich udziału.

Współpraca Biblioteki z ośrodkami zagranicznymi rozpoczęła się już w połowie lat 80-tych. Zaczęło się od kontaktów z Instytutem Literackim w Paryżu Jerzego Giedroycia, w efekcie których Biblioteka wzbogaciła się o kilkunastoletni zbiór miesięcznika „Kultury” paryskiej. Natomiast kontakty z Polską Misją Katolicką w Paryżu zaowocowały stałym 20-letnim już gratisowym abonamentem tygodnika „Głos Katolicki”. W 2003 r. gościliśmy panią Magdalенę Krivankovą z Chrenowca (Słowacja), która planując odtworzenie przedwojennej biblioteki parafialnej w Chrenowcu chciała skorzystać z naszych doświadczeń w tworzeniu i prowadzeniu biblioteki. Z kolei kontakty z Białorusią przyniosły w efekcie współpracę z p. Aleksandrem Siemionowem z Lidy aktywnie działającym w tamtejszej Polsce, którego wspieramy m. in. prasą i książkami.

Przedstawiając działalność Biblioteki Parafialnej w Trzciance należy podkreślić sprzyjającą atmosferę, jaka wokół niej tworzona jest przez aktualnego księdza proboszcza i pracujących w Parafii duszpasterzy. Przez 25 lat istnienia Biblioteki naszym działaniom patronowało kolejno 7. księży proboszczów.

Należy przy tej okazji wspomnieć również o roli sponsorów wspomagających działalność kulturalną naszej Biblioteki. Nie sposób wymienić wszystkich indywidualnych dobrodziejów i wszystkie instytucje, bez których nie byłby możliwy do zrealizowania podjęty przez Bibliotekę zakres działania. Wypada jednak wymienić kilka życzliwych instytucji i osób wspomagających nas już od wielu lat: Urząd Miejski w Trzciance, Spółkę LUBMOR., Restaurację „Złoty Róg” p. Danuty Czupak, Zakład Rzeźniczo-Wędliniarski p. Zbigniewa Paszko, p. Zbigniewa Wełnica z Piekarni WEMAR, Drukarnię „Arcan” p. Lucjana Rutkowskiego, SAF Polska, firmę INWEST p. Krzysztofa Dworzańskiego, Sklep Spożywczy i Cukiernię p. Jolanty Breitenbach, firmę ZOBAL p. Krzysztofa Zakrzewskiego, Hurtownię Spożywczą „Astra” Witkowska & Krakowiak, sklep p. Marka Pogiela.

Szczególne podziękowania pragniemy złożyć na ręce Dyrektorów Szkół, Biblioteki Publicznej, Muzeum i Domów Kultury, z którymi od wielu już lat stale współpracujemy.

Podsumowując całe 25-lecie działalności Biblioteki należy podkreślić, że dzięki zaangażowaniu dziesiątek wolontariuszy istnieje w naszym mieście kolejna placówka, która ubogaca swoją ofertą życie kulturalne. Należy tylko wyrazić nadzieję, że nie zabraknie ani ludzi, ani ich zapału i wytrwałości, aby dzieło to kontynuować i rozwijać.

JADWIGA WITKOWSKA¹

JUBILEUSZ 25-LECIA BIBLIOTEKI PARAFIALNEJ W TRZCIANCE

*Na wszystkie sprawy pod niebem jest czas
– czas rodzenia i czas umierania,
czas pracy, czas odpoczynku i czas zabawy.*

Słowa biblijnego proroka Koheleta doskonale oddają charakter działalności jaka przez lata ukształtowała się w Bibliotece Parafialnej w Trzciance. Okazją do refleksji nad czasem jaki Stwórca przeznaczył na działalność tej niezwyklej placówki, była 25 rocznica jej utworzenia. Dzięki pasji i zaangażowaniu zespołu ludzi prowadzących Bibliotekę jej funkcjonowanie nie ogranicza się tylko do biblijnego czasu pracy – wypożyczania książek czy organizowania Tygodni Kultury Chrześcijańskiej, jest również czas na spotkania z ciekawymi ludźmi przy ognisku, czas na wakacyjne wyprawy w różne strony Europy.

25 Tydzień Kultury Chrześcijańskiej organizowany dorocznie przez Bibliotekę Parafialną przebiegał pod hasłem „W hołdzie Janowi Pawłowi II” i był podsumowaniem wieloletniej działalności ludzi, którzy przed laty „na serio” potraktowali wezwanie Ojca Świętego do zaangażowania się osób świeckich w życie parafii. Program TKCh obejmował:

- występy grup teatralnych z trzech szkół podstawowych,

¹ Jadwiga Witkowska, mgr geografii, zamieszkała w Trzciance, nauczycielka w Szkole Podstawowej w Białej (5 km od Trzcianki), jedyny członek Zespołu Bibliotecznego, który ma kwalifikacje zawodowe z zakresu bibliotekarstwa, działająca w Bibliotece Parafialnej w Trzciance od około 20 lat.

- spektakl teatralny młodzieżowego zespołu „LOTKA” pod kierownictwem Włodzimierza Ignasińskiego,
- koncert Chóru Dziecięcego z Katolickiej Szkoły Podstawowej pod dyrekcją Karola Urbanka,
- spotkanie autorskie z trzcieńską poetką Elżbietą Panert-Mumot,
- koncert muzyczny „Grzegorz Rychlik i Przyjaciele” – trzcieńskiego studenta 5. roku fortepianu oraz jego przyjaciół: pieśniarza i skrzypaczki
- koncert Chóru „Hasło” z Poznania z pochodzącym ze Trzcianki kierownikiem artystycznym i dyrygentem Henrykiem Górskim,
- wystawę obrazów trzcieńskiego artysty-amatora, malarza, który jako jedyny przez 25 lat nieprzerwanie brał udział w konkursach twórczości artystycznej o motywach religijnych,
- wystawę „Intarsja – moja pasja” trzcieńskiego artysty-amatora Tadeusza Fijała, specjalizującego się w wykonywaniu obrazów w trudnej technice intarsji,
- wystawę „Droga Krzyżowa” znanej już nawet poza granicami kraju trzcieńskiej artystki malarki Elżbiety Wasylek,
- wystawę pokonkursowej twórczości artystycznej o motywach religijnych, na którą w tym roku zgłoszono z terenu miasta i okolic prawie 300 prac,
- kiermasz „Książki za 1 zł.” i „Taniej książki”.

Program jubileuszowego TKCh zaszczylił swoją obecnością ks. bp Tadeusz Werno z Koszalina, który odprawił Mszę św. z udziałem Chóru Parafialnego oraz spotkał się z całym Zespołem Bibliotecznym. Szczególny charakter 25 Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej został podkreślony przez fakt, że cały tegoroczny program został oparty o twórców i wykonawców miejscowych lub pochodzących ze Trzcianki.

Poszczególne punkty programu odbywały się nie tylko na terenie parafii pw. św. Jana Chrzyciela, ale też na terenie parafii pw. Matki Bożej Saletyńskiej, w szkołach podstawowych, w Muzeum Ziemi Nadnoteckiej, w Trzcieńskim Domu Kultury oraz w Bibliotece Publicznej.

Kulminacyjnym punktem TKCh były uroczystości związane z jubileuszem 25-lecia Biblioteki Parafialnej w Trzciance. Głównym wydarzeniem jubileuszowych uroczystości było sympozjum, na które zaproszono władze miasta, dyrektorów placówek kulturalnych, przedstawicieli zaprzyjaźnionych bibliotek oraz sympatyków i sponsorów, od lat wspomagających działalność Biblioteki. Sympozjum rozpoczęło się Mszą św. w kościele pw. św. Jana Chrzciciela. Druga część uroczystości odbyła się w Domu Parafialnym, gdzie Biblioteka ma swoją siedzibę. Wystąpienia prelegentów przeplatane były śpiewem i poezją w wykonaniu dzieci z Młodzieżowego Domu Kultury w Trzciance. Referaty wygłaszali:

- mgr inż. Edwin Klessa (Dyrektor Biblioteki Parafialnej w Trzciance) - „25 lat Biblioteki Parafialnej w Trzciance”,
- mgr Maria Bochan (Dyrektor Biblioteki Publicznej w Pile) - „Biblioteki XXI wieku”,
- ks. dr Jerzy Witczak (Dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, jednocześnie Przewodniczący Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES) - „Teologiczne zbiory w polskich bibliotekach cyfrowych”,
- ks. dr Tomasz Moskal z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie – „Biblioteka parafialna w okresie staropolskim”,
- ks. dr Piotr Jamioł, ms – z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, główny historyk i archiwista Zgromadzenia Księży Misjonarzy Saletynów, referat: „Biblioteki Parafialne dwóch dekanatów krakowskich: Lelów i Wolbrom”,
- dr Marcin Hlebionek (rodem ze Trzcianki) z Archiwum Państwowego w Bydgoszczy – „Zbiory historyczne ks. Jana Ignacego Bocheńskiego”.

Uczestnicy sympozjum mieli okazję obejrzeć pokonkursową wystawę prac artystycznych o motywach religijnych, wystawę obrazów trzcianieckiego artysty-amatora Jana Pawłaka, wystawę Biblii w różnych egzotycznych językach: arabskim, koreańskim, mongolskim, greckim, chorwackim i serbskim ze zbiorów Tomasza Żuroch-Piechowskiego oraz wystawę starodruków ze zbiorów Marcina Hlebionka. Ciekawostką bibliofilską była niewątpliwie wystawa książek ze zbiorów Biblioteki Parafialnej w Trzciance, skonfiskowanych

przez SB jednocześnie w 67 bibliotekach kościelnych w dniu 22 sierpnia 1960 r. Oprócz uczyty duchowej wszyscy na pewno wspominać będą pyszne ciasta i 3. piętrowy tort, przygotowany specjalnie na jubileusz. Oprawę kulinarną przejęła Danuta Czupak - właścicielka restauracji „Złoty Róg” w Trzciance.

Kontynuacją jubileuszowych uroczystości było spotkanie kilka tygodni później, przy ognisku, pracowników Biblioteki w gościnnej parafii Matki Bożej Saletyńskiej w Trzciance. Wśród zaproszonych gości oprócz proboszczów obydwu trzcianeckich parafii: ks. Ireneusza Maraszkiwicza i ks. Kazimierza Przybycienia, ms był religijny zespół muzyczny „Duval” z Gdańska. Atrakcją wieczoru oprócz anegdot z tras koncertowych zespołu były dwa wietnamskie pieczone prosiaki.

Podsumowaniem 25 letniej działalności Biblioteki Parafialnej w Trzciance był wspólny wyjazd Zespołu Bibliotecznego do Finlandii przez Litwę, Łotwę i Estonię, w dniach od 27.06.08. do 13.07.2008 r. Trzema samochodami 12 osób z ks. Piotrem Komisarzem, ms przemierzaliśmy ponad 6 tys. km. Głównym celem tego-rocznego wyjazdu było doświadczenie słynnych „białych nocy” występujących w północnej Europie. Najciekawiej wyglądało to w Lahti – fińskim kurorcie narciarskim 100 km na północ od Helsinek, gdzie przez całą noc było tak jasno, jak w Polsce, w pochmurny dzień. Po ubiegłorocznych doświadczeniach w Bułgarii i Grecji, w których przeważało prawosławie, w Finlandii, Estonii i Łotwie - krajach w większości protestanckich, niesamowitym odkryciem było to, że niezależnie od miejsca, od formy wszyscy jesteśmy dziećmi Jednego Boga. Wśród licznych atrakcji turystycznych najbardziej utkwiły nam w pamięci:

- w Finlandii (skocznia narciarska w Lahti, zamek oraz dom rodzinny największego fińskiego kompozytora Jana Sibeliusa w Haamenlinna, drugi co do wielkości w Finlandii kościół z kamieni polnych w Hollola, centrum Helsinek z przystaniami promowymi i jachtowymi, Soborem Uspieńskim i protestanckim kościołem wykutym w skale),
- w Estonii (ruiny zamków w Rakvere, Toolse i Haapsalu, największy głaz polodowcowy na wybrzeżu bałtyckim „Ehalkivi” w Letipea, wodospad Jagala – „Estońska Niagara”, podziemna

rzeka, kamienny most i dawna stanica do wymiany koni przy Trakcie Petersburskim zbudowanym za rządów carycy Katarzyny, muzeum kolejnictwa z najdłuższym w Europie zadaszonym peronem w Haapsalu, koncert w klasztorze pocysterskim w Padise, najwyższy klif bałtycki na półwyspie Pakri, piękna Starówka w Tallinie),

- na Łotwie (zamki krzyżackie w Siguldzie, Turajdzie i w Cesis, grotta Gutmana, wyżłobione przez wodę podziemne tunele koło Kuligi, plaże w Jurmale, Jurkalne i w Saulkrasti, zabytki Rygi, Parnawy i Kuligi, najszerszy w Europie wodospad - 249 m – i jeden z większych ceglanych mostów na rzece Windawa – 165 m oraz „dziecięce miasteczko” w Sabile),
- na Litwie (zabytki Szawle z pobliską Górą Krzyży, Kłajpedy, Kiejdan, Kowna i Wilna, Mierzeja Kurońska z piękną plażą w Nidzie, Górą Czarownic i oswojonymi dzikami zatrzymującymi na szosie samochody w nadziei na otrzymanie kanapek, pałac Tyszkiewiczów w Połędzie z pięknym ogrodem i kapliczkami, minaret oraz krypta Radziwiłłów w kościele kalwińskim w Kiejdanach, rodzinny dom Czesława Miłosza w Szetejniach, geograficzny środek Litwy koło wsi Ruosčiai niedaleko Kiejdan).

Mieliśmy również okazję poznać życie duchowe w tych państwach. Liczne kościoły luterzańskie – im bardziej na północ, tym było ich więcej, cerkwie prawosławne oraz kościoły katolickie – na północy nieliczne. Niezatarte wrażenie pozostawiła Msza św. w katedrze w Helsinkach, którą nasz ksiądz odprowadził w koncelebrze z księżmi z Włoch, Niemiec, Indii i Dominikany, spotkanie i rozmowa z estońskim biskupem Philippe Jordan przed katedrą w Tallinie, Msza św. w Agłonie – łotewskiej Częstochowie i wreszcie Wilno z Ostrą Bramą, kościołem św. Ducha, kościołem św. Trójcy z obrazem „Jezu ufam Tobie”, pięknym gotyckim kościołem św. Anny z pobliskim pomnikiem Adama Mickiewicza, Cmentarzem na Rosie, katedrą i Górą Trzykrzyską z widokiem na piękną architekturę miasta.

Były także polskie akcenty. Miło było spotkać ulicę Kopernika w Helsinkach, pamiątkową tablicę polskiego okrętu „Orzeł” na Talińskiej Starówce oraz tablicę na pomniku – symbolu miasta Rakvere

w Estonii, zawierającą opisy również w języku polskim. Oczywiście najwięcej śladów polskości można było spotkać na Litwie.

Jeżeli do tego dołożymy spartański tryb życia: spanie na podłodze, w namiotach, domkach kampingowych, a rzadko w normalnych łóżkach, turystyczny prowiant przeplatany miejscową kuchnią (wspaniałe litewskie cepeliny!), kilka tysięcy kilometrów przemierzonych samochodami i promami, to mamy obraz stosunkowo taniej, lecz bardzo intensywnej turystyki. Pełni wrażeń, ale też zapału i energii wróciliśmy do swoich obowiązków domowych i zawodowych oraz tych, które wiążą się z podjętą ćwierć wieku temu misją.

Z okazji 25 lat istnienia Biblioteki Parafialnej w Trzciance całemu Zespołowi Bibliotecznemu oraz wszystkim sympatykom i sponsorom Biblioteki należy życzyć aby inne słowa biblijnego proroka Koheleta sprawdziły się w ich życiu:

Wszystko co czyni Bóg, na wieki będzie trwało.

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA¹

EKSPOZYCJE ZBIORÓW BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ

W czasach gdy media absorbują uwagę współczesnego człowieka, a świat reklam odciska piętno na jego sposobie percepcji rzeczywistości, w wątpliwość poddaje się sens istnienia tradycyjnej książki drukowanej, a biblioteki bywają postrzegane jako repozytoria. Należy zatem zadbać, aby w świadomości użytkowników wykształcić wizję biblioteki otwartej na świat, dysponującej bogatym księgozbiorem i nowoczesnymi źródłami informacji.

Biblioteka naukowa, a zwłaszcza wydziałowa, spełnia ważną rolę w życiu uczelni. Oprócz ściśle naukowej roli przypisuje się jej także funkcję kulturotwórczą. Bibliotekarze bowiem starają się odzwierciedlać i na bieżąco reagować na wydarzenia, które mają miejsce w regionie, kraju i na świecie. Jedną z form kulturotwórczej, a zarazem promocyjnej działalności biblioteki jest organizowanie wystaw. Celem i zadaniem wystaw jest bezpośrednia prezentacja zbiorów, które są uporządkowane według określonych reguł po to, aby zasygnalizować pewne ważne sprawy odbiorcom, pobudzić ich do refleksji, dostarczyć wrażeń natury estetycznej, a także propagować bibliotekę oraz zwracać uwagę na ciekawy i bogaty księgozbiór².

Od zarania dziejów kolekcjonerstwo powodowało chęć eksponowania posiadanych zbiorów, początkowo dla udokumentowania możliwości posiadacza, następnie stało się elementem wystawienni-

¹ Uniwersytet Śląski w Katowicach – Biblioteka Teologiczna.

² Zmitrowicz, M.(2008). Wystawy w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. *Bibliotekarz* z. 6, s. 23.

czym. Z biegiem lat dążono do udostępniania zbiorów, dzieł sztuki i wydawnictw zgromadzonych na przestrzeni stuleci.

Imprezy tego rodzaju przygotowywane są z myślą bezpośredniego oddziaływania na określone grupy zwiedzających, a są nimi naukowcy, studenci i społeczność lokalna. O umiejętności dyskretnego doradzania czytelnikowi i o tym co warto czytać tak pisał już w 1945 r. Józef Grycz: „Korzystnie działają tu okresowe wystawy nowości wydawniczych oraz okazyjne pokazy literatury z pewnych zakresów. Zgromadzona w takich razach pokrewna literatura zaznajamia zwiedzających z pracami często im nieznanymi i budzi apetyt, co już jest wynikiem korzystnym”³. Bezpośredni kontakt zwiedzających z książką lub czasopismem zwiększa percepcję emocjonalną i zachęca do sięgania po oryginalne źródła.

Biblioteka to nie tylko źródło i narzędzie informacji, choć jednym z podstawowych jej zadań jest informowanie o zbiorach⁴. Biblioteki są również miejscem upowszechniania kultury, sztuki, dorobku myśli ludzkiej i nauki. W takim rozumieniu promowanie Biblioteki Teologicznej, informowanie o przechowywanych zbiorach i pozyskiwanych nowościach to jedna z form pracy na rzecz środowiska akademickiego. Ważnym nurtem działalności informacyjnej Biblioteki o gromadzonych zbiorach są wystawy książek.

W Bibliotece Teologicznej organizowane są wystawy, które zazwyczaj opierają się na doraźnym, okazjonalnym doborze eksponatów. Podczas wystaw prezentowane są zbiory Biblioteki związane z bieżącymi lub rocznicowymi wydarzeniami. Stwarzają one okazję do promowania gromadzonych zasobów, a jednocześnie są świadectwem uczestnictwa Biblioteki w życiu społecznym i kulturalnym uczelni.

W holu głównym księżnicy, w gablotach, umieszczone są nowości książkowe i czasopiśmiennicze z ostatniego tygodnia. Regularna wymiana tytułów powoduje, że czytelnicy na bieżąco są informowani o tym, co wpłynęło do Biblioteki⁵.

³ Grycz, J. (1945). *Bibliotekarstwo praktyczne w zarysie*. Warszawa, s. 118.

⁴ Tetela, G. (1995). *Uniwersyteckie sieci biblioteczne. Przegląd Biblioteczny* nr 1, s. 55-61.

⁵ Warząchowska, B. (2006). *Działalność Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* t. 39, z. 2, s. 443.

Duże zainteresowanie wzbudzają wystawy okolicznościowe bądź tematyczne organizowane w sąsiedztwie katalogów i działu udostępniania – miejsc najczęściej odwiedzanych przez czytelników. Dotychczas zorganizowano ponad 40 ekspozycji tematycznych. Na szczególną uwagę zasługują coroczne wystawy nowości z Międzynarodowych Targów Książek, Krajowych Targów Wydawców Katolickich⁶ oraz Kiermaszu Wydawców Katolickich⁷. Uzupełnieniem ekspozycji książkowej były katalogi nowości czołowych wydawców z bogatą ofertą tytułową, dzięki którym czytelnicy mogli zapoznać się z najnowszymi publikacjami rynku księgarskiego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom użytkowników prezentowana jest często literatura wpisana w wydarzenia Kościoła lokalnego i powszechnego. I tak, kolejne rocznice wyboru Jana Pawła II na stolicę apostolską to okazja do zareklamowania literatury związanej z życiem i działalnością Karola Wojtyły. Zadaniem Biblioteki jest gromadzenie całego dorobku piśmienniczego wielkiego rodaka, tym bardziej zainteresowanie wystawą było znaczące. Powodzeniem cieszyła się również ekspozycja publikacji znanego teologa Josepha Ratzingera, obecnego Papieża Benedykta XVI.

Bogaty i interdyscyplinarny księgozbiór pozwala Bibliotece na organizowanie kolejnych ekspozycji, dzięki którym czytelnicy poznają często unikalne zbiory książnicy. Bibliotece nieobce są jubileusze, rocznice i uroczystości związane z życiem Uniwersytetu Śląskiego i Wydziału Teologicznego. W ostatnim czasie wydarzenia zaistniałe w środowisku akademickim pozwoliły przybliżyć bogactwo zbiorów Biblioteki Teologicznej. Jednym z nich była 40. inauguracja roku akademickiego w Uniwersytecie, i stąd całoroczna wystawa „40-lecie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 1968-2007. Wkład Wydziału Teologicznego 2001-2007” przygotowana przez Bibliotekę Teologiczną. Na ekspozycję składają się książki z serii „Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego”, której redaktorem jest ks. Artur Malina. Dotychczas ukazało się 45 tomów, kolejne czekają na druk. W serii tej publikują nie tylko

⁶ Muc, A. (2004). Targi Wydawców Katolickich jako forma promocji książki religijnej. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 93-99.

⁷ Warząchowska, B. (2004). Wystawy, kiermasze, targi – książki do nas czy my do książek. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 91.

pracownicy Wydziału Teologicznego, ale również naukowcy spoza Wydziału.

Na wystawie wyeksponowane zostały ponadto publikacje z serii „Kościół w Trzecim Tysiącleciu” pod redakcją ks. Andrzeja Żądło, w której wydano 6 tomów, poruszających problematykę liturgii, ewangelizacji, Kościoła lokalnego i eucharystii. Najnowszy tom zatytułowany: „Egzorcyzmy w tradycji i życiu Kościoła”, pomoże czytelnikom zrozumieć i przybliżyć wiele istotnych i ważnych kwestii teologicznych.

Innym wystawianym wydawnictwem były „Studia Antiquitatis Christianea. Series Nova”, redagowane przez ks. Wincentego Myszora, z 5 tomami, które zawierają materiał oparty na bogatych źródłach. Są nimi: „Chrześcijananie w Cesarstwie Rzymskim II i III wieku”. „Wybrane zagadnienia życia społecznego”, „Syn Boży w „Pastorzu” Hermasa.” „Świadectwo chrystologii judeochrześcijańskiej,” „Ewangelia Judasza”, „Nowe prorocтво”. „Historia i doktryna montanizmu” oraz „Modlitwa i miłosierdzie w Enarrationes In Psalmos św. Augustyna”. W przygotowaniu są następne pozycje, m.in. „Gnostycy”.

Na ekspozycji znalazło się również miejsce dla serii „Biblioteka Teologiczna” pod redakcją ks. Jerzego Myszora, której celem jest promowanie prac magisterskich, dyplomowych, licencjackich i doktorskich. W jej ramach ukazało się 12 tytułów. Najnowsza publikacja w tej serii zatytułowana „Miłość znak niezawodnej nadziei. Społeczne kryteria prawdy i alienacji życia człowieka”, jest owocem specjalistycznych badań prowadzonych na jednym z seminariów magisterskich. Kolejne tomy w miarę ukazywania się będą sukcesywnie dopełniać wystawiennicze gabloty.

Wystawę wzbogaciło również czasopismo „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, regularnie ukazujące się początkowo jako rocznik obecnie jako półrocznik, oraz „Studia Pastoralne” – rocznik Wydziału Teologicznego UŚ w Katowicach. Na dorobek pracowników składają się równocześnie prace publikowane w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego oraz w innych wydawnictwach uczelnianych, jednak na wystawę trafiły jedynie te tytuły, które mają charakter naukowy. Nie uwzględniono pozycji popularnonaukowych i popularnych, wykraczających poza działalność naukową i dydaktyczną Wydziału.

Wydarzeniem, które miało zasięg wybiegający poza ramy uczelni, było nadanie tytułu Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Śląskiego ks. Arcybiskupowi Metropolicie Katowickiemu Doktorowi Damianowi Zimoniowi Wielkiemu Kanclerzowi Wydziału Teologicznego w dniu 27 listopada 2007 r., połączone z 50-leciem kapłaństwa⁸. Dorobek naukowy ks. Arcybiskupa odzwierciedla bibliografia opracowana przez ks. Grzegorza Olszowskiego⁹, która posłużyła za wybór materiału do wystawy przygotowanej przez Bibliotekę Teologiczną „Ksiądz Arcybiskup Damian Zimoń – Doktor Honoris Causa Uniwersytetu Śląskiego”. Spośród kilkuset różnego rodzaju wypowiedzi: homilii, listów duszpasterskich, wprowadzeń do monografii naukowych, artykułów publikowanych w czasopismach naukowych i książek, będących dorobkiem ks. Arcybiskupa, prezentowane na wystawie materiały tworzą zaledwie wąski wycinek rozległej całości, ujęty w kilku aspektach. Zwrócono uwagę m.in. na pracę ks. Arcybiskupa w nauce i kulturze, na służbę Kościołowi powszechnemu i lokalnemu, duszpasterstwo oparte na wiedzy oraz troskę o ład społeczny i solidarność międzyludzką. Zorganizowana przez Bibliotekę wystawa spowodowała zainteresowanie pracami ks. Arcybiskupa wśród pracowników naukowych i studentów Uniwersytetu. Poznawanie dorobku wydawniczego metropolity śląskiego przekładało się na zwiększoną częstotliwość wypożyczeń i wzrost odwiedzin w Czytelnii Ogólnej w celu bliższego poznania zawartości poszczególnych tytułów.

Na kolejnej wystawie przygotowanej przez Bibliotekę Teologiczną dla społeczności akademickiej i lokalnej zaprezentowano książki ks. Arcybiskupa Szczepana Wesołego¹⁰. Otrzymana kolek-

⁸ Sławek, T. (2007). Świat, uniwersytet, wiara. Laudacja z okazji przyznania Księdzu Arcybiskupowi dr Damianowi Zimoniowi, Metropolicie Katowickiemu godności doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego. [W:] *Archiepiscopus Damianus Zimoń Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiae Catoviciensis*. Katowice, s. 24.

⁹ Olszowski, G. (2004). Bibliografia ks. arcybiskupa dra Damiana Zimonia. [W:] *Vobis episcopus vobiscum christianus. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Damianowi Zimoniowi*. Katowice, s. 329-373.

¹⁰ Wesoły, S. (1994). W służbie emigracji. 25 lat posługi pasterskiej Księdza Biskupa Szczepana Wesołego Delegata Prymasa Polski dla Duszpasterstwa Emigracji. Wybór listów pasterskich, kazań, przemówień, artykułów. Londyn, 439 s.

cja, licząca ok. 10 tys. woluminów książek i czasopism, odzwierciedla drogę naukową oraz szeroko pojętą działalność w ramach duszpasterstwa emigracyjnego ks. Arcybiskupa, obrazuje także współpracę z wieloma ośrodkami polonijnymi w Europie i na całym świecie. Dużą część otrzymanego daru stanowi literatura w językach obcych, głównie angielskim, niemieckim, włoskim i francuskim, która reprezentuje literaturę klasyczną polską jak i obcą, historię starożytną, tematykę współczesnej historii Polski, historię Kościoła, teologię, w tym między innymi katolicką naukę społeczną, a szczególnie problematykę rodziny i małżeństwa, a także teologię pastoralną, jak i zagadnienia przez wiele lat zakazane w naszym kraju, a dotyczące na przykład drugiej wojny światowej czy powojennych lat komunizmu w Polsce. W przejętym księgozbiorze wyróżniają się pozycje w języku polskim wydawane poza granicami kraju, często w bardzo niewielkich nakładach, co podkreśla jeszcze bardziej unikalny charakter tych publikacji. Są to na przykład książki ogłaszane przez Polskie Towarzystwo Naukowe na Obczyźnie, Instytut Literacki w Paryżu, pozycje z kolekcji „Znaki Czasu” i wiele innych. Nie ma wątpliwości, że Biblioteka Teologiczna wzbogaciła swoje zbiory przyjmując tak cenną kolekcję, stąd wszystkie pozycje będą opatrzone odpowiednią pieczęcią upamiętniającą pierwszego właściciela i jego dar dla pracowników i studentów Wydziału Teologicznego w Katowicach, a tym samym dla całego środowiska naukowego. Z bogatego i różnorodnego zbioru – na czasową ekspozycję – trafił niewielki wybór. Wyselekcjonowane pozycje z daru abpa S. Wesołego oglądać można było w holu Wydziału Teologicznego na wystawie „Książd Arcybiskup Szczepan Wesoły dar dla Biblioteki Teologicznej zbioru kościelnego – wybrane publikacje”.

Wystawy stanowiły częstokroć ważne wydarzenie kulturalne, a ich prezentacja znajdowała odzwierciedlenie w mediach i była okazją do spotkania się przedstawicieli środowisk naukowych i twórczych. Od 27 marca do 7 kwietnia 2008 r., w szczególnym klimacie, tuż po odejściu do Domu Ojca założycielki Ruchu Focolarii, Chiary Lubich – w pięciu miastach Polski: Warszawie, Lublinie, Katowi-

cach, Krakowie i Wrocławiu odbyła się prezentacja jej książki „Charyzmat jedności” wydanej przez Wydawnictwo M i Fundację Maria-poli¹¹. W Katowicach promocja książki miała miejsce w budynku Wydziału Teologicznego. W panelu dyskusyjnym poświęcono uwagę głównie implikacjom tego charyzmatu w różnych dziedzinach szeroko rozumianej kultury. Pogłębienie tej problematyki zapewnili uczestniczący w debacie naukowcy – profesorowie reprezentujący rozmaite dyscypliny akademickie, występujący obok przedstawicieli Kościoła i Ruchu Focolari. Wystąpienia panelowe zostały wzbogacone wystawą publikacji C. Lubich, której twórczość to pokaźny dorobek w wielu językach świata, m.in. eksponowano ok. 20 pozycji książkowych w języku polskim. Na wystawie zaprezentowano ok. 80 pozycji w języku angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, węgierskim, włoskim, ale nie zabrakło również publikacji w języku japońskim, chińskim i arabskim. Na ekspozycji znalazły się też czasopisma z artykułami, wystąpieniami i opracowaniami autorstwa C. Lubich. Na temat Ruchu Focolarii i jego założycielki można było znaleźć informacje w eksponowanym czasopiśmie „Citta Nuova” ukazującym się w 37 edycjach w 22 językach na pięciu kontynentach. Wystawa wzbudziła spore zainteresowanie zarówno osób związanych z Ruchem Focolarii, jak również pracowników naukowych i studentów Wydziału, być może również ze względu na unikatowy charakter eksponatów.

Kolejna znacząca wystawa została zorganizowana z okazji Światowego Dnia Książki, przypadającego od 19-26 kwietnia. Była to doskonała okazja do zaprezentowania współczesnemu pokoleniu różnorodnych form wydawniczych i piśmienniczych książek. Idea Światowego Dnia Książki sięga okresu międzywojennego, kiedy to od 1930 r. Dzień Książki stał się oficjalnym świętem w Hiszpanii, a od 1964 r. we wszystkich krajach hiszpańskojęzycznych. W 1996 r. na wniosek rządu Hiszpanii i Międzynarodowej Unii Wydawców dzień 23 kwietnia został ustanowiony przez UNESCO Światowym Dniem Książki i Praw Autorskich. Tego samego dnia przypadają rocznice śmierci Miguela de Cervantesa, Inki Garcilasa de la Vega i Williama Szekspira. Wszyscy trzej zmarli 23 kwietnia 1616 r., choć datę śmierci W. Szekspira podaje się według kalendarza juliańskie-

¹¹ Lubich, C. (2007). Charyzmat jedności. Kraków.

go, a pozostałych dwóch – według gregoriańskiego. Na ten sam dzień przypada również rocznica urodzin lub śmierci innych wybitnych pisarzy, np. Maurice’a Druona, Halldóra Laxnessa, Vladimira Nabokova, Josepa Pla i Manuela Mejía Vallejo.

W Polsce, w której Światowy Dzień Książki obchodzony był w 2008 r. po raz trzeci, ideę imprezy propagują wydawcy, księgarze i bibliotekarze, mający na celu popularyzowanie czytelnictwa, bowiem według badań Biblioteki Narodowej 46% Polaków w ogóle nie czyta książek. Na wystawie zorganizowanej przez Bibliotekę Teologiczną zaprezentowano nośniki informacji „od starożytności do współczesności”. Ze względów bezpieczeństwa i ochrony dóbr kultury, niektóre oryginalne cenne pozycje, zastąpiono kserokopiami, inne wyeksponowano ze względu na ciekawą oprawę i unikatową formę wydawniczą. Wystawa złożona z jednorodnych ekspонатów, a do takich należy prezentacja książkowa, została uzupełniona o fotografie, reprodukcje obrazów, napisy i opisy ciekawszych dzieł. Spośród książek wybrano te których szata graficzna budzi zainteresowanie, zarówno stare pięknie zdobione wydania, jak również najnowsze odznaczające się wyjątkową formą. Wystawa budziła spore emocje wśród studentów, pracowników Wydziału i uczestniczących w różnych spotkaniach gości, którzy mieli okazję ujrzeć bogatą historię książki oraz jej zmieniającej się na przestrzeni dziejów formy wydawniczej.

Zaproszenie na „Dzień Otwarty Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”, połączone z trzecią rocznicą śmierci Jana Pawła II, skierowane do uczniów szkół średnich, a zwłaszcza maturzystów oraz studentów z innych wydziałów zainteresowanych studiowaniem teologii jako drugiego kierunku, pozwoliło zaprezentować przybyłym strukturę organizacyjną Wydziału oraz jego historię. Tego typu okolicznościowa ekspozycja przybliżała zwiedzającym nie tylko miejsce ewentualnego studiowania, ale umożliwiała poznanie władz Wydziału, działalności naukowej i wydawniczej studentów, zwłaszcza Studenckiego Koła Naukowego oraz programu studiów i życia studenckiego¹². Biblioteka promuje

¹² Koło Naukowe Studentów Wydziału Teologicznego wydaje czasopisma: *Inicjum*. *Periodyk Studenckiego Koła Naukowego Teologów* oraz *Spójnik*. *Gazetka Studentów*

zatem twórczość naukową studentów, a to sprawia, że zaczyna być postrzegana, nie tylko jako zaplecze naukowe uczelni, ale również przyjazne miejsce, w którym znajduje swoje odbicie życie kulturalne Wydziału.

Także sympozja, konferencje i sesje naukowe organizowane na Wydziale Teologicznym wielokrotnie są ubogacane zasobami Biblioteki Teologicznej. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” wydawane od 1968 r. i gromadzone jako jedno z pierwszych naukowych czasopism diecezjalnych obchodziło w tym roku 40-lecie powstania. Zorganizowana z tej okazji 16 maja 2008 r. w Auli Wydziału Teologicznego sesja naukowa zgromadziła redaktorów, autorów oraz twórców tego periodyku. Biblioteka miała więc okazję promować czterdzieści tomów, których zakres tematyczny oscylował wokół zagadnień teologicznych Kościoła powszechnego i lokalnego oraz wspierany był zainteresowaniami naukowymi pięciu kolejnych redaktorów naczelnych. Ekspozycja została wzbogacona źródłowymi materiałami archiwalnymi dotyczącymi początków i rozwoju czasopisma oraz wieloma opracowaniami na łamach publikacji naukowych¹³.

Należy podkreślić, że wystawy okolicznościowe przygotowywane w Bibliotece Teologicznej, opierają się na doraźnym, okazjonalnym doborze eksponatów, a ich zasadnicze znaczenie polega na poinformowaniu o zaistniałym zdarzeniu i promocji odbywającej się imprezy¹⁴. Oprócz dużych wystaw monograficznych, które odbywają się w holu Wydziału Teologicznego, organizowane są także ekspozycje

Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. Również klerycy – studenci teologii pastoralnej wydają czasopisma: *Nasza Myśl* oraz *Gen's*.

¹³ Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach (AAKat.) *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* (ŚSHT) vol. 1 (1968-); Bednorz, H. (1968). Słowo wstępne. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* dalej (ŚSHT) t. 1, s. 5; Gawor, J. (1975). Czasopisma diecezji katowickiej. *Nasza Przeszłość* 44, s. 157-158.; *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*. Profil rocznika i zamierzenia. Dyskusja redakcyjna. Oprac. I. Mierzwa. *ŚSHT* t. 8, s. 163-166; Pawłowiczówna, W. (1999). *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne w latach 1968-1989*. [W:] Książka na Śląsku w latach 1956-1989. Katowice, s. 144-155; Myszor, J. (2001). Ks. Prof. Remigiusz Sobański, redaktor Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych (1968-1975). *ŚSHT* t. 34, s. 35-40.

¹⁴ Zmitrowicz, M. (2008). Wystawy w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. *Bibliotekarz* nr 6, s. 25.

zycje tematyczne, związane z prelekcjami, szkoleniami lub warsztatami, umieszczane w pobliżu miejsca w którym odbywają się spotkania. „Dzień Modlitw za Kościół w Chinach. Warsztaty sinologiczne” to impreza zorganizowana przez Zakład Misjologii i Teologii Religii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. Podczas spotkania poruszano zagadnienia związane z sytuacją Kościoła w Chinach oraz przedstawiono kulturowe bogactwo Państwa Środka. Dopełnieniem wystąpień była wystawa związana tematycznie z warsztatami zatytułowana „Zbiory sinologiczne Biblioteki Teologicznej”. Na ekspozycję złożyły się publikacje książkowe, czasopiśma, foldery, materiały okolicznościowe informujące o dziejach Chin, jego kulturze, religii i życiu współczesnym; ponadto artykuły, opracowania i dysertacje naukowe podejmujące tematykę misyjną.

Trzeba przyznać, że nawet niewielka wystawa umożliwia zdobywanie wiedzy na określony temat, ale także dostarcza wrażeń estetycznych czy też stwarza okazję do zapoznania się z ofertą rynku wydawniczego¹⁵. Ważne jest, aby uświadamiać zarówno bibliotekarzom jak i otoczeniu, że zasadniczą funkcją wszelkiego rodzaju ekspozycji jest promowanie biblioteki w środowisku zwłaszcza w naukowym jak i regionalnym. Dzięki wystawom biblioteki mogą zachęcać użytkowników do korzystania z różnorodnych usług bibliotecznych i informacyjnych oraz budują swój pozytywny wizerunek w środowisku.

¹⁵ Mikuszevska-Kamińska, B.; Mroczek, R. (1999). Percepcja form ekspozycji organizowanych przez bibliotekę naukową. *Bibliotekarz* nr 4, s. 20-22.

KS. JÓZEF PATER ¹

BIBLIOTEKA KAPITULNA WE WROCŁAWIU

Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu należy do najstarszych i niezwykle zasłużonych księżnic na Śląsku. Jej powstanie tradycja wiąże z rządami legendarnego biskupa Urbana w 983 r., a zwłaszcza z fundacją walterowskiej szkoły katedralnej we Wrocławiu około 1150 r. Pewnym potwierdzeniem tej tradycji może być zachowany do dziś stary benedykcyjnal zatytułowany „*Ordinarius pontificalis antiquus*”, z przełomu XI i XII w., należący do głównych cymeliów biblioteki. Dokładniejsze wzmianki o istnieniu i stanie biblioteki kapitulnej pochodzą dopiero z XIII i XIV w. Dowiadujemy się z nich, że pierwotna biblioteka składała się z różnych ksiąg, koniecznych w średniowieczu do pełnienia służby Bożej. Kilka z nich wymieniły statuty kapitulne: *missalia*, *passionalia*, *lectionalia*, *cantualia*, *gradualia*, *antiphonalia* oraz *inceptionalia*. W sumie biblioteka liczyła zaledwie 21 woluminów, które stanowiły załączek przyszłej księżnicy. W XV w. księgozbiór kapitulny wzrósł do 405 woluminów, pochodzących w większości z darowizn, dziedziczonych po zmarłych biskupach i kanonikach. Najwięcej książek i rękopisów przekazał bp Jan IV Roth (1482-1506), w związku z czym niektórzy uczeni uważają go nawet za właściwego twórcę Biblioteki Kapitulnej.

Pierwotnie Biblioteka mieściła się wraz z archiwaliami w górnej zakrystii katedralnej. Ale już 3 IV 1500 r. kapituła zdecydowała się zgromadzić odpowiednie fundusze, potrzebne na zrealizowanie planu wybudowania właściwej biblioteki, co postanowiono już wiele lat wcześniej. W latach 1506-1520 archiwalia i księgozbiór przechowywany w zakrystii katedralnej, przeniesiono do nowo wzniesionego

¹ Dyrektor Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu.

budynku kapitulnego. Tu w XVII w. księgozbiór osiągnął imponującą na owe czasy liczbę 2729 tomów, w tym 783 inkunabułów, 1279 łańcuszników, czyli ksiąg przykuwanych do ściany lub pulpitu, 285 pergaminów, 230 rękopisów papierowych i 152 nowszych druków.

Wspaniały rozwój biblioteki został zahamowany w latach wojny trzydziestoletniej, zwłaszcza w 1632 r. Wówczas to wojska szwedzko-saskie plądrując miasto, nie oszczędziły również Biblioteki Kapitulnej. Wiele książek zostało zniszczonych lub wrzuconych do Odry. Inne za bezcen sprzedane przypadkowym zbieraczom lub bibliotekom. Na podstawie katalogu bibliotecznego Berghiusa można było ustalić straty. Okazało się, że były one znaczne, gdyż zginęło wtedy 298 rękopisów pergaminowych, 217 papierowych i 2213 druków. Uratowane resztki stanowiły zaledwie 800 woluminów.

Kolejne darowizny biskupów i kanoników sprawiły, że księgozbiór Biblioteki Kapitulnej z roku na rok stale się powiększał. Do wspaniałych donatorów należeli m.in. kanonicy: Jerzy Wawrzyniec Budeus a Lohr (zm. 1653), który przekazał do biblioteki 798 dzieł, Maciej Jan Stephetius (zm. 1668), Abraham Ignacy Kirchner a Lilienkirch (zm. 1668), Gothard Franciszek Schaffgotsch (zm. 1668), Sebastian Ignacy Rostock (zm. 1671), Gotfryd Gebell (zm. 1671), Ignacy Leopold Lassal a Klimann (zm. 1676), Kasper Henryk Oberg (zm. 1679), Jan Krzysztof Sanig (zm. 1687), Jan Leuderode, Jan Krzysztof Prinz a Buchau.

Archidiakon, a następnie biskup Sebastian Rostock ze względu na wyjątkowo bogaty dar uważany jest za „nowego założyciela Biblioteki Kapitulnej”. Niezwykle ważnym wydarzeniem w dziejach Biblioteki Kapitulnej z XVII wieku stała się fundacja biskupa sufragana Karola Neandra (zm. 1693), który w testamencie z 29 IX 1689 r. zapisał 1000 talarów na opłacanie z procentów od tego kapitału specjalnie zatrudnionego bibliotekarza, wyłonionego spośród wikariuszy katedralnych. Do zadań tegoż bibliotekarza należało katalogowanie książek, utrzymywanie całego księgozbioru w należytym porządku i czystości oraz udostępnianie go zainteresowanym. Bibliotekarz podlegał nadzorowi jednego z kanoników, jako swemu prokuratorowi.

Od 1713 r. funkcję nadzorcy i bibliotekarza pełnił kanonik, późniejszy biskup sufragana, Elias Daniel Sommerfeld (zm. 1742), który z ogromną gorliwością i znanstwem zajął się porządkowaniem księ-

gozbioru, doprowadzając go z czasem do dawnej świetności. Dysponując niebagatelnym kapitałem, większą część pieniędzy przeznaczał na zakup dobrych i potrzebnych książek. Corocznie zaś składał na posiedzeniach kapitulnych odpowiednie rachunki i zgłaszał dalsze zapotrzebowania. Z zarządzania biblioteką zrezygnował dopiero w 1728 r., gdyż nie pozwalały mu na to zbyt liczne i bardziej odpowiedzialne obowiązki związane z posługą biskupią. Na swoje miejsce zaproponował wtedy wikariusza katedralnego Jana Krzysztofa Greila, który objął później także obowiązki subregensa alumnatu. Podobnie jak Sommerfeld, wkładał on wiele wysiłku i starań, aby biblioteka była zasobna i funkcjonalna. Dzięki zabiegom Greila, jak również stosunkowo licznych donatorów, księgozbiór w 1735 r. liczył już 7070 książek. Wielkim dobrodziejem i mecenasem okazał się m. in. biskup Franciszek Ludwik Neuburg, który w 1732 r. zapisał bibliotece 170 cennych książek. Jan Krzysztof Greil (zm. 1773) spełniał to trudne zadanie bibliotekarza przez 40 lat. W tym czasie przygotował on zupełnie nowy katalog, w którym książki podzielono na 15 działów.

W XVIII w. do wyjątkowo hojnych donatorów należeli: beneficjant kaplicy elektorskiej Ernest Tadeusz Kolbnitz (zm. 1776), który zapisał bibliotece 322 książki, prałat Jan Antoni Saurma (zm. 1792), który ofiarował w 1775 r. 80 tomów, i biskup Filip Gothard Schaffgotsch (zm. 1795), który przekazał aż 677 książek. Dzięki darowiznom dokonanych przez różnych bibliofilów duchownych w tym samym mniej więcej czasie, w bibliotece znalazło się wiele duplikatów. Wobec tego następcą Greila, bibliotekarz Ignacy Schneider, beneficjant kaplicy Św. Elżbiety, subregens alumnatu i dyrektor seminarium nauczycielskiego, sporządził w 1775 r. spis książek przeznaczonych do sprzedaży. Do spisu tego dodał krótką historię biblioteki i ogłosił go drukiem jako: „Catalogus quorundam librorum ex bibliotheca Cathedralis Wratislaviensis currente anno MDCC-LXXVI die 22 mensis Aprilis in curia domus capitularis publicae auctionis lege distrahendarum” (Wratislaviae 1776). Jednocześnie rozpoczęto katalogowanie całych zbiorów. Katalog w dwóch częściach był gotowy w 1786 r. i zawierał: w części pierwszej druki w liczbie 6299 spisane alfabetycznie, w drugiej 216 rękopisów. Obie części podzielone były dodatkowo jeszcze na działy, opracowane jeszcze przez Greila. Wśród rękopisów niezwykle ważny był „Vita

Sanctae Hedwigis” z 1310 r., podarowany Bibliotece Kapitulnej w 1773 r. przez jej bibliotekarza Ignacego Schneidera, późniejszego proboszcza w Kielczynie. Po Schneiderze pracowali jako bibliotekarze kolejni subregensi alumnatu: Tobiasz Reichstein (zm. 1781) i Tomasz Weydesser (zm. 1793) oraz ojciec duchowny alumnatu Henryk Walter (zm. 1814).

Przy stałym dopływie nowych książek, zbiór biblioteczny w 1818 r., wzrósł do 21.000 woluminów. Zachodziła zatem konieczność zwiększenia powierzchni bibliotecznej i to w stosunkowo krótkim czasie. Możliwość taka nastąpiła pod koniec XIX w. Dzięki fundacji kardynała Jerzego Koppa wzniesiono w 1896 r. nowy gmach archiwalno-biblioteczny, przy obecnej ulicy – Kanonia 12 - do którego przeniesiono liczący wówczas 90.000 tomów księgozbiór. W nowym pomieszczeniu biblioteka rozwijała się pomyślnie aż do 1939 r. Dawne natomiast pomieszczenie archiwalno-biblioteczne przeznaczono na salę ekspozycyjną sztuki gotyckiej, powołanego w 1898 r. Muzeum Diecezjalnego.

Wybuch II wojny światowej i związane z nią zagrożenia sprawiły, że w 1942 r. wartościowsze książki przewieziono do parafii śląskich, znajdujących się po lewej stronie Odry. Liczono bowiem, że linia frontu zatrzyma się na Odrze. Przedsięwzięcie to okazało się to słuszne, gdyż podczas oblężenia Wrocławia bomba krusząca zrzucona 1 IV 1945 r. zniszczyła dach i drugie piętro budynku archiwalno-bibliotecznego wraz z cennym zbiorem pozostawionych książek, odnoszących się głównie do historii Śląska. Okrucieństwo wojny dotknęło także księgi wywiezione z Wrocławia, gdyż przewidywany front dotarł aż do Berlina. Najbardziej ucierpiał dział inkunabułów. Z wywiezionych 805 książek, po wojnie odzyskano tylko 553, czyli 2/3 całego zasobu starych i niezwykle rzadkich już druków. Długie poszukiwania nie dały pozytywnego rezultatu. Ostatecznie część inkunabułów uznano za zaginione, choć ówczesny dyrektor ks. Wincenty Urban, późniejszy biskup sufragan wrocławski, opracowując katalog biblioteczny wraz ze spisem zaginionych inkunabułów, przesłanym do ważniejszych bibliotek w Polsce zaznaczył, że najprawdopodobniej któraś biblioteka przechowuje poszukiwane księgi wrocławskie, by sprzedać je z zyskiem w czasie tak zwanego przedawnienia. Przewidywania ks. Urbana były słuszne, gdyż po jego śmierci wystawiono w antykwariacie krakowskim do sprzedaży dwa z poszuki-

wanych inkunabułów: w 1985 r. dzieło Gabriela Biela, „*Epitoma expositionis sacri canonis missae*”, Tübingen z 1499 r., i w 1987 r. – „*Diurnale Wratislaviense*” z 1488 r. Obydwa druki wykupił za znaczną sumę ks. kard. Henryk Gulbinowicz, arcybiskup metropolita wrocławski, i przekazał je bibliotece kapitulnej. Chodziło bowiem o potwierdzenie, że gdzieś istnieją także pozostałe księgi. Niestety, w antykwariacie nie podano ani nazwiska, ani instytucji, które wystawiły książki do sprzedaży.

Dziś wrocławska Biblioteka Kapitulna, dzięki ofiarnej i wytrwałej pracy oddanych tej instytucji osób, jest uporządkowana i dostępna badaczom naukowym. Dzięki znacznym darowiznom w latach powojennych biblioteka powiększa każdego roku swe zbiory o 200-350 jednostek. Do hojnych donatorów należeli: bp Wincenty Urban – wieloletni dyrektor biblioteki, który każdego roku przekazywał 180-250 książek, a w 1984 r. zapisem testamentalnym przekazał własny zbiór liczący 1150 jednostek, głównie z zakresu historii Kościoła, bibliotekoznawstwa i archiwistyki. Kardynał Henryk Gulbinowicz, zaopatrujący w książki Bibliotekę Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego i Papieskiego Wydziału Teologicznego, przekazywał również każdego roku szereg cennych pozycji o znaczeniu historycznym. I tak w 1983 r. obdarzył bibliotekę cenną Biblią w tłumaczeniu Jakuba Wujka z 1599 r., a w 1985 r. przekazał 450 książek wydanych przez Akademię Teologii Katolickiej w Warszawie, z zakresu poszczególnych dziedzin teologicznych, filozoficznych i prawa kanonicznego. Podobnie bp Józef Pazdur w 1986 r. ofiarował 380 książek, głównie z zakresu teologii. Wiele cennych książek przekazali również ks. infułat Wacław Szetelnicki (zm. 1996) i ks. infułat Stanisław Pietruszko (zm. 2003). Do stałych ofiarodawców należą m. in.: ks. infułat Stanisław Turkowski i ks. infułat Władysław Ozimek z Oleśnicy, ks. prałat Józef Pater i ks. Stanisław Polonis. Cenne katalogi swoich zbiorów przekazują również Muzeum Śląskie w Katowicach i Muzeum Narodowe we Wrocławiu. Nie brak też ofiarodawców pojedynczych książek, zazwyczaj rzadkich i cennych. Ich nazwiska są uwidocznione na kartach bibliotecznych i w rocznych sprawozdaniach. Do cennych nabytków należy depozyt Pawła Kabzińskiego z Wrocławia, który przekazał w 1988 r. 169 jednostek, głównie z zakresu literatury polskiej i historii. Wartość depozytu jest tym większa, że składa się on w znacznej mierze

z pierwszych wydań, na ogół rzadkich i często już niedostępnych. Zapisem testamentalnym w 1988 r. swój cenny księgozbiór liczący blisko 1200 jednostek przekazał bibliotece architekt wrocławski Emil Maria Kaliski. W dwa lata później podobny zapis uczyniła mgr Maria Procek, starszy kustosz muzealny w Gliwicach. Jej księgozbiór liczący blisko 500 jednostek stanowią bezcenne druki z zakresu muzealnictwa i historii sztuki oraz katalogi i albumy. Cenne druki przekazano do biblioteki kapitulnej także z niektórych parafii. I tak z Sulikowa przekazano w 1990 r. 48 starodruków, ze Starczówka w 1992 r. zdekompletowaną bibliotekę po znanym w literaturze historycznej proboszczu Pawle Bretschneiderze – w ilości 95 tomów oraz w 1994 r. z Góry Śląskiej 37 tomów, głównie starodruki. Aktualnie trwa katalogowanie przekazanych zbiorów, które już oczyszczono, a bardziej zniszczone egzemplarze poddano fachowej konserwacji i przeoprawie. Niestety, ilość książek wymagających konserwacji z całego zbioru, poważnie zniszczonych podczas działań wojennych, przerasta skromne możliwości finansowe w zorganizowanej na miejscu pracowni konserwatorsko-introligatorskiej. Dzięki ogromnej życzliwości Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i dofinansowaniu z Komitetu Badań Naukowych w 1998 i 1999 r., odgrzybiono i zakonserwowano skórzane oprawy 2200 woluminów, oprawiono w ½ płótna 380 woluminów, pełnej i fachowej konserwacji poddano 9 rękopisów, a w 8 zabezpieczono zagrożone karty i oprawy. Ze środków własnych w latach 1998-1999 i 2007-2008, zakupiono materiały konserwatorskie i introligatorskie, zasłony okienne do magazynów archiwalno-bibliotecznych, odczyszczono magazyny biblioteczne i odkurzono znaczną część zbiorów.

Obecnie Biblioteka liczy przeszło 220 000 woluminów, w tym blisko 870 rękopisów, 730 inkunabułów, przeszło 40 000 starodruków, 1035 tytułów czasopism i druki nowsze. Od 1997 r. Biblioteka otrzymała połączenie komputerowe z Biblioteką Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego i Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu oraz połączenie internetowe. Coraz bardziej odczuwalny jest brak miejsca na nowe nabytki. Trzy ogromne magazyny biblioteczne wypełnione są już do ostatnich granic możliwości i dostawianie dodatkowych regałów zakłóca porządek w poszczególnych działach oraz utrudnia dostęp do książek. Konieczne jest także podjęcie prac katalogowych w systemie komputerowym. Nie-

stety, jak dotychczas, wiele przedsięwzięć w tym zakresie zakończyło się na projektach, które trzeba było opłacić z funduszy własnych. Może przyszłość okaże się dla Biblioteki Kapitulnej bardziej łaskawa?

Ważniejsze publikacje o Bibliotece Kapitulnej

1. Flieger, M. (1919). Die Dombibliothek zu Breslau im ausgehenden Mittelalter. „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens“ 53, s. 84-133.
2. Jungnitz, J. (1989). Geschichte der Dombibliothek in Breslau. [W:] Silesiaca. Breslau, s. 187-206.
3. Mandziuk J. (1987). Duchowni bibliofile na Śląsku w XVII wieku. „Sobótka“ 2, s. 199-221.
4. Prälaten als Büchernarren. Ein Beitrag zur Bildungs des höheren schlesischen Klerus im 17. Jahrhundert (1987). „Archiv für schlesische Kirchen Geschichte“ 45, s. 105-115.
5. Zainteresowania bibliofilskie Karola Franciszka Neandra biskupa sufragana wrocławskiego (1626-1693) (1984). „Roczniki Biblioteczne” z. 1-2, s. 107-151.
6. Pater J. (1990). Biblioteka Kapitulna. „Kalendarz Wrocławski”, s. 302-304.
7. Los książek (1987). „Nowe Życie” nr 4, s. 3.
8. Archiwum, Biblioteka i Muzeum Archidiecezjalne w latach 1976-1994 (1995). [W:] Patientia et Caritas. W hołdzie Kardynałowi Henrykowi Gulbinowiczowi Arcybiskupowi Metropolie Wrocławskiemu w 25-lecie sakry biskupiej, pod red. I. Deca. Wrocław, s. 444-447.
9. Wrocławska kapituła katedralna w XVIII wieku (1998). Wrocław, s.131-134.
10. Urban W. (1974). Zarys dziejów Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu. [W:] Verbum Crucis. W hołdzie kardynałowi Bolesławowi Kominkowi, pod red. J. Kruciny. Wrocław, s. 96-123.
11. Szkice z dziejów bibliotek kanoników kapituły katedralnej we Wrocławiu w XVII wieku (1977). „Colloquium Salutis” 9, s. 61-73.

12. Księgozbiór kanonika Jerzego W. Budaeusa a Lohr z 1653 roku (1981). „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 43, s. 5-95.
13. Jan Leuderode i jego księgozbiór z XVII wieku (1981). Wrocław.
14. Jan Chryzostom Prinz a Buchau i jego biblioteka z XVII wieku (1977). „Roczniki Biblioteczne” 21, z. 1-2, s. 190-217.
15. Sebastian Ignacy Rostock biskup wrocławski (1664-1671) jako zasłużony bibliofil (1976). „Nasza Przeszłość” 45, s. 73-190.
16. Gothard Franciszek Schaffgotsch prepozyt kapituły wrocławskiej jako bibliofil XVII wieku (1981). „Colloquium Salutis” 13, s. 41-152.

HANNA ROSŁONIEC¹

BIBLIOTEKA JANA PAWŁA II NA WARSZAWSKIM BEMOWIE

„Biblioteka jest szczególną świątynią twórczego ducha ludzkiego, który odzwierciedla owo Boże Tchnienie, jakie towarzyszyło dziełu stworzenia świata i człowieka” (Warszawa, 1999 r.) – Jan Paweł II do młodzieży.

Podczas pielgrzymek do Polski Ojciec Święty wielokrotnie wskazywał nam wartości; podkreślał znaczenie nauki i literatury w życiu człowieka. Nauka płynąca ze słów Ojca Świętego trafiła do otwartych serc ludzi mieszkających w tej części Warszawy, zainspirowała do pomysłu zorganizowania Biblioteki.

W kwietniu 2003 r. grupa mieszkańców Bemowa wraz z księdzem proboszczem podjęła inicjatywę uczczenia Osoby Ojca Świętego Jana Pawła II oraz 25 rocznicy Jego pontyfikatu i postanowiła stworzyć Bibliotekę im. Jana Pawła II przy parafii Matki Bożej Królowej Aniołów na Warszawskim Bemowie. W zamierzeniu Biblioteka miała stać się ośrodkiem edukacji, kultury i promocji czytelnictwa. Narzędziem medialnym informowania społeczności lokalnej o podjętym działaniu stała się cotygodniowa gazетка parafialna „Nasza Parafia”, informacja o powstającej Bibliotece wyszła również poza ramy lokalne, o zamiśle tym donosił „Gość Niedzielny”.

W celu realizacji tego wzniesłego zadania powstał Komitet Organizacyjny Biblioteki oraz pozyskano grono Honorowych Założycieli Biblioteki. Mottem Biblioteki stały się prorocze słowa opowiedziane w 1900 roku przez Ks. Bronisława Markiewicza wychowankom, by posłużyły do przygotowania się na mające nastąpić wydarzenia: „Po-

¹ Biblioteka Jana Pawła II - Warszawa

lacy [...], najwyżej zaś Pan Bóg Was wyniesie, kiedy dacie światu Wielkiego Papieża. Ufajcie przeto Panu, bo dobry, miłosierny i nieskończenie sprawiedliwy jest”.

Logo Biblioteki przedstawia Wielkiego Patrona – Ojca Świętego Jana Pawła II – pochylonego na książkę. Logo jest jednocześnie naszym ekslibrisem i znakiem firmowym. Na siedzibę Biblioteki wybrano pomieszczenia zlokalizowane na parterze Domu Parafialnego. Zlokalizowanie Biblioteki w domu zakonnym zobligowało do stworzenia w ramach biblioteki działu teologicznego i nadania jej oprócz świeckiego, duchowego charakteru. Natomiast Wielki patron Biblioteki zobowiązał do uczynienia Działu Jana Pawła II, naczelnym działem Biblioteki, którego zbiory mając na uwadze promocję nauczania Ojca Świętego umieszczone będą w wolnym dostępie. Staraniem Komitetu Organizacyjnego Biblioteka pozyskała chwilowych sponsorów wśród instytucji publicznych i prywatnych oraz lokalnych podmiotów gospodarczych. Bibliotekę zasiłowały finansowo osoby prywatne (Parafianie):

- poprzez organizowanie co pewien okres czasu zbiórki na tacę w kościele na cele Biblioteki,
- poprzez kwestę organizowaną w dniach otwartych Biblioteki,
- poprzez wpłaty gotówkowe bądź przelewy kierowane na konto Biblioteki,
- zbiórkę książek przekazywanych przez osoby świeckie i duchowne do Biblioteki.

Uroczyste otwarcie i poświęcenie Biblioteki nastąpiło dnia 25 stycznia 2004 r.

Biblioteka zajmuje dwie sale o łącznej powierzchni 154 m², na Czytelnię przypada 109 m² i na magazyn 45 m². Sala Czytelni wyposażona została w regały stacjonarne, stoły i krzesła, w magazynie znajdują się regały przesuwne Foreg 2000 austriackiej firmy Forster. Regały mają łączną długość powierzchni użytkowej półek 568 metrów bieżących, pozwalają one na zmagazynowanie około 20 tysięcy woluminów. Książki w magazynie gromadzone są według formatu w celu uzyskania jak największej powierzchni do przechowywania zbiorów.

Biblioteka posiada popiersie swojego Wielkiego Patrona. Popiersie odlane z brązu umieszczone zostało na cokole przed budynkiem

Biblioteki. Na cokole zamieszczony został odlany z brązu herb papieski oraz powiększona wierna kopia podpisu Ojca Świętego na jubileuszowych obrazkach : Totus Tuus Joannes Paulus PP 1978 – 16.X – 2003.

Wewnątrz sali Czytelni ustawiona jest odlana z brązu figurka Jana Pawła II. Na ścianie Czytelni, w kompozycji z figurką Wielkiego Patrona Biblioteki, zamontowany został napis wykonany z liter brązu, a układający się w motto Biblioteki. Sala Czytelni ozdobiona jest zdjęciami ze spotkań z Ojcem Świętym Janem Pawłem II w Polsce. Biblioteka prowadzi działalność społeczną, której podstawowym działaniem jest udostępnianie księgozbioru mieszkańcom Bemowa i Warszawy do wykorzystania na miejscu i poza terenem Biblioteki. Udostępnianie księgozbioru jest nieodpłatne. Księgozbiór adresowany jest do Czytelników wszystkich profesji i do każdej grupy wiekowej.

Biblioteka gromadzi zbiory w języku polskim i obcojęzyczne, wydawnictwa zwarte, czasopisma i zbiory audiowizualne.

W okresie 4 lat istnienia w Bibliotece zgromadzonych zostało około 15 tys. woluminów książek, kilkanaście roczników czasopism oraz kasety wideo głównie bajki dla dzieci lub dawne filmy fabularne (w okrojonym wyborze).

Książki zgromadzone w Bibliotece to głównie dary z innych Bibliotek kościelnych i świeckich, dary od Czytelników: parafian Bemowa, mieszkańców Warszawy, księży, emerytowanych pracowników naukowych, nauczycieli, prawników, dziennikarzy, studentów, uczniów lub innych bezimiennych ofiarodawców i darczyńców, którym na sercu leży dobro i rozwój Biblioteki Jana Pawła II. Czasami książki przynoszą osoby nieznane i zostawiają na furcie domu zakonnego lub bezpośrednio w Bibliotece, nieraz telefonują i proszą o odbiór książek z księgozbiorów prywatnych likwidowanych ze względu na podeszły wiek lub zmianę miejsca zamieszkania.

Czytelnicy często przynoszą swoje prywatne bardzo wartościowe książki jako prezenty do Biblioteki w dowód wdzięczności za możliwość wypożyczania innych książek.

Dzięki tym wszystkim bezinteresownym ofiarodawcom udało się zgromadzić wspaniałą i bogatą księgozbiór z różnych dziedzin wiedzy, nauki, literatury, który w epoce telewizji cyfrowej, telefonii komórkowej i nieskończonych przestworzy internetu, pozwoli od-

kryć twórczy warsztat jakim jest Biblioteka. Warsztat w którym każdy znajdzie właściwą wiedzę, dobrą informację, i odpowiednią dla siebie lekturę. Nauczy się myśleć, rozumować, kojarzyć fakty, wyciągać wnioski, planować i podejmować decyzje i dokonywać właściwych wyborów.

Biblioteka posiada bogaty księgozbiór poświęcony Osobie i nauczaniu Jana Pawła II, w zbiorach Biblioteki znajdują się teksty papieża Polaka, jego encykliki, adhortacje, przemówienia, rozważania, homilie, katechezy, dzieła filozoficzne, listy apostolskie, utwory poetyckie i literackie Karola Wojtyły oraz książki o Janie Pawle II.

W dziale teologicznym znajdują się książki na temat Biblii, chrześcijaństwa, Chrystologii, eklezjologii, ekumenizmu, filozofii Boga, historii Kościoła katolickiego, katolickiej nauki społecznej, liturgiki, mariologii, patrologii, prawosławia, religioznawstwa, teologii biblijnej, dogmatycznej, duchowości fundamentalnej, moralnej i naturalnej, zgromadzeń i zakonów.

W dziale literatury popularno-naukowej znajdują się słowniki, leksykony, encyklopedie, atlasy z różnych dziedzin wiedzy, oraz książki z antropologii, architektury, biologii, chemii, ekologii, ekonomii, etyki, filozofii, filologii, fizyki, geografii, historii Polski, historii świata, informatyki, językoznawstwa, logiki, literaturoznawstwa, matematyki, medycyny, muzyki, pedagogiki i psychologii, prawa, socjologii, sztuki, techniki i zarządzania. Dział literatury pięknej obejmuje literaturę polską, literaturę powszechną i klasyczną. Na zbiór składają się dzieła klasyki polskiej i światowej w tym również obowiązkowe i uzupełniające lektury szkolne. W dziale tym znajdują się baśnie, bajki i książki dla dzieci.

W Bibliotece do opracowania i prezentacji zbiorów wdrożony jest nowoczesny program komputerowy MAK. Książki do katalogu komputerowego wprowadza się sukcesywnie od września 2007 r. w formacie MARC 21, korzystając z multiwyszukiwarki FIDKAR-FIDES. Aktualnie wpisanych jest około dwóch tysięcy książek. W katalogu komputerowym istnieje możliwość wyszukiwania książek wg autora, tytułu, słowa w tytule, hasła przedmiotowego, tematyki i wydawcy. Po wprowadzeniu zbiorów do komputera będzie uruchomiony moduł wypożyczeń komputerowych. Do Biblioteki przychodzą mieszkańcy Bemowa i Warszawy zaczynając od przedszkolaków, poprzez uczniów, studentów, naukowców, pracowników

różnych firm prezentujących różne zawody, a kończąc na grupie emerytów. Biblioteka otwarta jest trzy razy w tygodniu w godzinach popołudniowych. Ilość Czytelników i ich zasięg terytorialny jest coraz większy ze względu na prezentację katalogu książek w Internecie.

adres internetowy: www.biblioteka.parafia-bemowo.waw.pl

e-mail : biblioteka@parafia-bemowo.waw.pl

GRZEGORZ FILIPIUK OFMCap¹

ARCHIWUM I BIBLIOTEKA WARSZAWSKIEJ PROWINCJI KAPUCYNÓW W ZAKROCZYMIU

„Każdy wyrób (artystyczny, historyczny, archiwalny, bibliotekarski...) zawierający w sobie walor świadectwa historycznego i duchowego, który pomaga nam w doskonalszym zrozumieniu i przyjęciu naszej przeszłości oraz w dalszym jej przekazywaniu, jest dobrem kultury kapucyńskiej. (...) Jak nigdy dotąd pilnym staje się dzisiaj troskliwe przechowywanie świadectw kultury, pozostawionych nam przez naszych braci”². Słowa generała Zakonu Kapucynów Flavio Roberto Carraro to kontynuacja starań jego poprzedników: Bernarda z Andermatt i Paschalisa Rywalskiego, którzy dynamicznie uwrażliwiali braci na troskę o dziedzictwo Zakonu³. Owocem tychże starań jest coraz większe zrozumienie dla konieczności kształcenia braci w dziedzinie archiwistyki, bibliotekoznawstwa i muzealnictwa oraz tworzenia archiwów, bibliotek i muzeów – instytucji, które przechowują, chronią, ale również udostępniają dobra kultury. Pierwsi bracia kapucyni nie pisali kronik i nie zachow-

¹ Archiwum i Biblioteka Warszawskiej Prowincji Kapucynów, Zakroczym

² Carraro, F. R. (1994). Troska o dobra kultury naszego Zakonu, List okólny nr 22 z dnia 25 marca 1994 r. Rzym, s. 7.

³ Por. Bernardus ab Andermatt (1888). *Commentaria circa Ordinationes et Decreta novissimae Capituli Generalis LXV. Analecta Ordinis Minorum Capuccinorum* 4, s. 218-219. Rywalski P. (1972). *Litterae de bibliothecis et archivis. Analecta Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum* 88, n. 5, s. 235-236.

wywali dokumentów⁴. Dopiero wraz z rozwojem liczebnym i terytorialnym Zakonu zaczęto gromadzić dokumenty potrzebne do jego funkcjonowania, które z czasem stały się materiałem historycznym.

Zbiory archiwalne i biblioteczne przechodziły różne dzieje. W naszej środkowoeuropejskiej rzeczywistości największymi zagrożeniami były represje ze strony zaborców oraz zniszczenia II wojny światowej. W ich wyniku archiwa i biblioteki poniosły olbrzymie straty. Zadaniem instytucji troszczących się o dobra kultury jest zabezpieczenie tego, co się zachowało, oraz gromadzenie i przechowywanie spuścizn braci nam współczesnych.

Archiwum i Biblioteka Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczymiu to dzieła, których dynamiczny rozwój obserwujemy w ostatnich latach. Korzystne umiejscowienie ich w Centrum Duchowości „Honoratianum” stworzyło bardzo dobre warunki do gromadzenia, przechowywania, opracowywania i udostępniania zbiorów.

Zarys historii Archiwum i Biblioteki Prowincjalnej

Kiedy w XVIII wieku patronat nad Polską Prowincją Kapucynów przejęli bracia z Czech, wówczas zaczęto organizować pierwsze archiwum. O. Liberiusz z Graślic, autor „*Annales Provinciae*”, gromadził archiwalia zgodnie z ówczesnymi ustawami zakonnymi⁵. Podstawowym problemem była lokalizacja archiwum, które wędrowało razem z prowincjałem, nie mając stałego miejsca, co w pewnej mierze przyczyniło się do zniszczenia lub zagubienia dokumentów. Kapituła z 1762 roku zaleciła umieszczenie archiwum w stałej sie-

⁴ Por. Pyrek, J. OFMCap (2002), Centrum Duchowości „Honoratianum” jubileuszowym darem i zadaniem Prowincji dla Kościoła, w: *W służbie pokoju i dobra. Jubileusz pięćdziesięciolecia odrodzenia Warszawskiej Prowincji Kapucynów*. Księga pamiątkowa, red. R. Prejs OFMCap, Warszawa, s. 345.

⁵ „Owczesne ustawy zakonne nakazywały przeznaczenie dla archiwum odrębnego pomieszczenia i mianowanie odpowiednio kwalifikowanego archiwisty”. Korytkowski, J. OFMCap (1987). *Archiwa i biblioteki kapucyńskie w Polsce*, w: *Trzysta lat kapucynów w Polsce 1681-1981. Materiały z Sympozjum w Zakroczymiu 27-29 października 1981*, Zakroczym – Warszawa – Kraków, s. 136.

dzibie prowincjała w Warszawie⁶. Nie wszyscy prowincjałowie zastosowali się do tego zalecenia.

Oprócz archiwum prowincjała tworzyły się archiwa poszczególnych klasztorów. Zostały one uporządkowane i zaopatrzone w sumariusze w czasie urzędowania prowincjała o. Łukasza Baranieckiego, w latach 1765-1769, któremu pomagał o. Roman Mańkowski, archiwista, oraz następnego prowincjała o. Ludwika Zalewskiego w latach 1775-1778⁷.

Zaborcy przyniosły duże zmiany. Powstały trzy niezależne ośrodki: Prowincja Polska, Prowincja Ruska i Prowincja Galicyjska. Dla ich funkcjonowania trzeba było podzielić zasób archiwum. W wyniku odłączenia klasztorów z zaboru austriackiego i rosyjskiego od Prowincji Polskiej, w archiwum pozostały tylko te dokumenty, które dotyczyły terenów Księstwa Warszawskiego, a następnie Królestwa Polskiego. Ich uporządkowaniem zajął się o. Wiator Piotrowski jako prowincjał w latach 1804-1832. Od tego czasu można mówić o początkach Archiwum Prowincjalnego. Dzieło o. Wiatora kontynuował o. Beniamin Szymański, który właściwie zorganizował Archiwum Prowincjalne i opracował dla niego odpowiedni schemat, dzięki czemu akta otrzymały układ rzeczowo-chronologiczny⁸. Kasata klasztorów po powstaniu 1863 roku objęła prawie wszystkie klasztory Prowincji Polskiej. Jedynym nie skasowanym był klasztor w Nowym Mieście nad Pilicą⁹, który stał się od tego czasu centrum życia kapucyńskiego. Tam zostały zgromadzone mocno już prze-

⁶ Por. Młynarkiewicz, J. *Rękopisy biblioteki Braci Mniejszych Kapucynów w Zakroczymiu*, praca magisterska, Akademia Świętokrzyska w Kielcach 2004, mps w Bibliotece Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczymiu (dalej: BWPK), s. 51.

⁷ Por. Jastrzębski, A. OFMCap, (1987) *Katalog Archiwum Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Nowym Mieście*, w: *Zakony franciszkańskie w Polsce*, red. J. Kłoczowski, t. 4, cz. 2, Lublin, s. 10.

⁸ „Według nich cały materiał archiwalny podzielono na grupy zagadnieniowe, oznaczone dużymi literami alfabetu. Grupy te podzielono na sekcje, oznaczone cyfrą rzymską, a poszczególne jednostki cyfrą arabską”. A. Jastrzębski OFMCap, *Katalog Archiwum*, s. 11.

⁹ Klasztor w Zakroczymiu skasowano w 1892 r., a w 1903 r. klasztor w Łomży, w którym po kasacji przebywało tylko dwóch zakonników. Por. *Ordo Divinii Officii ac Missarum ad usum F. Minorum S. P. Francisci Capuccinorum Provinciae Polonae (...) Pro Anno Domini 1907*, Varsaviae [1906], s. 84.

trzebione zbiory archiwalne. W tym klasztorze rozpoczęły się od tego czasu wspólne dzieje dla Archiwum i Biblioteki Prowincjalnej.

Ustawodawstwo zakonne nakazywało, aby w każdym klasztorze była biblioteka, czyli księgozbiór służący pogłębianiu wiary i wiedzy religijnej. Podobnie jak w przypadku archiwum, ogromny wpływ na rozwój bibliotek klasztornych w XVIII wieku mieli bracia z Czech. Nie zawsze możliwe było wyznaczenie brata-bibliotekarza, który utrzymywałby porządek w bibliotece, a także opracowywał zbiory nabywane często drogą kupna, jak też pozyskiwane od dobrodziejów zarówno świeckich, jak i duchownych. Rolę katalogów spełniały inwentarze aż do czasu ingerencji komisji rządowych, które w XIX wieku sprawdzały stan bibliotek klasztornych i groziły ich zamknięciem w przypadku niedostosowania się do przepisów.

O. Wiator Piotrowski zatroszczył się nie tylko o archiwum, ale również o biblioteki. Podczas wizytacji jako prowincjał sprawdzał biblioteki klasztorne, zaś w Nowym Mieście nad Pilicą, urzędując w latach 1813-1835, zorganizował Bibliotekę Prowincjalną, oddając do niej swoje prywatne zbiory. W 1834 roku wybudowano specjalne pomieszczenie, uwzględniając rozwój biblioteki.

Kasata klasztoru warszawskiego w roku 1864 powiększyła księgozbiór nowomiejski, co wymagało nowej inwentaryzacji. „Okolo 1880 roku zinwentaryzowano książki w dwóch działach: Bibliotheca profana i Bibliotheca sacra”¹⁰. Biblioteki wielu klasztorów przestały wówczas istnieć – zostały zniszczone lub wywiezione. W Nowym Mieście znalazły się zbiory z klasztoru lubelskiego, a wśród nich cenne inkunabuły i starodruki. Również pewna część zbiorów biblioteki nowomiejskiej została zniszczona w czasie II wojny światowej.

Przełomowym momentem dla istnienia i działania Archiwum i Biblioteki Prowincji, które łączyło jedno miejsce przechowywania zbiorów – klasztor w Nowym Mieście, był rok 1959. O. Benignus Sosnowski prowincjał wraz z definitorem mianowali w czerwcu tego roku archiwistą i bibliotekarzem prowincjalnym o. Ambrożego Jastrzębskiego, którzy okazał się być „ożywczym duchem” dla tych dzieł. Od tego czasu oprócz lokalu czynnikiem łączącym Archiwum i Bibliotekę była osoba o. Ambrożego.

¹⁰ Korytkowski, J. OFMCap, *Archiwa i biblioteki kapucyńskie*, s. 142.

Nowy archiwista i bibliotekarz spojrział całościowo na zasoby archiwalne i biblioteczne w Prowincji. Od 1959 roku poszczególne klasztory zaczęły przekazywać archiwalia do Nowego Miasta, a Biblioteka Prowincjalna zaczęła spełniać rolę biblioteki centralnej zarządzającej zasobami bibliotek klasztornych. Śmiałe projekty o. Ambrożego doprowadziły do przebudowy pomieszczeń bibliotecznych w klasztorze. W latach 1960-62 wymieniono sufit, wstawiono i pomalowano nowe drewniane regały, uzupełniając je metalowymi, założono centralne ogrzewanie i światło elektryczne. Dokonano zakupu szafek katalogowych, a cały księgozbiór poddano dezynfekcji¹¹. Do zbiorów trafiły starodruki z klasztoru łomżyńskiego i warszawskiego, stąd konieczne były wszelkie podstawowe zabiegi konserwatorskie, zabezpieczające zbiory przed zarażeniem. Zbiory archiwalne poddano konserwacji, a bardziej zniszczone zmikrofilmowano.

O. Ambroży zdobył potrzebną wiedzę teoretyczną, aby dobrze zorganizować instytucje według ówczesnych standardów. Owocem kontaktów z ośrodkiem Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne działającym przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim był kilkudniowy kurs bibliotekarski, trwający od 5 do 10 czerwca 1961 roku, zorganizowany w klasztorze nowomiejskim na prośbę władz zakonnych. Poprowadzili go: o. Romuald Gustaw, dyrektor biblioteki KUL oraz jego zastępca mgr Jan Wiśliński. Tematyka kursu obejmowała zasady katalogowania wszystkich rodzajów wydawnictw, a także starych druków. Omówiono również problematykę katalogu alfabetycznego¹².

Po śmierci o. Ambrożego archiwum i biblioteka podupadły. Brak następcy, pogarszające się warunki lokalowe, przeciążenie stropu, niedostępność zbiorów¹³ to niektóre z elementów, które przyczyniły

¹¹ Por. Archiwum Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczymiu (dalej: AWPK), Akta Klasztoru w Nowym Mieście (dalej: AKN), sygn. 2-III-7, *Nowa Biblioteka Prowincji Warszawskiej w klasztorze nowomiejskim. 1. Urządzenie Biblioteki*.

¹² Por. AWPK, AKN, sygn. 2-III-7, *Nowa Biblioteka Prowincji Warszawskiej w klasztorze nowomiejskim. 2. Kurs bibliotekarski w klasztorze nowomiejskim*.

¹³ Por. Synowczyk, K. *List okólny nr 24, Centrum Franciszkańsko-Kapucyńskie „Honoratianum”*, Akta Warszawskiej Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów 2 (1993), n. 1, s. 45.

się do decyzji o przeniesieniu tych dzieł w inne miejsce. Dobrym lokum okazało się Centrum Franciszkańsko-Kapucyńskie „Honoratianum” w Zakroczymiu¹⁴, które od 1997 roku przyjęło nazwę Centrum Duchowości „Honoratianum”¹⁵.

Archiwum i Biblioteka w Zakroczymiu

Warunki lokalowe i wyposażenie

Zmiana lokalizacji Archiwum i Biblioteki Prowincjalnej była rocznym procesem trwającym od 2 marca 1994 roku do 29 marca 1995 roku¹⁶. Pod kierunkiem i troskliwą opieką br. Gerarda Kublika archiwalia, książki i zbiory specjalne Biblioteki znalazły swoje miejsce w magazynach na pierwszym piętrze CDH, a dla Archiwum wydzielono pomieszczenie w ramach Biblioteki¹⁷. Jednak układ ten był niewygodny, gdyż w celu udostępniania zbiorów trzeba je było przenosić z magazynu do czytelni, która nie miała bezpośredniego połączenia z głównymi pomieszczeniami Biblioteki, miejscem pracy bibliotekarki był magazyn biblioteczny, natomiast w celu dostania się do Archiwum, trzeba było przechodzić przez magazyn Biblioteki.

Taki stan trwał do 2001 roku, kiedy to powstał pomysł zmian w strukturze budynku CDH i okazja do przebudowy Biblioteki. Kosztem części magazynu bibliotecznego wydzielono hol, z którego zostało uruchomione bezpośrednie wejście do nowej czytelni oraz utworzono pracownię dla bibliotekarki. W miejscu dotychczasowego przechowywania archiwaliów powstało biuro dyrektora, a zbiory archiwalne umieszczono w magazynie bibliotecznym razem z książkami.

Po przeniesieniu w 2002 roku Muzeum Prowincji na najniższe piętro CDH powstała przestrzeń, dzięki której można było zorgani-

¹⁴ Dnia 14 VII 1993 r. br. Synowczyk, K. erygował Centrum Franciszkańsko-Kapucyńskie „Honoratianum” z siedzibą w Zakroczymiu, obejmujące Archiwum, Bibliotekę, Muzeum Prowincji Warszawskiej Kapucynów, Studium Duchowości Franciszkańskiej oraz Ośrodek Duszpasterstwa Powołań.

¹⁵ Za zgodą ministra prowincjalnego br. P. Stasińskiego 9 VII 1997 r. zmieniono nazwę na CDH.

¹⁶ Por. AWPk, bez sygn., *Kronika Centrum Franciszkańsko-Kapucyńskiego „Honoratianum” w Zakroczymiu*, t. 1, s. 19.

¹⁷ Właściwie był to składzik, w którym zasób archiwum ledwie się mieścił. Były to gorsze warunki dla archiwum niż w Nowym Mieście.

zować magazyny dla Archiwum, którego zasób znajdował się od ponad roku w bibliotecznym magazynie.

Nowe pomieszczenia archiwalne zostały zaprojektowane przez br. Grzegorza Filipiuka i pana Roberta Belkę z firmy „Varia”, reprezentującego austriacką firmę „Forster”, produkującą regały biblioteczne i archiwalne. Pierwszy projekt zakładający montaż regałów kompaktowych¹⁸ okazał się zbyt kosztowny. Ostatecznie w magazynach i na korytarzu zainstalowano metalowe regały stacjonarne „Forster 2000” oraz szafę na mapy i dokumenty wielkoformatowe. W ten sposób zastosowana zabudowa pozwala na zgromadzenie ponad 500 metrów bieżących akt z możliwością zwiększenia tej liczby przez zamianę regałów statycznych na kompaktowe. Pracownia archiwalna została umeblowana regałami drewnianymi.

Podczas przebudowy zostały zainstalowane systemy: ostrzegania przeciwpożarowego i alarmowy. W 2006 roku założono system wentylacyjny, który pozwala utrzymywać stałą temperaturę i wilgotność w pomieszczeniach.

Wszystkie inwestycje zostały sfinansowane przez Kurie Prowincjalną, natomiast dzięki dotacji z Kurii Generalnej w maju 2000 roku została zainstalowana sieć komputerowa. Obecnie w bibliotece jest 6 komputerów: 3 w czytelni, 2 w pracowni i 1 w biurze dyrektora.

Personel

Pierwszym dyrektorem „Honoratianum” został w 1993 roku br. Janusz Kaźmierczak. Od 1994 roku do jego obowiązków należała także troska o Archiwum i Bibliotekę Prowincji, ponieważ nie było osobnego dyrektora tych instytucji. Podobna sytuacja była od 1997 roku, gdy w miejsce br. Janusza dyrektorem CDH został br. Kazimierz Synowczyk, wcześniej pełniąc urząd ministra prowincjalnego. Dopiero w 2001 roku decyzją ministra prowincjalnego br. Piotra Stasińskiego został ustanowiony prowincjalny archiwista i bibliotekarz. Został nim br. Grzegorz Filipiuk, który wyraził gotowość do podjęcia pracy w Archiwum i Bibliotece, widząc, że właściwie nikt

¹⁸ Takie regały, popularnie nazywane przesuwnymi, pozwalają zaoszczędzić miejsce w magazynie, gdyż na małej przestrzeni można zmieścić kilkakrotnie więcej metrów bieżących zbiorów niż w regałach stacjonarnych. Wymagają one jednak bardzo dużej wytrzymałości stropów.

się tymi dziełami nie zajmuje. Dnia 1 marca 2001 roku br. Grzegorz otrzymał obediencję na archiwistę i bibliotekarza prowincjalnego, a następnie pozwolenie na używanie tytułu dyrektora obu instytucji.

Od 1994 do 2001 roku, z przerwami, w Bibliotece pracował br. Gerard Kublik. Najpierw przewiózł zbiory do Zakroczymia, a następnie ułożył je w magazynie. Mieszkając w klasztorze przychodził do pracy w Bibliotece jako wolontariusz. Pierwszą osobą zatrudnioną na stałe w Bibliotece była pani Ewa Kowalska. Jej podstawowym zadaniem było katalogowanie książek w bazie komputerowej pod kierunkiem br. Janusza Kaźmierczaka. Pani Ewa pracowała w Bibliotece od 1995 do 2002 roku. Od 1 października 2002 roku na stanowisku bibliotekarki pracuje pani Grażyna Kruszyńska, która wcześniej pracowała w bibliotece wojskowej w Modlinie. Od marca 2005 roku do czerwca 2006 roku w katalogowaniu książek pomagał jako wolontariusz br. Maciej Szlachciuk z klasztoru zakroczymskiego, co przyspieszyło zakończenie prac nad bazą elektroniczną nowych książek. W archiwum poza br. Grzegorzem Filipiukiem nikt nie jest zatrudniony.

Dla przygotowania się do pracy w Archiwum i Bibliotece br. Janusz nawiązał bezpośredni kontakt z twórcami programu bibliotecznego MAK, pracownikami Biblioteki Narodowej oraz z ks. Krzysztofem Gonetem, założycielem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Pierwszym instruktorem MAK-a w naszej Bibliotece był br. Piotr Krzyżaniak z Biblioteki WSD Kapucynów w Krakowie, jako bardzo dobry specjalista od komputerów i katalogowania książek¹⁹. Współpraca zaowocowała rozpoczęciem tworzenia elektroniczno-wirtualnej bazy zbiorów bibliecznych. Br. Grzegorz natomiast na przełomie 2001 i 2002 roku odbył podyplomowe studia na Uniwersytecie Warszawskim z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. We wrześniu 2002 roku uczestniczył w miesięcznym kursie dla bibliotekarzy naszego Zakonu zorganizowanym przez Bibliotekę Centralną Kapucynów w naszym Międzynarodowym Kolegium w Rzymie. Po powrocie do Polski ukończył kurs archiwalno-kancelaryjny prowadzony z inicjatywy Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Archiwum miasta stołecznego Warszawy;

¹⁹ Por. *Kronika*, t. 1, s. 15.

kurs został zakończony egzaminem dającym uprawnienia do pracy w archiwach i kancelariach.

W celu przygotowania pracowników Biblioteki do dobrego wykonywania swoich zadań została nawiązana współpraca z Federacją Bibliotek Kościelnych FIDES, do której Biblioteka Prowincjalna należy od 1993 roku. Pani Ewa wzięła udział w krótkim kursie przygotowującym do pracy w bibliotece i w szkoleniu dotyczącym bibliotecznego programu MAK zorganizowanym przez Federację. Podobne przeszkolenie kilka lat później odbyła pani Grażyna Krużyńska.

Zasób archiwalny i biblioteczny

Archiwum i Biblioteka w CDH w Zakroczymiu są instytucjami centralnymi dla Warszawskiej Prowincji Kapucynów, podlegającymi bezpośrednio ministrowi prowincjalnemu²⁰. Ich zadaniem jest gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów, a także ich konserwacja. Zgodnie z zasadami archiwalnymi i bibliotecznymi w poszanowaniu pozostają wszystkie osiągnięcia poprzednich dyrektorów i opiekunów tych dzieł, przy zastosowaniu nowych osiągnięć i metod, które włączają je w grono nowoczesnych i liczących się w świecie nauki ośrodków.

Archiwum Prowincji zostało podzielone na dwie zasadnicze części: archiwum historyczne i archiwum bieżące.

Archiwum historyczne przechowuje materiały archiwalne od początku powstania Prowincji Polskiej do obecnie istniejącej jej spadochroni – Prowincji Warszawskiej, a konkretnie do roku 1980. Ta część została opracowana przez o. Ambrożego Jastrzębskiego, który sporządził do niej pomoce ewidencyjne w postaci inwentarza kartkowego oraz wydane go drukiem w 1987 roku „Katalogu Archiwum Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Nowym Mieście nad Pilicą”. Archiwum historyczne zawiera w swoim zasobie 17 zespołów, wśród których są: Archiwum Prowincji Warszawskiej – zespół kancelarii prowincjała i personalia poszczególnych zakonników ułożone w porządku alfabetycznym, archiwa klasztorów istniejących, archiwa klasztorów skasowanych i zniesionych oraz tzw. Varia, w których zgromadzone są dokumenty nie dotyczące spraw

²⁰ Por. F.R. Carraro, *Troska o dobra kultury*, s. 12.

naszej Prowincji. Mimo że archiwum historyczne jest zasobem zamkniętym, jeszcze znajdują się w klasztorach materiały, które należałoby do niego włączyć, a także dokumenty wypożyczone z Archiwum. W celu uporządkowania zasobu i zamknięcia inwentaryzacji zostało wystosowane do ministra prowincjalnego br. Piotra Staśńskiego pismo z dnia 7 listopada 2000 roku, w którym czytamy: „Proszę również o zaapelowanie do braci Gwardianów, aby w swoich wspólnotach sprawdzili, czy nie ma teczek lub poszczególnych akt z Archiwum lub książek z Biblioteki Prowincjalnej. Proszę o ewentualny ich zwrot lub informacje o ich posiadaniu w przypadku korzystania z nich”. Do zasobu archiwum historycznego zostaną włączone również zespoły zamknięte: Archiwum Braci Sług Maryi Niepokalanej – zgromadzenie to zostało zlikwidowane w 2002 roku i całe archiwum przewieziono do Archiwum Prowincjalnego – oraz Archiwum Bł. Honorata, które w roku 2006 również trafiło do Zakroczymia z Warszawy, gdzie wcześniej stanowiło podstawę istnienia i działania Instytutu Bł. Honorata. Instytut został zlikwidowany 7 lipca 2006 roku, a br. Grzegorz Filipiuk został zobowiązany przez ministra prowincjalnego br. Sławomira Siczka do przewiezienia i ponownego uporządkowania spuścizny po bł. Honoracie Koźmińskim. Obecnie oba zespoły są wstępnie uporządkowane, Archiwum Braci Sług Maryi Niepokalanej zostało wybrakowane, a poszczególne akta wstępnie opracowane wraz z nadaniem sygnatur. Dla tych zespołów zostaną opracowane oddzielne pomoce ewidencyjne. Przy porządkowaniu i układaniu tych zespołów archiwalnych ogromną pomocą okazali się studenci historii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, odbywający praktyki w naszym Archiwum.

Do gromadzenia materiałów archiwalnych po 1980 roku zostało przeznaczone drugie pomieszczenie czyli tzw. archiwum bieżące. Tam są gromadzone archiwalia przekazywane z klasztorów oraz spuścizny po zmarłych braciach. Przekazywanie archiwaliów reguluje „Instrukcja o przekazywaniu archiwaliów i zbiorów bibliotecznych do Archiwum i Biblioteki Warszawskiej Prowincji Kapucynów”, która przed zatwierdzeniem przez prowincjała będzie funkcjonować *ad experimentum*.

Oprócz dokumentacji archiwalnej w formie papierowej Archiwum gromadzi i przechowuje dokumenty fotograficzne, fonogra-

ficzne i elektroniczne. Część archiwaliów jest zmikrofilmowana. Dotyczy to także materiałów, które są w posiadaniu innych instytucji, jak w przypadku I tomu Kroniki Prowincji, który znajduje się w Zbiorach Specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

Biblioteka Prowincji zawiera zbiory gromadzone od wielu lat w Nowym Mieście nad Pilicą, do których należą szczególnie zbiory specjalne: 33 inkunabuły, 9860 starodruków, 914 rękopisów, 220 dokumentów kartograficznych oraz kilkaset dokumentów ikonograficznych różnej proveniencji i wartości, następnie wydawnictwa ciągłe – 1444 tytuły, z czego kilkadziesiąt jest obecnie prenumerowanych oraz ponad 30 tysięcy wydawnictw zwartych.

Zbiory biblioteczne są wciąż wzbogacane. Najpierw przez zakup nowych książek i prenumeraty czasopism polskich i zagranicznych²¹ – dla tego celu Biblioteka dysponuje stałym budżetem z kasy Kurii Prowincjalnej²² – następnie przez przekazywanie książek starych i nieużywanych z bibliotek klasztornych²³ oraz ze zbiorów prywatnych braci, a także książki po braciach zmarłych. Czasem przekazywane są również dary od zgromadzeń żeńskich, głównie honorackich, w postaci całych bibliotek, jak np. biblioteka parafialna w Piasecznie prowadzona kiedyś przez siostry Pasterzanki, czy zbiory Instytutu Pośłanniczek ze Skolimowa.

Gromadzone są wydawnictwa głównie z zakresu teologii, filozofii, historii, duchowości, pedagogiki i psychologii, franciszkanizmu oraz dzieła autorów kapucyńskich²⁴. Nierzadkie są również zbiory uniwersalne i oczywiście literatura piękna, polska i zagraniczna. Ta różnorodność stanowi o bogactwie zasobu²⁵, a także świadczy o wszechstronności zainteresowań braci.

²¹ Miesięcznie wydaje się ok. 1000 zł na zakupy nowości książkowych i uzupełnianie braków. Biblioteka otrzymuje również coroczną dotację z Kurii Prowincjalnej na prenumeraty czasopism. Prenumeraty zagraniczne finansuje klasztor we Frascati pod Rzymem.

²² Obecnie jest to budżet wspólny dla archiwum i biblioteki.

²³ Przykładowo w r. 1995 zostały przekazane do Biblioteki Prowincjalnej książki z dawnej Biblioteki Seminaryjnej w Łomży. Por. *Kronika*, t. 1, s. 18.

²⁴ Zgodnie z zaleceniami generała F. R. Carraro na temat Biblioteki prowincjalnych pisarzy i autorów. Por. F. R. Carraro, *Troska o dobra kultury*, s. 12-13.

²⁵ Dokładną charakterystykę zasobów bibliotecznych por. G. Piłatowicz, *Biblioteka Prowincji Warszawskiej Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Zakroczymiu*,

Zarówno w przypadku Archiwum, jak i Biblioteki konieczna jest troska o zabezpieczenie zbiorów. Odpowiednie warunki przechowywania, a także podstawowe zabiegi konserwacyjne przedłużają „życie” książki, czasopisma i dokumentu. Różne losy biblioteki naznaczyły zbiory licznymi uszkodzeniami i chorobami. Niestety także w nowym pomieszczeniu, już po przeniesieniu z Nowego Miasta, zbiory uległy poważnemu zawilgoceniu. W kronice czytamy o zalaniu $\frac{1}{4}$ powierzchni magazynu, a jeden regał starodruków został bezpośrednio narażony na działanie wody²⁶. Ratowania zbiorów przed zniszczeniem podjęła się skutecznie pani Barbara Kamińska, były pracownik Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, a obecnie konserwator i introligator w Bibliotece WMSD w Warszawie. Po konsultacjach z pracownikami konserwatorskimi Biblioteki Narodowej, Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie oraz z Pracownią Konserwacji Papieru Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie powstał pomysł dezynfekcji najstarszych zbiorów Biblioteki. Jednak koszty przerosły możliwości Prowincji. Postanowiono zatem stworzyć zbiorom warunki, w których drobnoustroje i owady nie będą mogły się rozwijać. Zasadniczo ten zamiar się udaje, gdyż pomieszczenia są wystarczająco suche i można zachować w miarę stałą temperaturę.

Po przeniesieniu Archiwum i Biblioteki z Nowego Miasta do Zakroczymia zwiększyły się możliwości udostępniania zbiorów. Obie instytucje nie są objęte klauzurą zakonną, chociaż od 13 października 2006 CDH stało się samodzielnym klasztorem erygowanym przez ministra prowincjalnego. Podstawową zasadą i warunkiem udostępniania jest opracowanie i zabezpieczenie zbiorów. O ile zbiory biblioteczne są w całości opracowane, o tyle archiwalia, wymagając innej metody czekają jeszcze na swoją kolej.

Materiały archiwalne udostępnia tylko na miejscu dyrektor Archiwum. Mogą z nich korzystać właściwie wszyscy, którzy przedstawią odpowiednie referencje i cel swoich badań.

Biblioteka spełnia funkcje biblioteki publicznej i jest największą biblioteką w okolicy. Można zatem wypożyczać książki na zewnątrz

praca licencjacka, Uniwersytet Warszawski 2001, mps w BWPk oraz J. Młynariewicz, *Rękopisy biblioteki*.

²⁶ Miało to miejsce 25 XII 1996 r. Por. *Kronika*, t. 1, s. 27.

zgodnie z zasadami zawartymi w regulaminie Biblioteki. Taką możliwość posiadają mieszkańcy województwa mazowieckiego, którzy ukończyli 15 lat, oraz inne osoby spoza województwa – głównie siostry zakonne i bracia kapucyni – którzy zostaną zapisani do wypożyczalni za zgodą dyrektora Biblioteki.

Pomocami informacyjno-wyszukiwawczymi są: katalogi kartkowe (zbiory specjalne Biblioteki), inwentarz kartkowy i katalog książkowy (archiwum historyczne do 1980 roku) oraz bazy danych w programie bibliotecznym MAK (książki nowe i czasopisma Biblioteki) dostępne w sieci lokalnej CDH oraz w Internecie na stronie www.fides.org.pl poprzez multiwyszukiwarkę FIDKAR. Archiwum i Biblioteka w osobie br. Grzegorza zostały zaproszone do prezentacji swoich cennych zbiorów w tak zwanym Wirualnym Księgozbiore FIDES (www.digital.fides.org.pl). Jest to doskonale forum do udostępnienia w formie on-line spuścizny bł. Honorata Koźmińskiego. W tym celu zostały już podjęte konkretne działania przygotowawcze.

Działalność dydaktyczna i formacyjna

Archiwa i biblioteki to instytucje, których celem jest promocja kultury poprzez edukację i formację. Nasze prowincjalne dzieła w Zakroczymiu z powodzeniem zaczęły podejmować wyzwania w tej dziedzinie, co jest możliwe dzięki dobrym warunkom lokalowym, istnieniu sali wykładowej na ok. 100 osób oraz możliwościom noclegowym i gastronomicznym.

Została nawiązana współpraca ze szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi w Zakroczymiu i Nowym Dworze Mazowieckim. Kilka razy w roku wybrane klasy uczestniczą w lekcjach bibliotecznych, podczas których mogą zobaczyć i dotknąć „starych książek” oraz posłuchać wykładów z historii książki i bibliotek. Jest to dobra zachęta do czytania, a także okazja do refleksji nad współczesnymi wytworami i dobrami kultury w zestawieniu z tym, co pozostawili nam przodkowie.

Różne spotkania formacyjne w ramach programu działalności CDH są również okazją do dzielenia się wiedzą i praktyką archiwalno-biblioteczną. Temu celowi służą spotkania junioratów czyli formacji początkowej dla sióstr zakonnych, podczas których przynajmniej jedno spotkanie organizowane jest w Archiwum i Bibliotece,

aby przybliżyć siostronom tę problematykę i uwrażliwiać na przyszłość.

Od 2006 roku Archiwum i Biblioteka Prowincji organizuje Warsztaty Archiwistyczne i od 2007 roku Warsztaty Biblioteczne dla środowisk zakonnych. Poruszana podczas warsztatów problematyka pozwala na zapoznanie się z teorią, aparatem pojęciowym i podstawowymi zadaniami i metodami pracy, natomiast warsztat oparty na pracy w grupach daje możliwość spróbowania swoich sił i sprawdzenia umiejętności. Pierwsze warsztaty archiwistyczne poświęcone były podstawowym zagadnieniom: gromadzenia, przechowywania i ewidencjonowania materiałów archiwalnych, zaś drugie spotkanie, które odbyło się w styczniu 2007 roku, zostało rozbudowane, a tematyka bardziej pogłębiona dotyczyła metod opracowywania archiwaliów. Oprócz przedstawicieli środowisk zakonnych na tych Warsztatach obecni byli również studenci UKSW. Pierwsze Warsztaty Biblioteczne od razu spotkały się z ogromnym zainteresowaniem, o czym świadczy liczba 60 uczestników. Głównym tematem była organizacja biblioteki klasztornej czy domowej, ale nie zabrakło też wykładu o konserwacji książki poprowadzonego przez panią Barbarę Kamińską z Biblioteki WMSD w Warszawie oraz prezentacji nowości programu MAK, której dokonał ks. Krzysztof Gonet – dyrektor Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

Obecny układ Archiwum i Biblioteki umożliwia organizowanie praktyk w ramach kształcenia uniwersyteckiego. Zajęcia pod kierunkiem br. Grzegorza Filipiuka i pani Grażyny Kruszyńskiej mieli już studenci archiwistyki, historii i bibliotekoznawstwa z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i z Uniwersytetu Łódzkiego. Studenci zaangażowani byli przy opracowywaniu komputerowych baz danych w Bibliotece, porządkowaniu akt w Archiwum, a nawet są autorami wstępnego inwentarza kartkowego dla jednego z zespołów archiwalnych.

Nasze instytucje współpracują czynnie z takimi ośrodkami, jak: Archiwum m. st. Warszawy, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Biblioteka WMSD w Warszawie, Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES, Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne przy KUL w Lublinie.

Formując innych trzeba samemu poddawać się formacji, a nawet szukać okazji do rozwijania swojej wiedzy i umiejętności. Stąd czynny udział w spotkaniach archiwistów kościelnych, chociaż Archiwum Prowincji nie należy jeszcze do Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych, a także w konferencjach organizowanych przez Bibliotekę Narodową w Warszawie.

„Oprócz troski o utrzymanie niech gwardiani na pierwszym miejscu dbają o kościół, na drugim o bibliotekę, a na końcu o inne, mniej pilne ulepszenia”²⁷. Już w XIX wieku generał Zakonu Bernard z Andermatt rozumiał wagę dziedzictwa kulturowego przechowywanego w klasztorach. Zrozumienie to wpływa nie tylko z wartości materialnej i historycznej zachowanych skarbów, lecz przede wszystkim z zadania, jakie później Jan Paweł II wyraził w przemówieniu podczas obchodów setnej rocznicy otwarcia Tajnego Archiwum Watykańskiego: „Troska, konserwacja oraz godne i odpowiednie udostępnianie tych dokumentów, od najprostszych do najcenniejszych, staje się służbą oddaną Prawdzie. Jest to akt miłości dla Prawdy”²⁸. Zatem służba prawdzie niech stanie się motywem, dla którego warto troszczyć się nawet o strzępy kartek, które są świadectwem przeszłości, przez którą nasze „dziś” nabiera sensu i blasku lub staje się zaczynem gorliwości i nawrócenia.

²⁷ Bernardus ab Andermatt, *Commentaria*, s. 218. Por. F. R. Carraro, *Troska o dobra kultury*, s. 16.

²⁸ Jan Paweł II, Przemówienie *Il lavoro d'archivio è atto d'amore alla Verità*, 4 IV 1981, w: *Insegnamenti* IV, 1 (1981), s. 881. Por. F. R. Carraro, *Troska o dobra kultury*, s. 15-16.

BP JULIAN WOJTKOWSKI¹

KSIĘGA INKUNABUŁÓW PELPLIŃSKICH

Profesor Janusz Tondel opracował, a Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Wydawnictwo Bernardinum w Pelplinie w 2007 roku ogłosiły katalog inkunabułów pelplińskiej biblioteki seminaryjnej.² Mieści on w sobie cztery działy: (I) dzieje oraz opis zbioru, (II) katalog, (III) skorowidze, (IV) ilustracje.

Dział pierwszy omawia bibliotekę, badania, inkunabuły pelplińskie przechowywane w innych księgozbiorach, straty wojenne, stan zachowania, pochodzenie, wydawców i drukarzy, chronologię, typografię, format, język, unikaty, polonika, ręczne zapisy i zdobnictwo, oprawy, marginalia, tematykę, współoprawne druki XVI wieku; zawiera ponadto przekład niemiecki oraz streszczenie angielskie.

Dział drugi po uwagach wstępnych i wykazach skrótów zawiera opis 487 inkunabułów znajdujących się w Pelplinie, 19 przechowywanych w innych bibliotekach, 127 zaginionych podczas wojny, wreszcie 73 unikatów oraz 43 współoprawnych druków XVI wieku.

Dział trzeci zawiera wykazy: skrótów, właścicieli, drukarzy i nakładców, introligatorów, konkordancje: sygnatur z numerami katalogu, numerów bibliograficznych z pozycjami katalogu.

¹ Bp Prof. dr hab. Julian Wojtkowski – biskup senior, sufragan Archidiecezji Warmińskiej, profesor zwyczajny Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. i Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Syn ś.p. Prof. Andrzeja Wojtkowskiego z KUL, byłego dyrektora Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu i byłego dyrektora Biblioteki KUL.

² Tondel, J. (2007). Inkunabuły w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie. Toruń; Pelplin, 619 s.

Dział czwarty ukazuje: karty z inicjałami: zoomorficznymi, malowanymi i złożonymi z dekoracją filigranową oraz floraturą; oprawy z Prus Królewskich i z pracowni niemieckich; na końcu spis ilustracji.

Wydanie przepiękne, dla miłośników książki, czyli bibliofilów³, treść stanowi szczyt wiedzy XX/XXI wieku o pierwszych księgach drukowanych, na przykładzie Pelplina. Całość jest wzorem dla czekających opracowania i wydania katalogów, na przykład najbogatszego w Polsce, (1035 pozycji), Włocławskiego Seminarium Duchownego.

Pelplińska biblioteka seminaryjna posiada 487 inkunabułów w 543 egzemplarzach i 391 woluminach, drukownych w 37 miejscowościach przez 142 drukarnie. Ma więc przewagę nad warmińską, która zawiera 275 inkunabułów w 325 egzemplarzach i 230 woluminach, drukowanych w 32 miastach przez 102 drukarzy.⁴ Różnicę na niekorzyść Warmii wyjaśniają wojny szwedzkie XVII wieku. Z jednego tylko księgozbioru kolegium jezuickiego w Braniewie biblioteka uniwersytecka w Uppsali przechowuje 340 inkunabułów.⁵

Na szczególną uwagę zasługuje opracowanie opraw. Autor przy zastosowaniu metody ołówkowej ustalił dwadzieścia pracowni w dwunastu miejscowościach, z których wyszło sześćdziesiąt inkunabułów. Pracownie działały w Niemczech: Lubeka, Norymberga, Lipsk, Bamberg, Heidelberg ; w Prusach Królewskich: Gdańsk, Toruń, Pelplin, Chełmno, Chełmża ; w Prusach Książących: Królewiec ; w Polsce: Kraków.

Przedwojenny Kazimierz Piekarski (+1944) rozpoznawał pracownie oprawy książek wzrokowo. Po wojnie pojawił się wymóg

³ Profesor Andrzej Wojtkowski, przedwojenny dyrektor Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, a powojenny dyrektor Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, następująco określał bibliotekarza i bibliofila: „Bibliotekarz, to ten, kto pilnuje książek”, a „Bibliofil, to ten, przed kim bibliotekarz pilnuje książek.”

⁴ Obląg, J.; Jaroszewicz-Pierśławcew, Z.; Wojtkowski, J. (2007). Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie. Olsztyn, s. 20.

⁵ Trypućko, J.; Spandowski, M. [uzup.]; Szyller, S. [oprac.] (2007). Katalog księgozbioru Kolegium Jezuitów w Braniewie, zachowanego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali, t. 1: Wstęp. Rękopisy. Inkunabuły. Warszawa; Uppsala, s. 135-211.

ustalenia zasobu tłoków i radełek poszczególnych pracowni. Temu służy metoda ołówkowa. Może jednak nadszedł już czas, by z pomocą fotografii cyfrowej, powstał program komputerowy do ustalania warsztatów introligatorskich. Powinna się tym zająć Komisja wydająca Gesamtkatalog der Wiegendrucke.⁶

Nadzieją napawa odżywianie rzemiosła średniowiecznych opraw książek, które wojnę przetrwało w jednym tylko zakładzie Jahody w Krakowie. Obecnie działa już pracownia konserwacji opraw w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, powstaje też w Pelplinie. Na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pracuje zakład konserwacji papieru i skóry. Oby zachowały umiar w swej pracy, wkraczając tylko tam, gdzie to jest konieczne, a nie dążąc do rozbioru wszystkich opraw na składniki, aby wydobyć każdy skrawek starego rękopisu czy druku, niszcząc przy tym dzieło rzemiosła wieków średnich.

Niektóre odczyty łacińskie wydają się sporne. Na przykład: *Parcho Laissen[sis]* zamiast *Laissensi* (s. 53a); *Margarita decretum* zamiast *decreti* (s. 109a); *In hoc volumine contente libri* zamiast *contenti* (s. 183a); *Pax vivis Requies defuncti* zamiast *defunctis* (s. 184a); *Ratio est virtus animae intellectualis faciens currere (?) causam in causatu* zamiast *quaerere causam in causato* (s. 184a); *Apocalipsis* zamiast *Apocalypsis* (s. 187a); *Summa casuum de conscientiae* zamiast *casuum conscientiae* (s. 188b); Montrochen zamiast Montrocher (s. 189a); *Manuale parochialium saderdotum* zamiast *sacerdotum* (s. 189a); Bernarda de Bustis zamiast Bernardyna (s. 190b); Bernarda ze Sieny zamiast Bernardyna (s. 191a); Mikołaja z Orbellis zamiast de Orbellis (s. 192b); *Liber sextum Decretalium* zamiast *sextus* (s. 192b/193a); *Margarita decretorum* zamiast *Margarita decreti* (s. 193a); Ioannesa Andrei zamiast Andreae (s. 193a).

Skorowidze wyróżniają się wykazem introligatorów oraz grup opraw. Brak im natomiast wykazu chronologicznego, który do katalogu inkunabułów warmińskich⁷ wprowadziła Profesor Zoja Jaro-szewicz-Pieresławcew, a który przez Kustosza Michała Spandowskiego został także włączony do katalogu księgozbioru Kolegium

⁶ Gesamtkatalog der Wiegendrucke, herausgegeben von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Leipzig 1925-1938 (1978). Berlin.

⁷ Tamże, s. 139-141.

Jezuitów w Braniewie.⁸ Konkordancja numerów bibliograficznych z pozycjami katalogu ogranicza się wyłącznie do Gesamtkatalog der Wiegendrucke, pomijając nawet L. Hain'a⁹ oraz centralny katalog inkunabułów polskich.¹⁰

Skorowidz właścicieli pod hasłem Fabian zawiera występującego w prozopografii duchowieństwa warmińskiego pod nazwiskiem Roman¹¹ proboszcza w Łajsach (1582), pochodzącego z Ornety, zmarłego w 1616 roku, który opactwu w Pelplinie darował inkunabuły 50 (św. Augustyn: *Opuscula*) oraz 306 (Ludolf z Saksonii: *Meditationes de vita Christi*). Pod hasłem zaś Biberfenger Michał ma występującego w prozopografii duchowieństwa warmińskiego pod nazwiskiem Bibersänger¹² urodzonego w Gdańsku około 1525 roku proboszcza w Pieniężnie w latach 1577-1586, od którego Fabian Roman otrzymał inkunabuły 50.

Nie wiadomo dlaczego prześladowany przez hitlerowców za opiekę nad Polakami Ksiądz Konrad Will,¹³ który wyjechał do Niemiec po wojnie 30 stycznia 1957 roku, przekazał do biblioteki Semi-

⁸ Tamże, s. 103-120.

⁹ Hain, L. (1826-1838). *Repertorium bibliographicum*, vol. 1-2. Stuttgartiae; Lutetiae Parisiorum.

¹⁰ Kawecka-Gryczowa, A. [red.]; Bohonos, M.; Szandorowska, E. [oprac.] (1970). *Inkunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Inkunabuły w bibliotekach polskich. Centralny katalog, t. 1. Wrocław; Warszawa; Kraków. Kawecka-Gryczowa, A. [red.]; Bohonos, M.; Spandowski, M.; Szandorowska, E. [oprac.] (1993). *Inkunabuły w Bibliotekach Polskich*. Centralny katalog, t. 2. Uzupełnienia, Indeksy. Wrocław; Warszawa; Kraków.

¹¹ Kopiczko, A. (2000). *Duchowieństwo katolickie Diecezji Warmińskiej w latach 1525-1821*, cz. 2: Słownik. Olsztyn, s. 274.

¹² Tamże, s. 23.

¹³ Ks. Konrad Will, urodzony 17 grudnia 1900 roku w Biskupcu Warmińskim, Seminarium Duchowne ukończył w Braniewie i 14 lutego 1926 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował jako wikariusz w Sętału 1926-1927, Ignalinie 1927-1929, Kwidzynie 1929-1937. W tym czasie był prześladowany przez Niemców za duszpasterstwo młodzieży. W latach 1937-1945 był duszpasterzem we Frydlądzie, gdzie śledzili go z powodu opieki nad Polakami. W 1945 roku zastępował proboszcza w Nowej Cerkwi. Rosjanie przetrzymywali go w obozie w Starogardzie i w Malborku. Po zwolnieniu był w latach 1945-1957 wikariuszem w Malborku. 30 stycznia 1957 roku wysiedlony do Niemiec duszpasterzował najpierw w Bürgstadt nad Menem i jeszcze w tym samym 1957 roku został proboszczem w Poppenroth. Zmarł 20 kwietnia 1987 roku w Kolonii. [Kopiczko, A. (2003), s. 316-317].

narium Diecezji Chełmińskiej w Pelplinie siedem inkunabułów,¹⁴ zdobytych podczas pasterzowania w latach 1937-1945 we Frydlandzie na Sambii, która należała wtedy do Diecezji Warmińskiej.¹⁵

Katalog inkunabułów pelplińskich napisany jest porywająco. Zachwyca świetnym językiem, syntetycznym ujęciem zagadnień, bogactwem i pięknem barwnych podobizn, wnioskami wzbogacającymi dzieje kultury chrześcijańskiej w Polsce i w Europie. Dobrze, że Autor nie ograniczył się tylko do opisu i skorowidzów, lecz dołączył dzieje oraz ilustracje. Dzięki temu powstał doskonały podręcznik inkunabulistyki, zasługujący na równą sławę, jak opracowany i wydany przed pół wiekiem, także w Toruniu, podręcznik polonistyki wydawniczej Profesora Konrada Górskiego,¹⁶ czytany nawet przez ludzi nie mających nic wspólnego z tą dziedziną.

¹⁴ Tondel, J. (2007), s. 526. Są to pozycje: 94-b, 106, 204-b, 205-b, 208-b, 259, 424.

¹⁵ Diecezja Sambijska powstała w 1243 roku. Po Reformacji opiekę nad katolikami sprawowali Biskupi Warmińscy. Formalnie przekazało im jurysdykcję nad Sambią breve papieskie z dnia 7 grudnia 1617 roku. Natomiast bullą *De salute animarum* z dnia 16 lipca 1821 roku cały obszar Diecezji Sambijskiej został wcielony do Diecezji Warmińskiej. [Schmauch, H. (1937). Samland. *LThK* 9, s. 154-155].

¹⁶ Górski, K. (1956). *Sztuka edytorska. Zarys teorii*. Toruń.

BARBARA BIEŃKOWSKA¹

JAN OBLĄK, ZOJA JAROSZEWICZ-PIERESŁAWCEW,
JULIAN WOJTKOWSKI:
*KATALOG INKUNABULÓW
BIBLIOTEKI WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO
METROPOLII WARMIŃSKIEJ „HOSIANUM”
W OLSZTYNIE.*
OLSZTYN : WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
W OLSZTYNIE, 2007
S.173, IL.

Wyższe Seminarium Duchowne Metropolii Warmińskiej wywodzi swą tradycję od Kolegium Jezuitów w Braniewie, założonego w 1565 r. przez kard. Stanisława Hozjusza (1504-1579), biskupa warmińskiego w l. 1551-1569, wielkiego teologa, humanisty i miłośnika książ. Seminarium reaktywowane w 1949 r. w Olsztynie, nawiązując do historii, przyjęło nazwę „Hosianum”. Biskupi warmińscy, kontynuując niejako idee swego patrona, otaczali troskliwą opieką bibliotekę seminaryjną. Obecnie jej zbiory przekraczają liczbę 250 000 jednostek, w tym 7 618 starych druków. Najcenniejszą ich część stanowi kolekcja inkunabułów składająca się z 275 pozycji w 230 woluminach. Niedawno ukazał się katalog tego nieprzeciętnego zbioru.

¹ Prof. dr hab. Barbara Bieńkowska – Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka między innymi ostatnio wydanej „pomnikowej” monografii: „Książka na przestrzeni dziejów”, Warszawa: CEBlID, 2006.

Wiadomo, że każdy egzemplarz XV wiecznego druku jest cenny i rzadki nie tylko ze względu na tekst powielony nowatorską wówczas sztuką typograficzną, ale również ze względu na ślady użytkowania każdego tomu, jego indywidualnej wędrowki przez wieki.

Inkunabuły olsztyńskie są interesujące w obu aspektach. Tematycznie – co zrozumiałe i uzasadnione – przeważa piśmiennictwo religijne (liturgiczne, homiletyczne, teologiczne), ale nie brakuje również pozycji z zakresu prawa, historii czy filozofii stanowiących kanon lektur ówczesnej elity umysłowej. Jak ocenił Michał Spandowski, starszy kustosz BN, w swojej fachowej opinii, większość stanowią „edycje bardzo wartościowe z punktu widzenia typograficznego i bibliograficznego”. Druki częściej spotykane, wielokrotnie wznawiane, stanowią w tym zbiorze zdecydowaną mniejszość (s. 13). Dodajmy, że 50 ze zgromadzonych tam dzieł jest jedynymi egzemplarzami zachowanymi w Polsce (Z. Jaroszewicz-Pierśławcew, s. 11). Już to samo świadczy o wysokiej randze omawianego zespołu. Potęgują ją cechy indywidualne poszczególnych woluminów: zabytkowe oprawy, zdobienia, noty marginalne, proweniencje.

90% kolekcji olsztyńskiej pochodzi z różnych zniszczonych i rozproszonych zbiorów kościelnych na Warmii. Największą grupę (95 poz.) stanowią inkunabuły z biblioteki dawnej kapituły w Dobrym Mieście; kolejne zespoły były własnością Kapituły Warmińskiej i Archiwum Biskupiego we Fromborku, bibliotek dekanalnych w Reszlu i Ornecie oraz kilku bibliotek parafialnych. Zachowane relikty świadczą o wysokim poziomie kultury umysłowej dawnych właścicieli.

Katalog inkunabułów Biblioteki Seminaryjnej opracowany i opublikowany został dzięki staraniom dwóch uczonych biskupów warmińskich: ks. bpa Jana Obląka (1913-1988) i ks. bpa Juliana Wojtkowskiego (ur. 1927 r.). Ten pierwszy, dyrektor Biblioteki w l. 1949-1975, pozostawił w maszynopisie katalog inkunabułów wraz ze wstępem, który został zamieszczony w obecnej edycji. Na podstawie tegoż katalogu przepracowanego zgodnie ze współczesnym stanem wiedzy i możliwościami warsztatowymi, sporządziła opisy wszystkich inkunabułów Zoja Jaroszewicz-Pierśławcew, bibliotekoznawca, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Uzupełnił je wynikami własnych badań oraz czuwał nad całością edycji jako re-

daktor naukowy bp prof. dr hab. J. Wojtkowski. Recenzentem katalogu był M. Spandowski.

Wypowiedzi wymienionych czworga autorów poprzedzają właściwy katalog. Tak więc tom otwiera wspomniany wyżej *Wstęp* bpa J. Obląka (s. 5-8), po nim następuje *Przedmowa* pióra Z. Jaroszewicz-Pieresławcew (s. 9-12), *Opinia* M. Spandowskiego (s. 13-17) i wreszcie *Posłowie* bpa J. Wojtkowskiego (s. 18-20). Ten wielogłos na zbliżony temat powoduje liczne powtórzenia faktograficzne, ale przedstawione z odmiennych nieco punktów widzenia.

Tam, np. lakoniczne stwierdzenie Z. Jaroszewicz-Pieresławcew, że katalog skonstruowano „według zasad przyjętych w *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*” (s. 12) bp J. Wojtkowski uzupełnia komentarzem, że sposób opisu zaczerpnięty został z katalogu L. Formanowicza (*Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie*. Z. 1. Poznań 1939), porównany z miarodajnym opisem w *Incunabula* oraz dostosowany do schematu praktykowanego w drugim wydaniu katalogu A. Kaweckiej-Gryczowej (*Katalog starych druków Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy*. Warszawa 2005). Dopowiedzenia te stosują się nie tylko do noty bibliograficznej, lecz do pełnego opisu katalogowego, wraz z adnotacjami odnośnie do indywidualnych cech poszczególnych egzemplarzy (s. 18-20).

Wszyscy autorzy datują katalog J. Obląka na okres przed 1 kwietnia 1962 r. (s. 9, 18) lub na sam 1962 r. (s. 14) wnioskując o tym z faktu, że *Wstęp* podpisany jest „Ks. Jan Obląk”, co wskazywałoby na czas przed przyjęciem święceń biskupich, właśnie 1 IV 1962 r. Nie wydaje mi się to oczywiste. Wszak współautorzy omawianego tomu też nie podpisali swych tekstów pełną, przysługującą im tytułaturą; biskup Obląk mógł postąpić podobnie. Zresztą te i inne wątpliwości nie mają większego znaczenia praktycznego, podobnie jak kilka drobnych nieścisłości: np. Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES dwukrotnie nazywana jest Fundacją Bibliotek Kościelnych w Polsce „FIDES” (s. 9, 18), a Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Warszawską Biblioteką Miejską (s. 20).

Podstawową częścią omawianej publikacji jest katalog inkunabułów Biblioteki Seminaryjnej zatytułowany niekonwencjonalnie *Opisy* (s. 21-128). Są one uszeregowane alfabetycznie i zawierają wszystkie elementy prawidłowej karty katalogowej starego druku,

a więc: opis bibliograficzny, podstawowe cytaty bibliograficzne, noty charakteryzujące dany egzemplarz (proweniencje, oprawy, zdobienia, ślady użytkowania, defekty i in.) oraz sygnaturę Biblioteki Seminaryjnej. Noty sformułowane są dokładnie i rzeczowo dając jasny obraz poszczególnych obiektów.

Wartość dokumentacyjną dzieła podnoszą dołączone na końcu konkordancje - sygnatur oraz numerów bibliograficznych z pozycjami katalogu (s. 129-136) a także indeksy: topo-typograficzny (s. 137-138), chronologiczny (s. 139-141) i proveniencji (s. 142-156). Całość dopełnia 16 barwnych ilustracji opraw oraz zdobionych kart kilkunastu inkunabułów.

Luksusowa edycja stanowi godną oprawę dzieła ważkiego, świadczącego o wysokiej kulturze książki dawnej i współczesnej Warmii.

RENATA DULIAN¹

EGZEMPLARZ OBOWIĄZKOWY

Do napisania tego artykułu skłoniły mnie przemyślenia nad ustawą o egzemplarzu obowiązkowym oraz praktyka nad gromadzeniem zbiorów w bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Po raz pierwszy egzemplarz obowiązkowy wprowadzono w 1537 roku w Bibliotece Królewskiej we Francji. Takie ustawy kolejno wprowadzały inne kraje, w Anglii w 1610 roku, 1661 w Szwecji, w 1683 Rosji, w 1697 w Danii, w 1780 w Polsce. Uniwersał z 1773 roku, a jeszcze wyraźniej Ustawa Sejmu Grodzieńskiego z 1793 roku oddawały pod zarząd Komisji Edukacji Narodowej wszystkie biblioteki z wyjątkiem kościelnych i prywatnych. Z inicjatywy Komisji Edukacji Narodowej Sejm uchwalił ustawę o przejęciu przez państwo Biblioteki Załuskich jako pierwszej biblioteki narodowej i przyznał jej w 1780 roku egzemplarz obowiązkowy.² J. Załuski po śmierci brata Andrzeja wobec trudności utrzymania (otwartej w 1747 roku dla publiczności) Biblioteki Publicznej Załuskich przekazał ją pod zarząd i dozór oo. jezuitom zachowując jednak prawa jej własności. Sejm koronacyjny odrzucił projekt Załuskiego przejęcia Biblioteki przez państwo i przekazania na jej utrzymanie jednej z królewskich. Wkrótce po tym bp Józef Załuski został porwany przez wojska rosyjskie (tłumiące konfederację barską) do Rosji, gdzie przebywał w latach 1767-1773. Po kasacie zakonu jezuitów na mocy bulli 1773 roku Komisja Edukacji Narodowej

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Birkenmajer, A. red. [i in.] (1971). *Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław; Warszawa.

wej przejmowała dobra jezuickie. 7 stycznia 1774 roku umiera Józef Załuski. W tym samym dniu marszałek sejmu, wydaje polecenie opieczętowania Biblioteki i przejmuje do niej klucze. W tym samym dniu obraduje na zamku królewskim KEN, w posiedzeniu bierze udział król Stanisław August. Za jego radą Komisja postanawia w specjalnym liście (z dnia 7 stycznia 1774 roku) do dyrektora Biblioteki określić swoje wyłączne do niej prawo.³ Ustanowiony w 1780 roku egzemplarz obowiązkowy był pierwszym pełniącym wyłącznie funkcje kultowe, a decyzję podjął o tym wolny sejm. Pomimo zabiegów Biblioteki Jagiellońskiej nie udało się w I Rzeczypospolitej rozszerzyć liczby bibliotek otrzymujących egzemplarz obowiązkowy. Zwiększono na sejmie grodzieńskim do dwóch egzemplarzy ilość przekazywanych książek dla wcześniej uprawnionych bibliotek Rzeczypospolitej oraz Biblioteki Szkoły Głównej Wileńskiej. Tragiczne losy Rzeczypospolitej, podzieliła również Biblioteka. Po tragicznej bitwie maciejowskiej i Rzezi Pragi (3 i 4 listopada 1794 roku) Suworow zarządza, na mocy specjalnego reskryptu Katarzyny II z dnia 21 listopada 1794 roku wywiezienie biblioteki do Petersburga. Tam w 1795 roku z jej zbiorów powołano Bibliotekę Cesarską otwartą w 1814 roku jako Cesarską Bibliotekę Publiczną w Petersburgu. Po traktacie ryskim w 1921 roku rewindykowano część zbiorów Biblioteki Rzeczypospolitej i włączono do utworzonej w 1928 roku Biblioteki Narodowej w Warszawie. Zbiory te uległy częściowo zniszczeniu w 1939 roku, po upadku powstania warszawskiego i wbrew porozumieniom kapitulacyjnym pomiędzy dowódcami Armii Krajowej oraz wojskami niemieckimi z premedytacją zostały podpalone przez Niemców w gmachu Biblioteki Ordynacji Kasińskich w Warszawie, gdzie dla traktatowej ochrony zgromadzono większość cennych zbiorów bibliotek warszawskich. Resztki zbiorów biblioteki Załuskich znajdują się w bibliotece narodowej, i jak twierdzą specjaliści w innych bibliotekach na terenie kraju, część jednak zbiorów byłej biblioteki Rzeczypospolitej została rozproszona w XIX wieku na terytoriach carskiej Rosji.⁴

Następna ustawa dotycząca egzemplarza obowiązkowego została ustanowiona 18 marca 1928 roku, która postanowiła przekazywać

³ Zarzębski, T. (1991). Polskie prawo biblioteczne 1773-1990. Warszawa, s. 20 -21.

⁴ Zarzębski, T. (1991), s. 21-23.

bezpłatnie dla celów bibliotecznych oraz dla celów urzędowej rejestracji wszystkie odbite lub wydawane w państwie druki, przeznaczone do rozpowszechniania. Przewidziano karę dla tego kto narusza tę ustawę, karany był to aresztem czterech tygodni i grzywną w wysokości 500 złotych, albo jedną z tych kar. Nad wykonaniem ustawy czuwać mieli ministrowie Spraw Wewnętrznych i Wyznań Religijnych Oświecenia Publicznego we właściwym dla nich zakresie działania.⁵

Dziennik. Ustaw z 1996 nr 152, poz. 722 oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997 w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad ich przekazywania Dziennik Ustaw 1997, nr 29, poz. 161 i rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 maja 1999 zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad ich przekazywania Dziennik Ustaw 1999, nr 50, poz. 513.

Ustawa z dnia 7 listopada 1996 roku o egzemplarzach obowiązkowych określa obowiązki wydawców w zakresie przekazywania dzieł oraz obowiązki bibliotek w zakresie gromadzenia dorobku wydawniczego. Każdy wydawca, który udostępnia egzemplarze publikacji na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą jest obowiązany do nieodpłatnego przekazywania uprawnionym bibliotekom liczby egzemplarzy publikacji, tzw. egzemplarze obowiązkowe. Obowiązkowi temu podlega również producent dzieła wyprodukowanego w kraju dla wydawcy zagranicznego. Wydawcy są zobowiązani do przekazywania uprawnionym bibliotekom egzemplarzy obowiązkowych kolejnych wydań tego samego dzieła, poszczególnych mutacji gazet i czasopism, w tym również poszczególnych wersji językowych, wydań bibliofilskich, reprintów dzieł wcześniej już publikowanych, dzieł, które pierwotnie nie były publicznie udostępniane, w tym takich, które utraciły charakter tajny lub poufny. Jeżeli to samo dzieło wydawca wydaje w różnych standardach edytorskich ma obowiązek przekazania egzemplarzy obowiązkowych w standardzie najwyższym. Bibliotece Narodowej i Bibliotece Jagiellońskiej

⁵ Ustawa z dnia 18 marca 1932 roku o bezpłatnym dostarczaniu druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji, Dziennik Ustaw 1932, nr 33, poz. 347.

przekazuje się po dwa egzemplarze obowiązkowe. Biblioteczność Sejmowej w Warszawie przekazuje się po jednym egzemplarzu obowiązkowym dzienników urzędowych organów administracji rządowej. Pozostałym uprawnionym bibliotekom przekazuje się po jednym egzemplarzu obowiązkowym. Filmotece Narodowej w Warszawie przekazuje się po 1 egzemplarzu kopii filmu kinowego i telewizyjnego. Obowiązek ten ciąży na producencie filmu. Kto uchyla się od obowiązku przekazywania egzemplarza obowiązkowego podlega karze grzywny.

Biblioteka Narodowa gromadzi w celach archiwalnych i użytkowych wszystkie wydawnictwa ukazujące się na terenie Polski (książki, czasopisma, mapy, atlasy, druki muzyczne, druki ulotne, płyty, taśmy, kasety, publikacje zapisane na nośnikach elektronicznych, oprogramowanie komputerowe, globusy, druki brailowskie). Przysługują one Bibliotece Narodowej w ramach Ustawy z dnia 7 listopada 1996 roku o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych. Artykuł siódmy ustawy zwalnia przesyłki niepolecone egzemplarzy obowiązkowych z opłat pocztowych. Rozporządzenie Ministra Kultury i sztuki z dnia 6 marca 1997 roku określa wykaz bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad i tryby ich przekazywania. Wydawca jest zobowiązany do przekazywania egzemplarza obowiązkowego Bibliotece Narodowej w ciągu 5 dni, a pozostałym bibliotekom w ciągu 14 dni od momentu zakończenia procesu produkcji publikacji. Producenci filmu kinowego i telewizyjnego zobowiązani są przekazać Filmotece Narodowej egzemplarz kopii filmu w ciągu 14 dni od momentu zakończenia produkcji filmu. Egzemplarze publikacji wyprodukowanych całości lub częściowo za granicą dostarcza wydawca. Egzemplarze obowiązkowe publikacji wyprodukowanych za granicą dla wydawcy polskiego w kooperacji z wydawcą zagranicznym dostarcza wydawca polski bez względu na miejsce produkcji publikacji. Egzemplarze obowiązkowe publikacji wyprodukowanych w kraju wyłącznie dla wydawcy zagranicznego dostarcza bezpośredni producent. Zobowiązani do dostarczenia egzemplarzy obowiązkowych dołączają do każdej przesyłki wykaz w dwóch egzemplarzach. Biblioteka zachowuje w aktach jeden egzemplarz wykazu, drugi zaopatrjuje w pieczęć albo podpis i zwraca

jako potwierdzenie odbioru. Jeżeli nie jest podana wysokość nakładu to wydawca zobowiązany jest podać tę informację przy przekazywaniu pozycji wykazu dołączonego do przesyłki do Biblioteki Narodowej. Biblioteka Narodowa korzysta z tych danych wyłącznie dla celów urzędowych statystyki wydawnictw i traktuje je jako poufne. Jeden z dwóch przekazywanych egzemplarzy obowiązkowych Bibliotece Narodowej i Bibliotece Jagiellońskiej podlega wieczystemu archiwizowaniu. Pozostałe biblioteki, które otrzymują egzemplarz obowiązkowy mają obowiązek ich przechowywania przez okres nie krótszy niż 50 lat.⁶ Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Białymstoku jest zobowiązana przekazywać publikacje o tematyce regionalnej właściwym bibliotekom opracowującym bibliografię regionalną. Biblioteki, które otrzymują egzemplarz regionalny to: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy dotyczy regionu Kujaw: województwa bydgoskie, toruńskie i włocławskie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Gdańsku publikacji regionu Pomorza Gdańskiego: województwo gdańskie. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach region Ziemi Kieleckiej: województwa kieleckie i radomskie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie region Lubelszczyzny: województwa lubelskie, chełmskie, bielskopodlaskie i zamojskie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie Region Warmii i Mazur: województwo olsztyńskie. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu region Wielkopolski: województwa poznańskie, pilskie, kaliskie, gorzowskie, konińskie. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze Region Ziemi Lubuskiej: województwo zielonogórskie. (Podział administracyjny na 49 województw). Po dwa egzemplarze gromadzi Biblioteka Narodowa i Biblioteka Jagiellońska. Po jednym egzemplarzu Biblioteka Główna Uniwersytetu M. Curii-Skłodowskiej w Lublinie, Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Biblioteka Śląska w Katowicach, Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy, Książnica

⁶ Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997 roku w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad ich przekazywania. Dziennik Ustaw, 1997, nr 29, poz. 161.

Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie, Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Biblioteka Uniwersytecka KUL, Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Biblioteka Sejmowa w Warszawie, która otrzymuje po 1 egz. Dzienników urzędowych organów administracji rządowej.⁷

Exemplarz regionalny otrzymują Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze.⁸

W załączniku do rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997 roku (poz. 161) określa się rodzaj publikacji, liczbę egzemplarzy obowiązkowych i wykaz bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego. Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Narodowa otrzymują po dwa egzemplarze wszystkich publikacji, pozostałe uprawnione biblioteki po 1 egzemplarzu. Ponadto Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Narodowa otrzymują po dwa egzemplarze dokumentów audiowizualnych, publikacji zapisanych na nośnikach elektronicznych, publikacji polskich placówek za granicą, należących do nich przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne, placówki naukowe, kulturalne, handlowe itp. Po jednym egzemplarzu otrzymuje Biblioteka Jagiellońska i Biblioteka Narodowa publikacji wydrukowanych w Polsce na zlecenie zagranicznego wydawcy, publikacji w nakładzie do 100 egz., oprogramowania komputerowego. Biblioteka Narodowa otrzymuje po 1 egz. globu-

⁷ Wykaz bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych, Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997, Dziennik Ustaw 1997, nr 29, poz. 16. Wykaz bibliotek upoważnionych do otrzymywania bibliotecznych egzemplarzy obowiązkowych, zamieszczony na stronie Biblioteki Narodowej <http://www.bn.org.pl/index.php?id=7&eo=1> [odczyt: 7.05.2007].

⁸ Wykaz bibliotek uprawnionych do otrzymywania publikacji o tematyce regionalnej, Załącznik nr 2, do rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997, Dziennik Ustaw 1997, nr 29, poz. 161.

sów i 1 egz. publikacji brajlowskie. FilMOTEKA Narodowa otrzymuje po 1 egzemplarzu kopii filmu kinowego i telewizyjnego.

Rozporządzenie z dnia 24 maja 1999 roku poz. 513 zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad i trybu ich przekazywania umożliwia przekazywanie egzemplarzy obowiązkowych przez biblioteki uprawnione do otrzymywania jego egzemplarzy nie odpowiadających profilowi ich zbiorów nieodpłatnie bibliotekom wchodzących w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, jeżeli te biblioteki wyrażą zgodę na ich przyjęcie oraz na pokrycie kosztów opłat pocztowych przesyłek. Ustawa z 7 listopada 1996 roku o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych spowodowała, że przestał obowiązywać artykuł 32 i art. 33 ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 roku o bibliotekach. Są to artykuły, dotyczące egzemplarza obowiązkowego, a także ustawy z Dziennika Ustaw nr 12, poz. 63, z 1984 roku, nr 26, poz. 129, z 1989, nr 29, poz. 155 i nr 35 poz. 192 oraz z 1990 nr 34, poz. 198. Na mocy ustawy z 9 kwietnia 1968 roku tracą moc :

- a) Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 roku o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi,
- b) (Dz. Ustaw nr 26, poz. 163);
- c) Ustawa a dnia 31 października 1951 roku o przekazywaniu Ministrowi Kultury i Sztuki zakresu działania Ministra Oświaty w przedmiocie bibliotek i zbiorów bibliotecznych (Dz. Ustaw nr 58, poz. 400) ;
- d) Rozporządzenie z dnia 24 lutego 1928 o Bibliotece Narodowej (Dz. Ustaw z 1928 , nr 21, poz. 183, z 1934, nr 110, poz. 976 i z 1950 nr 7, poz. 65;
- e) Ustawa z dnia 18 marca 1932 roku o bezpłatnym dostarczaniu druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji (Dz. Ustaw nr 33, poz. 347.

Można by zmodyfikować rozporządzenie z 24 maja 1999 roku, umożliwiające przekazywanie egzemplarzy obowiązkowych do zbiorów innych bibliotek, jeżeli wyrażą zgodę i pokryją koszty przesyłki. Gdyby można było ustanowić egzemplarz obowiązkowy dla bibliotek dziedzicznych, profilowanych, które otrzymywałyby tylko egzemplarze z danej dziedziny. Mogłoby wtedy skorzystać więcej bi-

bliotek profilowanych, ponieważ otrzymywałyby one tylko egzemplarze z dziedziny ją interesującej. W ten sposób nie trzeba by odsyłać książek, nie z danej dziedziny do innych bibliotek. Biblioteki te mogłyby wybierać dziedziny, z których otrzymywałyby egzemplarz obowiązkowy. Wtedy więcej bibliotek profilowanych mogłoby dostać egzemplarz obowiązkowy.⁹

Jest jeszcze kwestia bibliotek kościelnych różnego szczebla. Być może, że można by ustanowić prawo kościelne, które by zobowiązywało wydawnictwa danej diecezji do przekazywania egzemplarzy obowiązkowych do odpowiednich bibliotek kościelnych. Dla bibliotek takich jak Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej, która jest biblioteką profilowaną, gromadzącą zbiory z zakresu teologii, historii kościoła, filozofii i nie posiada egzemplarza obowiązkowego. Wprowadzenie egzemplarza obowiązkowego uchwałą Episkopatu Polski, które by zobowiązywało wydawnictwa katolickie, podległe Episkopatowi Polski do przekazywania egzemplarzy obowiązkowych Bibliotece PAT. Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie powinna mieć każdy druk, szeroko pojętej literaturze religijnej, ponieważ powinna spełniać funkcję Religijnej Biblioteki Narodowej, gromadzącej każdy egzemplarz szeroko pojętej literatury religijnej.

⁹ Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 maja 1999 zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad i trybu ich przekazywania., Dziennik Ustaw, 1999, nr 50, poz. 513.

STANISŁAWA POSTAWA¹

BIBLIOGRAFIA CZASOPISMA „MYSTERIUM CHRISTI” (1929-1939)²

W roku 1909 w Louvain w opactwie benedyktyńskim Mont-César ukazał się pierwszy numer czasopisma liturgicznego: „La Vie Liturgique”, które od roku 1910 było dodatkiem do czasopisma: „Les Questions Liturgiques et Paroissiales : revue réservée au clergé”. Dwadzieścia lat później ukaże się pierwsze polskie czasopismo „Mysterium Christi”. Inicjatorem był ks. Jan Korzonkiewicz, a pierwszym redaktorem ks. Michał Kordel, który tak opisuje to wydarzenie: „w dniu 6 marca 1929 r. wieczorem na Wawelu przybyło nas trzech do Ks. Korzonkiewicza: O. Karol van Oost, p. Marjan Bartynowski i podpisany. [...] Postanowiono wydawanie pisma liturgicznego. Stworzono Komitet redakcyjny, ksiądz będzie redaktorem – powiedział do mnie . [...] Całe lato i jesień 1929 r. zeszły na przygotowanie do wydania nowego pisma. Obietnic było dużo, komitet redakcyjny miał obejmować współpracowników Liturgistów z całej Polski. Wielu obietnic nie dotrzymało³.

Pierwszy numer „Mysterium Christi” ukazał się w listopadzie 1929 r. na Adwent i Boże Narodzenie i rozpoczął się artykułem: R. T. „Rok kościelny, jego powstanie, rozwój i znaczenie”; tym samym uzasadniając, pośrednio, ukazywanie się pisma na początku odpowiedniego okresu roku kościelnego.

¹ Biblioteka Instytutu Liturgicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Artykuł jest częścią pracy dyplomowej opracowanej pod kierunkiem dr Z. Siatkowskiego na Podyplomowym Studium Bibliotekoznawstwa UJ w 1989 roku.

³ Kordel, M. (1933). Jan Korzonkiewicz. Kraków, s. 8.

Pierwszy zeszyt liczy 48 stron. Autorami pierwszych artykułów są: Ks. dr Bronisław Gładysz z Poznania, ks. Rudolf Tomanek z Cieszyńska (R. T.), ks. dr Jan Korzonkiewicz z Krakowa, O. Jacek Woroniecki z Rzymu. Dział dotyczący literatury liturgicznej opracował ks. dr Michał Kordel.

Z tego numeru dowiadujemy się także, że „Mysterium Christi” wychodzi pod protektorem ks. kardynała dra Augusta Hlonda, Prymasa Polski, przy łaskawym współudziale arcyb. Piotra Mańkowskiego (Włodzimierz) oraz współpracy ks. Józefa Andrasza TJ (Lwów) ks. dra Kazimierza Bieszka (Pelplin), ks. dra Bronisława Gładysza (Poznań), ks. prałata Stanisława Korniłowicza (Lublin), ks. dra Jana Korzonkiewicza (Kraków), ks. prof. prał. Józefa Michałaka (Płock), Dom Charles van Oost’a OSB (opactwo Saint Andre – Lophem (Belgia)), p. Heleny Lutoslańskiej (Kraków), ks. Henryka Nowackiego (Warszawa), o. Grzegorza Recelja O. Cister. (Mogiła), ks. Rudolfa Tomanka (Cieszyn) o. Jacka Woronieckiego (Rzym – Collegio Angelico), ks. dra Andrzeja Wronki (Gniezno), ks. dra Żychlińskiego (Poznań) prof. liturgiki przy seminariach duchownych i innych.

Do redakcji Kraków ul. św. Marka 10 należy przysyłać rękopisy, czasopisma do wymiany i książki do recenzji, o ile te ostatnie wprost albo ubocznie poruszają tematy ściśle liturgiczne.

Czasopismo Liturgiczne „Mysterium Christi”, organ akcji liturgicznej w Polsce, w pierwszym rzędzie chce służyć PP. duchowieństwu świeckiemu, zgromadzeniom zakonnym tak męskim jak i żeńskim oraz inteligencji i wszystkim miłośnikom, zwolennikom i kierownikom ruchu liturgicznego w Polsce. W sposób naukowo popularny chce otworzyć przed czytelnikami skarby modlitw, śpiewów, czytań i czynności modlącego się Kościoła. Będzie donosiło o wszelkich objawach życia liturgicznego u nas i zagranicą.

„Mysterium Christi” „będzie się ukazywać najpierw 6 (na razie) razy do roku w odpowiednich okresach liturgicznych Roku Kościelnego: 1. Adwent – Boże Narodzenie; 2. Przedpoście – Wielki Post; 3. Wielkanoc – Zesłanie Ducha Świętego; 4. Boże Ciało – ostatnia niedziela lipca; 5. Wniebowzięcie – św. Michał; 6. Wszystkich Świętych – liturgia żałobna”⁴.

⁴ Okładka „Mysterium Christi” (=dalej MCh) R. 1: (1929-30).

Drugi i trzeci rocznik zawiera 8 zeszytów, a roczniki czwarty do dziewiątego wydawane są w 9 zeszytach. W dziesiątym roczniku idea wydawania zeszytów na początku odpowiedniego okresu Roku liturgicznego zaniechano ze względów technicznych i zaczęto wydawania czasopisma jako dwumiesięcznik zaczynając rocznik od grudnia – stycznia. Redakcja we wstępnym artykule uzasadniając swoją zmianę tłumaczy, że „nie zatracamy zresztą z tą zmianą przewodniej myśli założyciela czasopisma śp. Ks. Kordela. Zgodnie z nią oraz odziedziczonym po ojcach hasłem, że Chrystus jest naszym rokiem – *Christus est annus* – że przeżywać mamy w ciągu roku liturgicznego poszczególne fazy odnawiającego się dzieła odkupienia, dotrzymywać kroku porządkowi Ducha Św., numery pojedyncze wychodzić będą w odpowiednich porach roku kościelnego”⁵.

Drugi numer tego czasopisma rozpoczyna od wyrazów wdzięczności i błogosławieństwa dla redaktora za podjęcie „podniosłej a pożytecznej dla Kościoła w Polsce pracy” od kard. Aleksandra Kakowskiego, abpa Romualda Jałbrzykowskiego, abpa obrządku ormiańskiego Józefa Teodorowicza, biskupów: Mariana Fulmana, Arkadiusza Lisieckiego Augustyna Łosińskiego, Stanisława Łukomskiego, Antoniego Juliana Nowowiejskiego, Henryka Przeździeckiego, Karola Radosława Radońskiego, Czesława Sokołowskiego, Adolfa Szelążka i artykułem ks. Jana Korzonkiewicza, „O naszej orjentacji”, w którym wyjaśnia co to znaczy, że jest organ akcji liturgicznej w Polsce.

Od tego numeru informacja o czasopiśmie ukaże się także po francusku i będzie tak aż do szóstego rocznika włącznie.

Ks. Michał Kordel rok kościelny, pragnie przypomnieć czytelnikom także przez kolor okładki, który odpowiada kolorowi szat liturgicznych oczywiście o ile względy techniczne mu na to pozwalają. I dlatego zeszyty na Boże Narodzenie są niebieskie, Na Wielki Post fioletowe, na Wielkanoc czerwone, a na wszystkich Świętych czarne. Kiedy zniknie nazwisko ks. Kordela jako redaktora, okładki czasopisma będą jednakowe z tą samą symboliką lampki wiecznej.

Okładki pierwszych roczników charakteryzują się symbolem liturgicznym jednakowym dla całego rocznika, albo mottem o treści związanej z liturgią. I tak dla przykładu rocznik w którym będzie się

⁵ Wkraczając w dziesiąty rok, MCh, R. 10: (1939) nr 1, s. 1.

omawiać problemy związane z nauczaniem liturgiki rozpoczyna motto:

Jeśli więc ci, którzy zajmują się kształceniem młodego pokolenia, kładą zbyt wielki nacisk na rzeczy uboczne, zamiast wpajać to przekonanie, że liturgia jest naprawdę rdzeniem naszej świętej wiary – to ujrzą wkrótce młodzież, oddalająca się Kościoła.

O. A. Hammenstede OSB.

Pierwsze roczniki „Mysterium Christi” charakteryzują się tym, że na pierwszej stronie pojawia się symbol Chrystusa Eucharystycznego, a artykuły o charakterze naukowym rozpoczynają się inicjałami, ma to być uświadomienie czytelnikowi, że otwiera czasopismo, które ma związek z Liturgia, bo upodabnia go do Ksiąg liturgicznych. Niestety względy techniczne, myślę także, że koszty nie pozwalają, aby to kontynuować.

Do szóstego rocznika włącznie redaktorem czasopisma jak informują okładki jest Ks. M. Kordel, a redakcja i administracja mieściła się w Krakowie przy ul. św. Marka 10. W trzecim roczniku administracja czasopisma „Mysterium Christi” i książeczek z serii Służby Bożej podejmą się Siostry Córkę Miłości z Instytutu Maryi, ale tylko do Wielkanocy, potem znów wraca do Redakcji na św. Marka. Trzeci rocznik rozpoczyna się usilną prośbą o zapłacenie prenumeraty za trzeci rocznik. Zaczyna się zmieniać powoli piękna szata graficzna, wygląda na to, że względy finansowe nie pozwalają na kontynuowanie jej w poprzednim wyglądzie. Zostaje taką aż do szóstego rocznika włącznie.

Od siódmego rocznika czasopisma zmienia się redaktor i miejsce redakcji. Redaktorem naczelnym zostaje ks. dr Stanisław Bross, a redakcja przenosi się do Poznania. We wstępie do tego rocznika czytamy: „Niniejszy numer *Mysterium Christi* rozpoczyna nowy etap rozwoju tego ważnego wydawnictwa. Jako nakładca i wydawca figuruje bowiem odtąd Naczelny Instytut Akcji Katolickiej. [...] Z tych wszystkich wychodząc założeń podjął się naczelny Instytut Akcji Katolickiej przejąć *Mysterium Christi*, jedyne w Polsce czasopismo liturgiczne, jako własne wydawnictwo, tym. więcej, że przy dotychczasowej administracji, poważnie deficytowej, ta pożyteczna i ko-

nieczna placówka nie mogła się nadal utrzymać”⁶.

Ten rocznik musi także pożegnać założyciela czasopisma na zawsze. Umiera nagle dnia 18 lipca 1936 roku.

Druga wojna światowa przerywa wydawanie czasopisma. Pod takim tytułem już nie wróci. Dział liturgiczny przejmie wydawany po wojnie „Ruch Biblijny i Liturgiczny”.

Bibliografia czasopisma „Misterium Christi : czasopismo liturgiczne” (=dalej MCh) ułożona alfabetycznie według autorów. W miarę możliwości zostały rozwiązane kryptonimy, które zostawiono po nazwisku autora. Numery po roku oznaczają numer zeszytu, a po przecinku podane są numery stron. Od drugiego rocznika numeracja jest ciągła.

Każdy zeszyt posiadał także recenzje książek i artykułów liturgicznych – będzie to tematem drugiego artykułu, tu zostaną podane tylko strony na których znajdują się działy:

Z literatury liturgicznej:

MCh 1: 1929/1930, 1, 32-48; 2, 4-47; 3, 42-46; 4, 45-46; 5, 42-45 ; 6, 38-45; MCh 2: 1931/1932, 44-47, 91-94, 142-144, 188-192, 239-240, 287-288, 376-380 MCh 3: 1932/1933, 43-48, 91-96, 141-144, 234-240, 332-336, 381-384; MCh 4: 1932/1933, 93-96, 150-156, 281-286; MCh 5: 1933/34, 31-32, 58-64, 92-96, 123-128, 181-192, 240-256, 281-282; MCh 6: 1934/1935, 22-32, 58-64, 91-96, 123-128, 152-160, 205-224, 245-256; MCh 7: 1935/1936, 61-68, 98-100, 127-132, 194-200, 267-268, 298-300; MCh 8: 1936/1937, 29-32, 64, 96, 127-128, 191-192, 258-260; MCh 9: 1937/1938, 27-32, 62-64, 93-96, 125-128, 155-160, 192, 254, 256, 287-288 ; MCh 10: 1938/1939, 37-48, 92-96, 141-144, 189-192, 239-240

Czasopisma liturgiczne:

MCh 1: 1929/1930, 2, 47-48; 3, 46-47; 4, 46-48; 5, 46-48; 6, 46-47 ; MCh 2: 1931/1932, 47-48, 94-96

Artykuły ułożone alfabetycznie wg autorów:

1. Abt, Stefan ks., *Idea misyjna w liturgii mszalnej*. MCh 1: 1929/1930, 6, 11-12.

⁶ Od Wydawnictwa, MCh, R. 7: 1935/36, s. 1-2.

2. Agostino, de Jesus e Souza bp, *Hierarchiczny porządek w obchodzeniu świąt*. MCh 4: 1932/1933, 4, 110-114.
3. *Akademia Benedyktyńska*. MCh 1: 1929/1930, 5, 40.
4. Andrasz Józef SJ, *Kolekta o Najśw. Sakramencie*. „*Deus, qui nobis sub Sacramento*”. MCh 1: 1929/1930, 4, 10-16.
5. Androsz, Józef SJ, *Komunia wiernych podczas Mszy św.* MCh 1: 1929/1930, 5, 17-20.
6. Androsz, Józef SJ, *Recta sapere*. MCh 1: 1929/1930, 3, 14-19.
7. Augustyn św., *Św. Augustyn o stosunku melodii do słów śpiewanych*. (Wyznania, ks. X., roz. 33, w przekł. K. Wiślockiej-Remerowej). MCh 1: 1929/1930, 5, 1-2.
8. Bauhofer, Oskar, *Laik i liturgia*. (tł. ks. dr Wł. MCh, wg „Der katholische Gedanke” 1938, n. 2). 10: 1938/1939, 2, 66-74.
9. Bendig, Fr., *Gdy celebrans przy ołtarzu zwrócony ku wiernym*. MCh 6: 1934/1935, 5, 112-115.
10. Bendig, Fr., *Tęsknota za inną rzeczywistością*. MCh 5: 1933/34, 9, 267-273.
11. *Benedyktyni w Polsce*. MCh 1: 1929/1930, 3, 39-40.
12. Bernareggi W. O., *O akcji liturgicznej we Włoszech*. MCh 2: 1931/1932, 6, 266-267.
13. Bielicki, B., *Wotywa o Kapłaństwie Chrystusa*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 247-250.
14. Bieszk, Kazimierz ks., „.... chcąc świat poświęcić najmiłościszem przybyciem swoim...” (Martyrologium Rzymskie). MCh 5: 1933/34, 2, 33-36.
15. Bieszk, Kazimierz ks., *Cześć Eucharystii w pierwszym tysiącleciu chrześcijaństwa*. MCh 8: 1936/1937, 6, 161-168.
16. Bieszk, Kazimierz ks., *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft XI*. MCh 4: 1932/1933, 8, 250-254
17. Bieszk, Kazimierz ks., *Ku nowemu życiu*. MCh 6: 1934/1935, 4, 97-101.
18. Bieszk, Kazimierz ks., *Naokoło wartości wychowawczych liturgii*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 193-199.
19. Bieszk, Kazimierz ks., *Oczy wszystkich...* (Ps. 144, 15). MCh 6: 1934/1935, 6, 129-132.
20. Bieszk, Kazimierz ks., *Od Starozapustnej do Wielkiejnocy*. MCh 8: 1936/1937, 3, 65-68.

21. Bieszk, Kazimierz ks., *Przez Chrystusa, Pana naszego*. MCh 10: 1938/1939, 1, 8-17.
22. Bieszk, Kazimierz ks., *Stół Pański*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 129-133.
23. Bieszk, Kazimierz ks., *XII rocznik dla studiów liturgicznych*. MCh 5: 1933/34, 9, 276-281.
24. Bieszk, Kazimierz ks., *Zanurzeni w nowe światło Wcielonego Słowa...* MCh 8: 1936, 2, 33-38.
25. Bieszk, Kazimierz ks., *Zielonoświąteczne uwieńczenie nowego życia*. MCh 8: 1936/1937, 5, 129-133.
26. Bieszk, Kazimierz, *Ojciec nasz „powołanych”*. MCh 9: 1937/1938, 4, 97-107.
27. Bieszk, Kazimierz, *Rekolekcje liturgiczne*. MCh 4: 1932/1933, 2, 77-88.
28. Bieszk, Kazimierz, *Rok kościelny na ambonie*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 290-294.
29. Bieszk, Stefan, *Duch liturgiczny w rodzinie*. MCh 10: 1938/1939, 5, 193-201.
30. Bieszk, Stefan, *Osobistość Chrystusa*. MCh 8: 1936/1937, 5, 144-148.
31. Binnek, Roman, *Ceremoniał przyjęcia dziatwy do pierwszej komunii św.* MCh 7: 1935/1936, 9, 285-291.
32. Binnek, Roman, *Nowe święta*. MCh 9: 1937/1938, 6, 184-187.
33. Binnek, Roman, *O uprzystępnienie rytuału*. MCh 8: 1936/1937, 6, 177-179.
34. Binnek, Roman, *Pismo Święte w liturgii*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 229-233.
35. Binnek, Roman, *Pius XI o znaczeniu liturgii*. MCh 8: 1936, 1, 1-2.
36. Binnek, Roman, *Świadectwo przynależności do królestwa Chrystusowego*. MCh 6: 1934/1935, 4, 110-112.
37. Binnek, Roman, *Światło*. MCh 6: 1934/1935, 5, 101-103.
38. Bogdanowicz, Adam ks., *Nowsze teorie o istocie ofiary we Mszy św.* MCh 2: 1931/1932, 1, 123-131, 174-185.
39. Burzak, Piotr SJ, *Liturgia wschodnia*. MCh 3: 1932/1933, 223-228, 363-373.

40. Burzak, Piotr SJ, *Symbolizm poszczególnych części świątyni wschodniej oraz szat i naczyń liturgicznych*. MCh 3: 1932/1933, 70-78, 123-128, 181-184.
41. Bytkowski, M., *Dni krzyżowe*. MCh 8: 1936/1937, 5, 133-136.
42. Bytkowski, M., *Światło na usługach liturgii*. MCh 9: 1937/1938, 2, 48-51.
43. Camel, Odo OSB, *Liturgiczne znaczenie świąt*. MCh 8: 1936/1937, 9, 261-268.
44. Cierniewski, Jan ks., *Przeżycie chrztu świętego*. MCh 10: 1938/1939, 4, 145-157.
45. Cieślak, Jan ks., *Emaus (rozważania na tle Mszy z Poniedziałku Wielkanocnego)*. MCh 5: 1933/34, 4, 101-105.
46. Cieślak, Jan ks., *Uroczystość Trzech Króli*. MCh 5: 1933/34, 2, 36-44.
47. Cieślak, Jan ks.[C.J.], *O „zupelnego” chrześcijanina*. MCh 8: 1936/1937, 9, 281-287.
48. Cieślak, Jan ks., *Wielki Czwartek*. MCh 5: 1933/34, 3, 65-76.
49. Claudel, Paweł, *Upodobanie w rzeczach mdłych*. MCh 6: 1934/1935, 2, 53-56.
50. Cybulski, Stefan, *Szkolno-liturgiczne wspomnienia*. MCh 5: 1933/34, 7-8, 232-234.
51. Cyrankowski, Jan ks., *Rok życia z kościołem w szkole*. MCh 5: 1933/34, 7-8, 193-200 : rys.
52. Cyrankowski, Jan ks., *Święto nieznanego Boga*. MCh 6: 1934/1935, 5, 97-101 : rys.
53. Cz. K. ks., *Liturgia a rewolucja religijna Lutra*. MCh 6: 1934/1935, 9, 234-237.
54. *Daremnny trud*. MCh 5: 1933/34, 89
55. Dąbrowski, Klemens OSB, *Antyfony "O"*. MCh 3: 1932/1933, 1, 1-8.
56. Dill., *Triduum Sacrum*. MCh 4: 1932/1933, 3, 69-77.
57. *Do Jezusa przez Kościół*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 170-171.
58. *Episkopat włoski a liturgia*. MCh 4: 1932/1933, 6-7, 211-212.
59. Gałuszka, A. S. ks., *Pomoce naukowe przy nauczaniu liturgii*. MCh 6: 1934/1935, 9, 242-245.
60. Garrigou-Lagrange, Reginald OP, *Psalmodia i kontemplacja*. MCh 4: 1932/1933, 2, 41-44.

61. Glaser, J., *Druga droga do liturgii*. MCh 9: 1937/1938, 1, 17-20.
62. Gładysz, Bronisław ks., *Aeterna Christi munera*: (hymn z Jutrzni na święta Apostołów). MCh 2: 1931/1932, 6, 257-258.
63. Gładysz, Bronisław ks., *Audi, benigne Conditor*. MCh 1: 1929/1930, 2, 13-15.
64. Gładysz, Bronisław ks., *Aurora caelum purpurat*. MCh 1: 1929/1930, 3, 8-11.
65. Gładysz, Bronisław ks., *Crudelis Herodes, Deum*. MCh 2: 1931/1932, 2, 49-51.
66. Gładysz, Bronisław ks., *En clara vox redarguit*: (hymn z Laudów adwentowych). MCh 1: 1929/1930, 1, 6-9.
67. Gładysz, Bronisław ks., *Gloria, laus, et honor*. MCh 2: 1931/1932, 3, 97-98.
68. Gładysz, Bronisław ks., *Hymny na uroczystość N.M.P. Królowej Polski*. MCh 3: 1932/1933, 5, 197-199.
69. Gładysz, Bronisław ks., *Hymny Tercji, Seksty i Nony*. MCh 2: 1931/1932, 5, 217-220.
70. Gładysz, Bronisław ks., *Liturgiczne znaczenie hymnów brewiarzowych*. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 26-32, 101-112.
71. Gładysz, Bronisław ks., *Lucis Creator optime*. MCh 1: 1929/1930, 5, 13-16.
72. Gładysz, Bronisław ks., *O polskich przekładach godzinek o Najśw. Marii Pannie*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 165-167.
73. Gładysz, Bronisław ks., *Placare, Christe, servulis*. MCh 1: 1929/1930, 6, 7-11.
74. Gładysz, Bronisław ks., *Veni, Creator Spiritus*. MCh 1: 1929/1930, 3, 19-23.
75. Gładysz, Bronisław ks., *Verbum supernum prodiens*: (Hymn na Boże Ciało). MCh 1: 1929/1930, 4, 7-10.
76. Gładysz, Bronisław ks., *Verbum supernum, prodiens*: (Hymn Jutrzni adwentowej). MCh 2: 1931/1932, 1, 10-12.
77. Grajewski, J., *Dawna prefacja 4 niedzieli Adwentu*. MCh 8: 1936, 1, 3-4.
78. Grochocki, Józef ks., *Confiteor przed komunią*. MCh 8: 1936, 1, 14-16.
79. Grochocki, Józef ks., *Kazanie w liturgii mszalnej*. MCh 6: 1934/1935, 4, 106-110.

80. Grochocki, Józef ks., *Liturgia Środy popielcowej*. MCh 8: 1936/1937, 3, 68-74.
81. Grochocki, Józef ks., *Rok kościelny a nauczanie liturgii w szkole*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 233-238.
82. *Gromniczna u młodych*. MCh 8: 1936/1937, 2, 48-49
83. Gronkowski, Witold ks., *Pismo Św. w liturgii*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 149-168.
84. *Habemus Papam*. MCh 10: 1938/1939, 3, 102-103.
85. Hammenstede, Albert OSB, *O ruchu liturgicznym w Niemczech. Referat wygłoszony na Kongresie liturgicznym w Anterpji w lipcu 1930 r.*. MCh 2: 1931/1932, 1, 34-38, 74-82.
86. Herwegen, Ildefons OSB, *Ecclesia orans*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 225-228.
87. Herwegen, Ildefons OSB, *Kościół i Misterium*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 193-198.
88. Hlond, August kard., *List do Redakcji*. MCh 2: 1931/1932, 1, 1-2.
89. Kozakowski, Władysław ks., *Psalm 50*. MCh 6: 1934/1935, 3, 84-85.
90. J.S., *Echa wynalazków XX wieku w liturgii*. MCh 9: 1937/1938, 6, 180-184.
91. *Jak rozszerzać teksty mszalne czyli „Służbę Bożą”?*. MCh 2: 1931/1932, 2, 85-86.
92. *Jak urządzać „tygodnie (Dnie) liturgiczne”?*. MCh 1: 1929/1930, 5, 26-28.
93. *Jak wychowywać młodzież szkolną do współżycia z rokiem kościelnym?*. MCh 6: 1934/1935, 7-8, 178-187.
94. *Jakie są przepisy odnośnie do obrusów ołtarzowych?*. MCh 6: 1934/1935, 6, 147-148.
95. Jałbrzykowski, Romuald abp, *List Pasterski JE. Ks. [...] Arcybiskupa Metropolity w sprawie "Dnia Liturgicznego" i "Dnia Śpiewu Religijnego" w Archidiecezji wileńskiej*. MCh 3: 1932/1933, 3, 136-138.
96. Janiak, *Niedzielną aspersion*. MCh 8: 1936/1937, 9, 268-273
97. *Jasne pojęcia w nauce o sakramentach*. MCh 4: 1932/1933, 9, 274-276.
98. Jelonek, Władysław, *Jeszcze o Mszy na cześć Chrystusa Kapłana*. MCh 8: 1936/1937, 5, 141-144.

99. Jędrzejak, Feliks, *Oto drzewo Krzyża*. MCh 10: 1938/1939, 3, 121-126.
100. Kantak, Kamil ks., *Z liturgii bernardyńskiej przedtrydenckiej*. MCh 2: 1931/1932, 322-327, 360-365.
101. Karyłowski, Tadeusz SJ, *Nowy przekład „Tantum ergo”*. MCh 5: 1933/34, 2, 44-52.
102. Katecheta, *Msza św. szkolna*. MCh 4: 1932/1933, 5, 147-149.
103. Katecheta, *Na marginesie nauczania liturgii w szkole*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 281-282.
104. Kędzior, Stanisław ks., *O dobrą książkę do nabożeństwa dla młodzieży* : (referat ks. St. Kędziora wygłoszony w dniu 25. września b.r. na posiedzeniu Archidiecezjalnego Koła XX. Prefektów w Krakowie). MCh 1: 1929/1930, 1, 29-32.
105. Kędzior, Stanisław; Kordel, Michał, *Trzy rytuały (Laien-Rituale, St. Pölten i lublańsko-mariborski)*. MCh 4: 1932/1933, 5, 140-146.
106. *Komunikat* [o tygodniu liturgicznym ku czci św. Grzegorza W. w Warszawie]. MCh 1: 1929/1930, 2, 42
107. Konarska, Iza, *Modlitwa liturgiczna*. MCh 6: 1934/1935, 5, 71-75 107-112.
108. Konopczyńska, A., *Liturgia podstawą współżycia z Kościołem*. MCh 7: 1935/1936, 3, 69-79.
109. Kordel, Michał [Dr M.K.] *O rozwijaniu pobożności*. MCh 1: 1929/1930, 3, 31-33.
110. Kordel, Michał [K. M.], *Pożegnanie śpiewu „Alleluja”*. MCh 1: 1929/1930, 2, 8-10.
111. Kordel, Michał [K. M.], *Ver Sacrum*. MCh 3: 1932/1933, 4, 145-148.
112. Kordel, Michał [M. K.], *Mój organista*. MCh 1: 1929/1930, 6, 18-19.
113. Kordel, Michał [M.K. ks.], *Kult św. Jana Chrzciciela i św. Józefa* [Cz. 1]. MCh 3: 1932/1933, 4, 174-180, 207-212.
114. Kordel, Michał [M.K. ks.], *Nowe perykopy*. MCh 4: 1932/1933, 2, 45-46
115. Kordel, Michał [M.K. ks.], *Św. Jan Bosko*. MCh 5: 1933/34, 4, 114-115.

116. Kordel, Michał [M.K.], *Narodzenie św. Jana Chrzciciela* (znaczenie tej uroczystości w pojęciu św. Augustyna zm. 430 i św. Maksyma zm. 465). MCh 4: 1932/1933, 6-7, 172-176.
117. Kordel, Michał [M.K.], *Środa popielcowa dawniej a dziś*. MCh 6: 1934/1935, 3, 65-68.
118. Kordel, Michał ks [K. ks.], *Młodzież szkolna na Mszy Św.* MCh 2: 1931/1932, 6, 273-279.
119. Kordel, Michał ks [K. M. ks.], *Harcerstwo a liturgia*. MCh 2: 1931/1932, 5, 225-227.
120. Kordel, Michał ks [K. M. ks.], *Propaganda chorału w Niemczech*. MCh 2: 1931/1932, 5, 228-229,
121. Kordel, Michał ks [M. ks.], *Officjum o Najśw. Sercu P. Jezusa*. MCh 2: 1931/1932, 6, 248-250.
122. Kordel, Michał ks [M.K. ks.], *Nowa placówka kultury gregoriańskiej w Niemczech*. MCh 2: 1931/1932, 7, 327-329.
123. Kordel, Michał ks [M.K.], *Uroczystość WW. Świętych a Dzień Zaduszny*. MCh 2: 1931/1932, 8, 337-340.
124. Kordel, Michał ks. [mk.], *Krótkie dzieje Mszy Katechumenów*. MCh 2: 1931/1932, 3, 137-138.
125. Kordel, Michał ks., *Czy także Rok kościelny?*. MCh 2: 1931/1932, 8, 366-370
126. Kordel, Michał ks., *Dzieje Mszy Świętej*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 238-246.
127. Kordel, Michał ks., *Komunia św. dzieci w duchu Kościoła*. MCh 4: 1932/1933, 2, 46-49.
128. Kordel, Michał ks., *Liturgia w statutach Lwowskiego Synodu Archidiecezjalnego z r. 1930* MCh 3: 1932/1933, 119-122, 219-223, 303-312.
129. Kordel, Michał ks., *Liturgia źródłem radości* : (z papierów pośmiertnych). MCh 7: 1935/1936, 7-8, 208-218.
130. Kordel, Michał ks., *Mariologia w świetle tekstów liturgicznych przed Soborem Efeskim (431)*. MCh 3: 1932/1933, 8, 378-380.
131. Kordel, Michał ks., *Msza św. recytowana : missa dialogita-recitata, chormesse- messe dialoguee*. MCh 1: 1929/1930, 2, 18-22.
132. Kordel, Michał ks., *Mszaliki dla młodzieży szkolnej niższych klas*. MCh 4: 1932/1933, 9, 276-278.

133. Kordel, Michał ks., *Na marginesie obrad Sekcji liturgicznej*. MCh 2: 1931/1932, 5, 229-235.
134. Kordel, Michał ks., *Ofiara mszalna – ofiara krzyżowa*. MCh 7: 1935/1936, 9, 279-285.
135. Kordel, Michał ks., *Pięć ziarn kadzidła w Paschale* : (quinque grana incensi ponenda in cereo). MCh 4: 1932/1933, 4, 97-104.
136. Kordel, Michał ks., *Pięćdziesięciolecie mszalika Schott'owego*. MCh 5: 1933/34, 7-8, 238-239.
137. Kordel, Michał ks., *Popularny "Schott"*. MCh 2: 1931/1932, 3, 139-141.
138. Kordel, Michał ks., *Revertimini ad fontes* : płyty ze śpiewami benedyktynów z Solesmes na usługach propagandy chorału gregoriańskiego. MCh 2: 1931/1932, 8, 353-360.
139. Kordel, Michał ks., *Ruch liturgiczny w Portugalii*. MCh 2: 1931/1932, 7, 320-322.
140. Kordel, Michał ks., *Statio ad Sanctam Mariam Maiorem*. MCh 2: 1931/1932, 7, 289-295.
141. Kordel, Michał ks., *Tak uczyć chorału!* MCh 4: 1932/1933, 4, 118-119.
142. Kordel, Michał ks., *W 1200-tną rocznicę śmierci Ś. Bedy Wielbnego*. MCh 6: 1934/1935, 5, 103-105.
143. Kordel, Michał ks., *W 1300-tną rocznicę czwartego Synodu Toletańskiego* : (633 – 1933). MCh 5: 1933/34, 1, 11-17.
144. Koresp., *"Contra paganos"* (formularz mszalny przeciw bolszewikom). MCh 4: 1932/1933, 4, 104-107
145. Korwin, Maciej, *Intencje mszalne* : pogadanka. MCh 7: 1935/1936, 9, 292-297.
146. Korzonkiewicz, Jan [J.K.], *Humiliate capita vestra Deo!*. MCh 6: 1934/1935, 3, 68-71.
147. Korzonkiewicz, Jan [J.K.], *Niepokalane poczęcie*. MCh 6: 1934/1935, 1, 19-21.
148. Korzonkiewicz, Jan ks., *"Misterium" Świąt Bożego Narodzenia* (wg O. Casel'a OSB). MCh 2: 1931/1932, 2, 52-56.
149. Korzonkiewicz, Jan ks., „*Non cognovi litteraturam*”(krytyczne objaśnienie psalmów brewiarzowych z Jutrzni niedzielnych): *Beatus vir*. MCh 3: 1932/1933, 13-17; *Quare fremuerunt S.* 51-56; *Domine, quid multiplicanti*, S. 103-104; *Domine, quam*

- admirabile*, S. 104-107; *Psalm 9*, S. 148-153; 199-200, *Psalm 10* S. 200-203; *Psalm* z *Laudes* w *niedzielę* S. 256-260, 340-347.
150. Korzonkiewicz, Jan ks., „*Profusis Gaudiis*”. MCh 3: 1932/1933, 5, 193-197.
151. Korzonkiewicz, Jan ks., „*Statio*”. MCh 1: 1929/1930, 4, 27-32.
152. Korzonkiewicz, Jan ks., *Adwent*. MCh 2: 1931/1932, 1, 5-10.
153. Korzonkiewicz, Jan ks., *Dom Germain Morin OSB*. MCh 3: 1932/1933, 1, 30-32.
154. Korzonkiewicz, Jan ks., *Dwie akcje*. MCh 1: 1929/1930, 3, 11-14.
155. Korzonkiewicz, Jan ks., *Grzech w liturgii mszalnej*. MCh 2: 1931/1932, 6, 251-256.
156. Korzonkiewicz, Jan ks., *Klejnoty podle drogi*. MCh 3: 1932/1933, 32-36, 78-82.
157. Korzonkiewicz, Jan ks., *Konferencja o Mszy św., wygłoszona do akademików w czasie rekolekcji zamkniętych*. MCh 4: 1932/1933, 6-7, 181-188
158. Korzonkiewicz, Jan ks., *Kościelne kołędowanie : (refleksje na tle officium Bożego Narodzenia)*. MCh 1: 1929/1930, 1, 10-13.
159. Korzonkiewicz, Jan ks., *Moment przełomowy u św. Augustyna*. MCh 1: 1929/1930, 5, 2-6.
160. Korzonkiewicz, Jan ks., *Na dzień św. Jana od Krzyża*. MCh 4: 1932/1933, 9, 265-267.
161. Korzonkiewicz, Jan ks., *Nieoceniony tekst liturgiczny na Boże Narodzenie*. MCh 1: 1929/1930, 1, 13-14.
162. Korzonkiewicz, Jan ks., *O naszej orientacji*. MCh 1: 1929/1930, 2, 3-8.
163. Korzonkiewicz, Jan ks., *O niesporach ku czci N.M. Panny*. MCh 3: 1932/1933, 244-252.
164. Korzonkiewicz, Jan ks., *Pascha nostrum....* MCh 2: 1931/1932, 4, 153-155.
165. Korzonkiewicz, Jan ks., *Plamy na słońcu*. MCh 1: 1929/1930, 2, 22-27.
166. Korzonkiewicz, Jan ks., *Rzewna pamiątka po św. Augustynie : rozważania o kazaniu św. Augustyna na niedzielę "In albis"*. MCh 1: 1929/1930, 3, 5-8.

167. Korzonkiewicz, Jan ks., *Św. Augustyn o poście* : (z homilii św. Augustyna o Ewangelii na Popielec). MCh 1: 1929/1930, 2, 10-12.
168. Korzonkiewicz, Jan ks., *Św. Augustyna biskupa homilia na perykopę ewangeliczną w urocz. św. Jana Apostoła Ewangelisty*. MCh 1: 1929/1930, 1, 18-21.
169. Korzonkiewicz, Jan ks., *Z kuźni ruchu liturgicznego*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 312-319.
170. Kościelny „Der Sakristian”. MCh 5: 1933/34, 5-6, 167.
171. Kowalski, Zygfryd ks., *Przybywaj, Panie Jezu!*. MCh 6: 1934/1935, 1, 1-8.
172. Kozłowski, Józef ks., *Sposób i metoda nauczania liturgii w Seminariach Duchownych*. MCh 5: 1933/34, 21-25, 53-55.
173. Kraft, Józef, *Liturgia i ruch liturgiczny*. MCh 2: 1931/1932, 57-63, 102-114, 160-167, 204-213.
174. Kramp, Joseph SJ, *Czego chce formularz mszalny?*. MCh 8: 1936/1937, 6, 169-173.
175. Krystyna OSB, *Sanctus. Sanctus. Sanctus*. MCh 6: 1934/1935, 9, 225-229.
176. Krystyna OSB, *Wielkie dzieło*. MCh 6: 1934/1935, 9, 237-242.
177. *Kto ma trzymać tackę (patenę) do komunii św.?* MCh 5: 1933/34, 122, 168.
178. Kubiczek, Wacław, *Zachęty do służby Bożej*. MCh 9: 1937/1938, 2, 58-60.
179. Lafebre, Gaspar OSB, *Komunia sakramentalna...* MCh 2: 1931/1932, 2, 86-89.
180. Lauwaerts ks., *Ruch liturgiczny w Holandii* : referat [...] sekretarza "Federacji liturgicznej międzydiecezjalnej" w tym kraju. MCh 2: 1931/1932, 5, 224-225.
181. Légaut Marcel, *Nawiedzenie*. MCh 10: 1938/1939, 1, 22-29
182. Liwosz, Antoni ks., *Zaczynamy od młodych!* MCh 3: 1932/1933, 6-7, 272-277.
183. Licharewa, Zofia, *O liturgii bizantyńsko-słowiańskiej*. MCh 6: 1934/1935, 4, 75-78, 112-115.
184. *Liturgia nie jest paradą, albo nabożeństwem dla okraszenia rocznic i innych świeckich uroczystości*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 171-172.

185. *Liturgia w dziecięcym wieku* [Cz. 1]. MCh 9: 1937/1938, 2, 52-55.
186. Lortzing, J., *Liturgia i ja : jak my się spotkali*. MCh 3: 1932/1933, 133-136, 228-230.
187. Lutostańska, Helena, *Liturgia święta i oktawy Bożego Ciała*. MCh 1: 1929/1930, 4, 2-7.
188. Machay, Ferdynand ks., *Akcja katolicka w świetle nauki o Mistycznym Ciele Chrystusa*. MCh 3: 1932/1933, 3, 115-118, 184-190.
189. Machay, Ferdynand ks., *O kapłaństwie ludzi świeckich*. MCh 3: 1932/1933, 1, 18-26.
190. Manthey, Franciszek ks., *Człowiek nowoczesny a liturgia*. MCh 10: 1938/1939, 3, 113-121, 169-176, 209-220.
191. Manthey, Franciszek ks., *Jak przeżywano Kościół w głównych epokach chrześcijaństwa*. MCh 9: 1937/1938, 133-140, 168-180, 206-225.
192. Mańkowski, Anastazy, *List z Ameryki: (o ruchu liturgicznym)*. MCh 4: 1932/1933, 1, 22-25.
193. Mańkowski Piotr [M. P.], *Tęsknota za oglądaniem Hostii św.* MCh 5: 1933/34, 5-6, 145-149
194. Mańkowski, Piotr [M. P.] abp, *O błogosławieństwie liturgicznym dla nowożeńców*. MCh 1: 1929/1930, 5, 28-31.
195. Mańkowski, Piotr [M. P.], *Confiteor w liturgii*. MCh 10: 1938/1939, 5, 221-224.
196. Mańkowski, Piotr abp, *Mszał łacińsko-polski*. MCh 3: 1932/1933, 8, 356-363.
197. Maranget ks., *Akcja liturgiczna we Francji*. Referat [...] wygłoszony w Anterpii 1930 r. na Międzynarodowym Kongresie liturgicznym. MCh 2: 1931/1932, 5, 221-223.
198. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Adventus Domini*. MCh 9: 1937/1938, 1, 1-11.
199. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Bulla "Ineffabilis" o Niepokalanem Poczęciu NMP*. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 3-11.
200. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Dies irae*. MCh 9: 1937/1938, 9, 264-271.
201. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Liturgia wielkopostna*. MCh 7: 1935/1936, 3, 79-87.

202. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Lumen Christi*. MCh 8: 1936/1937, 4, 97-102.
203. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Mater Dolorosa*. MCh 8: 1936/1937, 3, 74-84.
204. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Męka Pańska w liturgii*. MCh 9: 1937/1938, 3, 65-76.
205. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Missa aurea*. MCh 8: 1936, 1, 7-14.
206. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Najśw. imienia Jezus*. MCh 9: 1937/1938, 2, 36-46.
207. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Narodzenie N.M.P.*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 198-206.
208. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Natalis Invicti*. MCh 8: 1936, 2, 38-45.
209. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Odrodzeni w zdrojach chrzcielnych : Renati fonte baptismatis*. MCh 9: 1937/1938, 4, 107-113.
210. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Ordo Missae*. MCh 9: 1937/1938, 9, 271-281.
211. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Ścięcie św. Jana Chrzciela*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 200-208.
212. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *W.W. Świętych*. MCh 7: 1935/1936, 9, 269-278.
213. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Wniebowstąpienie*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 133-143.
214. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Assumpta est Maria in coelum*. MCh 4: 1932/1933, 6-7, 161-170.
215. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Co to jest liturgia?*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 284-290.
216. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Introit : (z cyklu o Mszy Świętej)*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 155-163.
217. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S. M. R.], *Jesus castus*. MCh 2: 1931/1932, 8, 341-344.
218. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Liturgia a papieżu XX-go wieku*. MCh 4: 1932/1933, 1, 11-19.
219. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Maranatha*. MCh 4: 1932/1933, 1, 1-6.

220. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Pierwszy Mszał łacińsko-polski dla wiernych*. MCh 3: 1932/1933, 4, 171-174.
221. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Requiem*. MCh 4: 1932/1933, 9, 257-264.
222. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Sekwencje Mszału Rzymskiego*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 295-303.
223. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Wiosna liturgiczna w Niemczech powojennych*. MCh 2: 1931/1932, 7, 311-319.
224. Maria Renata od Chrystusa, niepokalanka [S.M.R.], *Haec dies quam fecit Dominus! : Psalm 117 "Confitemini"*. MCh 10: 1938/1939, 3, 108-113.
225. Marlewski, Franciszek ks., *Akcja katolicka a ruch liturgiczny*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 218-229.
226. Matulewicz, Jan ks., *Przepisy ogólne rytuału*. MCh 9: 1937/1938, 147-149, 287-291.
227. Matulewicz, Jan ks., *Rytuał*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 168-172.
228. Matulewicz, Jan ks., *Rytuały polskie*. MCh 8: 1936/1937, 148-151, 173-177.
229. Michalak, Józef ks., *Kilka szczegółów z dziejów Rezurekcji*. MCh 2: 1931/1932, 4, 145-153.
230. Michalski, Marian ks. [M.M. ks.], *Prefacja o Krzyżu św.* MCh 4: 1932/1933, 3, 65-69.
231. Michalski, Marian ks., *Prefacja na Boże Narodzenie*. MCh 4: 1932/1933, 2, 34-37.
232. *Międzynarodowy Kongres Liturgiczny w Antwerpii (Anvers-Belgia) 23-27 lipca 1930*. MCh 1: 1929/1930, 3, 39.
233. Minichthaler, Józef ks., *Stopniowe wprowadzanie dzieci do pobożnego udziału we Mszy św.* MCh 6: 1934/1935, 1, 14-19, 42-49.
234. Minichthaler, Józef, *Msza św. szkołą ofiary*. MCh 5: 1933/34, 7-8, 206-215.
235. *Misterium Paschale : (przez śmierć do życia)*. MCh 5: 1933/34, 4, 97-101
236. *Modlitwa za katechumenów : (z 4. wieku)*. MCh 8: 1936/1937, 3, 91-92

237. Mokrzycki, Jan SJ, *Życie społeczne we Mszy św.* MCh 10: 1938/1939, 1, 17-22, 60-66, 202-209.
238. Morawski, Marian SJ, *Nowsze teorie o istocie ofiary Mszy św.* MCh 2: 1931/1932, 1, 20-34.
239. Morstinówna, W., *Benedictio fontis* : (hymn śpiewany przy poświęceniu wody chrzcielnej). MCh 5: 1933/34, 3, 77-80.
240. Mówka, Władysław, *Błogosławieni słudzy czekający Pana!*. MCh 10: 1938/1939, 1, 3-8,
241. *Msza na dzień św. Jana Bosko, wyznawcy* (26 kwietnia). MCh 5: 1933/34, 4, 116
242. *Na marginesie "Dnia" i wystawy liturgicznej w Częstochowskim Seminarium Duchownym.* MCh 6: 1934/1935, 3, 85-87.
243. *Na uroczystość św. Szczepana.* MCh 9: 1937/1938, 2, 57-58.
244. Naczelny Instytut Akcji Katolickiej, *Od wydawnictwa.* MCh 7: 1935/1936, 1-2, 1-2.
245. *Najlepszy katechizm.* MCh 6: 1934/1935, 7-8, 167-169.
246. *Nauczanie liturgiki w nowym gimnazjum : program nauki Religii rzymsko-katolickiej w gimnazjach państwowych z polskim językiem nauczania.* MCh 6: 1934/1935, 7-8, 176-177.
247. Neoprezbiter, *Liturgia w Seminarjum Duchownym.* MCh 4: 1932/1933, 4, 116-118.
248. Neumann, L.G., *Ruch liturgiczny a łacina.* MCh 6: 1934/1935, 2, 8-14, 38-42.
249. *Niebywała przygoda.* MCh 9: 1937/1938, 1, 2-21.
250. Niechaj, Michał ks., *Jeszcze o Mszy św. recytowanej.* MCh 4: 1932/1933, 8, 234-236.
251. Niechaj, Michał ks., *Liturgia w duszpasterstwie.* MCh 6: 1934/1935, 2, 49-53.
252. *Nieco z historii „Modlitw po cichej Mszy św.”* MCh 5: 1933/34, 4, 121-122
253. Nowacki Piotr OSB, *Sacra altaria orando circuire!* MCh 8: 1936/1937, 9, 274-276
254. Nowacki, Piotr OSB, *Sakramenty zmartwychwstania w sztuce starochrześcijańskiej.* MCh 8: 1936/1937, 7-8, 221-224.
255. Nowacki, Piotr OSB, *Tajemnica niezatartej pieczęci – Sfragis! : myśli na św. Czterdziątnicę.* MCh 7: 1935/1936, 3, 88-91.
256. Nowacki, Piotr OSB, *W narodzeniu Jego współrodzeni....* MCh 9: 1937/1938, 2, 33-35.

257. *Nowi święci w brewiarzu i mszale*. MCh 4: 1932/1933, 5, 149-150.
258. *Nowożytny katakumby*. MCh 4: 1932/1933, 5, 156.
259. *Obraz Chrystusa w różnych formach pobożności* : (według P. Parsch'a z cyklu "Obiektywna i subiektywna pobożność"). MCh 5: 1933/34, 149-155, 215-223.
260. *Od redakcji*. MCh 2: 1931/1932, 1, 2-5.
261. *Odgłos sporów chrystologicznych w liturgii Bożego Narodzenia*. MCh 6: 1934/1935, 2, 33-37.
262. Okroj, K., *Istota ofiary i jej stanowisko w wychowaniu religijnem*. MCh 6: 1934/1935, 7-8, 169-177.
263. *Oratio eius in peccatum*. MCh 6: 1934/1935, 2, 53.
264. *Ostatnie rozprawy o Wniebowzięciu N.M.P.* MCh 4: 1932/1933, 6-7, 170-172.
265. P.M. ks., *Kult Najświętszego Sakramentu w świetle Uchwały Synodu*. MCh 10: 1938/1939, 4, 179-183.
266. P.S., *Z ruchu liturgicznego w Polsce*. MCh 2: 1931/1932, 8, 370-372.
267. Pacuszka, Czesław ks., „*Nieporozumienie paschalne*”. MCh 2: 1931/1932, 4, 56-60, 200-204.
268. Parsch, Pius, *Akcja liturgiczna w Austrii* : referat wygłoszony przez kierownika czasopisma "Bibel und Liturgie" na I. Międzynarodowym Kongresie liturgicznym w Anterpii w lipcu 1930 r. MCh 2: 1931/1932, 3, 118-123, 167-173.
269. Parsch, Pius, *Jesień liturgiczna*. MCh 8: 1936/1937, 9, 277-281.
270. Parsch, Pius, *Liturgiczne ukształtowanie życia*. MCh 9: 1937/1938, 1, 11-17, 46-48.
271. Parsch, Pius, *Obiektywna i subiektywna pobożność*. MCh 5: 1933/34, 3, 80-85.
272. Pawlak, Bernard, *Nieporozumienie*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 205-208.
273. Pawlak, Józef, *Teoria a praktyka*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 168-170.
274. Pątnik, Hilary, *Znak krzyża świętego*. MCh 9: 1937/1938, 3, 76-84, [1] k. rys.
275. Petrani ks., *Krates... kim był?*: (przyczynek do objaśnień brewiarza). MCh 7: 1935/1936, 5-6, 172-174.

276. *Pierwszy zjazd chórów kościelnych archidiecezji krakowskiej*. MCh 2: 1931/1932, 2, 89-90.
277. Pińsk, Jan ks., *Rok kościelny w niebezpieczeństwie albo "Sentire cum Ecclesia"*. MCh 3: 1932/1933, 1, 8-13.
278. Piotr OSB, *Ogłaszanie Bożego Narodzenia w klasztorach benedyktyńskich*. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 11-14.
279. Pirożyński, Marjan CSsR, *Boże Ciało*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 134-139.
280. Pirożyński, Marjan CSsR, *O udział wiernych we Mszy św.* MCh 7: 1935/1936, 1-2, 14-26.
281. *Pius XI o śpiewie i muzyce*. MCh 8: 1936, 1, 2-3.
282. *Placebo Domino* : (Antyfony z Nieszporów żałobnych). MCh 5: 1933/34, 9, 257-259.
283. Pniok, W. ks., *Światłocienie ruchu liturgicznego w Polsce*. MCh 9: 1937/1938, 4, 113-117.
284. *Polski Sekretariat Apostolstwa Chorych, Apostolstwo chorych*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 320-324.
285. *Poprawne tłumaczenie wezwań w litanii loretańskiej*. MCh 6: 1934/1935, 5, 115-116.
286. *Projekt programu nauczania liturgiki w 1-szej klasie gimnazjum*. MCh 4: 1932/1933, 8, 244-247.
287. Przygoda, Jacek, *Antyfony na święto Epifanii*. MCh 3: 1932/1933, 2, 49-51.
288. Przygoda, Jacek, *Nieco o potrzebie i korzyściach kółka liturgicznego w Sem. Duch.* MCh 3: 1932/1933, 1, 39-41.
289. Przygoda, Jacek, *Woda święcona : historia, znaczenie*. MCh 4: 1932/1933, 4, 107-110.
290. Radziwanowski, Sergjusz, *Liturgia jako sztuka*. MCh 6: 1934/1935, 105-107; 6, 140-144, 189-193.
291. Radziwanowski, Sergjusz, *O „oblatach świeckich”*. MCh 5: 1933/34, 3, 85-86.
292. Radziwanowski, Sergjusz, *W świątyniach krakowskich* : (wrażenia liturgisty świeckiego). MCh 5: 1933/34, 7-8, 234-238.
293. Radziwanowski, Sergjusz, *Z pogranicza dwu obrządków*. MCh 5: 1933/34, 4, 117-118.
294. Recelj, Grzegorz O.Cist., *Missa praesantificationum* : (z dziejów obrzędu Wielkopiątkowego). MCh 1: 1929/1930, 2, 27-32.

295. Recelj, Grzegorz O.Cist., *Msza Św. w dniu Zesłania Ducha Św.* MCh 2: 1931/1932, 5, 193-199.
296. Recelj, Grzegorz O.Cist., *Święci w liturgii.* MCh 1: 1929/1930, 6, 1-7.
297. Redakcja, *Wkraczając w dziesiąty rok.* MCh 10: 1938/1939, 1, 1-2.
298. *Reforma po wizytacji kanonicznej.* MCh 4: 1932/1933, 4, 114-116.
299. Rogalewski, L.F. ks., *Autorytet papieża a ruch liturgiczny.* MCh 10: 1938/1939, 4, 176-178.
300. Rudnicka, Krystyna OSB, „Ja” i „Kościół”. MCh 5: 1933/34, 224-231, 260-266.
301. *Rzeczywistość i pragnienia* (wyjęte z dziełka Gertrudy Freck pt. „Schulkind und Messopfer“, Paderborn 1934). MCh 5: 1933/34, 7-8, 200-205.
302. S. A., *Kilka danych z historii Wielkiego Postu.* MCh 2: 1931/1932, 3, 101-102.
303. S. K. ks., *Szkic katechezy o krzyżu św.* MCh 3: 1932/1933, 6-7, 277-281.
304. S. ks., *O poprawne tłumaczenie wezwań w litanii loretańskiej.* MCh 5: 1933/34, 7-8, 240.
305. S., *Znamienne, czyli maleńki miłośnik liturgii.* MCh 3: 1932/1933, 6-7, 283-284.
306. S.B. ks., *Godzinki o NMP. a rok kościelny.* MCh 5: 1933/34, 4, 119-121.
307. S.B. ks., *Liturgia w niektórych podręcznikach szkolnych(!).* MCh 5: 1933/34, 3, 89-90.
308. S.K. ks., *Poświęcenie szkoły (na podstawie rytuału).* MCh 4: 1932/1933, 237-239.
309. S.K. ks., *W 25-tą rocznicę "Quam singulari" 1910-1935.* MCh 6: 1934/1935, 161-167.
310. S.K. ks., *Wychowanie dzieci w duchu liturgii.* MCh 4: 1932/1933, 8, 225-233.
311. Schaller, A., *Kardynała Schustera „Liber sacramentorum” międzynarodową podstawą odnowienia liturgicznego.* MCh 5: 1933/34, 4, 110-113.
312. Schaller, F.A., *Liturgia a kryzys* MCh 4: 1932/1933, 5, 136-140, 189-191.

313. Schaller, P.A., *Wspierajcie bezrobotnych i przez liturgię*. MCh 5: 1933/34, 9, 273-276.
314. Schulz, Zofia CR, *Tajemnica Ducha Świętego*. MCh 9: 1937/1938, 5, 129-132.
315. Schulz, Zofia CR, *Uroczystość Bożego Ciała*. MCh 9: 1937/1938, 6, 161-165.
316. Schusser, H. ks., *Płyta gramofonowa jako poglądowy środek naukowy w nauce religii*. MCh 6: 1934/1935, 7-8, 187-189.
317. Schuster, Ildefons OSB, *Liturgia a pobożność prywatna*. MCh 2: 1931/1932, 299-303; 345-353.
318. Scrutator, *Na marginesie II-go Wszechpolskiego Kongresu Muzyki Relig. w Krakowie (22-23.XI.1931)*. MCh 3: 1932/1933, 3, 128-132.
319. Sertillanges, Antonin-Dalmace OP, *Misja liturgiczna Kościoła*. MCh 4: 1932/1933, 1, 7-10.
320. Smoczyński, Józef ks., *Czy można komunię św. ofiarować?* MCh 6: 1934/1935, 4, 101-105.
321. Sopoćko, Michał ks., *Idea miłosierdzia Bożego w liturgii*. MCh 8: 1936/1937, 4, 102-116.
322. Spors, Bruno SJ, *Muzyka kościelna według woli Kościoła*. MCh 2: 1931/1932, 64-69, 132-137, 213-217, 259-266, 303-311.
323. St. ks., *Przygotowanie do Świąt*. MCh 6: 1934/1935, 6, 144-147.
324. Stenta iunior P., *W naszych kościołach*. MCh 4: 1932/1933, 3, 92-93.
325. Stenta, P., *W naszych kościołach*. MCh 2: 1931/1932, 279-281, 329-330.
326. Symons, *Sposób przechowywania Najśw. Sakramentu*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 140-145 : il.
327. Szmyd, Gerard ks., *Liturgia a akcja katolicka*. MCh 6: 1934/1935, 2, 56-57.
328. Szymański, Stanisław ks., *Pius XI wobec liturgii*. MCh 10: 1938/1939, 3, 98-101, 1 s. il.
329. Śledziewski, Piotr ks., *Artystyczna oprawa ksiąg liturgicznych w Wilnie*. MCh 4: 1932/1933, 248-250 + 4s. il.
330. Śpikowski, Władysław ks., *"To jest ciało moje, to jest kielich krwi mojej"*. MCh 9: 1937/1938, 6, 165-168,

331. Śpikowski, Władysław ks., *Uroczystość Najśw. Serca P. Jezusa : Msza "Cogitationes"*. MCh 10: 1938/1939, 4, 157-169.
332. Św. Jan Chryzostom o jałmużnie. MCh 8: 1936/1937, 3, 89-90.
333. Tomanek, Rudolf ks. [T. R.] *Rok kościelny, jego powstanie, rozwój i znaczenie*. MCh 1: 1929/1930, 1, 1-6.
334. Tomanek, Rudolf ks. [T. R.], *Liturgia Wielkiej Nocy dawniej a dziś*. MCh 1: 1929/1930, 3, 1-5.
335. Tomanek, Rudolf ks., *Liturgia Kościoła w Dzień Zaduszny*. MCh 1: 1929/1930, 6, 13-17.
336. Tomanek, Rudolf ks., *Terminologia liturgiczna*. „*Gratias agere*” w liturgicznym tekście mszalnym. MCh 2: 1931/1932, 1, 38-41.
337. Tomasz-Ludwig bp, *List pasterski bpa Namurskiego w sprawie 15-go tygodnia liturgicznego w Belgii*. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 325-330; Program XV „Tygodnia Liturgicznego” w Namur (Belgia). MCh 3: 1932/1933, 6-7, 329-330.
338. Turusek, Metody O.Cist., *Ruch liturgiczny w Słowenii (Jugosławia)*. MCh 10: 1938/1939, 5, 234-237.
339. *Tydzień liturgiczny w Pradze Czeskiej*. MCh 4: 1932/1933, 8, 255-256.
340. *Udział wiernych w śpiewie liturgicznym* [nadesłane przez J.E. ks. bp Wetmańskiego na podstawie „Revue Liturgique et Monastique” 1930, nr3-4.]. MCh 1: 1929/1930, 5, 38-40.
341. Van Oost, Karol OSB, *Apostolstwo Mszału*. MCh 5: 1933/34, 1, 17-21.
342. Van Oost, Karol OSB, *Benedyktyni a historia ruchu liturgicznego*. MCh 6: 1934/1935, 3, 78-84.
343. Van Oost, Karol OSB, *Chrystus w liturgii : notatki z konferencji mianej do zakonnic Zgromadzenia wychowawczego*. MCh 1: 1929/1930, 5, 6-13.
344. Van Oost, Karol OSB, *Corpus Christi* (Boże Ciało). MCh 2: 1931/1932, 6, 241-247.
345. Van Oost, Karol OSB, *Duch święty a liturgia*. MCh 4: 1932/1933, 5, 129-135.
346. Van Oost, Karol OSB, *Kiedy należy dzwonić przed konsekracją?*. MCh 2: 1931/1932, 6, 284-286.

347. Van Oost, Karol OSB, *Msza moja i uświęcenie moje*. MCh 3: 1932/1933, 60-69, 110-114, 157-162, 212-219.
348. Van Oost, Karol OSB, *Na marginesie nowej książki*. MCh 9: 1937/1938, 3, 85-89.
349. Van Oost, Karol OSB, *Popielec*. MCh 3: 1932/1933, 3, 97-102.
350. Van Oost, Karol OSB, *Sprawozdanie z XVI tygodnia liturgicznego w Lowanium (Belgia) : (od 31 lipca do 3 sierpnia r.b.)*. MCh 4: 1932/1933, 9, 278-281.
351. Verax, *Liturgia w duszpasterstwie*. MCh 3: 1932/1933, 261-267, 347-352.
352. Vooghtm, de Paul OSB, *Jak przedstawia się dziś zagadnienie języka żyjącego w liturgii?* MCh 8: 1936/1937, 7-8, 208-221,
353. Wargowskim, Władysław ks., *Kwiatki liturgiczno-muzyczne*. MCh 6: 1934/1935, 5, 116-119.
354. Wedelstaedtm, Konrad, *Excita, Domine, potentiam tuam et veni!*. MCh 8: 1936, 1, 4-7.
355. Weryński, Henryk ks. [W.R.], *Wejrzyj, Panie, na przymierze Twoje!*. MCh 10: 1938/1939, 3, 103-108.
356. Weryński, Henryk ks., *Jeszcze "Tantum ergo"*. MCh 4: 1932/1933, 1, 19-22.
357. Weryński, Henryk ks., *U mogiły ś.p. Księdza Michała Korde-la*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 201-204, [1] k. fot.
358. Wicher, Władysław ks., „Urzędowa” a „osobista” religijność. MCh 6: 1934/1935, 9, 229-234.
359. Willam, F.M. ks., *Obrzezanie i nadanie Jezusowi imienia*. MCh 8: 1936, 2, 45-48.
360. Wojtyła Adam ks., *Duch przedpościa w Kościele wschodnim*. MCh 10: 1938/1939, 2, 49-60
361. Wojtyła, Adam ks., *Wielki Post w Kościele wschodnim*. MCh 10: 1938/1939, 3, s. 127-132.
362. Woroniecki, Jacek OP, *Doniosłość wychowawcza liturgii eucharystycznej*. [Cz. 1]. MCh 1: 1929/1930, z. 1, 15-18, z. 2, 15-18, z. 3, 23-27, z. 4, 21-26, z. 5, 21-26.
363. Wronka, Andrzej ks., *Cele i dążenia współczesnego ruchu liturgicznego*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 143-149.
364. Wronka, Andrzej ks., *Kadzidło w liturgii*. MCh 1: 1929/1930, 4, 16-21.

365. Wronka, Andrzej ks., *Kazania liturgiczne*. MCh 3: 1932/1933, 2, 82-89, 163-170.
366. Wronka, Andrzej ks., *Krew odkupienia*. MCh 6: 1934/1935, 6, 132-137.
367. Wronka, Andrzej ks., *Liturgiczna myśl Adwentu*. MCh 5: 1933/34, 1, 1-9.
368. Wronka, Andrzej ks., *Najaktualniejsze zagadnienia życia liturgicznego i ich wpływ na kierunek wykładów liturgicznych*. MCh 4: 1932/1933, 192-197, 268-273.
369. Wronka, Andrzej ks., *Pierwszy Międzynarodowy Kongres Liturgiczny w Antwerpii*. MCh 1: 1929/1930, 6, 21-29.
370. Wystrychowski, Andrzej OSB, *Wschód i słońce w życiu liturgicznym pierwszych chrześcijan*. MCh 7: 1935/1936, 4, 112-116.
371. Wystrychowski, Andrzej OSB, *Zarys dziejów krzyża*. MCh 8: 1936/1937, 5, 137-141.
372. X., *W setną rocznicę urodzin Piusa X (2.VII.1835 – 2.VII.1935)*. MCh 6: 1934/1935, 6, 137-139.
373. Zemankówna, J., *Z życia liturgicznego katolików angielskich*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 163-164.
374. *Zmysł liturgiczny*. MCh 9: 1937/1938, 5, 140-147, 2, 48-49
375. Żarnowiecki Kazimierz, *Z ruchu liturgicznego za granicą*. MCh 5: 1933/34, 5-6, 177-179.
376. Żulińska Barbara CR, *Wychowawcze znaczenie Mszy Świętej*. MCh 9: 1937/1938, 9, 257-264.

Oprócz tego są następujące działy:

„Pytania i odpowiedzi”:

MCh 2: 1931/1932, 86-87, 185-188, 330-332, 373-375; MCh 3: 1932/1933, 4, 190-192, 331; MCh 4: 1932/1933, 4, 120-123, 209-211; MCh 5: 1933/34, 28-31, 57, 181.

„Głosy czytelników”. MCh 6: 1934/1935, 5, 120-123; MCh 9: 1937/1938, 89-90, 121-123, 149-151; MCh 10: 1938/1939, 5, 224-227.

„Z listów do Redakcji”. MCh 4: 1932/1933, 8, 256.

Liturgia w beletrystyce

Gerely Jan, *Aż do śmierci* : (przygotowanie liturgiczne do sakramentu małżeństwa). MCh 8: 1936/1937, 7-8, 224-229.

Miłość się narodziła : (Wigilia gazeciarki). MCh 8: 1936, 2, 55-58.

Nadzieja wielkanocna. MCh 9: 1937/1938, 4, 119-121.

Niedziela. MCh 8: 1936, 1, 21-22.

W wiosce ochrzczonych : legenda współczesna. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 229-232.

Wiktor Jan, *Od dożynek do ofiary mszalnej*. MCh 10: 1938/1939, 5, 230-234.

Znak krzyża. MCh 8: 1936/1937, 3, 87-89.

Nekrologi:

Ks. Anatol Nowak, bp przemyski 12.X.1862-5.IV.1933. MCh 4: 1932/1933, 5, 157-158.

Ks. Piotr Mańkowski bp 1866-8.IV.1933. MCh 4: 1932/1933, 5, 158-159.

Arcyksiążę Karol Stefan Habsburg 1860-7.IV.1933. MCh 4: 1932/1933, 5, 158.

Wronka A. ks., Śp. ks. Władysław Hozakowski (9.I.1869-6.IV.1934). MCh 5: 1933/34, 9, 282-284.

Dom Edward Butler. MCh 5: 1933/34, 5-6, 180.

Śp. Szymon Wójtowicz zm. 18.IV.1934. MCh 5: 1933/34, 5-6, 180.

Dom Andre Mocoquerreau. MCh 1: 1929/1930, 3, 48.

Ks. bp dr Augustyn Bludau. MCh 1: 1929/1930, 3, 48.

Sylwetka:

Weryński Henryk ks., August Welby de Pugin. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 192-193.

Obrazki z życia:

C.J., *"Lohengrin"*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 232-236.

C.J., *Milczące tummy*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 236-238.

Gronowski St. ks., *Huculskie nabożeństwo*. MCh 8: 1936/1937, 5, 151-154.

Ody Józef, *Niedziela* : pogadanka. MCh 8: 1936/1937, 5, 154-156.

Pamiętka chrztu św. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 256.

Stary Wojak, *Najpiękniejsza w życiu moim Pasterka*. MCh 9: 1937/1938, 2, 55-57.

Tilmann Klemens, *O najpiękniejszej rzeczy na świecie*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 238-242.

Pismo Św. w liturgii

Bieńkowski Jan, *Dzieciństwo Boże : wyjaśnienie lekcji z niedzieli w oktawie Bożego Narodzenia*. MCh 8: 1936, 2, 50-54.

Bieńkowski Jan, *Nadzieja adwentowa : wyjaśnienie lekcji 2 niedzieli Adwentu*. MCh 8: 1936, 1, 16-20.

Binnek Roman, *Chrystus kapłanem i pośrednikiem : wyjaśnienie lekcji niedzieli Pasyjnej*. MCh 8: 1936/1937, 3, 84-87.

Pismo Św. w ręku Skargi : (z okazji 400-lecia urodzin). MCh 8: 1936, 2, 54-55.

Znaki mówią

Binnek R., *Ółtarz*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 188-189.

Binnek R., *Parafia*. MCh 8: 1936/1937, 3, 94-95.

Binnek R., *Woda*. MCh 7: 1935/1936, 3, 95-96.

Binnek Roman, *Przemówił dzwon....* MCh 10: 1938/1939, 5, 227-229.

Bopp Linus, *Symbolika świący*. MCh 10: 1938/1939, 2, 79-83.

Dom Boży. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 54-56.

Dz.A., *Na środe suchych dni wrześnieowych*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 235-237.

Matulewicz Jan ks., *Komża*. MCh 10: 1938/1939, 4, 184-188.

Matulewicz Jan ks., *Suknia kapłańska*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 231-234.

Ministrant, kim jest?. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 244-247.

Ody Józef, *Niedzielna suma*. MCh 8: 1936/1937, 6, 184-186.

Pochód ofiarny dzieci. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 249-250.

Rogalewski L.T. ks., *Zapomniane dzwony*. MCh 10: 1938/1939, 3, 132-136.

S. M.R., *Ordo Missae [Cz. 1]*. MCh 9: 1937/1938, 7-8, 238-243.

W sprawie wotywy o Kapłaństwie Chrystusa. MCh 8: 1936/1937, 3, 95-95.

Wedestaedt K., *Olej*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 189-192.

Weryński Henryk ks., *Gdy słucham muzyki dzwonów....* MCh 9: 1937/1938, 7-8, 228-231.

Z praktyki liturgicznej

Binnek R., *Święcone*. MCh 8: 1936/1937, 4, 123-125.

Binnek Roman, *Liturgia w szkole*. MCh 10: 1938/1939, 1, 29-32.

Binnek Roman, *Przygotowania darów ofiarnych : katecheza*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 242-246.

Błażejowski Tadeusz, *Mój mszał*. MCh 10: 1938/1939, 5, 229-230.

Bytkowski z niemiec. oprac. M., *Czy ołtarz może być odwrócony do ludu?*. MCh 8: 1936/1937, 6, 179-183.

Frelichowski, *Znaczenie Przemienienia w szkole ofiary : pogadanka*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 263-264.

Grochocki Józef ks., *Pożegnanie Alleluja*. MCh 9: 1937/1938, 4, 117-118.

Grucza F., *Kalendarzyk adwentowy*. MCh 9: 1937/1938, 1, 21-24.

Grucza Fr., *Zwyczaj na Kaszubach w okresie Bożego Narodzenia*. MCh 8: 1936, 2, 58-60.

Grucza Franciszek ks., *Kalendarzyk adwentowy*. MCh 10: 1938/1939, 1, 32-35.

Jelonek Władysław, *O lepsze zrozumienie modlitw liturgicznych*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 250-253.

Jeszcze w sprawie wotywy o Kapłaństwie Chrystusa. MCh 8: 1936/1937, 4, 125-126.

K.Ż., *Części Mszy Świętej : pogadanka liturgiczna*. MCh 7: 1935/1936, 4, 120-122.

K.Ż., *Msza wiernych : pogadanka liturgiczna o Mszy św.* MCh 7: 1935/1936, 5-6, 180-185.

Kantor G., *I przez opuszczenie....* MCh 10: 1938/1939, 2, 86-89.

Korwin Wojciech, *Idea powszechnego kapłaństwa duchowego w liturgii : (pogadanka liturgiczna)*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 185-187.

Korwin Wojciech, *Jak uczestniczyć we Mszy św.?* MCh 8: 1936, 1, 22-26.

Korwin Wojciech, *Szaty Mszy Św. : pogadanka*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 256-262.

Mańkowski Mieczysław, *Kolęda*. MCh 8: 1936, 2, 60-62.

Modlitwa społeczna św. Pawła. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 253-254.

- Rud Anzelm OSB, *Procesja w niedzielę Palmową*. MCh 7: 1935/1936, 3, 92-94.
- S.K. ks., *Zmartwychwstanie Pańskie : katecheza liturgiczna*. MCh 8: 1936/1937, 4, 116-123.
- Sodal. "Immaculata", "Nasz wieczór adwentowy". MCh 9: 1937/1938, 1, 24-26, [1] k. fot.
- Sodaliska N.N., *Niedziela Palmowa u młodych*. MCh 8: 1936/1937, 3, 92-93.
- St.K. ks., *Mszał i brewiarz w rekach katechety*. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 51-54.
- T.W. ks., *Chrzcielnica*. MCh 7: 1935/1936, 5-6, 175-180.
- T.W. ks., *Kilka słów o świeczniku i paschale*. MCh 7: 1935/1936, 4, 116-120.
- T.W. ks., *Ołtarz*. MCh 7: 1935/1936, 7-8, 250-255.
- W.L., *Rekolekcje "sakramentalne"*. MCh 10: 1938/1939, 2, 83-85.
- Wytrążek Bolesław, *Nasza Msza liturgiczna*. MCh 8: 1936/1937, 7-8, 247-250.
- Zabłocki M. ks., *Wychowanie liturgiczne parafian*. MCh 7: 1935/1936, 1-2, 32-51.
- Zulińska Barbara CR, *Wzór lekcji katechizmu na tekście liturgicznym*. MCh 9: 1937/1938, 9, 281-285.
- Żelewska Jadwiga, *Pożegnanie żłóbka*. MCh 9: 1937/1938, 4, 118-119.

Z ruchu liturgicznego

- „Dni liturgiczne” w Paryżu. MCh 2: 1931/1932, 5, 238-239.
- Dekrety synodu diecezjal. w Gurk (Klagenfurt-Celowiec) o ruchu i odnowieniu liturgicznym. MCh 5: 1933/34, 3, 86-87.
- Domine, dilexi decorem domus tuae. MCh 2: 1931/1932, 6, 281-284.
- Dzieje Mszy Św. (w najogólniejszym zarysie). MCh 2: 1931/1932, 3, 114-118.
- F. ks., *O jednolity śpiew przy pogrzebach*. MCh 5: 1933/34, 1, 28.
- „In Paradisum”. MCh 2: 1931/1932, 2, 82-84.
- Jubileusz biskupa liturgisty (abp Antoniego Jiuliana Nowowiejskiego). MCh 2: 1931/1932, 8, 372.
- Kopiecki Leon, *Z ruchu liturgicznego w kraju*. MCh 3: 1932/1933, 5, 231.

Kronika liturgiczna. 4: 1932/1933, 26-28, 49-53, 88-92, 123-128, 198-205, 206-208; MCh 5: 1933/34, 25-26, 56, 91-93, 173-179; MCh 6: 1934/1935, 87-90, 116-119, 149-151, 197-202; MCh 7: 1935/1936, 56-61, 96-98, 123-127, 193-194, 264-267, 297-298; MCh 9: 1937/1938, 26-27, 60-62, 90-93, 123-124, 151-155, 187-192, 251-254, 285-287; MCh 10: 1938/1939, 35-37, 89-92, 136-141, 188-189, 238-239.

Kult św. Antoniego. MCh 2: 1931/1932, 6, 286.

Liturgiczne rekordy. MCh 6: 1934/1935, 1, 21-22.

Młodzież na Mszy św. MCh 3: 1932/1933, 3, 136.

Moderator, Krótkie sprawozdanie z życia liturgicznego Sodalitacji Pań Nauczycielek w Bydgoszczy. MCh 2: 1931/1932, 5, 238.

Modlitwy za Rosję po cichej Mszy św. (preces pro Russia post Missam dicendae) Poznań, Lwów, Kraków, Jugosławia, Niemcy, Ameryka. MCh 1: 1929/1930, 6, 30-37.

Mons, qui Christus est. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 252-256.

Msza św. a nabożeństwo mszalne. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 267-271

Na czym polega czynny udział wiernych we Mszy św.? MCh 2: 1931/1932, 2, 84-85.

O wykonanie śpiewu gregoriańskiego. MCh 5: 1933/34, 1, 26-28.

O. Van Oost w Polsce. MCh 1: 1929/1930, 3, 42.

Objaśnienie formularza mszalnego na I-szą Niedzielę Postu. MCh 2: 1931/1932, 3, 141.

Obrzędy Chrztu świętego. MCh 2: 1931/1932, 2, 70-74.

Podręczniki dla studium liturgiki. MCh 5: 1933/34, 7-8, 256.

Prefacja żałobna. MCh 3: 1932/1933, 8, 337-340.

Program nauczania liturgiki w I-szej klasie gimnazjów państwowych i w 7-jej klasie publ. szkół powszechnych. MCh 4: 1932/1933, 8, 240-244.

Psalm 24 : Panie, zmiłuj się. MCh 5: 1933/34, 1, 9-10.

Schott'owe wydania mszału dla świeckich. MCh 5: 1933/34, 3, 88-89.

Symbolika palmy. MCh 2: 1931/1932, 3, 100.

Symbolika popiołu. MCh 2: 1931/1932, 3, 99-100.

System perykopowy. MCh 3: 1932/1933, 8, 353-356.

Szmyd G. ks., Lwów. IV Gimnazjum Kościół św. Marji Magdaleny. „Msza recytowana” jako nabożeństwo szkolne. MCh 1: 1929/1930, 5, 41-42.

Śto-Hipolitański śpiewnik diecezjalny. MCh 3: 1932/1933, 1, 42.

Tantum ergo. MCh 3: 1932/1933, 6-7, 241-244.

Tematy liturgiczne w listach pasterskich XX. Biskupów francuskich na W. Post 1932. MCh 3: 1932/1933, 5, 234.

Tydzień liturgiczny w Pradze. MCh 5: 1933/34, 9, 284-285.

Udział dzieci w liturgii w święto Chrystusa Króla w Katedrze Warszawskiej. MCh 2: 1931/1932, 1, 44-45.

Udział wiernych we Mszy Św. MCh 3: 1932/1933, 1, 36-38.

Ujda Jan, Hymn te Deum laudamus a św. Augustyn i jego czasy. MCh 2: 1931/1932, 7, 295-298.

Versiculi. MCh 5: 1933/34, 4, 106-109.

Wprowadzenie nowego Rytuału w poszczególnych diecezjach Polski: Poznań-Gniezno, Pelplin, Częstochowa, Kielce, Lwów, Przemyśl, Warszawa, Łódź, Płock, Sandomierz, Włocławek, Wilno, Łomża, Kraków. MCh 1: 1929/1930, 3, 33-38.

Z ruchu liturgicznego w Polsce: Lwów, Poznań-Gniezno, Pelplin, Wilno, Kraków, Warszawa, Rybarzowice. MCh 1: 1929/1930, 2, 38-42 ; Pelplin, Łomża, Mogiła, Rybarzowice, Warszawa,. MCh 1: 1929/1930, 4, 37-45.

Znamienne zarządzenia liturgiczne : biskupi włoscy a liturgia. MCh 3: 1932/1933, 8, 373-377.

Zrzeszenie zwolenników liturgii. MCh 2: 1931/1932, 6, 268-271.

Życie liturgiczne w Instytucie Misyjnym w Lublinie. MCh 5: 1933/34, 4, 122-123.

Życie z Kościołem :

3/VIII Ósma Niedziela po Zesł. Ducha Św. -29.IX Uroczystość św. Michała. MCh 1: 1929/1930, 5, 31-37.

Adwent. Boże Narodzenie. MCh 1: 1929/1930, 1, 21-29.

Adwent. MCh 3: 1932/1933, 1, 27-29.

Boże Narodzenie. MCh 3: 1932/1933, 2, 56-60.

Czas Wielkanocny. Wielkanoc – Pascha Domini – Przejście Pana. MCh 1: 1929/1930, 3, 27-31.

Niedziele po Zesłaniu Ducha Św.. MCh 1: 1929/1930, 4, 32-36.

Od Bożego Ciała do 14 Niedzieli po Zesłaniu Ducha św.. MCh 4: 1932/1933, 6-7, 177-180.

Okres Wielkanocny. MCh 1: 1929/1930, 2, 32-37.

Poświęcenie gromnic. MCh 4: 1932/1933, 2, 37-40.

Święto Przenajświętszej Trójcy. MCh 3: 1932/1933, 5, 203-207.

Trzy Adwenty – trzy przyjścia. MCh 4: 1932/1933, 1, 6-7.

Wielkanoc. MCh 3: 1932/1933, 4, 153-157.

Wielki Post. MCh 1: 1929/1930, 6, 19-21.

Wielki Post. MCh 3: 1932/1933, 3, 107-110.

ANNA NOWAK¹

NAUKA O KSIĄŻCE W UJĘCIU ADAMA ŁYSAKOWSKIEGO

Podjmując problematykę „nauki o książce” należałoby najpierw zdefiniować pojęcie samej książki. Potocznie słowa „książka” używa się :

- a) mając właściwie na myśli dzieło, tj. utożsamia się treść z jej wyrazem materialnym i tym, co stanowi narzędzie utrwalania i przekazywania tej treści;
- b) nazywa się „książką” pewne przedmioty przez analogię ich postaci zewnętrznych;
- c) kojarzy się pojęcie „książka” z przedmiotami o podobnej funkcji.

Współczesna myśl biblioteczna i bibliotekoznawcza skłania się do poglądu, że używając terminu „książka” można mieć na uwadze jej postać zewnętrzną – materialną lub też, można myśleć o niej wyłącznie jako o zbiorze określonych treści w niej zawartych. Istotę książki można widzieć nie tylko w jej stronie zewnętrznej, lub w jej treści - lecz również w funkcjach jakie książka winna spełniać. Według Kazimierza Piekarskiego (1893-1944) książką jest tylko ten druk lub rękopis, którego przeznaczeniem jest swobodne oddziaływanie na społeczeństwo. Na IV Zjeździe Bibliotekarzy Polskich Kazimierz Piekarski zaprezentował własną definicję książki, która stała się podstawą wielu późniejszych definicji: „Wydaje mi się, że książką nazwać należy wszelki tekst utwalony graficznie, przezna-

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

czony do swobodnego rozpowszechniania, lub faktycznie powielony i rozpowszechniony, bez względu na sposób powielania i zasięg rozpowszechniania, i bez względu na to, czy w intencji twórcy do rozpowszechniania był przeznaczony.”²

Książka w swym rozwoju dziejowym miała różną postać zewnętrzną (zwoju, kodeksu), różny był materiał, na którym utrwalano tekst (tabliczki gliniane, papirus, pergamin, papier). Zmieniała się także technika utrwalania tekstu. Pierwotnie było to pismo – obecnie jest to druk. Technika drukarska była istotnym przewrotem w dziejach książki i pociągnęła za sobą konsekwencje, znajdujące swój wyraz w wyobrażeniu książki współczesnej tj. kodeksu. Wszystkie te przeobrażenia, jakim ulegała książka w swym rozwoju historycznym zmierzały w kierunku stworzenia takiej postaci książki, aby mogła ona pełnić funkcje:

1. przechowywania pewnej treści;
2. możliwość odtworzenia tej treści w umyśle czytelnika.

Biorąc pod uwagę książkę jako przedmiot badań dyscypliny naukowej, można ją współcześnie zdefiniować następująco: „Książka jest dokumentem zawierającym graficznie utrwalony tekst, przeznaczonym i przysposobionym do przekazywania tego tekstu społeczeństwu, odbieranym statycznie.”³

Polscy i europejscy historycy książki często podkreślają fakt, że teoretyczne refleksje nad książką pojawiły się już w starożytności. Przejawem tych refleksji były wszelkiego rodzaju poradniki zbieractwa książek, budowania bibliotek, jak również przepisy i zalecenia wydawnicze czy wreszcie wypowiedzi samych uczonych i pisarzy o książkach. Ogromny wzrost zainteresowania książką nastąpił na przełomie średniowiecza i renesansu.

Praktyka wydawnicza, drukarska, księgarska i biblioteczna, a także potrzeba opisanie rozmiarów produkcji książek i następnie kierowania ich obiegiem w społeczeństwie, domagały się podbudowy teoretycznej, ujęcia różnorodnej wiedzy o książce w jednolity, logiczny system. Musiała więc powstać oddzielna dyscyplina naukowa zajmująca się tymi problemami. Początkowo elementy nauki o książ-

² Kubów, S. (1983). Sylwetki polskich bibliologów. Wrocław, s. 98.

³ Fercz J.; Niemczykowa, A. (1972). Wstęp do nauki o książce i bibliotece. Warszawa, Wrocław, s. 13.

ce występowały w systemach wiedzy bibliograficznej i bibliotecznej. Tworzenie nauki o książce następowało nie tylko na drodze rozważań teoretycznych. Bardzo istotny dla księgoznawstwa okazał się też rozwój wszystkich instytucji książki - wydawnictw, drukarni, księgarń i towarzyszący temu rozwojowi wzrost piśmiennictwa fachowego. Do powstania nauki o książce przyczynił się w niemałym stopniu ruch bibliofilski. Z funduszy i z inicjatyw miłośników książki powstały wielkie biblioteki, będące naturalnym oparciem dla badań bibliograficznych.⁴

Na początku XIX wieku pojawiło się dzieło Gabriela Peignota zatytułowane „Dictionnaire raisonné de bibliologie” (1802-1804). W dziele tym pod pojęciem bibliologia kryła się ogólna nauka o książce. Uczony ten utworował drogę do zróżnicowania zakresów pojęć bibliologii i bibliografii.

W Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego tak zdefiniowana została ta dyscyplina: „Nauka o książce (bibliologia, księgoznawstwo), kompleksowa dyscyplina społeczna mająca za przedmiot książkę i księgoznawstwo praktyczne (zespół zagadnień i czynności praktycznych wiążących się z tworzeniem, rozpowszechnianiem i użytkowaniem książki). Nauka o książce obejmuje problemy historyczne i współczesne, a także konstruuje prognozy. Centralną kategorią dyscypliny jest społeczna funkcja książki, wyznaczająca podstawowy krąg badań bibliologicznych [...]”.⁵

Nazwisko Adama Łysakowskiego (1895-1952) związane jest przede wszystkim z teorią bibliotekoznawstwa. Posiadał on duży wpływ na praktykę programów kształcenia, w tym także praktykę katalogów rzeczowych, a w szczególności katalogu przedmiotowego. W myśli bibliotecznej i bibliotekoznawczej zakres jego działalności naukowej i zawodowej był znacznie szerszy. Działał na polu bibliotekarstwa, bibliografii, nauki o książce, pedagogiki. Duży wkład położył przy organizacji różnych instytucji naukowo-badawczych. Aktywny był również jego udział w Związku Bibliotekarzy Polskich. A. Łysakowski był osobą wysoce cenioną przez współpracowników: był autorytetem w sprawach teorii XX wiecznych reform bibliotekarstwa.

⁴ Migoń, K. (1979). *Z dziejów nauki o książce*. Wrocław, s.31.

⁵ Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego (1976). Wrocław, Gdańsk.

Analizując pole działalności i dorobek pisarski Łysakowskiego, łatwo zauważyć, że przedmiotem jego zainteresowań była książka, jej funkcje społeczne, związani z nią ludzie i instytucje.

W obrębie nauki o książce Łysakowski skryształizował następujące główne dziedziny:

- a) bibliografia
- b) bibliologia (w znaczeniu ściślejszym) „systematyczna”
- c) bibliotekarstwo i bibliotekoznawstwo
- d) teoria czytelnictwa
- e) metodyka pracy umysłowej z książką.⁶

Łysakowski odróżniał bibliologię indywidualną i systematyczną. Bibliologia indywidualna, a właściwie bibliografia zajmuje się indywidualnymi książkami, konkretnymi jednostkami, które są oznaczone własnymi cechami, takimi jak: autor, tytuł, rok i miejsce wydania, określona forma i treść, wygląd zewnętrzny. Bibliologia systematyczna pojmuje książkę jako rodzajowy wytwór życia kulturalnego. Analizuje fenomenologicznie bądź historycznie poszczególne cechy i składniki książki w oderwaniu od ich konkretnego układu w określonym wydaniu.

Najwięcej uwagi Łysakowski poświęcił bibliografii, dostrzegając jej obecność we wszystkich naukach humanistycznych. Twierdził on, że bibliografia jeśli jest rozumiana jako bibliologia indywidualna, to jest samodzielną nauką humanistyczną. Ponadto bibliografia jest nauką pomocniczą dla innych nauk, np. dla historii literatury czy historii nauki. Przy jej pomocy można stworzyć bibliograficzną historię książki, uwydatniającą rozwój gatunków piśmienniczych i wydawniczych; wpływ warunków ekonomicznych na produkcję książek, treść książek, poczytność dzieł. Wyliczając bardziej szczegółowo zadania bibliografii, wyróżnił Łysakowski: bibliografię poznawczą oraz stosowaną. Bibliografia poznawcza to jej początkowe stadium rozwoju. Ma ona dać kompletny obraz świata książek. W ramach tej bibliografii wykształciła się bibliografia rejestrująca i systematyzująca według kryteriów treściowych lub formalnych. Wśród bibliografii stosowanych wymienił Łysakowski bibliografie wyborowe.

⁶ Łysakowski, A. (1950). Określenie bibliografii. Przedmiot, metody i zadania na tle nauki o książce. „Biuletyn Instytutu Bibliograficznego” [Warszawa] t. 3, nr 2, s. 27.

Najbardziej współczesne zadania bibliografii zdaniem Łysakowskiego polegają na poradnictwie i działalności propagandowej. Do istotnych zadań bibliografii zalicza ocenę treści i wartość książek, która dokonywana jest przy współpracy specjalistów z różnych dziedzin nauki. Niezależnie od spisów bibliograficznych wyróżnił Łysakowski monografię bibliograficzną. Była ona wynikiem rozwiniętych badań bibliograficznych poświęconych jednostkowym książkom lub czasopismom. Bibliograf ustala tu autora i drukarza, bada tekst książki i zestawia go z innymi wydaniem.⁷

Za podstawowy przedmiot działalności bibliograficznej uważał Łysakowski jednostkę bibliograficzną. Bibliografię traktował jako jedno z działań związanych z książką. Na działania te składa się teoria bibliografii (historyczna i współczesna wiedza o sporządzaniu bibliografii), metodyka (selekcja, klasyfikacja, poradnictwo bibliograficzne) oraz technika (wykonywanie kartotek, publikowanie spisów i inne). Sumując, przez bibliografię rozumiał Łysakowski: naukę poznającą jednostkowe wydania lub ich zespoły, spisy książek oraz umiejętność bibliograficzną w znaczeniu czynności bibliografowania. Wiele uwagi poświęcił też zagadnieniom bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa, które uważał za jego teoretyczną podbudowę. Tak pisał o zadaniach bibliotekarstwa: „Dwie są najważniejsze wartości, w służbie których pracuje bibliotekarstwo: po pierwsze – nauka, po wtóre – dziedzina określana prawie że równorzędnymi nazwami: kultura powszechna, oświata lub wychowanie.”⁸ Do dziś aktualna jest definicja biblioteki, którą sformułował Łysakowski: „Biblioteka to zakład naukowy lub oświatowy, który jest zorganizowany w określonych ramach (prawne podstawy istnienia, własny statut lub postanowienia statutowe w obrębie większej instytucji), ma swe pomieszczenie, własny księgozbiór, swoich bibliotekarzy (etaty i budżet) i czytelników.”⁹

Bibliotekoznawstwo określił Łysakowski jako teoretyczne uogólnienie i jednocześnie wsparcie działalności bibliotekarskiej.

⁷ Kubów, S. (1983). Sylwetki polskich bibliologów. Warszawa, s. 145.

⁸ Łysakowski, A. (1947). Na czterdziestolecie Biblioteki Publicznej w Warszawie. „Bibliotekarz” r. 14, nr 11/12, s. 158.

⁹ Kubów, S. (1983), s. 147.

Podkreślenia wymaga nowoczesne spojrzenie Łysakowskiego na czytelnictwo, które w jego rozumieniu stanowi integralną część nauki o książce. Bibliologia interesuje się bowiem oddziaływaniem książki na czytelnika i społeczeństwo. Tę dziedzinę bibliografii nazywał teorią czytelnictwa. Wyróżnił w niej trzy główne zagadnienia : akt lektury - czyli postrzeganie napisów i ich rozumienie ; upodobania czytelnicze oraz jako trzecie zagadnienie – zainteresowania pewnymi problemami i ich odbicie w lekturach. Przedmiotem badań czytelniczych jest dla niego przede wszystkim – czytelnik.

Dla nauki o książce Łysakowski zrobił dużo także jako inicjator „Bibliografii bibliografii i nauki o książce”, wydawanej początkowo przez PIK, a kontynuowanej następnie przez Instytut Bibliograficzny BN.¹⁰

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej był placówką gdzie Łysakowski pracował, aż do śmierci, która go zaskoczyła przy pracy w dniu 30 września 1952 roku. Dwa wielkie dzieła do których założenia przygotował sam Łysakowski, doprowadzono do końca już po jego śmierci : były to „Bibliotekarstwo naukowe” (1956) i „Słownik pracowników książki polskiej” (1972).

Duże zasługi położył Łysakowski dla nowoczesnego bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa, także jako organizator instytutów naukowo-badawczych. Pod jego „ręką” działała bardzo dobrze każda placówka. Każdej placówce oddawał się całkowicie – nie szczędząc sił ani pracy i czasu. Cechą charakterystyczną dla postawy naukowej Łysakowskiego była konsekwencja i odwaga myślenia w obranym kierunku. Nie zniechęcała go do pracy ani ciężka sytuacja kraju, ani to, że zawodowi bibliotekarza nie przyznawano należytej rangi. Podejmował prace nowatorskie. Bibliologią zajmował się w czasie, gdy inni uczeni odmawiali jej miana nauki, uznając ją za zbędną nadbudowę nad jedynie ważną działalnością praktyczną bibliotekarza czy bibliografa. Już ten fakt mówi nam sam za siebie, jaką wybitną jednostką był Adam Łysakowski, który zawsze działał z myślą o przyszłości.

¹⁰ Migoń, K. (1979). Z dziejów nauki o książce. Wrocław, s. 133.

S. TERESA CHOMICZEWSKA SNMPN ¹

STARODRUKI BIBLIOTEKI ARCHIDIECEZJALNEGO WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO W BIAŁYMSTOKU I ICH KONSERWACJA

„Starodruki Biblioteki Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku i ich konserwacja” to temat konferencji zorganizowanej w gmachu Biblioteki AWSD w Białymstoku dn. 10 kwietnia 2008 r. w związku z zakończoną konserwacją jedenastu starodruków. Do udziału w niej zostali zaproszeni przedstawiciele bibliotek seminaryjnych z Drohiczyna, Ełku i Łomży oraz przedstawiciele bibliotek miasta Białegostoku.

W ramach konferencji zostały wygłoszone trzy referaty². Ks. dr hab. Mieczysław Olszewski dyrektor Biblioteki AWSD w Białymstoku w referacie *Starodruki Biblioteki AWSD w Białymstoku* zwrócił uwagę na ich pochodzenie i dokonał ogólnej charakterystyki. Ks. dr Wojciech Łazewski w oparciu o wybrane starodruki przedstawił ich zawartość treściową: *Literatura starożytna w starodrukach Biblioteki AWSD w Białymstoku*. Natomiast proces konserwacji starodruków przedstawili państwo Małgorzata i Wiesław Faber w wystąpieniu zatytułowanym *Konserwacja starodruków Biblioteki AWSD w Białymstoku*.

Realizacja prac konserwatorskich w 2007 r. była możliwa dzięki uzyskanym środkom z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu operacyjnego *Dziedzictwo*

¹ Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku

² Materiały z Konferencji ukażą się w czasopiśmie *Bibliotekarz Podlaski*.

kulturowe, Priorytetu *Rozwój instytucji muzealnych*. Przy wyborze starodruków do konserwacji kierowano się przede wszystkim stopniem ich zniszczenia. Wybrano takie, które wymagały niezwłocznej interwencji. Świadczy o tym wielość prac wykonanych podczas konserwacji. Oto niektóre z nich: oddzielenie oprawy od bloku, rozłożenie na poszczególne karty, oczyszczenie kart, oczyszczenie oprawy, kąpiele kart, usunięcie plam, usunięcie zacieków, dezynfekcja obiektu, odkwaszenie papieru, wzmocnienie struktury papieru, uzupełnienie ubytków papieru, wyprostowanie kart, połączenie rozdarć, uszycie bloku według oryginalnego szycia, oprawa w półskórek, oprawa w skórę, nowa oprawa w pergamin, rekonstrukcja oprawy, uzupełnienie brakujących okuć, klamer, sznurków, połączenie w oryginalną oprawę. Dla każdego obiektu wykonano pudło ochronne do przechowywania.

Podczas konserwacji jednego ze starodruków zwrócono uwagę na wyklejki. Są to zadrukowane karty, zawierające odręczną korektę tekstu. Nie są związane z treścią starodruku, dlatego scalono je tworząc oddzielnie dwa dokumenty o tym samym tytule: *Consuetudines templi Jaroslaviensis B. M. V. Approbatae à Reverendo Patre Thoma Dunin Societatis Jesu pro tunc Praeposito Provinciali. Anno D. 1746 31. 8bris in Visitatione Collegii*.

Jeśli popatrzymy na miejsce wydania jedenastu starodruków poddanych konserwacji, to aż sześć zostało wydanych przez Drukarnię Księży Bazylianów w Supraślu, miejscowości leżącej w pobliżu Białegostoku. Pochodzą z XVIII wieku i świadczą o wielokulturowości regionu: wydane w języku polskim i cerkiewnosłowiańskim. Najstarszym drukiem supraskim w zbiorach Biblioteki AWSD w Białymstoku jest dzieło dominikanina Augustyna Rakiewicza zatytułowane *Snopek mirrhy gorzkiej Męki Jezusowej, y Jego Matki Najsświętszey Panny Serdecznych boleści w pięciu kazaniach, według pięciu tajemnic bolesnych różańcowych zebrany przez X. Augustyna Rakiewicza S. Theologii Doktora Zakonu Dominika Świętego, Prowincyi Litewskiej* wydane w 1712 r. Karta tytułowa jest ozdobiona drzeworytową ramką z atrybutami Męki Pańskiej. Dzieło to jest dedykowane Katarzynie Sapieżance Branickiej, wojewodzynie podlaskiej³. Starodruk posiadał oprawę

³ Więcej informacji na temat dzieła Cubrzyńska-Leonarczyk.M. (1993). Oficyna

wtórnią zniszczoną, a także wyklejki, o których była mowa wyżej. Po konserwacji oprawiono w półskórek. W tym miejscu warto wspomnieć o drugim dziele homiletycznym, tym razem autorstwa Sebastiana Lachowskiego, jezuitę, kaznodziei królewskiego *Kazania niedzielne* (T. 1-2) ogłoszone z rozkazu królewskiego i jemu dedykowane⁴. Biblioteka posiada wydanie z 1793 r.

Wśród 27 starodruków pochodzących z Oficyny Supraskiej, a będących w posiadaniu biblioteki seminaryjnej są także księgi liturgiczne, a wśród nich *Slużebnik' v' nemże Liturgija iże v' s[vja]tych' O[t]ca našego Ioanna Zlatoustago [...]*⁵ wydany w 1758 roku. Jest to druk tłoczony czcionką cyrylicą. Tytuł w drzeworytowej ramce z postaciami m.in. Apostołów św. Piotra i św. Pawła.

W Supraślu drukowano także modlitewniki. Jednym z nich jest: *Złoty ołtarz wonnego kadzenia przed Stolicą Bożą, to iest modlitwy rozmaite Kościołowi S. zwyczajne, które Duch gorący Bogu na wonność słodkości chwały iego ofiarować może. Za dozwoleństwem Zwierzchności duchowney przedrukowane* wydany w 1760 r. Karta tytułowa, przedmowa oraz kalendarz polski i kalendarz ruski drukowane są dwubarwnie: czarno-czerwono.

Pociej Hipacy to przedstawiciel Kościoła unickiego⁶. Jego dzieła zostały przetłumaczone na język polski przez Leona Kiszkę i dwukrotnie wydane w Supraślu w roku 1714 i 1768 jako część wcześniejszej edycji. W zbiorach Biblioteki seminaryjnej znajdują się oba wydania. W konserwacji znalazło się wydanie z 1768 r.: *Obrońca wiary S. Katolickiey Hypacyusz Pociej Metropolita Caley Rusi, biskup Włodzimierski Y Brzeski, zbijający dowodnemi Y gruntownemi racyami błędy Melecjusza Patryarchi Alexandryiskiego, y z nim caley odszczepioney od kościoła powszechnego Grecyi. Na usilne prozby wielu osób powtórnie z pod cieniów drukarskich światu okazany Roku 1768. Zawiera List Melecjusza i Respons Hipacyusza Pocieia.* Podobnie jak

supraska 1695-1803. Warszawa, s. 37-38.

⁴ Aleksandrowska, E. (1971). Lachowski Sebastian Fabian. [W:] Polski słownik biograficzny, t. 16. Wrocław, s. 400.

⁵ E XXVIII 281.

⁶ Ozorowski, E. (1982). Pociej Hipacy [W:] Słownik polskich teologów katolickich, t. 3. Warszawa, s. 385-387.

w poprzednim, karta tytułowa i tytuły dzieł są dwubarwne: czarno-czerwone.

Konserwacją objęto także starodruki wydane w innych regionach dawnej Rzeczypospolitej: Częstochowa, Kalisz. Są to dzieła dwóch jezuitów: Stanisława Bielickiego⁷: *Niedziele Kaznodziejskie to iest, Kazania na niedziele całego roku od Xiedza Stanisława Bielickiego Soc. J. wypracowane. Zaś po skończonych pracach Chrystusowych dla zbawienia naszego, Roku 1712. Wyprasowane. Za pozwoleniem Starszych. W Drukarni Jasnej Góry Częstochowskiej i Jana Kraszewskiego*⁸: *Norma evangelica in Sanctorum gestis relucens meditaturis ad considerandum, concionaturis ad praedicandum proposita a P. Joanne Kraszewski Societatis Jesu. Anno Domini 1698 Typis S. R. M. Colleg. Caliss. Soc. Jesu.*

Warto też podkreślić, że Biblioteka AWSD w Białymstoku posiada także druki szesnastowieczne i trzy spośród nich zostało objęte pracami konserwatorskimi. Wydane poza granicami naszego kraju, świadczą o szesnastowiecznych kontaktach naukowych i literackich Polski i Litwy z Zachodem. Najstarszym z nich jest dzieło wydane w 1532 r.: *D'Athanasii Episcopi Alexandrini facundissimi illius ecclesiae propugnatoris omnia opera, quae in hunc usq̃ diem e Graeco in Latinam linguam versa sunt: Nunc recens quamexactissima diligentia recognita & excusa, quorum catalogum sequens pagella indicabit. Interpretes: Iohannes Aretinus, Ambrosius Monachus, Angelus Politianus, Iohannes Capnion, Erasmus Roterodamus (Coloniae, ex Officina Eucharij Ceruicorni).* Chronologicznie kolejnym dziełem jest: *Parodiae morales H. Stephani, In poetarum vet. Sententias celebriores, totidē versibus Gr. ab eo redditas ... Centonum veterum & parodiarum utriusque linguae exempla. Anno M. D.L.XXV Excudebat Henricus Stephanus. Cym privil. Daes. Maiest, in Decennivm* wydane najprawdopodobniej w Genewie. Listę zamyka dzieło Marcina Lutra *Hauspostilla über die Sonntage und der fürnemsten Feste Evangelien* wydane w 1578 roku (Wittenberg: Gedruckt bey Hans Krafftas Erben).

⁷ Bednarski, S. (1989). Stanisław Bielecki [W:] Polski słownik biograficzny, t. 2. Kraków, s. 43.

⁸ Natoński, B.; Kraszewski, J. (1990). Jastrzębiec. [W:] Paliski słownik biograficzny, t. 15. Kraków, s. 219.

Często w starych drukach spotykamy różnego rodzaju wpisy. Podobnie jest z wyżej wymienionymi, można je znaleźć aż w ośmiu starodrukach. Najczęściej są to proveniencje: *Ex libris Congregationis Missionis Domus Bialostocensis*, *Tyborowski J. N.*, *Kramkowski Adalberti, I. A.* *Zaluski*, ale nie tylko. Jest też odręczny spis treści, natomiast niektóre są niestety nieczytelne.

Pierwsza konserwacja cennych dzieł piśmiennictwa otwiera nowy rozdział w dziejach Biblioteki AWSD w Białymstoku. Na podobne „zabiegi” czekają następne dzieła.

RENATA DULIAN¹

WYDAWNICTWO RUCHU ŚWIATŁO-ŻYCIE - STRONA INTERNETOWA

Wydawnictwo „Ruchu Światło-Życie” oficjalnie działa od 2000 roku i jest częścią Instytutu im. ks. Franciszka Blachnickiego, powołanego do krzewienia myśli twórcy oazy. Nieoficjalnie istnieje od 1978 roku. Zostało powołane przez ks. Franciszka Blachnickiego w celu przygotowania, drukowania i kolportowania materiałów formacyjnych dla „Ruchu Światło-Życie”. Do roku 1990 siedziba wydawnictwa mieściła się w Zakopanem, a następnie w Lublinie. Ze względu na trudności w wydawaniu książek w Polsce ks. Franciszek Blachnicki po objęciu Ośrodka w Calsbergu zaczął tam wydawać książki i materiały. Pierwsza pozycja została tam wydrukowana w 1982 roku. 14 sierpnia 1984 roku została poświęcona drukarnia im. św. Maksymiliana, która razem z wydaw. „Maksymilianum” istniała aż do 1987 roku.

Celem tego wydawnictwa było wydawanie podręczników i książek, które stanowiłyby podstawę programową dla „Ruchu Światło-Życie”. Drukarnię i wydawnictwo zamknięto ze względu na śmierć założyciela i długi związane z zakupem maszyn drukarskich.²

„Ruch Światło-Życie”, założony przez ks. Franciszka Blachnickiego, taką nazwę przyjęto w 1976 roku. Jest jednym z ruchów odnowy Kościoła według nauczania Soboru Watykańskiego II. Z parafii stara się uczynić jedną rodzinę, czyli parafię wspólnot. Gromadzi

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Strona internetowa Wydaw. Ruchu Światło-Życie.

<http://www.wydawnictwo-oaza.pl/index.php?file> [odczyt: 12.09.2007].

on młodzież, dzieci, dorosłych, jak również kapłanów i zakonników, zakonnice, członków instytutów świeckich oraz rodziny, tworzące tzw. „Domowy Kościół”. Przed rokiem 1976 nazywał się „Ruchem oazowym”, „Ruchem Żywego Kościoła”. Początki „Ruchu Światło-Życie” sięgają pierwszych oaz, czyli rekolekcji zamkniętych. Rekolekcje zwane oazami po raz pierwszy zorganizowano dla ministrantów w 1954 roku, obecnie gromadzą młodzież, rodziny, dzieci. Prowadzi się również prace w grupach parafialnych. Odpowiedzialność za całość Ruchu sprawuje Moderator Generalny „Ruchu Światło-Życie”. Na szczeblu kraju, diecezji i parafii odpowiedzialność pełnią moderatorzy krajowi, diecezjalni i parafialni. Moderator pełni swą posługę wraz z zespołem diakonii. Diakonię mogą tworzyć zarówno osoby świeckie, jak i duchowne. „Ruch Światło-Życie” powstał w Polsce, a obecnie rozwija się również na Słowacji, w Czechach, Niemczech, na Białorusi, Łotwie.³

W zamierzeniach księdza Franciszka Blachnickiego wydawnictwo było częścią Diakonii Słowa. Poza materiałami formacyjnymi wydało periodyki: „Biuletyn Informacyjny”, „Głos Papieża Jana Pawła II”, „Domowy Kościół. List do wspólnot rodzinnych”, „Siloe. Listy do grup modlitewnych”, „Koinonia. Biuletyn odnowy parafii”, „Eleuteria. Pismo Krucjaty Wyzwolenia Człowieka”, „Ad Christum Redemptorem! Biuletyn Wielkiej Ewangelizacji”, „Dojrzałość ucznia. List do alumnów i nowicjuszy”. Siedziba wydawnictwa mieści się w Krakowie przy ul. Królowej Jadwigi 146. Obecnie wydawnictwo rozwija swoją działalność, posiada swoją stronę internetową – <http://www.wydawnictwo-oaza.pl>. Na tej stronie znajdziemy informację na temat nowości, zapowiedzi wydawnicze, informacje o najchętniej kupowanych nowościach, w określonych ramach czasowych. Publikacje są poklasyfikowane według działów :

- Kościół dziś,
- Pamiętniki,

³ Leksykon kościoła katolickiego w Polsce (2003). Warszawa, s. 313.

Serwis www.RuchuŚwiatło-Życie

<http://www.oaza.pl/dzial.php?prezentacja>. [odczyt: 18.09.2007].

- Szkoła modlitwy,
- Współczesne problemy,
- Zeszyty Formacji Liturgicznej,
- Inne.

Książki też możemy wyszukiwać według indeksów, ułożonych alfabetycznie : autorów, tytułów i kategorii. Po wyszukaniu interesującej nas pozycji, znajdziemy zeskanowaną okładkę książki, krótką informację o autorze, a także inne publikacje danego autora, wydane przez wydawnictwo. W dziale „Kościół dziś” prezentowane są m. in. takie tytuły jak: „Apostoł żywego Kościoła”, F. Blachnickiego, „Ten człowiek się nie bał”, „Bądźcie Kościołem : słowa Jana Pawła II do Ruchu Światło-Życie”, „Chrystus sługa światłem Kościoła”, „Droga dojrzałości”, „Ewangelia wyzwolenia”, „Integralne powołanie znakiem czasu Kościoła”, „Jedność i diakonia”, „Kościół wspólnotą odkupionych grzeszników”, „O chrześcijaństwie konsekwentnym i o polskiej teologii”. W dziale „Pamiętników” są prezentowane utwory księdza Franciszka Blachnickiego - „Myśli. Wyzwanie. Testament, Rekolekcje więzienne, Spojrzenie w światło łaski”.

W dziale „*Szkoła modlitwy*” znajdujemy również dzieła napisane przez księdza Franciszka Blachnickiego „Aż dojdziemy do człowieka doskonałego”, „Jeśli się nie odmienicie”, „Kim jest człowiek”, „Namiot spotkania”, „Oto Matka Twoja”, „Oto Oblubieniec nadchodzi”, „Panie naucz nas modlić się , cz. 1 i 2”, „Życie moje oddaję”. W dziale „Zeszyty Formacji Liturgicznej” spotykamy takie tytuły „Co to jest liturgia?, Modlitwa powszechna w celebracjach liturgicznych, Znak i posługa światła w liturgii”. W kategorii innych publikacji spotykamy takie jak: „A z tej śmierci życie tryska” - jest to wybór tekstów o tajemnicy krzyża, „Alcydiusz. Prosty przewodnik dla prostych chrześcijan, Bibliografia prac ks. Franciszka Blachnickiego, Pedagogia świętości. Coaching duchowość pastoralna”, Grażyny Wilczyńskiej, „Centrum oazy w Krościenku nad Dunajcem”, Ks. Franciszka Blachnickiego „Eucharystia pokarm na śmierć i życie”, tegoż autora „Modlitwa tętniąca życiem”, „Noc w światło przemieniona”, „Przekonująca moc miłości”.

Na stronie internetowej wydawnictwa poleca się inne strony internetowe w kategorii linki. Jest to „Gość Niedzielny”, „ks. Franci-

szek Blachnicki”, „Księgarnia Mateusza”, „Nasza oferta w Księgarni Mateusza”, „Ruch Światło-Życie”, „Serwis Wydawców Katolickich”, i portal Wiara.pl (<http://www.wiara.pl>). Znajdziemy też wszelkie informacje dotyczące możliwości zakupu książek.

RENATA DULIAN¹

WYDAWNICTWO KARMELITÓW BOSYCH W KRAKOWIE HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Celem tego artykułu jest przedstawienie działalności Wydawnictwa Karmelitów Bosych w Krakowie, czyli Braci Bosych Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel, po łacinie *Fratres Discalceati Ordinis Beatae Mariae Yirginis de Monte Carmelo* (OCD). Obecnie wydawnictwo rozwija się z duchem czasów i posiada swoją stronę internetową, za pośrednictwem, której można zapoznać się z aktualną ofertą wydawniczą i zamówić książki. Działalność wydawnictwa jest zgodna z duchem Karmelu Terezańskiego, który stara się poszukiwać coraz to nowych sposobów publikacji dla upowszechniania duchowości karmelitańskiej. Jako datę założenia zakonu przyjmuje się nadanie reguły pustelnikom na górze Karmel w 1209 roku, zatwierdzoną ostatecznie 3 stycznia 1226 roku i 6 kwietnia 1229 roku. W Polsce karmelici bosci obecni są od 1605 roku, pierwszy klasztor założono w Krakowie pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (obecnie szpital św. Łazarza).²

Duchowość karmelitańska opiera się na duchowości proroka Eliasza, monastycyzmie zachodnim XI i XII wieku, nauce św. Teresy i św. Jana od Krzyża, którzy wrócili do pierwotnej reguły. W duchowości karmelitów bosych zwraca się uwagę na charakter kontemplacyjny, pustelniczy, prorocki, maryjny oraz eklezjalny. W zakonie szczególnie praktykuje się nabożeństwo do Maryi Dziewicy,

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Łoziński, B. (2002). *Leksykon zakonów w Polsce*. Warszawa, s. 70-71.

kult ten nasilił się po otrzymaniu szkaplerza. Związane jest to z historią Szymona Stocka, Anglika wybranego na generała zakonu, który mając trudności w dostosowaniu reguły do warunków europejskich, prosił Maryję o pomoc. W nocy z 15 na 16 lipca 1251 roku w czasie modlitwy ujrzał on Najświętszą Dziewicę w otoczeniu aniołów, podającą mu szkaplerz brązowego koloru. Maryja wypowiedziała następujące słowa: „Przyjmij najmilszy synu, szkaplerz twego zakonu jako znak mego braterstwa, przywilej dla ciebie i wszystkich karmelitów. Kto w nim umrze nie zazna ognia piekielnego.”³ Duchowość karmelitańska opiera się również na Jezusie Chrystusie, szczególnie na Eucharystii, żywe jest nabożeństwo do Dzieciątka Jezus, a także oddaje się część św. Józefowi, Eliaszowi i świętym Karmelu.

Pierwszą drukarnią karmelitańską w Polsce była drukarnia w Berdyczowie, która została założona w 1758 roku przez o. Józefa od Matki Bożej z Góry Karmel (J. Zwolińskiego) długoletniego przełożonego zakonu, za zgodą króla Augusta III. Swoją działalność rozpoczęła w roku 1760 i nazywała się „Drukarnią Fortecy Najśw. Maryi Panny, Fortecy N.M.P. WW. OO. Karmelitów Bosych, Góry Karmelu Fortecy N. P.M za przywilejem J. K. Mci”, a w języku łacińskim „Typis Fortalicii B. V. Mariae cum privilegio S. R. M” lub „Typis S.R.M. in conventu PP. Carmelitarum Discalceatorum”. Na przełomie lat 1760–1844 karmelici bosci wydali ponad 700 pozycji książkowych. Były to przede wszystkim druki dewocyjne, modlitewniki, kalendarze liturgiczne, podręczniki szkolne.⁴

O historii Wydawnictwa Karmelitów Bosych pisali o. Benignus Józef Wanat OCD⁵ i Krzysztof Twarowski OCD⁶. Ojciec Benignus Wanat w obszernej monografii zakonu karmelitów bosych w Polsce poświęca rozdział Wydawnictwu Karmelitów Bosych w Krakowie w latach 1927-1977, a Krzysztof Twarowski OCD napisał o historii Wydawnictwa Karmelitów Bosych w Krakowie w latach 1927-2002. 11 maja 1927 roku Kapituła Prowincjalna Karmelitów Bosych pod

³ Łoziński, B. (1988). *Leksykon zakonów*, Warszawa, s. 68-69.

⁴ Wanat, B. J. (1979). *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce. Klasztory karmelitów i karmelitanek bosych 1605-1975*. Kraków, s. 112-115.

⁵ Benignus, J.; Wanat, B. (1979). *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*. Kraków.

⁶ Twarowski, K. (2002). *Wydaw. Karmelitów Bosych w Krakowie w latach 1927-2002*. Kraków.

wezwaniem Ducha Świętego podjęła decyzję o założeniu wydawnictwa karmelitańskiego. Pierwszym zadaniem było powołanie redakcji i edycja miesięcznika Karmelitów Bosych. Kapituła zleciła Radzie Prowincjalnej obowiązek zatwierdzenia tytułu i programu miesięcznika oraz utworzenie redakcji i wyboru redaktora. Dnia 5 lipca 1927 roku o. Wilhelm od św. Alberta (Lechner) generał Zakonu, zatwierdził powstanie wydawnictwa i redakcję miesięcznika „Głos Karmelu”. 13 maja 1927 roku Rada Prowincjalna przyjęła projekt wydawania miesięcznika, powołując na redaktora i dyrektora wydawnictwa o. Józefa od Matki Bożej z Góry Karmel (Jana Prusa), który był gorliwym zwolennikiem idei założenia wydawnictwa karmelitańskiego w Polsce. Nadał on czasopismu oficjalną nazwę „Głos Karmelu”. Rada Prowincjalna w dniach 12–13 lipca zatwierdziła tytuł i program wydawnictwa. Celem wydawnictwa było pobudzenie czytelników do modlitwy, życia w cnocie i świętości oraz zjednoczenie w jednej rodzinie karmelitańskiej. Drugorzędnym celem było zapoznanie czytelników z wewnętrznym i zewnętrznym życiem Zakonu oraz Stowarzyszeń Karmelitańskich. 20 lipca 1927 roku ukazał się pierwszy numer „Głosu Karmelu”, wydany z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Ostrobramskiej w Wilnie. Po dziesięciu latach działalności był on dostępny w następujących regionach Polski: krakowskim, śląskim, warszawskim, łódzkim, wołyńskim, wielkopolskim, tarnowskim, podlaskim, lwowskim, lubelskim, wileńskim, pomorskim, stanisławowskim. Docierał również do Ameryki Północnej i Niemiec. W 1936 roku o. Bernard od Matki Bożej (Smyrak) nowy redaktor wydawnictwa zainicjował wydanie kalendarza „Głos Karmelu”, a w następnym roku, serię wydawniczą „Biblioteka Carmelitana”. Rozwój działalności wydawniczej zahamowała II wojna światowa. Dnia 24 października 1939 gubernator Hans Frank zakazał wszelkich publikacji, wydawania i sprzedawania książek. Na mocy zarządzenia z dnia 24 października 1940 roku zakazano od dnia 15 listopada 1940 roku wydawania książek, czasopism i utworów muzycznych w nakładzie ustalonym przez wydawnictwo, a także sprzedawania literatury światopoglądowej. Po zakończeniu II wojny światowej uzyskano zezwolenie 3 listopada 1945 roku na wydawanie w nakładzie 3 000 tysięcy egzemplarzy „Głosu Karmelu”. W dowód wdzięczności za otrzymane łaski i cudowną opiekę św. Józefa nad całą prowincją Karmelitów Bosych w okresie II wojny światowej

zaplanowano wydawanie miesięcznika „Pod opieką św. Józefa”. Pierwszy numer ukazał się we wrześniu 1946 roku. Na mocy dekretu z 5 lipca 1946 roku o utworzeniu Głównego Urzędu Kontroli Prasy zostały zlikwidowane czasopisma „Głos Karmelu” i „Pod Opieką św. Józefa”. Wydawnictwo Karmelitów Bosych starało się uzyskać od Ministra Kultury i Sztuki zezwolenie na swoją działalność. Zezwolenie na wydawanie książek i druków nieperiodycznych zostało udzielone 16 października 1958 roku na podstawie ustawy z dnia 1 lipca 1958 roku i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1958 roku. W latach 1958-1989 Wydawnictwo Karmelitów Bosych prowadziło nieustanną korespondencję z Ministerstwem Kultury i Sztuki, Naczelnym Zarządem Wydawnictw oraz Głównym Urzędem Kontroli Publicznej i Widowisk prosząc o ciągle przedłużanie działalności wydawniczej. Po 1980 roku wznowiło działalność wiele wydawnictw katolickich. Do 1994 roku Wydawnictwo Karmelitów Bosych mieściło się w Krakowie przy ul. Rakowickiej 18. Ze względu na trudne warunki lokalowe podjęto uchwałę 16 września 1983 roku o budowie nowej siedziby przy ul. Z. Głogera 5. 11 marca 1994 roku wydawnictwo rozpoczęło własną działalność typograficzną. Pierwszą pracą były „Przestrogi duchowe” św. Jana od Krzyża. Działalność wydawnicza obejmuje następujące działy: klasykę karmelitańską, teologię duchowości karmelitańskiej, teologię życia modlitwy, mariologię, józefologię, hagiografię, formację zakonną, historię zakonu, muzykę kościelną.⁷

Obecną działalność wydawnictwa możemy śledzić na stronie internetowej, dostępnej pod adresem <http://www.wkb.krakow.pl>.⁸ Stowarzyszenie Wydawców Katolickich, posiada swoją internetową <http://www.swk.pl>, poprzez którą można wejść na strony internetowe poszczególnych wydawnictw katolickich, także Wydawnictwa Karmelitów Bosych z Krakowa. Stowarzyszenie organizuje, co roku w pierwszy weekend po świętach Wielkiej Nocy Targi Wydawców Katolickich, na których obecne jest stoisko Wydawnictwa Karmelitów Bosych z Krakowa. W księgarni internetowej, książki są pokla-

⁷ Na podstawie książki: Twarowski, K. OCD (2002). Wydaw. Karmelitów Bosych w Krakowie w latach 1927- 2002. Kraków, s. 7-23.

⁸ Strona internetowa Wydaw. Karmelitów Bosych w Polsce: <http://www.wkb.krakow.pl> [odczyt: 3-5.09.2007].

syfikowane według kategorii takich jak: duchowość, filozofia, formacja zakonna, hagiografia, historia zakonu, Jan Paweł II, Karmel, klasyfikacja karmelitańska, mariologia, miłosierdzie Boże, *Musica Sacra Polonorum*, o Świętym Józefie, rekolekcje, teologia duchowości karmelitańskiej, teologia życia modlitwy, Wielki Post, zagrożenia wiary, a także kategoria książek, proponowanych na prezent, książki dla dzieci i młodzieży. Wyodrębniono kategorię dewocjonalia, obejmująca breloczki, medaliki, obrazki. Są to breloczki z Matką Bożą Szkaplerzną, św. Krzysztofem, św. Teresą od Dzieciątka Jezus, srebrny medalik i medalik z łańcuszkiem z Matką Bożą Szkaplerzną, medalik ze św. Teresą od Dzieciątka Jezus, obrazki z Janem Pawłem II, ze św. Rafałem Kalinowskim, ze św. Teresą od Dzieciątka Jezus, z bł. Elżbietą od Trójcy Świętej, zakładki z sentencjami świętego Jana od Krzyża, świętych Karmelu.

Znajdziemy tam również informacje o wydawnictwie, jego historii, o zespole pracującym, aktualne adresy. Osobną kategorię stanowią informacje o nowościach, zapowiedzi nowych wydawnictw, także pełna oferta wydawnicza. Prezentuje się również ważniejsze wydarzenia, dotyczące promocji książek, sesji naukowych. Osobną kategorię stanowią Klasycy Karmelu. Są to krótkie informacje o świętych tego zakonu, bibliografia podmiotowa i przedmiotowa, dotycząca danej osoby. W tej kategorii znajdują się informacje o św. Teresie od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza., św. Teresie od Jezusa, św. Janie od Krzyża, św. Teresie Benedyckie od Krzyża (Edyta Stein), św. Rafale Kalinowskim, bł. Elżbiecie od Trójcy Świętej

Klasykę karmelitańska tworzą dzieła napisane przez św. Teresę od Jezusa, św. Jana od Krzyża, św. Teresę od Dzieciątka Jezus, św. Teresę Benedyktę od Krzyża, (Edyta Stein). Wśród oferty wydawniczej spotykamy dzieła Św. Teresy Benedykty od Krzyża (Edyty Stein), „Drogi poznania Boga”, św. Teresy od Dzieciątka Jezus, „Dzieje duszy”, „Dzieła św. Jana od Krzyża”, „Księgę fundacji św. Teresy od Jezusa” i inne.

W dziale teologii duchowości karmelitańskiej prezentowane są książki, przedstawiające doktrynę karmelitańską zawartą w klasyce karmelitańskiej. W tym dziale znajdują się pozycje omawiające doktrynę św. Teresy od Jezusa, św. Jana od Krzyża, Teresy od Dzieciątka Jezus, innych świętych i błogosławionych karmelitańskich. Wśród

tytułów znajdziemy takie jak: „Aby lepiej poznać Teresę z Listem. Doktryna”, „Chcę widzieć Boga”. Marii Eugeniusza od Dzieciątka Jezus (Grialou) OCD, w której autor opierając się na lekturze „Twierdzy wewnętrznej” św. Teresy od Jezusa, przedstawia etapy oczyszczenia duszy, a pierwszym niezbędnym z nich jest poznanie samego siebie. Autor analizuje czym jest grzech, wiara, modlitwa, pokora, kierownictwo duchowe. Wskazuje na wartość milczenia, lektury duchowej i kontemplacji. Daje również praktyczne wskazówki jak walczyć z pokusami i roztargnieniem w modlitwie. Z innych publikacji spotykamy takie jak Rafała Myszkowskiego, „Klucz do lektury Pieśni duchowej św. Jana od Krzyża”, Jerzego Wiesława Gogoli, „Mistyka Eucharystyczna”, „Na drodze zjednoczenia z Bogiem”, „II Karmelitański Tydzień Duchowości ze św. Janem od Krzyża 22–25 marca 1999”, na którą składa się zbiór referatów wygłoszonych podczas tej sesji. W książce Powołani do świętości znajdziemy materiały z konferencji IV Karmelitańskiego Tygodnia Duchowości, która odbyła się 7–10 maja 2001.

W dziale teologii życia modlitwy zainteresowaniem czytelników cieszą się podręczniki do modlitwy myślniej, książki poświęcone zagadnieniom życia wewnętrznego, teologicznym i liturgicznym. Wśród tytułów znajdziemy „Antologię karmelitańską”, „Antologię mistyczną” M. Zawady OCD, Dominika Widera OCD, „Bądź pozdrowiona Maryjo”. Są to rozważania maryjne na podstawie modlitwy Zdrowaś Mario. Dzieła średniowiecznego mistyka Ruusbroeca, który wywarł duży wpływ na życie duchowe swojej epoki. Są to dzieła tłumaczone po raz pierwszy na język polski.

W dziale mariologii i józefologii wydawnictwo stara się pogłębić znajomość postaci Najświętszej Maryi Panny oraz św. Józefa, odgrywających wielką rolę w charyzmacie zakonu terezańskiego. Dział hagiograficzny w sposób popularny przybliży życie świętych zwłaszcza zakonu karmelitańskiego. W dziale formacji zakonnej znajdują się prace poświęcone tematyce życia konsekrowanego. Mają one stanowić pomoc formacyjną dla mistrzyń zakonnych, jak również dla tych, którzy są zainteresowani współczesną problematyką życia konsekrowanego. W tej serii publikuje się wykłady wygłoszone w Karmelitańskim Instytucie Duchowości w Krakowie. W dziale historii zakonu publikowane są książki poświęcone działalności Zakonu Karmelitów i Karmelitanek Bosych w Polsce. W dziale muzyki

kościelnej jest prezentowana seria wydawnicza „Musica Sacra Polonorum”, która została zainicjowana z okazji kanonizacji św. Królowej Jadwigi, w 600 rocznicę jej śmierci. Są to publikacje nutowe przeznaczone dla organistów i muzyków kościelnych np.: „Agnus De :: Dwanaście pieśni św. Teresy od Dzieciątka Jezus” [op. 59]; ks. Antoni Hlond–Chlondowski, „Dwanaście pieśni eucharystycznych” [op. 31]; ks. Antoni Hlond–Chlondowski, „Msza łacińska ku czci św. Michała Archanioła”, Feliks Rączkowski, „Msza pasterska”, Roman Maciejewski, Ks. Karol Lewandowski, „Rok kościelny w Pieśniach”. „Towarzyszenie Organowe do pieśni śpiewnika kościelnego ks. Jana Siedleckiego : Śpiewnik Kościelny Katolicki”, „Pieśni adwentowe” (podręcznik dla organistów), „Śpiewnik kościelny Katolicki”. „Pieśni do Najświętszej Maryi Panny, z. I i z. 2” (podręcznik dla organistów).

Książki poklasyfikowane są również według serii: „Malowanki”, „Myśli i Słowa”, „Świadkowie Jehowy”, „Życ Bogiem”, „Rok w pieśni Kościelnej”, „Kultura Ducha”, „Karmelki”, „Formacja zakonna”, „Karmel żywy”, „Klasyka karmelitańska”, „Nowenny”, „Portrety”, „Spotkania ze św. Faustyną Kowalską”, „Śpiewnik Kościelny katolicki”, „W poszukiwaniu pełni”. Seria malowanki jest dochodowa, istnieje duże zapotrzebowanie na tego typu działalność wydawniczą. Są to malowanki „Na Boże Narodzenie”, „Droga Krzyżowa”, „Dziesięć Słów”, „Jan Paweł II”, „Listy do Ciebie”, na którą obok ilustracji do malowania, składają się fragmenty pism „Teresy od Dzieciątka Jezus”, także malowanka „Pamiętnik Elżbieta od Trójcy Świętej”, „Prorok Eliasz”, „Święta Teresa Benedykta od Krzyża”, „Edyta Stein”, „Święty Józef”. Obok ilustracji znajdują się krótkie opisy związane z tematem książeczek. W ten sposób przybliża się najmłodszym czytelnikom najważniejsze święta Roku Kościelnego, postaci świętych Karmelu terezańskiego.

Seria „Karmelki”, określana jest jako „duchowe cukierki o smaku karmelkowym”. Są to kolorowe książeczki, przedstawiające myśli i duchowość postaci Karmelu, mogące być doskonałym prezentem. Wśród nich spotykamy „Uważam siebie za cudzą własność”, „Trzeba się modlić” św. Rafała Kalinowskiego, „Kochać Jezusa” i „Potęga modlitwy” św. Teresy od Dzieciątka Jezus, św. Jana od Krzyża „Iść małą drogą”, „Iść stromą ścieżką”, Książki można wyszukiwać również według autora i tytułu.

Wśród nowenn poleca się: „Nowennę do bł. Elżbiety od Trójcy Świętej”, „Nowennę do Dzieciątka Jezus”, „Nowennę do Matki Bożej Szkaplerznej”, „Nowennę do św. Jana od Krzyża”, „Nowennę do św. Józefa”, „Nowennę do św. Rafała Kalinowskiego”, „Nowennę do św. Teresy od Dzieciątka Jezus”, „Nowennę do św. Teresy od Jezusa”.

Z serii „Kultura Ducha” poleca się m. in. „Przedsionek Tajemnicy Drugiej cnoty”, autorem książki jest Charles Peguy, a także „Przy sercu samotności”. Jest to antologia współczesnej poezji polskich karmelitanek bosych.

Proponuje się również książki na prezent np. „Karmel w Ziemi Świętej”, „Wczoraj i dziś”, „Portrety świętych i błogosławionych Karmelu”. Jest to pięć książeczek, które przedstawiają duchowość i charyzmat świętych i błogosławionych Karmelu. Dodatkowo proponując płytę CD „tuż za progiem” z pieśniami uwielbienia, nagrany przez Karmelitański Ruch Ewangelizacyjno-Modlitewny z Przemysła.

Na stronie internetowej wydawnictwa znajdują się informacje na temat wydawanego dwumiesięcznika „Głos Karmelu”, poświęconego życiu duchowemu. Są to zeskanowane okładki, z krótką notatką o danym numerze i informacje na temat prenumeraty. Strona zawiera również przejście do innych ciekawych stron internetowych np. Radia Niepokalanów, Serwisu Wydawców Katolickich, Chrześcijańskiego Serwisu Mateusz – <http://www.mateusz.pl>, Międzynarodowego Serwisu Ewangelizacyjnego – <http://www.religia.pl>.

Strona Internetowa Wydawnictwa Karmelitów Bosych prezentuje w sposób ciekawy i wielostronny działalność wydawnictwa Karmelitów Bosych w Krakowie, które stara się przedstawić sylwetki, duchowość i historię Karmelu tereziańskiego, poszukując coraz to nowych form, dotarcia z czytelnika.

RENATA DULIAN¹

*BIBLIOTEKI POLSKIE ZA GRANICĄ.
PRZESZŁOŚĆ I WSPÓŁCZESNOŚĆ.*
POD RED. MARII KALCZYŃSKIEJ,
DANUTY SIERADZKIEJ,
KATOWICE: WYDAW. UNIW. ŚLĄSKIEGO, 2007.

Jest to publikacja, której celem jest przekazanie informacji o funkcjonowaniu bibliotek i księgozbiorów za granicą. W tym tomie znajdują się zagadnienia jeszcze mało znane, nie podejmowane w dotychczasowych badaniach naukowych. Tom otwiera artykuł Marii Kocójowej na temat funkcji integracyjnych Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na zachodzie (MABPZ). Obecnie instytucja ta zrzesza około 20 instytucji z 7 krajów, w których znajdują się skupiska Polaków, bardzo zróżnicowane o różnych problemach kulturowych. Początki tej organizacji miały miejsce w latach 1977-1979 w Rapperswilu, tam też odbyła się I Stała Konferencja (1979), ustalono statut tej organizacji. MABPZ posiada stałą siedzibę i konto bankowe w Rapperswilu, co roku zmienia się organizator tej instytucji. Prowadzi przez rok sekretariat, koszt pobytu delegatów pokrywa każda instytucja członkowska. Każda z ruch realizuje własny program, zgodny z założoną misją. Instytucja ta ma na celu integrowanie, oraz poszukiwanie właściwego obszaru dla działalności i zmieniającej się roli oraz znaczenia wychodźstwa polskiego na obczyźnie.

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

O problemie współczesnych bibliotek polonijnych w USA pisze Danuta Sieradzka, Anna Seweryn o funkcjonowaniu polskiej książki za granicą na przykładzie bibliotek Londynu. Ks. Zdzisław Małecki pisze o doświadczeniu duszpasterza Polaków na przykładzie działalności bibliotek parafialnych Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech. Agnieszka Łakomy o dipisowskich wydawnictwach hanowerskich w bibliotece Związku Polaków w Niemczech w Bochum. Małgorzata Warchoń-Schlottman o bibliotekach polskich w Wiedniu od czasów Ossolińskiego po dzień obecny. Eugeniusz S. Kruszewski podejmuje temat materiałów do dziejów polskich bibliotek w Danii (1893-1990). Helena Legowicz pisze o oddziale literatury polskiej biblioteki regionalnej w czeskim Karwinie. Anna Szturc penetruje polskie księgozbiory w biblioteki na Zaolziu. Jadwiga Witek przedstawia wybrane zagadnienia na temat polskiej książki na Węgrzech w latach 2000-2005. Zdzisław Gębołyś pisze na temat Medioteki Instytutu Polskiego w Wilnie. Książka zaopatrzone jest również w bibliografię przedmiotową, dotyczącą bibliotek polskich w Niemczech i polsko-niemieckich kontaktów bibliotekarskich oraz zestawienie internetowych baz danych, bibliotek, instytutów i ośrodków dokumentacji polskiej za granicą.

Niemalą rolę w tworzeniu ośrodków bibliotek polskich na za granicą odgrywają biblioteki parafialne, tworzone przez Polską Misję Katolicką, o czym wspominają autorzy publikacji. Ks. Zdzisław Małecki pisze, że jednym z zadań duszpasterzy polskich w Niemczech, oprócz pielęgnowania życia religijnego wśród wychodźców było zachowanie języka i mowy ojczystej, zwłaszcza po II wojnie światowej wśród młodzieży uczęszczającej do niemieckich szkół i obracających się w środowiskach swoich kolegów. Zetknięcie się z polską książką, przyczyniało się do dobrego opanowania danego języka. Książkę taką trzeba było podsunąć Polakom. Księża zaczęli organizować polskie szkoły parafialne i zakładać biblioteczki przy Polskiej Misji Katolickiej. Problem ten też jest aktualny dzisiaj, kiedy młodzi ludzie emigrują w poszukiwaniu pracy. Ważne jest aby mieli nie skrzepowany dostęp do polskiej książki i prasy, aby korzystając z tych mediów nie zapomnieli swojego języka. Mogą to zrobić korzystając z bibliotek polskich przy Polskiej Misji Katolickiej, gdzie gromadzą się Polacy na nabożeństwach.

JOLANTA SZULC¹

KSIEGOZBIÓR I ZAINTERESOWANIA BIBLIOFILSKIE KSIĘDZA JANA NEPOMUCENA ALOJZEGO FICKA²

„Po zgonie ś.p. księdza Kanonika Fiecka, odezwało się to powszechne życzenie, aby ktoś publiczności podał przynajmniej niektóre wiadomości o tym pobożnym kapłanie, którego imię i sława jeszcze dziś daleko słynie, którego bliżsi z osoby znali, dalsi widzieć i poznać życzyli” – tymi słowami przedmowy rozpoczyna swoje dzieło ks. Karol Pressfreund, Dziekan i Proboszcz w Biskupicach (1851-1875), autor „Życiorysu ś.p. Księdza Jana Alojzego Fiecka, Kanonika Honorowego, Officyała Biskupiego, Dziekana i Proboszcza Piekarskiego tudzież Kawalera Orderu Orła Czerwonego.”³ Ks. Jan Alojzy Nepomucen Ficek cieszy się zasłużoną sławą po dzień dzisiejszy. Jego osoba i społeczno-religijna działalność były tematem licznych opracowań.

KS. JAN ALOJZY NEPOMUCEN FICEK – „EXIMIUS SACERDOS”

Jan Alojzy Nepomucen Ficek urodził się 9 maja 1790 r. w Wielkim Dobrzeniu na Opolszczyźnie w rodzinie rolników. W 1808 r.

¹ Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego.

² W literaturze występują trzy pisownie nazwiska. Pater, M. (1996). Ficek (Fiecek, Fietzek) Nepomucen, Jan Alojzy. [W:] Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku. Katowice, s. 99-102.

³ Pressfreund, K. (1864). Życiorys ś.p. Księdza Jana Alojzego Fiecka, Kanonika Honorowego, Officyała Biskupiego, Dziekana i Proboszcza Piekarskiego tudzież Kawalera Orderu Orła Czerwonego. Czcionkami B. Wyleżoła i Sp. w Bytomiu.

rozpoczął studia w seminarium nauczycielskim w Głogówku, a w 1814 r. wstąpił do alumnatu we Wrocławiu. Po ukończeniu studiów teologicznych na Uniwersytecie Wrocławskim i Krakowskim, 19 lipca 1817 r. otrzymał z rąk bpa Jana Pawła Woronicza święcenia kapłańskie.⁴

Posługę kapłańską rozpoczął jako wikariusz w Czeladzi pod Siemianowicami (1817-1820). W 1820 r. przeszedł na własne życzenie z diecezji krakowskiej do wrocławskiej. W l. 1820-1826 pełnił funkcję wikariusza w parafii w Ziemęcicach. W 1826 r. został administratorem, a następnie proboszczem w Parafii im. Najświętszej Maryi Panny i św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich.

Działalność ks. J.A.N. Ficka w Piekarach Śląskich⁵ przebiegała na wielu płaszczyznach. W licznych publikacjach⁶ wymienia się następujące obszary działalności proboszcza piekarskiej parafii:

1. **Budowa nowego kamiennego kościoła.** Ze względu na licznych pielgrzymów przybywających do niewielkiego drewnianego kościoła w Piekarach ks. J.A.N. Ficek powziął zamiar wzniesienia murowanej świątyni. Odwołując się do ofiarności miejscowej ludności rozprowadził tzw. akcje piekarskie, „których kupno miało charakter dobrowolny, a zapłatą za nie – Msze święte wotywno do końca świata.”⁷ W l. 1842-1848 budowano świątynię. Jej konsekracja odbyła się 22 sierpnia 1949 r. z udziałem ks. kard. Melchiora Diepenbrocka.⁸ Ks. J.A.N. Ficek był także pomysłodawcą budowy kalwarii piekarskiej, której konsekracja miała miejsce 21 czerwca 1896 r. pod przewodnictwem kard. Georga Koppa z Wrocławia.

2. **Praca duszpasterska.** Nie mniejszą gorliwość okazywał ks. J.A.N. Ficek jako katecheta i kaznodzieja. Jak pisze ks. Karol

⁴ Maleczyński, K. (1948). Ficek Jan Nepomucen Alojzy (1790-1862). [W:] Polski Słownik Biograficzny. Kraków, t. 6, s. 429-431.

⁵ W XVIII i XIX wieku oficjalna nazwa Deutch Piekary, zaś od 1947 r. Piekary Śląskie. Wycisło, J. (1989). Jan Ficek. Katowice, s. 10.

⁶ Por. Materiały do bibliografii.

⁷ Pater, M. (1996), s. 100. Obecnie Msze święte za ofiarodawców odprawiane są w piekarskim sanktuarium w każdą sobotę o godz. 6.30.

⁸ Postać wrocławskiego kardynała, który konsekrował piekarską świątynię przedstawiona jest jako jedna z czterech osób na obrazie „Hołd Trzech Króli” z 1849 roku, który znajduje się w kościele piekarskim.

Pressfreund: „działkom podawał mleko, dorosłym silniejszą strawę nauki zbawienną. Daleko i szeroko znany był z walnych kazań swoich, bo nie tylko w swoim kościele miewał co Święto i Niedziela ranne homilije i kazania na sumie i kazania o męce Pańskiej w poście, ale z wielu innych ambon i ołtarzów brzmiały słowa jego na Odpustach i przy różnych okazjach smutnych i wesołych. [...] Równie niezmordowanym był w słuchaniu spowiedzi.”⁹

Działalność społeczna. Szereg przykładów dobroczynności ks. J.A.N. Ficka opisuje ks. Karol Pressfreund w biografii piekarskiego proboszcza. W 1830 r. – kiedy na Śląsku wybuchła epidemia cholery, oraz w 1848 r. – w czasie epidemii tyfusu, ks. J.A.N. Ficek organizował pomoc dla potrzebujących. Zajmował się dystrybucją zebranej przez siebie żywności i odzieży, wyszukiwał rodziny zastępcze dla sierot, podejmował usługi przy chorych.

Sprawa małżeństw mieszanych. W sporze, który objął Rzym i władze pruskie, ks. J.A.N. Ficek wraz z duchownymi dekanatu bytomskiego opowiedział się przeciwko małżeństwom katolików z protestantami. 23 kwietnia 1838 r. wystosowano protest do biskupa wrocławskiego Leopolda hr. Sedlnitzky’ego, który wysłano w październiku tego roku.

Propagowanie ruchu trzeźwości. 2 lutego 1844 r. ks. J.A.N. Ficek wygłosił specjalne kazanie poświęcone walce ze społeczną klęską pijaństwa. W 1846 r. związek abstynentów liczył przeszło 200.000 członków. W 1851 r. papież Pius IX zatwierdził statut stowarzyszenia abstynentów i podniósł go do rangi bractwa kościelnego. Podjęta w Piekarach walka z pijaństwem rozszerzyła się na cały Śląsk, a następnie objęła Galicję, Morawy i Węgry.

Misje ludowe. Wyrazem troski o dobro duchowe i poziom moralny wiernych były misje, których organizatorem był ks. J.A.N. Ficek. W 1850 r. ks. Karol Antoniewicz, jezuita, rozpoczął głoszenie misji na Górnym Śląsku od kościoła w Piekarach.

3. Działalność wydawnicza i bibliofilska. Ks. J.A.N. Ficek podkreślał związek między świadomością religijną a narodową: „Tak długo silnej wiary katolickiej między ludem górnośląskim, jak

⁹ Pressfreund, K. (1864), s. 24.

długo języka ojczystego.”¹⁰ W ujednoliconym śpiewie kościelnym upatrywał siłę integracyjną mieszkańców Śląska.

Udostępnienie biblioteki. Ks. J.A.N. Ficek gromadził książki i czasopisma w prywatnej bibliotece. Część z nich przekazywał bibliotece parafialnej, którą udostępnił wraz z czytelnią w 1840 r. Dzięki niej wierni mogli poznać najświetniejsze dzieła literatury polskiej.

Założenie drukarni. W 1847 r. ks. J.A.N. Ficek udzielając Teodorowi Heneczkowi dyskretnej pomocy doprowadził do założenia drukarni wraz z introligatornią. Wydawał przedruki dzieł mających duży wpływ na postawy religijne i społeczne Górnolężaków. Należały do nich:

- 1) „Żywoty świętych” ks. Piotra Skargi (Wiedeń 1842);
- 2) „Dostateczny śpiewnik kościelny i domowy” Karola Piekoszewskiego (Niemieckie Piekary 1849);
- 3) „Matka świętych Polska” ks. Floriana Jaroszewicza (Niemieckie Piekary 1850).

W l. 1848-1850 wydawano w Piekarach „Tygodnik Katolicki” – pismo Towarzystwa Maryańskiego w Piekarach, redagowane przez ks. J.A.N. Ficka, księży jezuitów oraz Teodora Heneczka.

Ks. J.A.N. Ficek zmarł 18 lutego 1862 r. w Piekarach i został pochowany przed ołtarzem wybudowanego przez siebie kościoła. W uroczystościach pogrzebowych wzięło udział 100 księży z diecezji wrocławskiej, krakowskiej i poznańskiej oraz liczni wierni. Na pamiątkowej tablicy nagrobnej w prezbiterium kościoła umieszczono napis: „eximius sacerdos”.

ZAINTERESOWANIA BIBLIOFILSKIE KS. J.A.N. FICKA

O zamiłowaniu do książek ks. J.A.N. Ficka wspomina jego biograf – ks. Karol Pressfreund w słowach: „Ile czas pozwalał, trudnił się czytaniem książek, na które wydatków nie szczędził; przeszło 3000. książek po nim pozostało.”¹¹ Innym razem dodaje: „Własnym nakładem kazał drukować różne książeczki brackie i różne książki

¹⁰ Kudera, J. (1920). Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych. Mikołów, s. 19. Cyt. za Wycisło, J. (1989), s. 9.

¹¹ Pressfreund, K. (1864), s. 26.

do nabożeństwa i za jego staraniem Żywoty Świętych Pańskich ks. Skargi na nowo w Wiedniu drukowane zostały.”¹²

W archiwum parafialnym kościoła NMP w Bytomiu znajdują się wykazy dzieł wypożyczanych z jego biblioteki, rejestrujące liczne tytuły polskie: „Złotniki czyli złota dolina”, „Zwierciadło sumienia”, „Święty sakrament pokuty”, „Powinności chrześcijańskie”, „Jubileusz pięćdziesięcioletni biskupi” oraz „Pielgrzym czyli nauki wiejskie.”¹³

Ks. J.A.N. Ficek prenumerował także czasopisma „Przyjaciel Ludu” z Leszna (nr 5-15) i „Przegląd Poznański” (1850-1853). Prowadził kolportaż książek wydawnictwa piekarskiego.

Ks. J.A.N. Fickowi przypisuje się autorstwo trzech książeczek, które ukazały się w Piekarach w 1849 roku: „Miesiąc Maryi”, „Książeczka jubileuszowa” oraz „Wiadomości krótkie o kościele i obrazie cudownym Najświętszej Maryi Panny w Niemieckich Piekarach”. Ponadto autorstwo artykułów niesygnowanych nazwiskiem i ogłaszanych w czasopismach: „Tygodnik Katolicki” (R. 1 : 1848 – R. 3 : 1850) oraz „Poradnik Górnos Śląski” (R. 1 : 1851 – R. 4 : 1854).

Zachował się także przekaz świadczący o tym, że ks. J.A.N. Ficek pisał pamiętniki, które się nie zachowały. Można przypuszczać, że spalił je sam, lub uczynił to jego następca ks. Bernard Purkop – proboszcz piekarskiej parafii w l. 1862-1882, w obawie przed rewizjami po powstaniu styczniowym.

Zachowały się natomiast listy, których adresatami byli: ks. Tomasz Brzeska, ks. Hieronim Kajsiewicz, Józefina Karska, ks. Jan Koźmian, Edward Łubieński, ks. Piotr Semenenko, oraz bliżej nieznanymi malarz Dworaczyński.¹⁴ Listy są świadectwem szerokich kontaktów towarzyskich ich autora. Z ich treści dowiadujemy się, że dzięki tym kontaktom do Piekar docierała najnowsza prasa kościelna i książki teologiczne.

Do czasów współczesnych przetrwał spis zawartości biblioteki piekarskiej z końca lat 60. XIX wieku. W bibliotece parafialnej po

¹² Pressfreund, K. (1864), s. 35.

¹³ Wykaz datowany 20 września 1847, udostępniony w Muzeum Historii Miasta Katowic. Cyt. za: Tokarska, A. (1997). Biblioteki polskie na Górnym Śląsku w XIX wieku. Katowice, s. 42.

¹⁴ Por. Myszor, J. (1986/87). Listy ks. Alojzego Ficka z lat 1850-1861. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* t. 19/20 (1986/87), s. 269-299.

ks. J.A.N. Ficku pozostało 124 pozycji w języku polskim i 122 pozycji w języku łacińskim i niemieckim.¹⁵

Książki należące do ks. J.A.N. Ficka pochodziły z oficyn Częstochowy, Kalisza, Krakowa, Nysy, Warszawy, a także z Ratyzbony i Dreżna.

Z czasem zgromadzony księgozbiór uległ rozproszeniu. Część księgozbioru została zniszczona przez żandarmów podczas licznych rewizji. Część swoich książek ks. J.A.N. Ficek przekazał krakowskiemu jezuitom, część przeznaczył dla biblioteki parafialnej, a pozostałe polecił odłożyć dla potrzeb zbiorów przyszłego Muzeum Górnośląskiego.¹⁶

KSIEGOZBIÓR KS. J.A.N. FICKA

Obecnie w Parafii im. NMP i św. Bartłomieja przechowywany jest księgozbiór liczący 2.273 woluminy. Książki są uporządkowane według sygnatur, którym odpowiada katalog kartkowy. Opis katalogowy składa się z tytułu, roku wydania i sygnatury.

Analiza katalogu kartkowego według dat wydania dzieł pozwala stwierdzić, że księgozbiór tworzą:

1 wol. datowany na rok 1466,

5 wol. z XVI w.,

58 wol. z XVII w.,

506 wol. z XVIII w.,

1.248 wol. z XIX w.

oraz 155 wol. datowanych na wiek XX.

Są to dane szacunkowe, ponieważ 300 kart katalogowych nie zawiera daty wydania dzieła.

Sygnatury 1-10 odpowiadają następującym tytułom:

Sygn. 1: La Sainte Bible, qui contient le vieux et le nouveau testament / revûe [...] par David Martin. Nouvelle éd. par Pierre Riques. Basle : Im-Hof, 1772

¹⁵ Archiwum Parafii im. NMP i św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich., Akta: Biblioteka, bez sygn. Cyt. za: Myszor, J. (1986/87), s. 271.

¹⁶ Por. Rott, D. (1992). Bibliofil – edytor – miłośnik Skargi. Literackie fascynacje księdza Jana Ficka. [W:] Książka polska na Śląsku w II poł. XIX w. Zarys problematyki. Katowice, s. 189-195.

Sygn. 2: Thomas a Kempis: Dell'imitazione di GesuCristo di Tommaso de Kempis : libri IV ; novissimamente tradotti nell'Italiana Favella [...]. Villafranca : 1752

Sygn. 3: Deutsch-Russisches und Russisch-Deutsches Wörterbuch / von Johann Heym, Russisch-Kaiserlichem Collegien-Assessor, Professor und Universitätsbibliothekar der Kaiserlichen Moskowschen Universität. Part 2: Vollständiges russisch-deutsches Wörterbuch, nach dem grossen Wörterbuche der Russischen Akademie bearbeitet. Riga : Hartmann, 1801

Sygn. 4: Grammaire pratique welche die Anwendung der französischen Sprachlehre in Exempeln zeigt. Dritte vermehrte auslage. Halle 1761

Sygn. 5: Sainte-Foix D'Arcq, Philippe Auguste de: Histoire Générale Des Guerres : Divisée En Trois Epoques [...] ; Avec Une Dissertation sur chaque Peuple, concernant son origine, la situation du pays qu'il habite, la forme de son gouvernement, sa religion [...]. Paris : L'Imprimerie Royale, 1758

Sygn. 6: Diario mariano : opera diretta a promuovere ne' cristiani una vera divozione alla gran madre di Dio. 2.ed. Vol. 5. Urbino : co' tipi della V.C. del SS. Sacramento per Giuseppe Rondini, 1848

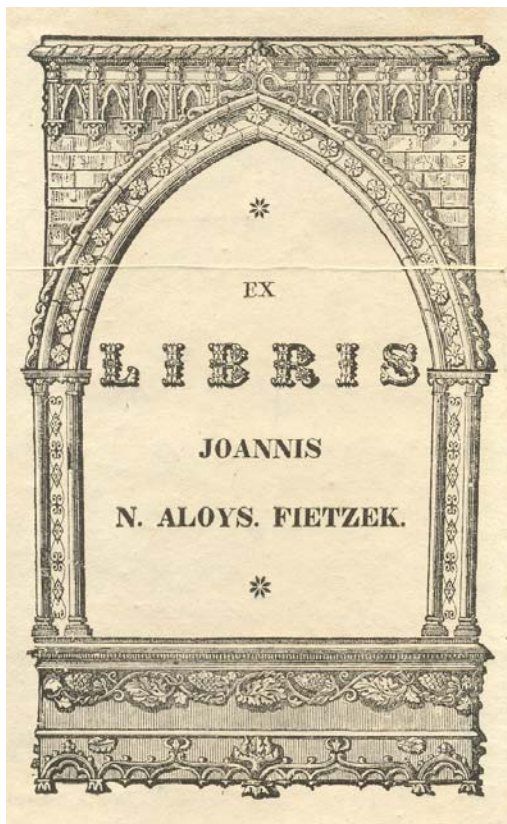
Sygn. 7: Diario mariano : opera diretta a promuovere ne' cristiani una vera divozione alla gran madre di Dio. 2.ed. Vol. 7. Urbino : co' tipi della V.C. del SS. Sacramento per Giuseppe Rondini, 1848

Sygn. 8: Diario mariano : opera diretta a promuovere ne' cristiani una vera divozione alla gran madre di Dio. 2.ed. Vol. 11. Urbino : co' tipi della V.C. del SS. Sacramento per Giuseppe Rondini, 1848

Sygn. 9: Diario mariano : opera diretta a promuovere ne' cristiani una vera divozione alla gran madre di Dio. 2.ed. Vol. 9. Urbino : co' tipi della V.C. del SS. Sacramento per Giuseppe Rondini, 1848

Sygn. 10: Ketelaar, Joh. Fred: Nieuw geöpend kabinet van hoog- en nederduytsche koopmans en andere brieven [...] = Neuer-öffnetes Cabinet von hoch - und nieder-teutsche Kauffmanns und andere Briefe [...]. Amsterdam : Olofsen, 1737

Niektóre woluminy posiadają znak własnościowy z napisem „Ex libris Joannis N. Aloys. Fietzek”, który przedstawiono poniżej.

Rys. 1. Ekslibris ks. J.A.N. Ficka naklejony na odwrocie przedniej strony okładki książki: *La Journée du Chrétien, Sanctifiée par La Priere et La Méditation. Nouvelle Édition Augmentée. A Varsovie: Chez Les PP. Missionnaires a S. Croix, 1831 (sygn. 14)*

TEMATYKA BADAWCZA

Wstępna analiza księgozbioru określanego jako „księgozbiór księdza Ficka”, który jest przechowywany w Parafii im. NMP i św.

Bartłomieja w Piekarach Śląskich upoważnia do sformułowania następujących problemów badawczych:

1. Sporządzenie katalogu pełnych opisów bibliograficznych w wersji komputerowej i/lub kartkowej.
2. Ustalenie proveniencji zgromadzonych woluminów.
3. Omówienie indywidualnych cech egzemplarzy (znaków własnościowych, zapisków rękopiśmiennych, opraw).
4. Wyodrębnienie woluminów oznaczonych ekslibrisem ks. J.A.N. Ficka.
5. Analiza tematyczna księgozbioru.

Wymienione wyżej zadania nie wyczerpują możliwości badawczych księgozbioru zgromadzonego w XIX w. przez ks. J.A.N. Ficka. Trudno przewidzieć, jakie zagadnienia będą stanowiły zakres dalszej analizy. Zgromadzony księgozbiór pozostaje świadectwem działalności Kapłana, którego określono mianem „*eximius sacerdos*” i o którym napisano, że „miałby wszystkie dane ku temu, by rozpocząć jego proces beatyfikacyjny.”¹⁷

MATERIAŁY DO BIBLIOGRAFII:

1. Bonczyk, N. (1938). Góra Chełmska. Katowice.
2. Czerniejewski, S. (1890). Historia Bytomia, Piekar i okolicy oraz opis cudownego obrazu i kościoła w Piekarach. Bytom.
3. Drobný, S. (1996). Książd Alojzy Jan Fiecek. Reprint artykułów z czasopisma „Skarb Rodzinny” 1920-1922. Katowice.
4. Fiecek, J. (1849): Wiadomości krótkie o kościele i obrazie cudownym Najświętszej Maryi Panny w Niemieckich Piekarach. Niemieckie Piekary.
5. Gacek, D.; Pietrucha, D. (2007). Piekary Śląskie i okolice : przewodnik historyczno-krajoznawczy. Piekary Śląskie.
6. German, F. (1981). Fiecek Alojzy. [W:] Śląski słownik biograficzny, t. 3. Katowice, s. 94-97
7. Ks. Jan A. Fiecek i Piekary Śląskie w XIX wieku : działalność religijno-społeczna księdza Jana A. Ficka i rola Piekar jako centrum

¹⁷ Rak, R. (1962). Ks. Jan Alojzy Fiecek, wielki duszpasterz XIX wieku (1790-1862) : (w setną rocznicę śmierci). „Homo Dei” z. 3, s. 198-205.

katolicyzmu społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku (1992). Red. J. Wycisło. Katowice.

8. Kowalska, A. (1983). Rola szkoły, Kościoła i instytucji wydawniczych w dziejach języka polskiego na Górnym Śląsku. [W:] *Studia z dziejów języka polskiego na Górnym Śląsku w okresie pruskim*. Katowice.

9. Kudera, J. (1912). *Dziennikarstwo polskie na Śląsku. Zarys historyczny*. Bytom.

10. Kudera, J. (1920). *Obrazy Ślązaków wspomnienia godnych*. Mikołów.

11. Małczyński, K. (1948). Ficek Jan Nepomucen Alojzy (1790-1862). [W:] *Polski słownik biograficzny*, t. 6. Kraków, s. 429-431.

12. Mandziuk, J. (1981). Ficek Jan Nepomucen Alojzy. [W:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1. Warszawa, s. 467-468.

13. Marek, F.A. (1972). *Najdawniejsze czasopisma polskie na Śląsku*. Wrocław; Opole.

14. Masarczyk, A. (1982). Poglądy na Kościół występujące na Śląsku na podstawie „Zwiastuna Górnos Śląskiego” (1868-1872). „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” t. 15, s. 91-101.

15. Myszor, J. (1991). *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1844-1914*. Katowice.

16. Myszor, J. (2000). *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w XIX i na początku XX w. Stan badań za lata 1982-1999*. „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” t. 33, s. 347-355.

17. Myszor, J. (1986/87). Listy ks. Alojzego Ficka z lat 1850-1861. „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” t. 19/20, s. 269-299.

18. Myszor, J. (1981). *Ruch trzeźwości na Górnym Śląsku w latach 1844-1914*. „*Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*” t. 14, s. 219-237.

19. Ogrodziński, W. (1965). *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice.

20. Pater, M. (1996). Ficek (Fiecek, Fietzek) Jan Alojzy Nepomucen. [W:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*. Katowice, s. 99-102.

21. Pater, P. (1967). *Katolicki ruch polityczny na Śląsku w latach 1848-1871*. Wrocław.

22. Pawlik, J. (1988). *Piekary Śląskie*. Warszawa.

23. Pawlik, J. [19-]. Piekary w życiu religijnym Śląska. [Maszynopis].
24. Pawlik, J. (1985). Przewodnik piekarski. Katowice.
25. Pawlik, J. (1988). Społeczne oddziaływanie sanktuarium w Piekarach w XIX wieku. [W:] Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku. Lublin.
26. Piekary Śląskie, Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej : przewodnik (2000). Tekst J. Pawlik ; konsultacja merytoryczna W. Nieszporek. Wrocław.
27. Pressfreund, K. (1864). Życiorys śp. księdza Jana Alojzego Fiecka, Kanonika Honorowego, Officyała Biskupiego, Dziekana i Proboszcza Piekarskiego, tudzież Kawalera Orderu Orła Czerwonego. Niemieckie Piekary.
28. Prus, K. (1914). O walce z pijaństwem na Górnym Śląsku za czasów ks. Ficka (w roku 1844). Zarys historyczny. Bytom.
29. Prus, K. (1925). Piekary „Lipskiem Górnśląskim”. [W:] Piekary. Pamiątka koronacji cudownego obrazu Matki Boskiej Piekarskiej, która odbyła się 15 sierpnia 1925 roku. Piekary.
30. Przywecka-Samecka, M.; Reiter, J. (1960). Bibliografia polskich czasopism śląskich (do 1939 r.). Wrocław [na powielaczu].
31. Rak, R. (1962). Ks. Jan Alojzy Ficek – wielki duszpasterz XIX wieku. „Homo Dei” z. 3, s. 198-205.
32. Rak, R. (1984). Znaczenie sanktuarium w Piekarach dla religijno-społecznej integracji ludu górnośląskiego. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” t. 17, s. 101-107.
33. Rott, D. (1992). Bibliofil – edytor – miłośnik Skargi. Literackie fascynacje księdza Jana Ficka. [W:] Książka polska na Śląsku w II poł. XIX w. Zarys problematyki. Katowice, s. 189-195.
34. Rott, K. i D. (1992). Z Czeladzi do Piekar. Duszpasterska droga księdza Ficka. „Ekspres. Magazyn Zagłębiowski” nr 5, s. 11-12.
35. Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich : [homepage]. Tryb dostępu: <http://www.piekary.bazylika.katowice.opoka.org.pl/> [odczyt: 15.07.2008].
36. Saratowicz-Stolarzewiczowa, J. (1985). Teodor Haneczek, górnośląski drukarz, redaktor-wydawca. Katowice.
37. Tokarska, A. (1997). Biblioteki polskie na Górnym Śląsku w XIX wieku. Katowice.

38. Wianek ku czci Najświętszej Maryi Panny z różnych nabożeństw uwity (1869). Wydał W. Lange. Wyd. 7. Niemieckie Piekary.
39. Wuwer, A. (2003). Zasady ładu społecznego według „Tygodnika Katolickiego” (Piekary Śląskie 1845-1850). „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” t. 31, z. 1, s. 180-195.
40. Wycisło, J. (1999). Dobrodziejstwa matki Bożej Piekarskiej w tradycji górnośląskiej. Katowice.
41. Wycisło, J. (1989). Jan Ficek. Katowice.
42. Wycisło, J. (1989). Katolicka i polska działalność społeczna na Górnym Śląsku w XIX wieku. Skoczów; Pszczyna.
43. Wycisło J. (1992). Ks. Jan Alojzy Ficek : zarys działalności religijno-społecznej. Katowice.
44. Wycisło, J. (1991). Sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich. T. 1: Formowanie się głównego ośrodka życia religijno-społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku. Katowice.
45. Wycisło, J. (1997). W kręgu sanktuarium maryjnego w Piekarach Śląskich. Katowice.
46. Wycisło, J. (1991). Wydawnictwa piekarskie w XIX wieku. [W:] Z tej ziemi. Śląski kalendarz katolicki na rok 1992. Katowice, s. 212-217.
47. Żydek, K. (1972). Od Pecare do Piekar Śląskich. Opowieść o dziejach Piekar Śląskich. Piekary Śląskie.

TOMASZ DULĘBA¹

PRZESŁANIE DO PRZYJACIELA
WIELCE SZANOWNEMU I DROGIEMU
O. LEONOWI – STEFANOWI KNABITOWI – OSB
NA PAMIĘĆ LAT PRZYJAŹNI
I WSPÓLNYCH ROZMÓW

Wątek TWEGO życia zapisał ten czas dla historii wobec nas wszystkich tutaj, –

Bieg życia naszego postawił CIEBIE wobec wymiarem zadań jakie zlecił sam BOG, –

Spoiwem łączności była Modlitwa i Praca jako ewangeliczny wątek wpływających dni, –

Prowadziłeś z Bogiem dialog modlitwy kontemplacyjnej i wyśpiewywałeś chorału melodie, –

Praca stawiała Ciebie wobec ewangelizujących wątków życia postawionych chwil, –

To wszystko dojrzało w apostołskiej posłudze codziennych przeżywanych dni, –

Liturgiczna Modlitwa Dnia stawała się źródłem żywej i męskiej wiary, –

Myśl Twoja porywała zmieniając się w kontemplacji dorodne ziarno zasiewu, –

Każdy Twój homiletyczny głos odbijał się echem wewnątrz serc i umysłów naszych, –

¹ Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Instytut Informatyki – Kraków.

Prowadziłeś nas jak Dobry Pasterz wśród życia trudnych i odpowiedzialnych dni, –
Wskazywałeś na moc i nieśmiertelność kim jest dla nas święty i niepojęty Bóg, –
Poprzez Bogurodnicę – Matkę Boga uczyłeś kochać wszystkich napotkanych ludzi, –
Wzór postaci świętego Benedykta uczył poprzez Ciebie jak zaprawiać się do trudu życia, –
Poprzez korespondencje JANEM PAWŁEM II i nami wymieniałeś myśli i cenne uwagi, –
Te poszczególne wątki życia przemyślane dojrzewają w postaci stron Twoich kart, –
Każda stronica zapisana staje nauczycielką wobec życia jakie stawia codzienność dni, –
Dlatego warto sięgnąć po te stroniczki jakie utrwalił dla nas i przyszytych druk, –
Cisza klasztornej celi, czy obecność wśród dostarczała Tobie wątków jaki utrwalałeś, –
To wszystko uczyło nas, aby zapanował nas święty i boży na polskiej ziemi ład, –
W tynieckim Opactwie pozostaniesz jako współbrat tej zakonnej wspólnoty, –
Na ojczystej ziemi jako ten co poprzez książkę nauczał i wychowywał do jasnych spraw, –
Tutaj na ten skalisty wiślany brzeg tyniecki przywędrowałeś z siedleckiej dalekiej ziemi, –
Tam Twoja rodzona Mateczka uczyła Ciebie czym w życiu jest BÓG i OJCZYŻNA, –
HONORU uczył Ciebie Tato, co w Cytadeli warszawskiej jako obecny bohater był, –
Poprzez łaskę Boga otrzymałeś szalone powołanie zakonne mnisie jak historii wiatr, –
Dla wątku Ojczyzny stałeś się wiernym Synem i Kapłanem wobec Kościoła, –
Ceniłeś przyjaźń i wierność wobec napotkanych przez siebie ludzi na drodze posługi, –
Uczyłeś ich wierności wobec Krzyża i Ewangelii jaką wskazywał Kościół tysiąclecia, –

Stawiałeś na Marie jak uczył Kardynał Tysiąclecia – Stefan Wyszyński,–

...Jestem ...Pamiętam ...Czuwam ... rodziła myśl dla wszelkich myśli ewangelicznych,–

Jedne niosły się echem słów wśród wielu świątyń jako nauki rekolekcyjne,–

Drugie dojrzały jako wątki pisarstwa Twego na stronicach zapisanych kart,–

W tym wszystkim widząc i wskazując czym moc nauki społecznej Kościoła i Narodu,–

Akcentując bardzo silnie i konsekwentnie ...Wierność Kościołowi i Ewangelii,–

To fundament budowanego gmachu Kościoła i Narodu jaki musi silny wobec czasu chwil,–

Tym tkwi głęboki skarb jaką jest kultura składająca się z przeszłości i terażniejszości,–

Tym dziedzictwo i bogactwo kultury benedyktyńskiej wobec przyszłości w jakiej tkwisz, –

Niech ta skromna karta będzie łącznością przyjaźni nie tylko w modlitwie,–

Niech błogosławi Tobie wspólny benedyktyński nasz zew ... Modlitwa i Praca...,–

Niech miłosierdzie boże ... Jezu ufam Tobie ... niesie łaski wszelkiego zdrowia,–

Na obliczu Twoim niech zawsze będzie radosny promień bożego słońca,–

Uprawiaj ewangelicznie – benedyktyńską ziemię ziarnem słowa drukowanego,–

Niech rodzą się łaski bożej myśli i bożego działania tam , gdzie jesteście wśród nas,–

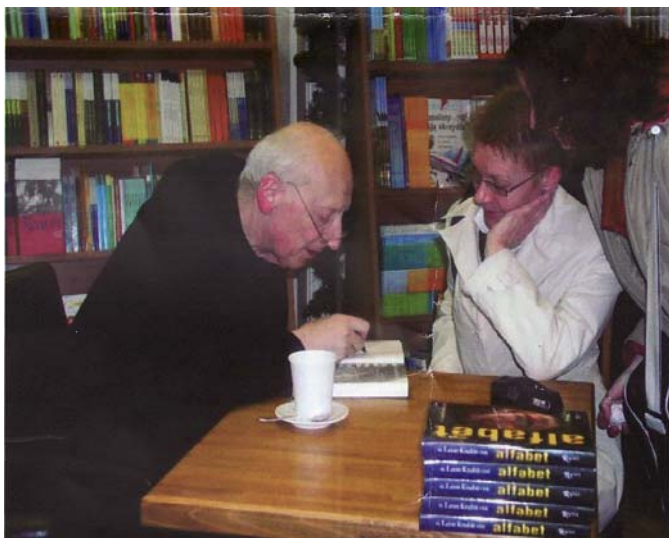
Poprzez słowo drukowane i pisane zasiewaj ziarno świętości i miłości w Boga,–

Niech nadal dobry BÓG i św. BENEDYKT błogosławi Tobie jak do tej pory życia,–

A ja im w skromności i pokorze dziękuję za lata wspólnej przyjaźni i jubileusz ten,–

Niech Modlitwa i Praca nadal ubogaca Lud Boży – czytelnicy szeroki krąg,–

Słowo drukowane kart niech będzie pokrzepieniem i iskrą ewangeliczną ludzkich serc, –
Co poprzez piarstwo Twoje będzie ...Drogą...Prawdą ...Życiem wskazując nam, –
Kim jest święty i niepojęty w naszych umysłach mądry i dobrotliwy dla nas Bóg, –
A Ty Ojciec LEONIE jako pisarz pozostań z nami wśród książkowych kart, –
Niech przeszłość sięga jaki w nich cenny dla rozumu i serca wnosisz skarb, –
Tym wypełniasz swoje ewangeliczne powołanie i budzisz pragnienie czytania, –
A każdy sobie jako refleksje odpowie w samotności czym jest Bóg, –
A ja poprzez lata przyjaźni z Tobą i przeglądając stronicę książek kart, –
Odpowiem za szelestem kart ...PAN MÓJ i BÓG MÓJ...

Kraków –Tyniec / czerwiec 2008 r. Na prawach rękopisu – TD
Napisane z okazji X-lecia piarstwa zorganizowanego przez
Klub Inteligencji Katolickiej i Instytut Wydawniczy Znak w Krakowie.

TOMASZ DULĘBA¹

ZAMYŚLENIE
PAMIĘCI PANI ANNY JAWORSKIEJ²
KUSTOSZA DYPLOMOWANEGO SŁUŻBY BIBLIO-
TECZNEJ M. KRAKOWA
ORAZ ZASŁUŻONEGO DZIAŁACZA STOWARZYSZE-
NIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH³

Jesienny wiatr niesie złote liście ze starych drzew cmentarnych tutaj,
To złote krople łez jakie spadają na pamięć Twoją jako więź przy-
jaźni zawsze,–

Długie Twoje życie zapisało stronice księgi Twego ziemskiego mię-
dzy nami żywota,–

Anioł – boski bibliotekarz przyj mię ją jako dar do bibliotecznej
niebieskiej skarbnicy,–

Bogactwo wątków żywota, będzie nam przypominało Twą postać
wśród nas i dla nas,

Poszczególne wątki przelatały Twoje życie miłością i odpowiedzial-
nością wobec pracy,–

Treść zadań czerpałaś codziennych zadań jakie stawiał powołania
umiłowania życia los,–

Wartość widziałas nie przemijającej formie zapisu myśli ludzkiej
jakim jest dokument,–

¹ Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Instytut Informatyki – Kraków.

² Zmarła dnia 13 września 2007 r. Pochowana na Cmentarzu Komunalnym na Kra-
ków – Batowice.

³ Egzemplarz na prawach rękopisu autora – Igż. T D

Umiejscowiłaś osobę i czyn w fakcie, by tworzył chronologię dzie-
jów ludzkości,–
To wszystko czytałaś i czytać z pożytkiem dla dobra intelektu ludz-
kiego uczyłaś,–
Wskazywałaś i integrowałaś nas przyjaźni zawodowej przyjacielski
krąg,–
Pokazywałaś i pouczałaś, że poprzez słowo drukowane przemawia
wielka siły moc,–
Ukazywałaś, że każdy dokument promieniuje nauki niezgłębioną
siłą,–
Wybór tego zawodu stał się iskrą co zapalał światło, aby wskazywać
dobroć i jasność chwil,–
Każdy twórca książki był dla Ciebie nauczycielem czytelnicznych
szerokich ludu mas,–
Przemawiała przez Twój warsztat pokora i zaduma nad każdym pra-
cowitym dniem,–
A poprzez bogaty warsztat instrukcyjno — metodyczny wskazywa-
łaś druku moc,–
Realizowałaś świętą zasadę zawodu naszego ...Do pojęcia Ojczyzny
należy Książka ... ,–
Myśl zawodowa i twórcza docierała tam gdzie potrzebna była rada i
pouczenie nas,–
Myśl ukryta w słowie drukowanym przemieniała się poprzez naukę i
ludzki czyn,–
Myśl ludzka, którą budowałaś nowe wątki zawodowe dla przyszłości
zawodu,–
Pozostanie wątek pamięci po Tobie wspólnych z nami bliskich zaw-
sze chwil,–
Pisząc dzieje Twojego życia można ,by je zamienić biblioteczny
tom,–
Nam pozostanie po Tobie pamięć i cmentarne razem deszczem lży,–
A Ty pozostań nadal z nami już tylko jako Biblioteczny Anioł,–
Pamiętać, będziemy że tworzyliśmy wspólny biblioteczny życia
trud,–
A na kartach ksiąg odczytać czym jest śmierć jako ziemski życia
kres.

Kraków dnia 18 września 2007 r. – dzień pogrzebu

ELŻBIETA SŁOŃ¹

NASZA PANI ZOFIA

Miałam zamiar napisać porządny artykuł do porządnego czasopisma. Chciałam przedstawić biogram bibliotekarki związanej przez wiele lat z biblioteką Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach – taki normalny: urodziła się, zajmowała się, dokonała... Długo myślałam, jaką temu artykułowi nadać formę. W końcu zdecydowałam się. Cóż komu po zwykłym biogramie? Ani to nie interesujące, ani w pamięć nie zapadnie, a może i nudne będzie. Stwierdzam więc z całą stanowczością – czasopismo jest porządne, a artykuł – no to się okaże.

Pani Zofia Korzeńska, bo to o niej mowa, urodziła się dość dawno (jak to z ludźmi bywa – jedni przyszli na świat później, inni trochę wcześniej, ona w 1931 r.). Życia łatwego nie miała, ale trudy rzeźbią charakter człowieka – co decyduje o jego bardziej ciekawej osobowości. Tak było w przypadku pani Zofii. Ale nie wspominajmy o tym, co w jej życiu było złe, bo nie warto. Popatrzmy, co zyskała. Ukończyła studia polonistyczne, i to nie byle gdzie, bo w Krakowie, na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracowała jako nauczycielka w VI Liceum Ogólnokształcącym im. Juliusza Słowackiego w Kielcach, potem w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej. Poza tym pisała i pisze nadal. Napomknę tylko o opracowaniach naukowych, tłumaczeniach, posłowiach do książek czy pracach redakcyjnych. Trochę dłużej chciałabym się zatrzymać przy tworzonych przez nią wierszach. Bo to piękna poezja – ciepła, bardzo osobista, głęboko osa-

¹ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach.

dzona w rzeczywistości, a jednocześnie wznosząca się z wiarą i ufnością do Boga.

Od razu się usprawiedliwiam – nie jestem polonistką i piszę tylko to, co mi w duszy gra. Ale w przypadku pani Zosi – głośno gra! Jako poetka debiutowała wydaniem książkowym późno – w wieku bardzo dojrzałym. Mam tu na myśli tomik „Dwa brzegi czasu” z 2001 roku. Potem dość szybko wydała kilka następnych książek. Poezja pani Zofii naprawdę chwyta za serce. Świadczą o tym choćby tytuły jej zbiorów („Pozbierać rozrzucone chwile”, „Musi być sens przecież”, „Idąc przez Niniwę”). Maluje w wierszach wspaniałość świata i wielkość Stwórcy. Jest tu zachwyt, refleksja, zamyślenie, modlitwa, morał czasami... No, ale czas, by pokazać inną stronę naszej pani Zosi.

Kolejnym etapem jej życia była praca w murach Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach. Podjęła się zapanować nad księgozbiorem księdza profesora Mieczysława Rusieckiego i trzeba przyznać, że zrobiła to z dość dobrym skutkiem. Tu właśnie dopadł ją komputer.

Komputery jako narzędzie pracy zaczęły się pojawiać pod koniec XX wieku dosłownie wszędzie. Jednym z pierwszych, który uznał jego niezastąpioną przydatność w bibliotece był ks. prof. M. Rusiecki. Zaagitowany przez dopiero co wyświęconego ks. Leszka Skorpę, entuzjastę komputerów, zakupił ten sprzęt do biblioteki. Co w takiej sytuacji może zrobić polonistka, poetka, bibliotekarka, jednym słowem humanistka? Właściwie to powinna załamać ręce, zamartwiać się, a w ostateczności nawet uciec. Ale to nie pani Zofia – ona w jesieni swego życia postanowiła bestię oswoić. Wspomniany ks. Leszek, obecnie dyrektor Wydawnictwa „Jedność”, wtedy zastępca dyrektora, był jej pierwszym mistrzem komputerowym. Cierpliwie wprowadzał ją w arkana tej działalności. Postanowienie się udało – i to z jakim skutkiem! Osoba, która na początku nie umiała posługiwać się klawiaturą komputerową, została administratorem bazy MAK w bibliotece seminaryjnej, bo komputeryzacja nie ominęła i tej Biblioteki. W sprawach MAK-a mistrzem pani Zofii był ks. Krzysztof Gonet, ówczesny dyrektor Biblioteki Wyższego Archidiecezjalnego Seminarium Duchownego w Warszawie. Pani Zofia kilkakrotnie składała mu tam wizyty i stawiała konkretne pytania, a on

cierpliwie tłumaczył i pokazywał, jak ćwiczyć tę nową umiejętność. Pani Zofia się zawzięła i dość szybko zaczęła sobie z nią radzić.

Kiedy nowy dyrektor Biblioteki WSD w Kielcach, ks. Andrzej Kaleta, dał się namówić na komputer i kupił go na początek za własne pieniądze dla tejże biblioteki, pani Zofia kolejno wtajemniczała bibliotekarki w zawilości programu MAK. Jeszcze przez dłuższy czas bywało, że jeśli któraś z bibliotekarek nie umiała sobie poradzić przy pracy z komputerem, pani Zofia zawsze rozwiązała problem. Ja też bardzo wiele się od niej nauczyłam. Ale na MAK-u nie poprzestała. Uczyła się programów edytorskich (wtedy jeszcze nie było Worda, edytory się zmieniały), a także programu graficznego. Stała się też dzięki temu osobą pomocną przy gromadzeniu bibliografii i prowadzeniu niektórych prac redakcyjnych dla księży profesorów. Pisała w różnych programach, redagowała teksty, nagrywała, kopiowała, oswajała się z Internetem. Robi to do tej pory. Zajmowała się też przez wiele lat komputerowym wykonywaniem plakatów, które przed każdą niedzielą czy świętem wywieszano przed kościołem Świętej Trójcy. Wiąże się z tym jedno zabawne wydarzenie. Zgodnie z pomysłem pani Zosi na plakacie miała znaleźć się palma wielkanoćna. Autorka rozpoczęła więc poszukiwania kolorowej ilustracji palmy, ale nic jej nie było w stanie zadowolić. W domu miała taki piękny egzemplarz, a tu nikt niczego podobnego nie sfotografował. No, i dokonała czegoś, o czym by pewnie nawet nie pomyślał informatyk – ta nudna techniczna istota. Złapała „żywą” palmę, trochę ją przygniotła, spłaszczyła i... zeskanowała! Warto było zobaczyć jak pięknie ta palma prezentowała się na plakacie! Była niepowtarzalna.

Pani Zofia zdradziła mi też tajemnicę, że dzięki tym plakatom odważyła się publikować swoje wiersze. Otóż w którymś roku (chyba w 1997) przyjęła w swych plakatach formułę, że każdy cotygodniowy fragment Ewangelii będzie ilustrowany jakimś wierszem. Okazało się z czasem, że nie zawsze było łatwo znaleźć do każdego tematu odpowiedni wiersz znanego poety. Parę razy się zdarzyło, że musiała tam zamieszczać swoją refleksję poetycką (pod pseudonimem). Te wiersze się wielu ludziom podobały i p. Zofia odważyła się w końcu wydać zbiorek poetycki już pod własnym nazwiskiem.

O pani Zofii można pisać długo, ale ja celowo ukazałam tylko kilka spraw. Dlaczego tak postąpiłam? Każdy człowiek jest niepowtarzalny, złożony w swojej osobowości. Inni spotykają go w biegu

i noszą w sobie jakiś jego obraz. Dla mnie pani Zosia jest właśnie taka. To, co o niej napisałam, najbardziej ją według mnie wyróżnia, ja właśnie tak ją widzę. Może ktoś powie, że jest zbyt radykalna w swoich sądach, że lubi mieć rację (a kto nie lubi?), że czasami trochę pokrzyczy, jak się z czymś nie zgadza. Ale nikt nie zaprzeczy, że serce ma dobre, a winniśmy wszyscy pamiętać, że Pan Bóg zgodnie ze swym najważniejszym przykazaniem dał nam różnych ludzi do kochania. Pani Zofia jest nadal osobą czynną (czytaj: zapracowaną) i życzę jej z całego serca, by jak najdłużej mogła żyć tak jak lubi.

KS. JAN BEDNARCZYK¹

MOCNO UFAMY²

Czcigodni Kapłani, Droga Rodzino i wszyscy Uczestnicy uroczystości pogrzebowej

Odejście ukochanej śp. Profesor Krystyny Bednarskiej-Ruszajowej – żony, matki i babci zgromadziło nas tu w kaplicy na Mszy Świętej pogrzebowej. W takich chwilach trudno jest opanować smutek, wzruszenie i łzy, bo tej osoby, która nas tak obdarzała miłością nie będzie wśród nas – nie będzie Jej już w domu, na uczelni, nie spotkamy się z Nią przy wspólnym stole, nie usłyszymy Jej cennych i trafnych rad, nie otrzymamy daru słowa płynącego z Jej wiel-

¹Dyrektor Biblioteki Głównej Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Kazanie wygłoszone podczas Mszy Św. w dniu 21 czerwca 2008 roku, podczas uroczystości pogrzebowej śp. prof. dr hab. Krystyny Bednarskiej-Ruszajowej, w kaplicy cmentarnej w Krakowie-Batowicach.

Prof. dr hab. Krystyna Bednarska-Ruszajowa (14.10.1945-15.04.2008) ukończyła studia polonistyczne w 1968 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim., w 1980 r. uzyskała doktorat w dziedzinie nauk humanistycznych w UJ, a habilitację w 1991 r. w Uniwersytecie Wrocławskim. Tytuł profesora nadano Jej 8 stycznia 2008 r. Była specjalistą w zakresie bibliologii i bibliografii, a także metodologii księgoznawstwa. Zajmowała się między innymi znaczeniem bibliotek i książek w procesach komunikacji społecznej. Prowadziła zajęcia dydaktyczne i seminaria, była promotorem doktoratów, opiekunką prac magisterskich i licencjackich w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Szerzej o działalności naukowej i dydaktycznej Zmarłej, zob. m in.: Kocówna, M. (2008). Prof. Krystyna Bednarska-Ruszajowa (1945-2008). *Przegląd Biblioteczny*, nr 2 (Z żałobnej karty); Próchnicka, M. (2008). Wspomnienie o profesor Krystynie Bednarskiej-Ruszajowej. *Alma Mater*, nr 104-105, s. 46-47; Pracownicy Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ. Dr hab. Krystyna Bednarska-Ruszajowa [Dok. elektr.] <http://www.inib.uj.edu.pl/> [odczyt. 14.08.2008].

kiego serca, oczekiwanego uśmiechu i pogody ducha. Mimo to ufajmy.

Nie przerażajmy się, że w śmierci, która jest zakończeniem ziemskiej egzystencji, spełnia się największy dramat człowieka. Każdy z nas chce żyć. Wszystko w nas mówi o życiu, woła o życie, rwie się do życia. A tymczasem, jakby na przekór tej naszej woli życia – czas ucieka, mijają lata, starzejemy się i widmo śmierci zbliża się nieubłagane by kiedyś przeciąć nić naszego żywota.

To jest właśnie ten bolesny dramat ludzkiego umierania: z jednej strony nieprzeparty głód życia, a drugiej – gorycz przemijania i nieuchronny proces starzenia się i wreszcie śmierci. Żyjemy – tak, żyjemy, ale wciąż w cieniu śmierci.

A czyż istnieje jakieś rozwiązanie kojące niepokój ludzkiego serca? Przecież myśl o tym od zarania dziejów nurtowała istotę ludzką, jakże często daremnie, szukając wyciszenia i przezwyciężenia naturalnej grozy ostatecznego odejścia. Życie i śmierć! – dwa uzupełniające się zjawiska naszego istnienia. A jednak istnieje między nimi pomost stworzony przez ofiarną miłość. Ujawnia się ona w szczególny sposób przy słupie biczowania, na drzewie krzyża, przy przeszyciu serca żołnierską włócznią i przy grobie Ukrzyżowanego. Tym pomostem jest Jezus Chrystus – dawca życia poprzez śmierć swoją i Zmartwychwstanie. Mówił On: „Jam jest drogą prawdą i życiem.” „Jam jest zmartwychwstanie i życie.” „Kto we mnie wierzy, choćby umarł żyć będzie.”

Jakże wspaniałe to zwycięstwo: pokonany oścień śmierci, a jej wszechwładne panowanie przełamane. Nie musi już być dla ludzi tragedia. A grób nie będzie kresem, lecz tylko miejscem doczesnego spoczynku i ochłody w oczekiwaniu na triumf zmartwychwstania, którego porękę stanowi Zmartwychwstanie Chrystusa. Więc, nie smutek, ale radość, nie przygnębienie, ale optymizm, nie poczucie bezsensu, ale pełna ufności nadzieja, że niespokojne jest serce, póki nie spocznie w Tobie, Panie.

Droży w Chrystusie!

Dla śp. Profesor Krystyny nadszedł czas odejścia. Odeszła utrudzona pracą w ufności, że spełniła powierzone Jej przez Boga zadanie. Najważniejsze i najpiękniejsze jest to, że odeszła zjednoczona z Chrystusem – nie tylko przez fakt chrztu Świętego, ale i przez żywą wiarę, którą praktykowała wiernie i pielęgnowała. Przeszła przez

życie z pragnieniem wypełnienia woli Bożej. W Jej życiu Bóg był najwyższym Dobrem. Odeszła ukochana żona i matka. Odeszła od nas cicho – tak jak ciche było Jej niezwykle pracowite, uczciwe i pełne mądrości życie. Patrząc na nie, trzeba powiedzieć, że Jej ostatnie lata były naznaczone cierpieniem, Ale śp. Krystyna niosła ten krzyż choroby dzielnie, a nawet heroicznie, bez narzekania i skarg, z radosną – promieniującą światłem i pokojem - twarzą, mimo wzrastających zagrożeń zdrowotnych. Obejmowała ten krzyż z całkowitym zawierzeniem Chrystusowi – Panem życia i śmierci.

Wszyscy z nas znali Profesor Krystynę nie tylko, jako wielkiego duchem i sercem człowieka, ale też jako znamienitego naukowca, humanistę. Zapewne pozostanie Ona w niegasnącej pamięci studentów i tych, którzy autentycznie ukochali mądrość i naukę. Pozostanie w wdzięcznej pamięci nas wszystkich. Nie sposób w tym momencie przedstawić tak bogatego dorobku naukowego, który nam pozostawiła. Ileż publikacji, jak rozległy obszar naukowych zainteresowań i badań, a jak żywy udział w licznych sympozjach i towarzystwach naukowych. Wszystko to wypełniała z prawdziwą pasją i zaangażowaniem. Jednocześnie dała się poznać jako niezwykle dydaktyk i ceniony wychowawca. Studenci byli pod urokiem Jej interesujących wykładów. To dzięki Niej przekazywana wiedza nabierała wartości, bowiem wskazywała na to, co w życiu najistotniejsze i najpiękniejsze. Obdarzano Ją dlatego szczególnymi uczuciami serdeczności i powielokroć okazywaną wdzięcznością.

Spójrzmy oczami wiary na te chwile smutku i żałoby i podziękujmy z głębi serca Bogu Wszechmogącemu za dar życia Zmarłej. Za piękny czas rozkwitającego dzieciństwa i siły młodości, za rodzinny dom, za miłość wzajemną małżonków i rodzinę, za pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim, za wszystkie chwile i wydarzenia – radosne i trudne. W tym wszystkim zapewne został Bóg uwielbiony. Dziękujemy dziś i pozostajmy pełni nadziei za dar i świadectwo pięknego, pracowitego i ofiarnego życia.

Moi Drodzy!

Patrząc na całość Jej owocnego życia, ufamy, że nieskończenie miłujący Bóg przyjmie Ją w swoim miłosierdziu do wiecznego szczęścia.

Wierzimy, że kiedy dobiegnie kres naszego ziemskiego pielgrzymowania, spotkamy się i my na zawsze w domu naszego Ojca w niebie.

Wymownym i wdzięcznym znakiem naszej łączności z bliskimi zmarłymi jest nade wszystko pamięć w modlitwie. Ofiarujemy zatem tę Maszę Świętą w intencji naszej ukochanej śp. Krystyny i często korzystajmy z tego daru pełnego uczestnictwa w Eucharystii w intencjach naszych śp. zmarłych.

Zakończmy słowami modlitwy:

„Niech Cię – Krystyno, наша Pani Profesor – przygarnie Chrystus uwielbiony.
On wezwał ciebie do Królestwa światła.
Niech na spotkanie w progach Ojca domu,
po Ciebie wyjdzie litościwa Matka”

Amen

**SPRAWOZDANIE Z PRACY
ZARZĄDU FEDERACJI
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
ZA OKRES OD 26.09.2006 DO 5.09.2007**

Zarząd pracował w składzie: przewodniczący – ks. dr Jerzy Witczak, Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu; zastępca przewodniczącego – ks. dr Wacław Umiński CM, Biblioteka Księża Misjonarzy w Krakowie; sekretarz – dr Jolanta Szulc, Biblioteka Parafialna w Piekarach Śl.; skarbnik – ks. Arkadiusz Rakoczy, Biblioteka Diakonii Ruchu Światło-Życie Diecezji Warszawsko-Praskiej; członek Zarządu – o. dr Lucjusz Wójtowicz OFM, Biblioteka Franciszkanów w Katowicach.

Sprawozdanie pragnę zacząć od najważniejszego wydarzenia minionego okresu. Pismem z dnia 24 października 2006 roku JE ks. abp Józef Michalik, Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, poinformował Przewodniczącego Zarządu, że Księża Biskupi zgromadzeni na 337 Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski w dniach 18-19 października tegoż roku powierzyli funkcję Delegata KEP ds. Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES ks. bp prof. dr hab. Andrzejowi Siemieniewskiemu, biskupowi pomocniczemu Archidiecezji Wrocławskiej. Nastąpiło to na prośbę Zarządu wyrażoną w piśmie z dn. 3 lipca 2006 r., poprzedzoną konsultacjami z Księdzem Biskupem Piotrem Libera, ówczesnym Sekretarzem Generalnym KEP.

W dniu 17 maja 2007 r. Zarząd wraz z ks. Krzysztofem Gonetem, ks. dr Janem Bednarczykiem i panem dyrektorem Piotrem Latawcem złożył wizytę Księdzu Biskupowi Andrzejowi Siemieniewskiemu we Wrocławiu. Obecni na spotkaniu wyrazili podziękowanie za powołanie opiekuna Federacji oraz poinformowali Księdza Biskupa o bieżącej działalności FIDES. Ks. bp Andrzej Siemieniewski przyjął zapro-

szenie do udziału w sesji XIII Walnego Zgromadzenia Federacji w Katowicach. W czasie spotkania przyjęto także zobowiązanie przygotowania i przekazania Księdzu Biskupowi danych statystycznych dotyczących bibliotek zrzeszonych w Federacji FIDES. Spotkanie zakończyło się wspólną modlitwą i błogosławieństwem udzielonym przez Księdza Biskupa.

Przypomnę, że poprzednie, XII Walne Zgromadzenie FIDES odbyło się w dniach 26-28 września 2006 roku w Warszawie, w Domu Rekolekcyjnym Archidiecezji Warszawskiej na Bielanach. Uczestniczyło w nim 61 osób, reprezentujących 47 bibliotek członkowskich. Była to zarazem piętnasta rocznica rozpoczęcia działalności Federacji. Z tej okazji Walne Zgromadzenie nadało dziewięciu osobom tytuły honorowego członka FIDES. W czasie Walnego Zgromadzenia odbyła się uroczystość inauguracji Księgozbioru Wirtualnego (biblioteki cyfrowej) FIDES, której przewodniczył JE ks. bp Piotr Jarecki, biskup pomocniczy Archidiecezji Warszawskiej. Ponadto podczas obrad uczestnicy m.in. wysłuchali wykładu na temat „kwaśnego papieru” oraz zapoznali się z nowościami w komputerowych programach bibliotecznych i multiwyszukiwarce FIDKAR. Po wysłuchaniu sprawozdań Zgromadzenie udzieliło Zarządowi absolutorium i zatwierdziło sprawozdanie finansowe za rok 2005.

W okresie sprawozdawczym odbyły się dwa statutowe protokołowane posiedzenia Zarządu: w dniu 17.05.2007 r. w Bibliotece Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu oraz w dniach 3-4.09.2007 w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Posiedzenia poświęcone były m.in. sprawom członkowskim, bieżącej działalności i projektom na przyszłość oraz przygotowaniom do walnego zgromadzenia. Zarząd postanowił również ponowić prośbę do bibliotek członkowskich o wypełnienie krótkiej ankiety w celu zebrania podstawowych danych statystycznych o FIDES. Pomiędzy posiedzeniami Zarząd kontaktował się drogą elektroniczną.

Federacja liczy obecnie 89 bibliotek członkowskich. W okresie sprawozdawczym do FIDES przyjęta została Biblioteka Diakonii Ruchu Światło-Życie Diecezji Warszawsko-Praskiej.

W dniach 8-12.09.2007 ks. Jerzy Witczak będzie uczestniczył w 36. Walnym Zgromadzeniu BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie) w Emden (Niemcy). Jest to możliwe dzięki pomocy fi-

nansowej Konferencji Episkopatu Polski przyznanej przez ks. bp Piotra Libere, Sekretarza KEP na prośbę przewodniczącego Zarządu.

Bardzo intensywnie działało Biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji – jego dyrektor ks. Krzysztof Gonet przedstawi własne sprawozdanie. Tu trzeba podkreślić, że w dniu 18 maja Dyrektor Biura otrzymał Dyplom Nagrody im. Kierbedziów w bibliotece Publicznej m. st. Warszawy z okazji jej 100-lecia za „Szczodłą pomoc w komputeryzacji bibliotek Województwa Mazowieckiego”. Ponadto ks. K. Gonet i ks. J. Witczak prowadzili korespondencję z NUKAT w sprawach CKHW oraz zostali poproszeni o wykonanie recenzji przygotowywanej przez Bibliotekę Narodową nowej instrukcji do formatu MARC21 dla baz MAK-owych.

Redakcja „FIDES – Biuletynu Bibliotek Kościelnych” z siedzibą w Krakowie w Bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej, z redaktorem naczelnym ks. dr Janem Bednarczykiem, dyrektorem Biblioteki PAT oraz paniami Dorotą Górską i Małgorzatą Janiak w składzie, wydała kolejny podwójny numer – za rok 2006 (22-23 wg numeracji ciągłej).

W 2006 roku Federacja ponownie umożliwiła swoim członkom skorzystanie z promocji, tym razem przy zakupie prenumeraty elektronicznych baz danych *online* wydawnictwa Brepols z Belgii na rok 2007. W efekcie negocjacji prowadzonych przez ks. J. Witczaka z przedstawicielem wydawnictwa Hansem Deraeve udało się uzyskać bardzo korzystne warunki, zwłaszcza dla mniejszych bibliotek. Z oferty skorzystały (prawdopodobnie) tylko dwie biblioteki członkowskie.

Sprawozdanie sporządził
ks. Jerzy Witczak
przewodniczący Zarządu

PROTOKÓŁ
Z ZEBRANIA ZARZĄDU
FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
(KATOWICE, 4.09.2007)

Zebranie Zarządu odbyło się w siedzibie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W zebraniu uczestniczyli:

- ks. dr Jerzy Witczak	przewodniczący,
- ks. dr Wacław Umiński CM	wiceprzewodniczący,
- s. mgr lic. Arkadiusz Rakoczy	skarbnik,
- o. dr Lucjusz Wójtowicz OFM	członek,
- dr Jolanta Szulc	sekretarz.

W spotkaniu uczestniczył także:

- ks. mgr Krzysztof Gonet - Dyrektor Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Bibliotek Kościelnych FIDES
- st. kust. dypl. mgr Bogumiła Warzachowska - kierownik Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego.

Porządek spotkania był następujący:

1. Rozpoczęcie obrad przez przewodniczącego Zarządu - ks. Jerzego Witczaka.
2. Omówienie organizacji i programu XIII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.
3. Podsumowanie pracy Zarządu w upływającej kadencji 2004-2007.
4. Przyjęcie uchwał i wniosków:
 - a) Zarząd przyjął do wiadomości, że w wyniku akcji informowania bibliotek o zaległościach w płaceniu składek, 10 bibliotek uzupełniło zaległe składki (informacje o zaległych składkach były dołączane do zaproszeń na XIII Walne Zgromadzenie).
 - b) Zarząd postanowił przekazać nowym władzom Federacji listę bibliotek, które przez dłuższy okres czasu nie opłacały skła-

dek oraz wskazał na możliwość skreślenia tych bibliotek z listy bibliotek członkowskich FIDES.

5. Inne komunikaty:

- a) Ks. Krzysztof Gonet poinformował o propozycji, przedstawionej przez Poznańskie Centrum Sieciowo-Komputerowe dotyczącej udziału Federacji FIDES w europejskim projekcie EDL (The European Digital Library Project). Zarząd podjął decyzję o nie podejmowaniu współpracy.
- b) Ks. Krzysztof Gonet przekazał informację o stanie prac nad Tezaurusem Nauk Kościelnych oraz poinformował, że opracowanie Tezaurusu Teologii Dogmatycznej powierzono p. Romanowi Zającowi, pracownikowi Oddziału Opracowania Druków Zwartych, Nowych w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL.

6. Dyskusja i zamknięcie obrad.

Spotkanie zakończyła wspólna modlitwa w intencji bibliotekarzy i członków Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

Protokół sporządziła
dr Jolanta Szulc
Sekretarz Zarządu

PROTOKÓŁ
Z ZEBRANIA ZARZĄDU
FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
(KATOWICE, 6.09.2007)

1. Nowo wybrany Zarząd wybrał spośród siebie wiceprzewodniczącego. Funkcję tę powierzono p. Bogumile Warząchowskiej. Skarbnikiem został o. mgr Grzegorz Filipiuk OFMCap, sekretarzem ks. dr Wacław Umiński CM. W skład Zarządu jako członek zwyczajny wszedł także ks. mgr lic. Tomasz Garwoliński.
2. Zarząd przedłużył pełnomocnictwo do prowadzenia działalności gospodarczej dla Dyrektora ds. Spraw Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES - ks. Krzysztofa Goneta i udzielił mu także ogólnego pełnomocnictwa.
3. Zarząd powołał ks. mgr lic. Arkadiusza Rakoczego na rzecznika prasowego Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.
4. Członkowie Zarządu przedstawili również pewne propozycje do rozważania w przyszłości: O. Grzegorz Filipiuk OFMCap zaproponował stworzenie komisji dla bibliotek zakonnych. Z kolei ks. Tomasz Garwoliński postulował utworzenie podobnej komisji dla bibliotek naukowych.

Protokół sporządził
Ks. dr Wacław Umiński CM
Sekretarz Zarządu

PROTOKÓŁ Z OBRAD XIII WALNEGO ZGROMADZENIA BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES- CZĘŚĆ I (KATOWICE, 4-6. 09. 2007)

XIII Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES obradowało w siedzibie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W sesji uczestniczyli przedstawiciele 41 bibliotek zrzeszonych w Federacji (łącznie 71 osób). Obradom przewodniczył ks. dr Jerzy Witczak.

Uczestnicy forum zebrali się w Auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, gdzie powitał ich ks. dr Jerzy Witczak – przewodniczący Federacji oraz gospodarze miejsca: ks. dr Henryk Olszar – delegat Ks. Arcybiskupa dra Damiana Zimonia Metropolity Górnośląskiego oraz st. kustosz dypl. mgr Bogumiła Warząchowska – kierownik Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego.

Ks. dr Henryk Olszar powitał zebranych w imieniu ks. Arcybiskupa Damiana Zimonia oraz w imieniu władz diekańskich Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego, a także – Duszpasterstwa Bibliotekarzy Archidiecezji Katowickiej, którego jest opiekunem.¹ Przekazał zebranym życzenia owocnych obrad i dobrych wyborów nowych władz Federacji.

Po uroczystych powitaniach ks. dr Jerzy Witczak omówił program XIII Walnego Zgromadzenia Federacji oraz przekazał podziękowania i pozdrowienia, jakie wpłynęły do Zarządu Federacji: list

¹ Duszpasterstwo Bibliotekarzy Archidiecezji Katowickiej powstało 10 sierpnia 1999 roku z inicjatywy członków ówczesnego Zarządu Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Arcybiskup Damian Zimoń specjalnym dekretem ustanowił ks. dr. Henryka Olszara opiekunem duszpasterstwa. Siedziba duszpasterstwa mieści się w Bibliotece Śląskiej. Por. katalog: Biblioteka Śląska. Duszpasterstwo Bibliotekarzy (<http://www.bs.katowice.pl/inne/duszpasterstwo/>).

Ks. Biskupa dra Piotra Libery, Biskupa Diecezji Płockiej oraz pozdrowienia od S. Genowefy Godlewskiej FMM.

W godzinach wieczornych uczestnicy forum udali się do Muzeum Archidiecezjalnego, gdzie zwiedzili wystawę poświęconą gotyckiej i średniowiecznej sztuce sakralnej. Przybyłych gości powitał i oprowadził po salach muzealnych ks. Henryk Pyka, Dyrektor Muzeum Archidiecezjalnego.

Drugi dzień obrad XIII Walnego Zgromadzenia rozpoczął się od powitania gości honorowych oraz uczestników otwartej części obrad. Swoją obecnością obrady uświetnili: Ks. Biskup Andrzej Siemieniewski – wikariusz generalny Archidiecezji Wrocławskiej i Delegat KEP ds. Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES oraz prof. dr hab. Dariusz Pawelec – dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Władze Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego reprezentował wicerektor, ks. dr Andrzej Nowicki. W tej części obrad uczestniczyli także pracownicy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego oraz przedstawiciele środowiska bibliotekarzy.

Podczas sesji XIII Walnego Zgromadzenia do wygłoszenia referatów zostali zaproszeni:

1. Prof. dr hab. Maria Pawłowiczowa: „Cztery zabytkowe biblioteki kościelne Cieszyńska: Biblioteka Ojców Bonifratrów, Biblioteka Ojców Jezuitów (po kasacie zakonu Bibliotek L.J. Szersznika), Biblioteka Dekanatu, Biblioteka Zboru Ewangelickiego”.
2. Prof. dr hab. Leonard Ogierman: „Konserwacja Biblioteki Krakowskich Paulinów” (ze względu na nieobecność prelegenta tekst referatu dostępny w materiałach pokonferencyjnych).
3. Mgr Tomasz Kalota: „Jak przygotować obiekty do włączenia do biblioteki cyfrowej – doświadczenia Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego”.
4. Mgr inż. Andrzej Jurek: „Stan komputeryzacji Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego i perspektywy rozwoju”.

Po zakończeniu dyskusji uczestnicy sesji udali się do Katedry Chrystusa Króla w Katowicach, gdzie uczestniczyli w uroczystej Mszy św. koncelebrewanej pod przewodnictwem Ks. Biskupa Andrzeja Siemieniewskiego – Delegata Konferencji Episkopatu Polski

ds Federacji FIDES. Podczas Mszy św. homilię wygłosił ks. bp prof. Andrzej Siemienieński².

W godzinach popołudniowych uczestnicy konferencji mieli możliwość zwiedzenia Biblioteki Śląskiej, gdzie zapoznali się z funkcjonowaniem urządzeń w magazynach „wysokiego składowania” oraz automatycznym transportem książek. Następnie wzięli udział w szkoleniu z zakresu wyszukiwania w Google Scholar – darmowej, specjalistycznej wyszukiwarce internetowej amerykańskiej firmy Google Inc., które odbyło się w Auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. W trakcie spotkania omówiono także najnowsze implementacje programu MAK oraz FIDKAR i FIDSERW. Spotkanie prowadzili ks. Krzysztof Gonet i mgr inż. Andrzej Jurek.

W trzecim dniu obrad Zgromadzenie Federacji wysłuchało następujących wystąpień:

1. Sprawozdanie ustępującego Zarządu, które przedstawił ks. dr Jerzy Witczak.
2. Sprawozdanie Skarbnika Federacji – ks. Arkadiusza Rakoczego.
3. Sprawozdanie Dyrektora Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES – ks. Krzysztofa Goneta.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej, które przedstawił ks. dr Jarosław Przeździecki.

Następnie powołano Komisję Skrutacyjną w składzie:

- s. Teresa Chomiczewska (Biblioteka Archidiecezjalnego WSD w Białymstoku),
- mgr Gabriela Łącka (Biblioteka Teologiczna UŚ),
- mgr Joanna Jackowska (Biblioteka UKSW).

W dalszej części obrad odbyły się następujące głosowania:

- a) za zatwierdzeniem bilansu za okres 1.01.2006-31.12.2006

Wyniki głosowania były następujące:

za – 37 głosów,

przeciw – 0 głosów,

1 głos wstrzymujący się.

W wyniku głosowania bilans roczny został przyjęty;

² Por. Homilia ks. Biskupa Prof. Andrzeja Siemienieńskiego wygłoszona podczas Mszy św. w Katedrze Chrystusa Króla w Katowicach w dniu 5.09.2007 z okazji XIII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Tekst autoryzowany) (<http://www.fides.org.pl/walne2007/homilia-xbp-as.htm>).

b) za udzieleniem absolutorium dla Zarządu Federacji:

Wyniki głosowania były następujące:

za – 33 głosy,

przeciw – 0 głosów,

5 głosów wstrzymujących się.

W wyniku głosowania Zarząd otrzymał absolutorium za miniony rok pracy.

Następnie przewodniczący obrad – ks. dr Jerzy Witczak przypomniał punkty regulaminu i statutu Federacji dotyczące wyborów nowego Zarządu. Zgłoszono nazwiska następujących kandydatów:

– o. Grzegorz Filipiuk OFMCap (Zakroczym)

– ks. mgr lic. Tomasz Garwoliński (Olsztyn)

– mgr Alicja Kościan (Kalisz)

– ks. mgr Jan Ludwiczak (Kalisz)

– o. Paweł Michalik OSPPE (Częstochowa)

– ks. dr Jarosław Przeździecki (Drohiczyn)

– ks. mgr lic. Arkadiusz Rakoczy (Loretto)

– dr Jolanta Szulc (Piekary Śląskie)

– ks. dr Wacław Umiński CM (Kraków)

– mgr Bogumiła Warzachowska (Katowice)

– ks. dr Jerzy Witczak (Wrocław)

– o. dr Lucjusz Wójtowicz OFM (Katowice)

W wyniku tajnego głosowania do Zarządu weszli: o. Grzegorz Filipiuk, ks. Tomasz Garwoliński, ks. dr Wacław Umiński, mgr Bogumiła Warzachowska, ks. dr Jerzy Witczak. W kolejnej części obrad w tajnym głosowaniu wybrano Przewodniczącego Zarządu – ks. dra Jerzego Witczaka.

Następnie zgłoszono nazwiska kandydatów do Komisji Rewizyjnej i przeprowadzono tajne wybory trzech członków komisji. Po obliczeniu głosów do Komisji Rewizyjnej weszli: mgr Piotr Latawiec, mgr Ewa Poleszak i ks. dr Jarosław Przeździecki.

Po przeprowadzonych głosowaniach nastąpiła przerwa w obradach, w czasie której odbyły się zebrania członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej, a uczestnicy konferencji wzięli udział w kiermaszu wydawnictw o tematyce religijnej przygotowanym przez Księgarnię Św. Jacka oraz Hurtownię Książek Katolickich i Wydawnictwo „Emmanuel”.

Po wznowieniu obrad przedstawiono funkcje członków nowo wybranego Zarządu:

– Ks. dr Jerzy Witczak	przewodniczący,
– Mgr Bogumiła Warząchowska	wiceprzewodnicząca,
– O. Grzegorz Filipiuk	skarbnik,
– Ks. dr Wacław Umiński	sekretarz,
– Ks. Tomasz Garwoliński	członek.

Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się w składzie:

– Ks. dr Jarosław Przeździecki	przewodniczący,
– Mgr Ewa Poleszak	wiceprzewodniczący,
– Mgr Piotr Łatawiec	członek.

W kolejnej części obrad miały miejsce następujące wystąpienia:

1. Exposé wybranego Przewodniczącego Zarządu Federacji.

Ks. dr Jerzy Witczak poinformował zebranych o ustaleniach podjętych przez nowo wybraną Zarząd:

- a) Zarząd postanowił poprosić ks. Arkadiusza Rakoczego o objęcie funkcji rzecznika prasowego Federacji;
- b) Zarząd postanowił przedłużyć pełnomocnictwa ks. Krzysztofa Goneta;
- c) Zarząd przedstawił propozycje szkoleń bibliotekarzy kościelnych w Centrum Duchowości „Honoratianum” w Zakroczymiu.

2. Omówienie wyników ankiety nt. stanu zbiorów, personelu i komputeryzacji bibliotek członkowskich Federacji FIDES.

Dr Jolanta Szulc omówiła wyniki ankiety rozesłanej do bibliotek zrzeszonych w Federacji na przełomie 2006 i 2007 roku. Analiza odpowiedzi ankietowych została przekazana w formie artykułu do druku w materiałach pokonferencyjnych.

3. Omówienie dalszego rozwoju projektu „Biblioteka Cyfrowa Federacji FIDES”.

4. Komunikat o stanie rozwoju programów MAK, MAKWWW, FIDKAR i FIDSERW.

Spotkanie zakończyła wspólna dyskusja oraz wolne wnioski.

Protokół sporządziła
dr Jolanta Szulc
Sekretarz Zarządu

**PROTOKÓŁ
Z OBRAD XIII WALNEGO ZGROMADZENIA
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES - CZĘŚĆ II
(KATOWICE, 4-6. 09. 2007)**

1. Po przerwie przedstawiono skład nowego Zarządu. Uczynił to Przewodniczący ks. dr Jerzy Witczak
2. Pani dr Jolanta Szulc omówiła wyniki ankiety o bibliotekach FIDES nt. stanu zbiorów, personelu i komputeryzacji bibliotek członkowskich w formie komunikatu. Zwróciła się z gorącą prośbą do bibliotek, której jeszcze nie nadesłały ankiet, aby uczyniły to jak najszybciej.
3. Po zaprezentowaniu ankiety ks. Jan Ludwiczak z Biblioteki WSD w Kaliszu zapytał się o możliwość zakładania bibliotek parafialnych. Pani Jolanta Szulc przypomniała o istnieniu Koła Bibliotek Parafialnych. Współpraca pomiędzy nimi polegałaby na wymianie informacji.
4. Pan Andrzej Jurek z Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach poinformował o mapkach Google pod adresem WWW.maps.google.com. Zarząd upoważnił go do stworzenia mapki MAKa w Polsce.
5. Dyrektor ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES Ks. Krzysztof Gonet przedstawił dalszy rozwój projektu „Biblioteka Cyfrowa Federacji FIDES”, którego głównym celem jest udostępnianie zawartości całych książek w wersji elektronicznej.
6. Dyrektor ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES Ks. Krzysztof Gonet podał również bieżące informacje o stanie rozwoju programów MAK, MAKWWW, FID-KAR i FIDSERW.

7. Po krótkiej dyskusji przewodniczący zakończył obrady wspólną modlitwą.

Protokół sporządził
Ks. dr Wacław Umiński CM
Sekretarz Zarządu

SPRAWOZDANIE Z XIII WALNEGO ZGROMADZENIA FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES (KATOWICE, 4-8. 09. 2007)

W dniach 4-6 września 2007 roku odbyło się w Katowicach XIII Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Akces uczestnictwa w tym spotkaniu zgłosiło ponad osiemdziesięciu członków Federacji reprezentujących biblioteki wydziałów teologicznych, seminariów duchownych, instytutów kościelnych, bibliotek zakonnych i parafialnych.

Na czas konferencji uczestnikom gościny udzieliło Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne w Katowicach, natomiast obrady toczyły się w Auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego.

Zaproszonych gości w imieniu abpa Damiana Zimonia powitał ks. dr Henryk Olszar – Duszpasterz Bibliotekarzy Archidiecezji Katowickiej i wykładowca historii kościoła na Wydziale Teologicznym UŚ. Następnie ks. Jerzy Witczak, przewodniczący zarządu Federacji FIDES przedstawił szczegółowy program spotkania.

Po oficjalnej części spotkania wszyscy zgromadzeni udali się na Mszę Świętą do kaplicy Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego, którą celebrowało 20 księży zrzeszonych w Federacji. Podczas inauguracyjnej homilii wygłoszonej przez Ojca Lucjusza Wojtowicza ze Zgromadzenia Zakonnego Franciszkanów w Panewnikach podkreślano, że „przybywamy tu, żeby słuchać wykładów, zdobywać wiedzę i integrować się”.

Bezpośrednio po zakończeniu Eucharystii zainteresowani historią sztuki udali się do Muzeum Archidiecezjalnego, gdzie mogli podziwiać stałą ekspozycję poświęconą gotyckiej i średniowiecznej sztuce sakralnej na Śląsku. Cennych informacji na temat zgromadzonych

zbiorów udzielał dyrektor Muzeum ks. Jerzy Pyka, który chętnie odpowiadał na wszystkie pytania zwiedzających.

Po zakończonej wizycie w Muzeum, uczestnicy udali się do czytelnicy Biblioteki Teologicznej gdzie przygotowano dla wszystkich skromny poczęstunek, który był okazją do integracji środowiska bibliotecznego, jak również do wymiany doświadczeń w pracy bibliotecznej dotyczącej nie tylko komputeryzacji ale również codziennych obowiązków bibliotecznych. Bibliotekarzy zainteresowała kolekcja archiwalna Biblioteki, a szczególnie doceniano kompletność gromadzonych czasopism. Wśród zwiedzających duże zainteresowanie wzbudził kilkusettomowy „Corpus Christianorum”. Biblioteka Teologiczna posiada w swoich zbiorach jako jedna z nielicznych tak cenny i kompletny materiał źródłowy.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od uroczystej sesji, w której wzięli udział goście honorowi, a wśród nich Jego Ekscelencja ks. bp prof. dr Andrzej Siemienieński delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, ks. dr Henryk Olszar duszpasterz bibliotekarzy, dyrektor Biblioteki Głównej UŚ Dariusz Pawelec, pracownicy naukowcy z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ, a także bibliotekarze z Katowic i regionu Śląska.

Wśród zaproszonych prelegentów swój pierwszy wykład wygłosiła prof. Maria Pawłowiczowa z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ dotyczący „Czterech zabytkowych bibliotek kościelnych w Cieszynie: Biblioteki Ojców Bonifratów, Biblioteki Ojców Jezuitów (po kasacie zakonu Biblioteka L. J. Szersznika) oraz Biblioteki Dekanatu Zboru Ewangelickiego”. Powstały one u schyłku XVII wieku i mimo zniszczeń wojennych działają do dnia dzisiejszego, a zgromadzone zbiory stanowią cenny materiał dla badaczy świeckich i kościelnych. Tekst prof. Pawłowiczowej został oparty na niepublikowanych dotąd materiałach archiwalnych, co wzbudziło duże zainteresowanie wśród słuchających.

Kolejne wystąpienie dotyczące komputeryzacji Biblioteki Teologicznej UŚ, jak również perspektyw jego rozwoju wygłosił mgr inż. Andrzej Jurek informatyk na Wydziale Teologicznym UŚ. Prelegent podkreślił współpracę bibliotekarzy z informatykiem, którzy dzielą się swymi spostrzeżeniami na temat funkcjonowania systemu, zgłaszają swoje pomysły i uwagi mające na celu usprawnienie prac bi-

blotecznych. Owocem tej współpracy było m.in. Zwiększenie indeksów w bazie Akcesja, utworzenie na potrzeby wymiany arkusza kalkulacyjnego, a także uruchomienie bazy zamówień ułatwiającej większą kontrolę nad zakupem książek.

W następnym referacie mgr Tomasz Kalota zaprezentował „Jak przygotować obiekty do włączania do biblioteki cyfrowej - doświadczenia biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego”. Doświadczenie prelegenta zostały poparte bogatym materiałem źródłowym i profesjonalnym opracowaniem prezentacji, dzięki czemu przekazywane treści miały charakter warsztatów szkoleniowych.

Wszystkie wygłoszone referaty spotkały się z wielkim zainteresowaniem uczestników sesji, towarzyszyła im ożywiona dyskusja, liczne pytania i rozmowy z kularach.

Po zakończeniu drugiego dnia obrad uczestnicy udali się na uroczystą Mszę Świętą sprawowaną przez ks. bp Andrzeja Siemieniewskiego w Katedrze Chrystusa Króla w Katowicach. W swojej homilii biskup nawiązał do słów Jana Pawła II wypowiedzianych w Warszawie w 1999 roku stwierdzając, że „Biblioteka jest szczególną świątynią twórczego ducha ludzkiego, który odzwierciedla owo Boże tchnienie, jakie towarzyszyło dziełu stworzenia świata i człowieka”. Dalsza część homilii poświęcona była rozważaniom na temat Biblii, która zdaniem biskupa była „pierwszą i najważniejszą Biblioteką”. Stąd też wysuwa dalej wniosek, że „Biblioteka łączy w sobie dwa powołania – misję człowieka z misją książki”. Swoje rozważania oparł na własnym doświadczeniu pracy bibliotecznej w MSWD (Metropolitalne Wyższe Seminarium Duchowne) we Wrocławiu.¹

W tym samym dniu uczestnicy Walnego Zgromadzenia udali się do Biblioteki Śląskiej, która jest jedną z najważniejszych skarbnic polskiego piśmiennictwa w kraju. Jej zbiory liczą obecnie 1,6 mln woluminów i jednostek zbiorów specjalnych, reprezentując charakter uniwersalny. Ważną część księgozbioru stanowią materiały i dokumenty o charakterze regionalnym.² Biblioteka posiada również cen-

¹ Homilia ks. Biskupa prof. Andrzeja Siemieniewskiego wygłoszona podczas Mszy św. w Katedrze Chrystusa Króla w Katowicach w dniu 5.09.2007 z okazji XIII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, <http://www.fides.org.pl/walne2007/homilia-xba-as.htm> [odczyt 23.06.2008]

² Imprezy i główne formy działalności, http://www.silesiakultura.pl/db_institucje_det.php?id=319 [odczyt 23.06.2008]

ną kolekcje zbiorów specjalnych, w której znajdują się inkunabuły, starodruki rękopisy i materiały kartograficzne. Jednak zwiedzających najbardziej zainteresował sposób składowania książek, a także wyposażenie biblioteki, która należy do jednej z najlepiej wyposażonych w Europie, nie odstając od wysokich norm światowych.

Ostatni dzień obrad zdominowały sprawy organizacje Federacji. Przedstawiono sprawozdania ustępującego Zarządu Federacji, Skarbnika oraz Dyrektora Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES.

Przewodniczący Federacji ks. Jerzy Witczak w swoim sprawozdaniu za okres 26.04.2006 do 5.09.2007 jako jedno z najważniejszych wydarzeń uznał powołanie delegata Komisji Episkopatu Polski ds. Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, którym został ks. bp prof. dr hab. Andrzej Siemienieński, bp pomocniczy Archidiecezji Wrocławskiej. Podsumował także w swoim wystąpieniu XII Walne Zgromadzenie Federacji FIDES, które miało miejsce w Warszawie w domu rekolekcyjnym Archidiecezji Warszawskiej na Bielanach. Podczas którego nadano dziewięciu osobom tytuły honorowego członka FIDES. W czasie tego zgromadzenia odbyła się uroczysta inauguracja księgozbioru wirtualnego (biblioteka cyfrowa) FIDES, której przewodniczył ks. Piotr Jarecki biskup pomocniczy Archidiecezji Warszawskiej. Ponadto ks. Jerzy Witczak poinformował zgromadzonych o swym uczestnictwie w 36 Walnym Zgromadzeniu BETH (Bibliothèques Europeennes de Théologie), a także o otrzymaniu przez ks. Krzysztofa Goneta nagrody im. Kierbedziów w Bibliotece Publicznej miasta st. Warszawy.³

Ks. Krzysztof Gonet dyrektor Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES poinformował o bieżących pracach Biura do których zaliczył m.in.: udział w naradach w Dziale Przetwarzania Danych Biblioteki Narodowej, w konferencjach na temat komputeryzacji, przeprowadzonych kursach, serwisach programu MAK, dystrybucji i zamówieniach programów FIDKAR, FIDSERW, administrowaniu strony www. Federacji FIDES, a także obsłudze księgozbioru wirtualnego FIDES. Wśród prac jednorazowych wymienił m.in. czuwanie

³ Witczak, J. Sprawozdanie z pracy Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES za okres od 26.09.2006 do 5.09.2007, [Maszynopis w Bibliotece Wydziału Teologicznego UŚ]

nad wysyłką Biuletynu FIDES , opracowanie wyników ankiety o stanie Bibliotek, oraz udział w naradach zespołu ds. opracowania autoryzowanej wersji MAK do formatu MARC21.⁴

Po wysłuchaniu ks. Krzysztofa Goneta głosowano nad absolutorium dla ustępującego zarządu. W tajnym głosowaniu wybrano nowy Zarząd Federacji na trzyletnią kadencję. Po ukonstytuowaniu się pięcioosobowego składu, nowy Zarząd przedstawił program działania na lata 2007-2010. Program ten został omówiony i zatwierdzony przez uczestników Walnego Zgromadzenia.

W dalszej części i obrad dr Jolanta Szulc z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ omówiła wyniki ankiety na temat stanu zbiorów, personelu, a także komputeryzacji bibliotek kościelnych należących do Federacji FIDES. Wyniki ankiety wskazały na to, że biblioteki należące do Federacji są skomputeryzowane, co niewątpliwie ułatwia współpracę między tymi bibliotekami w zakresie wymiany danych oraz tworzeniu wspólnej bazy katalogowej.

Dalszy rozwój projektu „Biblioteka Cyfrowa Federacji FIDES omówił ks. Krzysztof Gonet, który przedstawił informacje o stanie i rozwoju programów MAK, MAK WWW, FIDKAR I FIDSERW.

Z kolei mgr inż. Andrzej Jurek przeprowadził prezentację nowo uruchomionych usług GOOGLE, oraz podzielił się swoim doświadczeniem w instalacji i administrowaniu programu MAK.

Obradom XIII Walnego Zgromadzenia Federacji FIDES towarzyszyły wystawy książek Wydawnictwa Księgarni św. Jacka i Wydawnictwa Emmanuel. Uczestnicy mieli okazję do zapoznania się z dorobkiem naukowym pracowników Wydziału Teologicznego, który reprezentuje Księgarnia św. Jacka, a także możliwość zakupu nowości i nawiązania współpracy z wydawnictwami.

Owocem XIII Walnego Zgromadzenia Federacji FIDES jest publikacja która ukaże się w serii „Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”. Praca zawiera referaty wygłoszone podczas sesji, jak również publikacje pracowników Biblioteki Teologicznej Wydziału Teologicznego UŚ dotyczące

⁴ Gonet, K. Sprawozdanie Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Bibliotek Kościelnych FIDES za okres 29.09.2006-3.09.2007 (Od XII do XIII Walnego Zgromadzenia) , [mps. w Bibliotece WTL UŚ]

działalności biblioteki a zwłaszcza: gromadzenia, zakupu, darów oraz wymiany.

Protokół sporządziła
Gabriela Łącka⁵

⁵ Uniwersytet Śląski w Katowicach - Biblioteka Teologiczna

CONTENTS

Fr. Bednarczyk Jan	3
Foreword	

LIBRARY COMPUTERIZATION

Jolanta Szulc	5
Libraries of the Federation of Church Libraries FIDES: report on effects of the questionnaire (2007)	
Fr. Jerzy Witczak	24
Theological collections in Polish digital libraries	
N. Barbara Bonar CHR	35
Associations of theological libraries computerization in church libraries in Poland – outline of issues	
Fr. Jerzy Witczak	46
Information about ATLA databases	

LIBRARY LIFE

Fr. Waław Umiński CM.	48
Maintenance of the antique collections of the library of the Congregation of the mission saint Wincenty a Paulo in Cracow	
Fr. Waław Umiński CM	57
For the help of books – series of the exhibitions after maintenance in the museum of the Congregation of the mission saint Wincenty a Paulo in Cracow	
Edwin Klessa	66
25 years of the parish library in Trzcianka	
Jadwiga Witkowska	74
Jubilee of the parish library in Trzcianka	
Bogumiła Warząchowska	80
Exhibitions of collections of the theological library	

Fr. Józef Pater Chapter library in Wrocław	90
Hanna Rosłonec Library of John Paul II in Warsaw – Bemowo	98
Br. Grzegorz Filipiuk Library of the Warsaw province of the order Friars Minor Capuchin in Zakroczym	103
ABOUT BOOKS AND PERIODICALS. INFORMATION AND REVIEWS	
Bishop Julian Wojtkowski Book of incunabula of Pelplin	118
Barbara Bieńkowska Jan Obłąk, Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, Julian Wojtkowski: <i>Catalogue of incunabula of the library of the Major Seminar of the Warmińska metropolis "HOSIANUM" in Olsztyn</i>	123
Renata Dulian Obligatory exemplar	127
Stanisława Postawa Bibliography of the "Mysterium Christi" (1929-1939)	135
Anna Nowak Book science in apprehending of Adam Łysakowski	168
N. Teresa Chomiczewska SNMPN Old prints of the library of the Major Seminar in Białystok and their maintenance	174
Renata Dulian Publishing house of the movement Światło-Życie – the Internet page	179
Renata Dulian Publishing house of the Order of Discalced Carmelites in Cracow. History and the present day	183

Renata Dulian	191
Polish libraries abroad. The past and the present day. Ed. by Maria Kalczyńska, Danuta Sieradz, Katowice 2007.	

HISTORY

Jolanta Szulc	193
The library and books interests of a priest Jan Nepomucen Alojzy Ficek	

LIBRARIANS

Tomasz Dulęba	205
The message to a friend. For Father Leon Stefan Knabit Stefan OSB	
Tomasz Dulęba	209
Intending of the memory of Anna Jawor	
Elżbieta Słoń	211
Our Zofia	
Fr. Jan Bednarczyk	215
We confident	

OFFICIAL MATTERS

Minutes of the Federation of Church Libraries FIDES (period: 26.09.2006 - 5.09.2007)	219
Minutes of the Federation of Church Libraries FIDES Board meeting (Katowice, 4.09.2007)	222
Minutes of the Federation of Church Libraries FIDES Board meeting (Katowice, 6.09.2007)	224
Minutes of the 13th General Assembly of the Federation of Church Libraries FIDES – 1st part (Katowice, 4-6.09.2007)	225
Minutes from proceeding of the 13th general assembly of church FIDES libraries – 2nd part (Katowice, 4-6.09.2007)	230

Minutes from proceeding of the 13th general assembly of
church FIDES libraries
(Katowice, 4-6.09.2007)

232

SPIS TREŚCI

Ks. Jan Bednarczyk	3
Słowo wstępne	

KOMPUTERYZACJA BIBLIOTEK

Jolanta Szulc	5
Biblioteki Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES :	
Omówienie wyników ankiety przeprowadzonej w 2007 roku	

Ks. Jerzy Witczak	24
Teologiczne zbiory w polskich bibliotekach cyfrowych	

Barbara Bonar CHR	35
Stowarzyszenia bibliotek teologicznych a	
komputeryzacja w bibliotekach kościelnych w Polsce	
– zarys problematyki	

Ks. Jerzy Witczak	46
Informacja o bazach ATLA	

Z ŻYCIA BIBLIOTEK

Ks. Wacław Umiński CM.	48
Konserwacja zabytkowego zbioru Biblioteki	
Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a	
Paulo w Krakowie.	

Ks. Wacław Umiński CM	57
Na ratunek książki – cykl wystaw pokonserwacyjnych w	
Muzeum Historyczno-Misyjnym Księży Misjonarzy w	
Krakowie	

Edwin Klessa	66
25 lat Biblioteki Parafialnej w Trzciance	

Jadwiga Witkowska	74
Jubileusz 25-lecia Biblioteki Parafialnej w Trzciance	

Bogumiła Warząchowska	80
Ekspozycje zbiorów Biblioteki Teologicznej	

Ks. Józef Pater Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu	90
Hanna Rosłonec Biblioteka Jana Pawła II na Warszawskim Bemowie	98
Br. Grzegorz Filipiuk Archiwum i biblioteka Warszawskiej Prowincji Kapucynów w Zakroczymiu	103
O KSIĄŻKACH I CZASOPISMACH. INFORMACJE I RECENZJE	
Bp Julian Wojtkowski Księga inkunabułów pęplńskich	118
Barbara Bieńkowska Jan Obłąk, Zoja Jaroszewicz-Pieresławcew, Julian Wojtkowski: <i>Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „HOSIANUM” w Olsztynie.</i>	123
Renata Dulian Egzemplarz obowiązkowy	127
Stanisława Postawa Bibliografia czasopisma „Mysterium Christi” (1929- 1939)	135
Anna Nowak Nauka o książce w ujęciu Adama Łysakowskiego	168
S. Teresa Chomiczewska SNMPN Starodruki Biblioteki Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku i ich konserwacja	174
Renata Dulian Wydawnictwo Ruchu Światło-Życie – strona internetowa	179
Renata Dulian Wydawnictwo Karmelitów Bosych w Krakowie. Historia i Współczesność.	183

Renata Dulian	191
Biblioteki polskie za granicą. Przeszłość i współczesność, pod red. Marii Kalczyńskiej Danuty Sieradzkiej, Katowice, Wydaw. Uniw. Śląskiego, 2007.	

Z HISTORII

Jolanta Szulc	193
Księgozbiór i zainteresowania bibliofilskie księdza Jana Nepomucena Alojzego Ficka	

BIBLIOTEKARZE

Tomasz Dulęba	205
Przesłanie do przyjaciela. Wielce szanownemu i drogiemu O. Leonowi – Stefanowi Knabitowi – OSB – na pamięć lat przyjaźni i wspólnych rozmów	

Tomasz Dulęba	209
Zamyślenie pamięci Pani Anny Jaworskiej – kustosza dyplomowanego służby bibliotecznej m. Krakowa oraz zasłużonego działacza Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich	

Elżbieta Słoń	211
Nasza Pani Zofia	

Ks. Jan Bednarczyk	215
Mocno ufamy	

DZIAŁ URZĘDOWY

Sprawozdanie z pracy Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES za okres od 26.09.2006 do 5.09.2007	219
---	-----

Protokół z zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Katowice, 4.09.2007)	222
---	-----

Protokół z zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Katowice, 6.09.2007)	224
---	-----

Protokół z obrad XIII Walnego Zgromadzenia Bibliotek Kościelnych FIDES – cz. I (Katowice, 4-6.09.2007)	225
Protokół z obrad XIII Walnego Zgromadzenia Bibliotek Kościelnych FIDES – cz. II (Katowice, 4-6.09.2007)	230
Sprawozdanie z XIII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Katowice, 4-6.09.2007)	232